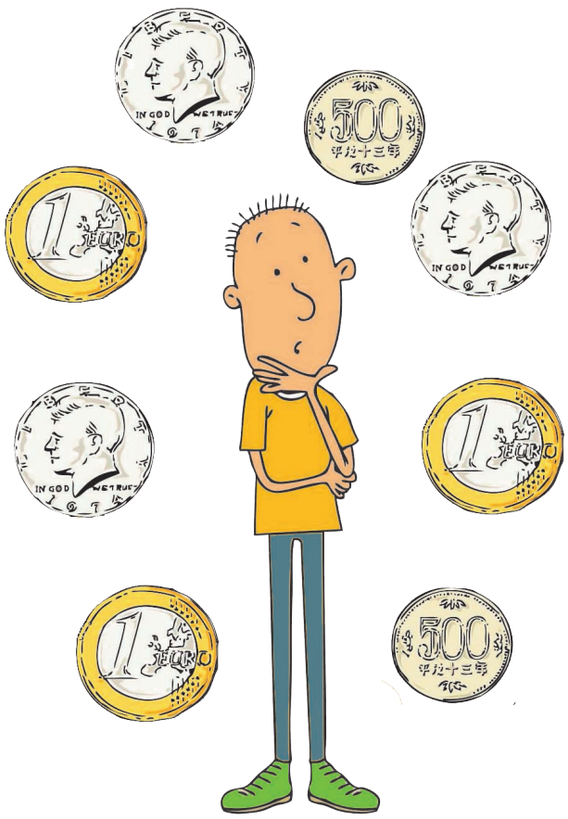
Dr. Burkáné Szolnoki Ágnes–Merényi Zsuzsanna–Székely Júlia

Küldetések a pénz világában

Tankönyv 7–8. évfolyamos diákok számára

KÖNYVTÁRELLÁTÓ PÉNZIRÁNYTŰ

A tankönyv a ..... engedélyszámon .....-től tankönyvi engedélyt kapott.
A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 7. sz. mellékletének: Pénzügyi és gazdasági kultúra kerettanterve a 7–10. évfolyam számára, a 7–8. évfolyam pedagógiai szakasza.

A tankönyv a Pénziránytű Alapítvány támogatásával jelent meg.

Projektvezető, szakmai lektor: dr. Szuromi-Kovács Ágnes
Projektmenedzser: Dobosi Andrea
Kreatív koncepció: Metrix Solutions Kft.
Szerkesztő, tankönyvszakmai szakértő, nyelvi lektor: Demeter József
Illusztrátor: Szűcs Édua
Tipográfia, tördelés: Névery Tibor
Borító és belső elválasztók: Berecz András
Pedagógiai szakértő, nyelvi lektor: Papp Ágnes
Nyelvi lektor: Rácz András

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők:
Tudományos szakmai szakértők: dr. Kovács Levente, dr. Kocziszky György
Tantárgy-pedagógiailag lektorálta: Hollóné dr. Kacsó Erzsébet, dr. Kádek István
Pedagógiai szakértő: Gyárfás Etelka Éva
Technológiai szakértő: Nagy Károly

Raktári szám: KÖ-002

ISBN 978-963-128-029-6

A kiadó a kiadói jogot fenntartja. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak része semmilyen formában nem sokszorosítható.

Kiadja a Könyvtárellátó Nonprofit Kft.
1143 Budapest, Ilka utca 31.
Telefon: +36 1 237 6900
E-mail-cím: kiado@kello.hu
Internet: www.kello.hu
Felelős kiadó: Tőczik Zsolt ügyvezető igazgató

A tankönyv tartós használatra készült.
Terjedelem: 16,48 (A/5) ív
Tömeg: 640 gramm

Nyomta és kötötte
Felelős vezető:
A nyomdai megrendelés törzsszáma:

magyar nyomdatermék
NYOMDA- ÉS PAPÍRIPARI SZÖVETSÉG

ELŐSZÓ

Kedves Tanuló! Kedves Hősjelölt!

Ne csodálkozz a szokatlan megszólításon! Ez a tankönyv nemcsak tanulásra, hanem – egy kerettörténetbe lépve – hősies kalandokra is hív. Ezért máris hősjelöltnek érezheted magad. Miközben megismerkedsz majd a gazdaság és különösen a pénzügyek izgalmas világával, bekerülhetsz a Hősképzőbe is. Ahhoz viszont, hogy sikerrel járj, küldetéseket kell teljesítened. A küldetések során ismeretekre is szükséged lesz, ezeket tartalmazza a könyv.

A megszerzett tudás nemcsak a feladatok megoldásában segít majd, hanem képessé tesz arra is, hogy megértsd a gazdaság működését, segíts a családod pénzügyi döntéseiben és saját elképzeléseid megvalósításában. Néhány izgalmas téma a sok közül: Miért használunk bankkártyát? Honnan juthatsz pénzhez a kiadásaidra? Hogyan lehet jól beosztani a zsebpénzt? Miért vannak külföldi áruk a boltokban?

Hogyan épül fel a tankönyv?

A tankönyv **első része** a családok pénzügyeivel, a **második rész** a nemzetgazdaság működésével, szereplőivel, kapcsolataival foglalkozik. A megismert és kiemeléssel jelzett fogalmakat a tankönyv végén a **fogalomtár** rendszerezi.

Egyes témákban az érdekességeken, ábrákon és táblázatokon túl lehetőséged van 2-4 perces animációk, magyarázó videók segítségével még alaposabban elmélyíteni ismereteidet. A tankönyvben az AR logóval jelölt képeknél az **AR Books librARy** mobilalkalmazás használatával a jelölt képek, ábrák megelevenednek és „kiterjesztik a valóságot", így segítenek még inkább a pénzügyeid megértésében.

Töltsd le az ingyenes **AR Books librARy** appot, és tartsd az AR logóval megjelölt képek fölé! A tartalom megjelenítése internetkapcsolatot igényel és adatforgalommal jár. További információk:
https://www.penziranytu.hu/kuldetesekapenzvilagaban

Minden lecke **két kérdésre** tagolódik. A kérdés a téma lényegére irányítja a figyelmet.

A kérdésekhez – pontokból álló keretben – egy **családi történet,** problémafelvetés, a te **küldetésed** társul.

A családi történetet **képregény** is bemutatja.

A képek alatti keretben **egy-egy kapcsolódó kérdés, feladat** található.

A kérdések után találod az **elméleti háttértudást,** az új fogalmak, összefüggések leírását. Gyakran ábra, táblázat segíti a megismertek rendszerezését.

Ebben mezőben a témához kapcsolódó **érdekességet** találsz.

A lecke minden esetben a két felvetett kérdésre adott rövid válasszal, **összefoglalással** zárul.

Egy különleges tankönyvet természetesen használni is különleges módon kell.

A leckék legelején megtudod, hogy milyen küldetés vár rád. Többnyire egy-egy család pénzügyi gondjainak megoldásában kell segítened. A témában mindig találsz egy rövid elméleti összefoglalót, és kapsz ötleteket négy hősjelölt barátodtól is. Te magad is hozhatod tapasztalataidat, szerezhetsz információkat az internetről vagy a környezetedben élőktől. Persze sok olyan téma lesz, amelyben megoszlanak majd a vélemények, ezért vitára, érvelésre is alkalmad nyílik majd a küldetések teljesítése során.

A munkafüzet is a hőssé válás fontos eszköze, ugyanis a feladatok sikeres megoldásával gyűjthetsz küldetéspontokat.

Vágjunk is bele! Első lépésként bemutatkozik a Hősképző.

BEVEZETÉS

A Hősképző

A budai hegyek lábánál, közel a város széléhez, áll egy titokzatos épület. Avatatlan szemek számára csak egy régi rom, amelynek ablakai üresen ásítanak a külvilág felé, faláról pereg a vakolat, az ajtók helyén deszkák. Ám ez csak a látszat: a házat különleges varázslat védi attól, hogy bárki meglássa, milyen tevékenység folyik a falai között.

Ez a Szuperhősképző Intézet, közkedvelt nevén a Hősképző. Több ilyen intézmény is található szerte a világban, ahova csak azok léphetnek be, akik különleges képességekkel rendelkeznek. Minden évben öt hősjelölt nyer felvételt, hogy elsajátítsák azokat a képességeket, amelyeknek a segítségével felnőttként majd jobbá tehetik a világot.

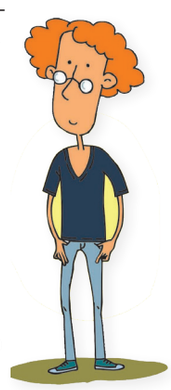

Az idei évben ismét számos diákot hívtak meg a titokzatos falak közé, akik mindannyian készen állnak arra, hogy a felvételhez szükséges feladatokat megoldják. Te is a kiválasztottak között vagy. Egy napon egy levelet találsz a szobádban, benne egy furcsa jelvény és rövid üzenet: Tűzd fel! Amint megteszed, a jelvény vibrálni kezd, és egy különleges portálon keresztül egy szempillantás alatt a Hősképzőbe repít.

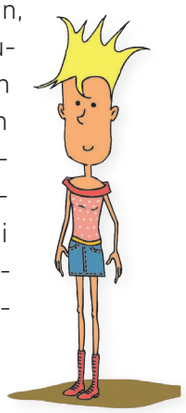

Itt már vár rád Mentor, a hősjelöltek segítője. Elmondja, hogy sokan versengenek a Hősképző öt helyéért. Ahhoz azonban, hogy a jelöltek bizonyítsák rátermettségüket, számos küldetést kell teljesíteniük. Szuperhőshöz méltóan segíteniük kell másokon, akik rá vannak szorulva a tanácsokra, megoldásokra, néha csak egy-egy jó ötletre. Minden küldetéshez négy másik társad közül választhatsz, akik segíthetnek neked a küldetés végrehajtásában. Minél több feladatot oldasz meg, annál nagyobb az esély rá, hogy a végén te leszel az, aki a Hősképző tanulójaként kezdheti a következő évet.

Az első társadat Petinek hívják. Az alacsony, szemüveges srác Budapesten, a hegyek között él szüleivel, egy kertes családi házban. A barátai kicsit visszahúzódónak ismerik, mert amikor a többiek focizni mennek, ő akkor is inkább különféle rejtvények és fejtörők megoldásával foglalkozik. Petit csak Pínek hívják, mert matekból mindenkit kenterbe ver nemcsak az osztályban, de az országos versenyen is. Nevét a kör kerületének és átmérőjének hányadosáról kapta, amely a matematika egyik legkülönlegesebb száma.

Eszter egy történelmi városban, Pécsett él az édesanyjával. Az apukája külföldön dolgozik, és ritkán találkoznak. Eszter gyakran van egyedül, mert az anyukája estig dolgozik. Ilyenkor előszeretettel kóborol barátnőivel a város történelmi emlékei között, és különböző színes történeteket mesél az ott található romokról. A társai a történelem latin megfelelője, a historia szó után ragasztották rá a Sztoria nevet.

Huba egy alföldi kis faluban él a szüleivel és három testvérével. Már kicsi korától kezdve segít szüleinek, akik saját földjeiken gazdálkodnak. Huba ezért egészen különleges kapcsolatban áll a földdel, ismeri az évszakok változását, a közeli Tisza minden rezdülését. Kedvenc tantárgya a földrajz, gyakran ábrándozik arról, hogy egyszer végigjárja a világ nagy folyóit, fejből tudja a Föld összes országának nevét és ismeri zászlóját. Élen jár a sportban is, nagy erejét a kétkezi munka mellett annak is köszönheti, hogy minden héten rúgja a gólokat a falu ifjúsági focicsapatában. Hősi neve Humusz, ami a föld latin megfelelője.

Bea szülei néhány éve elhunytak egy autóbalesetben, ezért a nagymamájához költözött egy vidéki kisvárosba. Bea zárkózott, nincs barátja, minden idejét a laptopjával tölti. Már több számítógépes játék nemzetközi versenyét megnyerte, a saját maga által írt pénzügyi nyilvántartó program után pedig több cég is érdeklődik. Őt Bitnek hívják a játékokban használt beceneve után, amely az információ egyik alapegysége is egyben.

Mentor külön felhívja a figyelmeteket: a jelvény, bármilyen hétköznapinak is néz ki, különleges, ezért nagyon vigyázzatok rá! Segítségével nemcsak be tudsz lépni a Hősképzőbe, hanem bárhol ott teremhetsz, ahol szuperhősökre van szükség. Amíg viseled, szabadon utazhatsz, bármikor visszatérhetsz a Hősképzőbe, és beszélhetsz a többiekkel.

Készen állsz? Akkor kezdődjenek a kalandok!

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés 4

Küldetések a pénz világában I.

A család is gazdálkodik 10
1. Családból háztartás 10
2. A háztartás erőforrásai 13

A családi költségvetés, avagy a háztartások pénztárcája 16
3. A család bevételei 16
4. A család kiadásai 19
5. Nagy értékű vásárlások 22
6. A családi költségvetés egyensúlya 25

Megtakarításból befektetés? Banki kapcsolatok 29
7. A korszerű pénzkezelés 29
8. Megtakarítások 33
9. Befektetések 37

Hitelfelvétel 40
10. Hitelek a családi gazdálkodásban 40
11. A hitelszerződés feltételei 43
12. A nemfizetéshez vezető okok és azok következményei
Mit jelent az adósságkezelés? 46

Gazdasági kockázatok a családban 50
13. Betegség, munkanélküliség, káresemények 50
14. Öngondoskodás, társadalmi szolidaritás 53

Egy tizenéves pénztárcája 56
15. Egy diák lehetséges bevételei 56
16. A bevételek felhasználása 59

Küldetések a pénz világában II.

Nemzetgazdasági igények és lehetőségek 64
17. A szükségletek és a termelés kapcsolata. A szűkösség problémája 64
18. A nemzetgazdaság erőforrásai 67
19. A növekedés korlátai és a fenntarthatóság 70

A piacgazdaság, amelyben élünk 73
20. A piacgazdaság fogalma, jellemzői 73
21. A piac szerepe a gazdaságban 1. 76

22. A piac szerepe a gazdaságban 2. 79
23. A pénz fogalma 82
24. A pénz szerepe az életünkben 85
25. Szereplők és kapcsolatok a gazdaságban 89

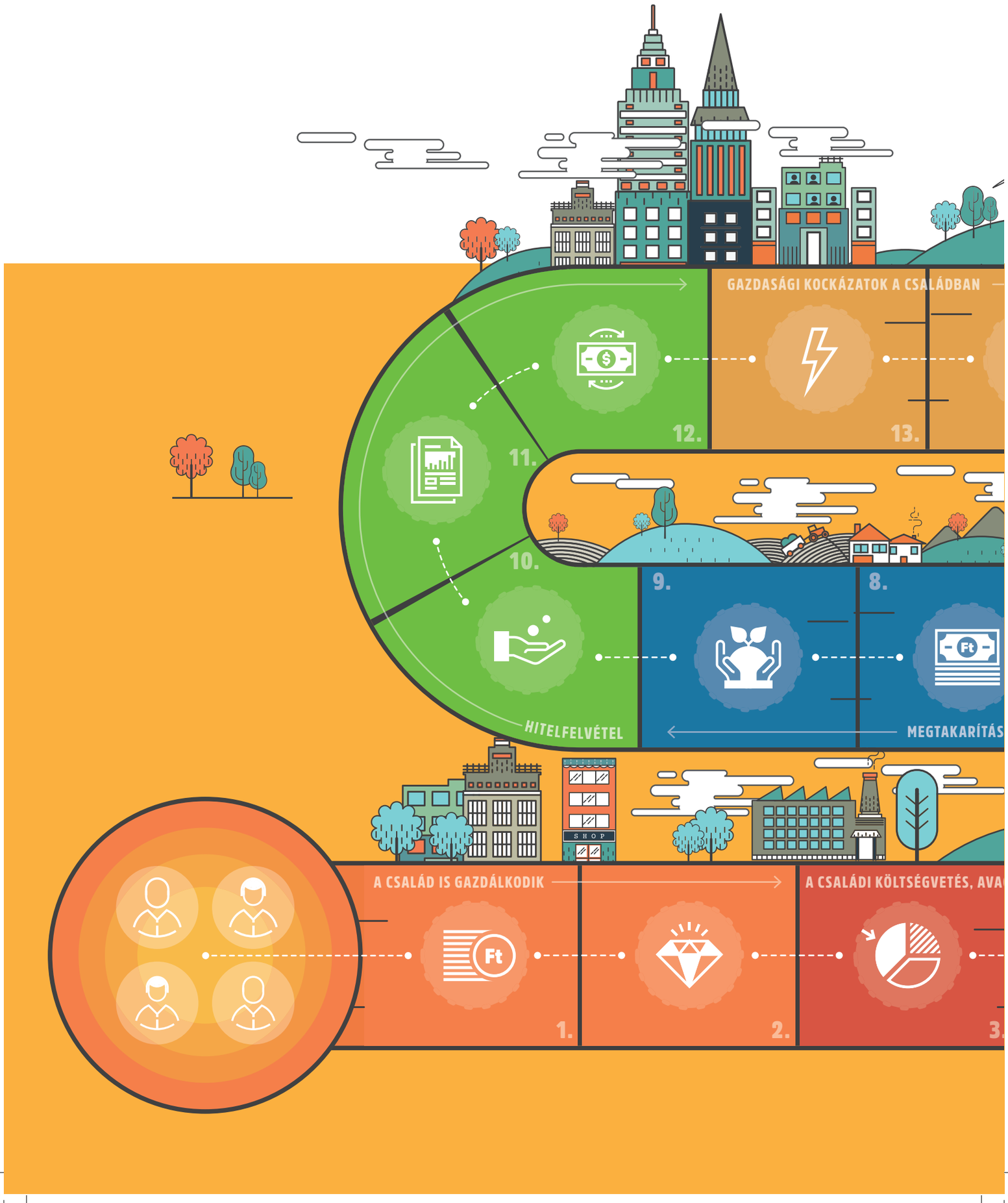
Világpiaci kapcsolatok – határon innen és túl **91**
26. Magyar és külföldi termékek fogyasztásunkban 91
27. Külkereskedelmünk szerkezete, partnereink 94
28. Pénz a nemzetközi piacon 97

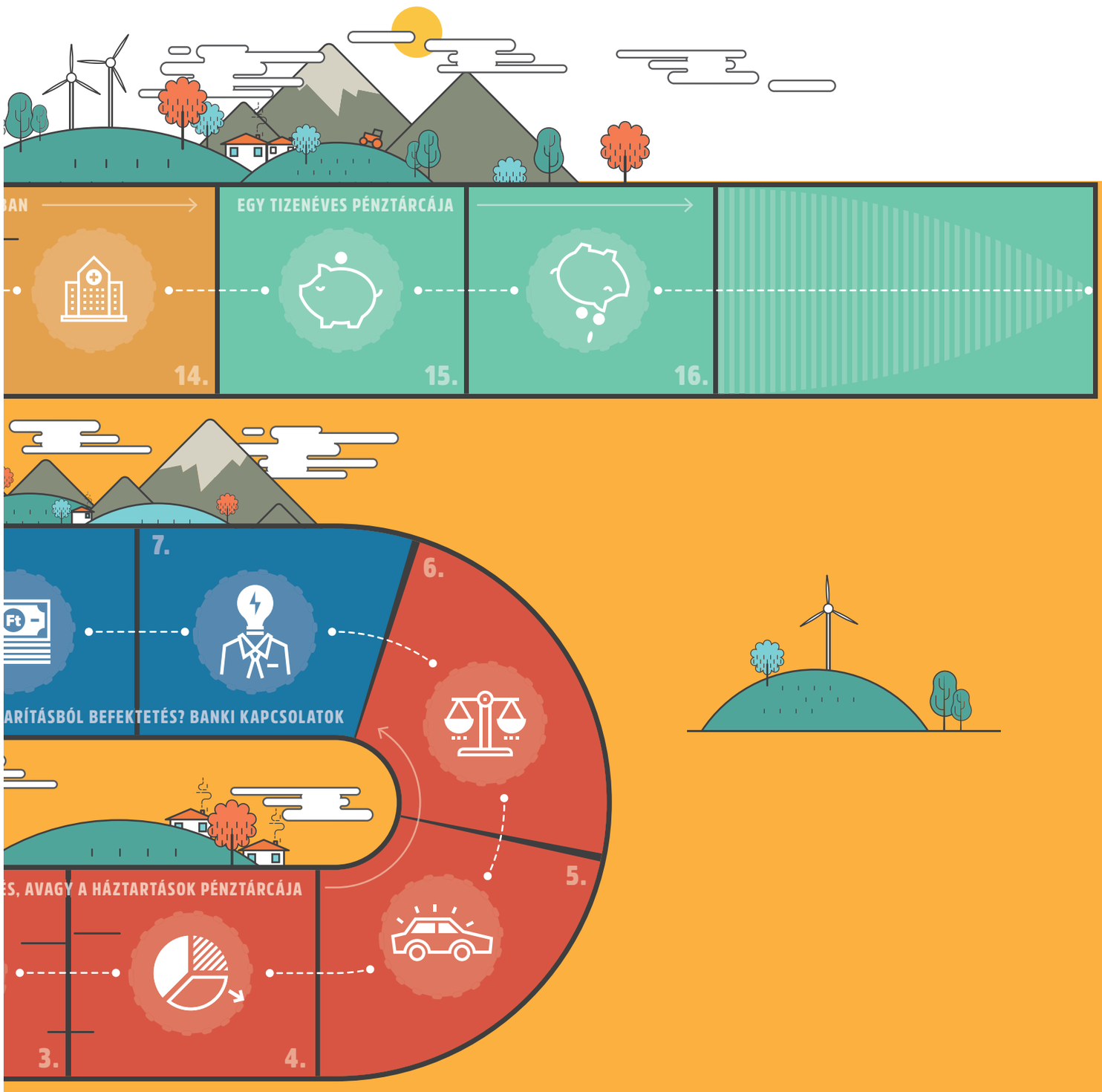
Az állam szerepe a gazdaságban **100**
29. Az állami szerepvállalás 100
30. Miből gazdálkodik az állam? 104
31. Az állam pénztárcája 107
32. Hogyan lehet egyensúlyban tartani a költségvetést? 110

Az egyén gazdasági és társadalmi szerepe **113**
33. Szerepeink a gazdaságban és a társadalomban 113

Függelék **117**
Fogalmak 117
Grafikonok, táblázatok, internetes hivatkozások forrásjegyzéke 124

Küldetések a pénz világában I.

EGY TIZENÉVES PÉNZTÁRCÁJA
14.
15.
16.
7.
6.
5.
4.
3.

A CSALÁD IS GAZDÁLKODIK

1. Családból háztartás

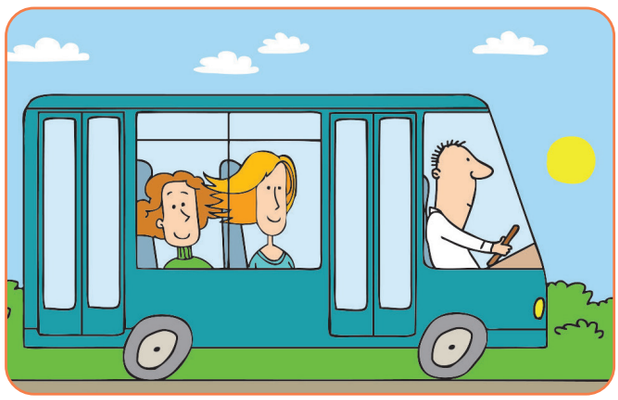
Mi a különbség a család és a háztartás között?

Anna saját lábra áll

A Nagy családban az anyuka egyedül neveli három gyermekét: a 21 éves Annát, a 13 éves Petrát és az 5 éves Lacit. Anna, a nagylány, a szomszéd városban eladóként dolgozik egy áruházban. Mindennap távolsági busszal jár be a munkahelyére, és sokszor nagyon fáradt az utazástól. Ezért arra gondolt, hogy a vele együtt dolgozó barátnőjével közösen bérelnek egy lakást, közel a munkahelyükhöz.

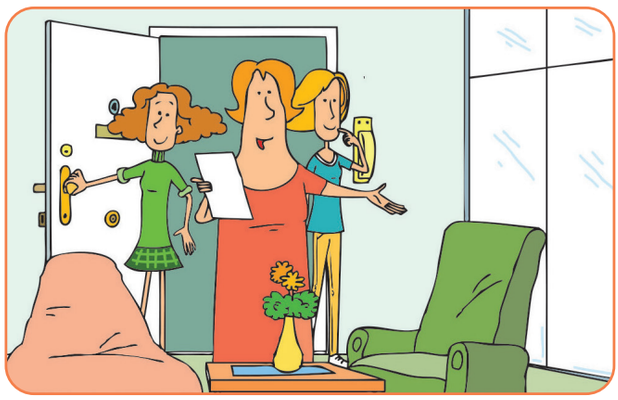
A lakásbérlés többe kerülne az útiköltségnél, így azonban megtakaríthatná az utazással töltött időt. A többletkiadásokra szükséges pénzt túlórázással keresné meg. Így azonban csak a hétvégéken tudna segíteni az édesanyjának, akire ezért jóval több feladat hárulna a hétköznapokon. A család nehezen tud dűlőre jutni, ezért Mentor téged bíz meg azzal, hogy segíts nekik döntést hozni Anna költözésével kapcsolatban.

A küldetésre Pí tart veled, aki szerint ez olyan egyszerű feladat, hogy mire kettőt pislognátok, már vissza is tértetek a Hősképzőbe!

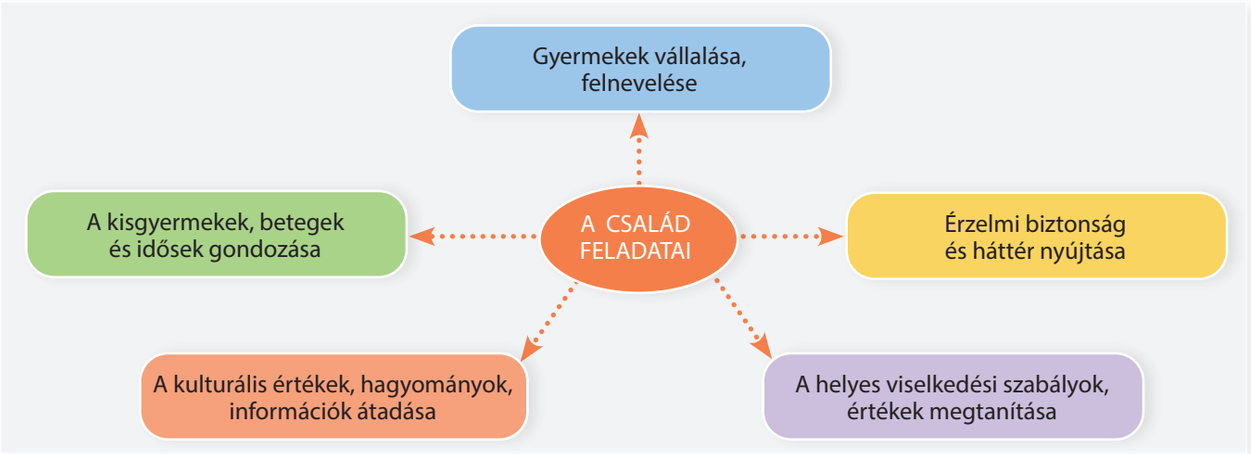

1. Milyen változással járhat a Nagy család életében Anna elköltözése?
2. Milyen előnyöket és milyen problémákat látsz Anna ötletével kapcsolatban?

A **család** a társadalom fontos része, tagjai közvetlen rokoni, házastársi, élettársi kapcsolatban vannak egymással. A szűk családot a szülők és gyermekeik alkotják, a tágabb családhoz tartozhatnak például a nagyszülők, a nagynénik, a nagybácsik és az unokatestvérek is. A családtagokat az érzelmek, a közös értékek és a család fenntartásának érdeke összekapcsolja egymással. A családtagoknak közös életük során sokféle feladatot kell megoldaniuk.

A **háztartás** az együtt élő és jövedelmüket közösen felhasználó személyeket jelenti. Amikor háztartásról van szó, akkor tehát az együtt élők közös **gazdálkodásáról** beszélünk.

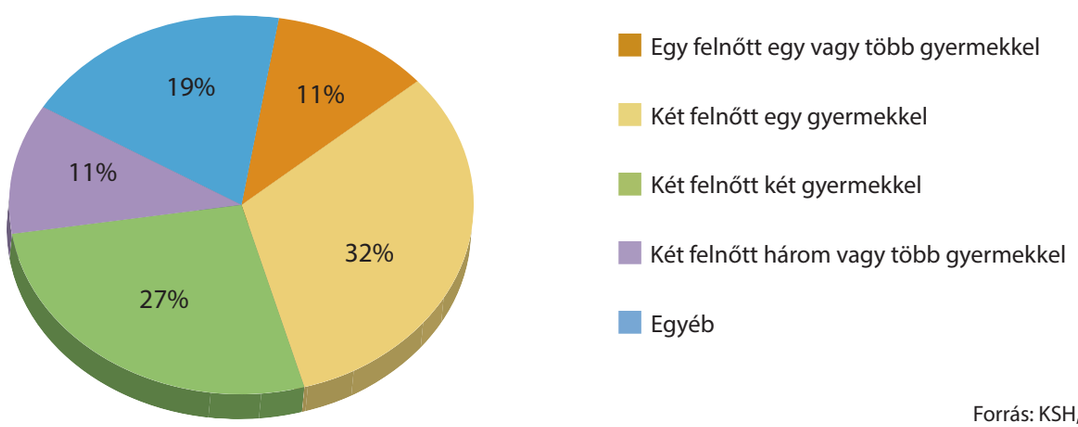
Egy család rendszerint egy háztartást is jelent, hiszen az együtt élő családtagok a jövedelmüket közösen használják fel. Több család vagy akár barátok is alkothatnak egy háztartást, amennyiben közös fedél alatt élnek és – legalább részben – közösen gazdálkodnak.

Az is előfordul, hogy a család egyes tagjai önálló háztartásban élnek. Például, amikor egy egyetemre járó gyerek elköltözik otthonról, és a tanulás mellett munkát vállalva, a kapott bérből önállóan fedezi kiadásait. (A tankönyvben a továbbiakban a család és a háztartás fogalmát szinonimaként használjuk.)

Magyarországon a **Központi Statisztikai Hivatal (KSH)** méri fel és tartja nyilván a családokra és a háztartásokra vonatkozó adatokat. Ezek szerint 2021-ben Magyarországon több mint 1 millió 127 ezer háztartás volt, amelyben gyereket is neveltek.

Ezen háztartások megoszlását mutatja a következő grafikon:

A háztartások száma

Forrás: KSH, 2022

Szűk a keret

A városban található lakás költsége a rezsivel együtt minden hónapban 245 000 forint, amelynek felét Anna barátnője fizetné. Anna a munkájáért havonta 370 000 forintot kap kézhez. Mivel jól tud főzni, megállapodnak a barátnőjével, hogy hétközben Anna vásárol be, és főzi meg a vacsorát. A barátnője cserében vállalja, hogy minden hétvégén takarít, és kiviszi a szemetet. Jelenleg Anna minden hónapban helyi bérletet vesz 8000 forintért, helyközi bérletet pedig 11 500 forintért. Pí szerint a döntés előtt minden szempontot alaposan mérlegelni kell.

3. Gondold végig, hogy a rezsin és a közlekedési költségen kívül milyen egyéb kiadásai lesznek Annának akkor, ha különköltözik a családjától!
4. Miért érdemes a lányoknak megosztani egymás között a feladatokat? Milyen feladatokat kell még ellátniuk a közös háztartásban?
5. Számold ki, hogy egy hónapban mennyivel kerülne többe Annának a lakásbérlet, mint az ingázás! Te melyik megoldást választanád? Indokold döntésed!

Az emberek gyakran érzik valaminek a hiányát. Lehetnek például éhesek, álmosak, fázhatnak, szívesen mennének moziba, vagy egyszerűen csak szeretnének biztonságban lenni.

A háztartás tagjai **szükségleteik** kielégítése érdekében **termékeket** és **szolgáltatásokat** hoznak létre, vagy megvásárolják ezeket. Az együtt élő emberek segítik, támogatják egymást, megosztják egymás között a feladatokat.

A háztartás lehetőségei azonban **szűkösek,** ezért nem tudnak minden szükségletet kielégíteni. Így arra kényszerülnek, hogy végiggondolják a lehetőségeiket, és tudatos döntéseket hozzanak. Ezt nevezzük **gazdálkodásnak.**

A KSH felmérése szerint a háztartási munkára fordított idő fele az élelmezéshez kapcsolódik. Idetartozik a főzéssel, sütéssel, befőzéssel, mosogatással töltött idő. A házimunka kb. negyedét teszi ki a takarítással, javítással, barkácsolással, növények, állatok gondozásával eltöltött idő. A gyerekekről és a rászoruló felnőttekről való gondoskodás, játék, mesélés, együtt tanulás, kísérés teszi ki az idő húsz százalékát. A házimunkára fordított idő maradék része ruháink mosásával, varrásával, vasalásával, rendben tartásával telik.

Mi a különbség a család és a háztartás között? A család olyan emberi közösség, amelynek tagjai házassági, élettársi vagy rokoni kapcsolatban vannak. A háztartásban a tagok együtt élnek, és közösen használják fel jövedelmüket a céljaik megvalósítására. Egy család általában egy háztartást is alkot.

Miért és hogyan gazdálkodik a háztartás? A háztartás tagjai csak úgy tudják a szükségleteket kielégíteni, ha tudatosan beosztják a rendelkezésükre álló jövedelmet és egyéb erőforrásaikat. Akkor gazdálkodnak jól, ha megosztják egymás között a különböző feladatokat, vagy közösen látják el azokat.

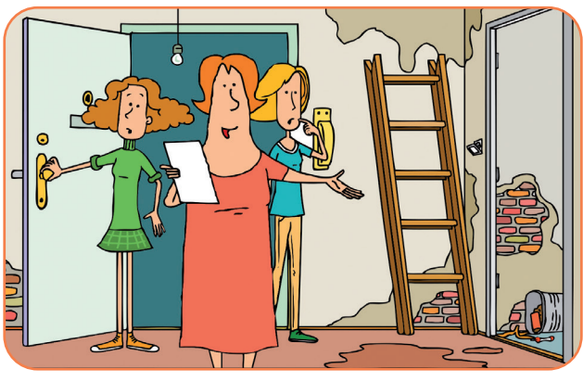
2. A háztartás erőforrásai

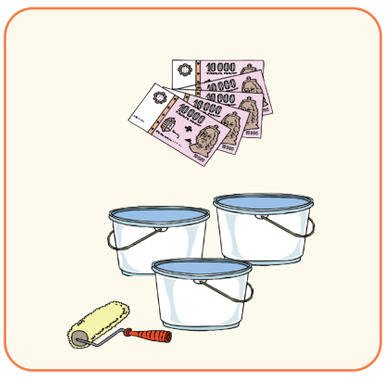
Milyen erőforrásokkal gazdálkodik a háztartás?

Lakhatás szépséghibával

Nagy Anna barátnője talált egy olcsóbb kiadó lakást a városban. A bérleti díj rezsivel együtt csak 220 000 forint lenne havonta, de a lakás meglehetősen elhanyagolt, és a tulajdonos csak úgy hajlandó bérbe adni a lányoknak, ha előtte kifestenek. Ez azonban nem olcsó mulatság, mert egy képzett szakember legalább 300 000 forintot kér a festésért. Anna nem szeretné a nyaralásra félretett pénzét erre költeni, a barátnője szerint viszont nincs más megoldás, rá kell szánni a pénzt a felújításra.

A lányok végül hozzátok fordulnak, hogy segítsetek nekik dönteni. Pí azt javasolja, hogy a döntés előtt számoljatok egy kicsit.

1. Hasonlítsd össze az új lakásbérlet feltételeit az első leckében szereplő lakásbérlet feltételeivel (bérleti díj, pótlólagos költségek)!
2. Fogalmazd meg és indokold, hogy melyik megoldást választanád!

A szükségletek kielégítéséhez erőforrásokra van szükség. A **munkavégző képesség,** az **idő,** a **vagyon,** valamint a **jövedelem** jelentik a **háztartás erőforrásait.**

A jövedelem megszerzése érdekében alkalmazottként vagy **vállalkozóként** dolgozni kell. A család hasznosíthatja a tulajdonában lévő lakást, garázst, értékkel rendelkező tárgyait, kamatoztathatja **pénzét.** A családtagok döntenek a munka, a tanulás és a szabadidő arányáról is.

Az erőforrások teremtik meg a lehetőséget a célok eléréséhez. Nincs olyan család, amelyben minden családtag minden igényét teljesíteni lehetne, mert ha egy szükségletet kielégítettünk, akkor az újra jelentkezhet. Aki megebédelt, az idővel újra éhes lesz, a ruhák elkopnak, és egy bicikli vagy gördeszka is tönkremehet. Új igények is keletkeznek: egy modernebb telefon, laptop vagy egy közös utazás a családdal. Ismerni kell a rendelkezésre álló erőforrásokat, és jól kell dönteni a felhasználásukról ahhoz, hogy a célokat megvalósíthassuk.

A Nemzeti Pályaorientációs Portálon számos olyan kérdőívet találsz, amellyel felmérheted saját képességeidet. A kérdőívek kitöltése támpontot adhat akár a képességeidnek leginkább megfelelő pályák, foglalkozások megtalálásához is. Lépj be az oldalra, és töltsd ki magadról a Képességek, készségek kérdőíve című tesztet!

Hogyan dönt helyesen a család az erőforrások felhasználásáról?

Összefog a család

A lányok vitája a számolgatást követően sem jutott nyugvópontra. Szerencsére ekkor szuperhőshöz méltó ötleted támad: mi lenne, ha közösen festenék ki az új lakást? Így csak a festékeket és az eszközöket kellene megvenni, és nem lenne szükség szakemberre sem. Anna anyukájának is tetszik az ötlet, felajánlja, hogy hétvégén ő is besegít Petrával, feltéve, ha addig valaki vigyáz Lacikára. Mindenki szerint jó buli lesz a közös munka, két nap alatt meg is oldják majd. Így ráadásul Anna nyaralásra félretett pénze is megmaradhat.

Pí utánanézett az interneten, és kiszámolta: a festékek 60 000 forintba, az ecsetek és egyéb eszközök pedig 20 000 forintba kerülnek a lakás festéséhez. Az ő hozzájárulása az lesz, hogy vigyáz Lacira, amíg a többiek dolgoznak.

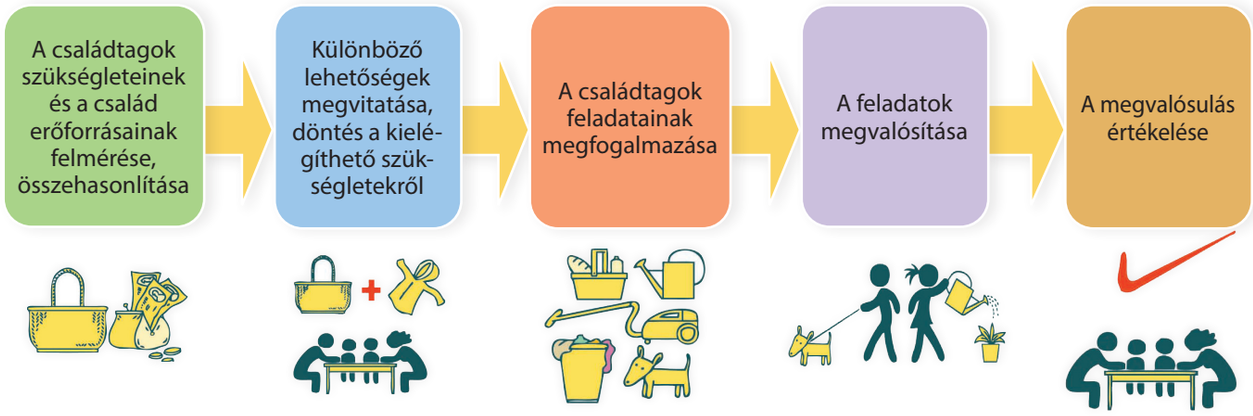
3. Gyűjtsd össze, hogy milyen erőforrásokat használ a Nagy család a festés során!
4. A szükséges anyagok beszerzése és a lakás kifestése időbe telik. Gyűjtsd össze, hogy a történet szereplői milyen feladatokat vállaltak el! Véleményed szerint hány órai munkát vesz igénybe ezeknek a feladatoknak a megvalósítása?

A családoknak dönteniük kell a szűkösen rendelkezésre álló erőforrások felhasználásáról. Ezek a helyzetek lehetnek nagy horderejű megoldandó problémák: mint a lakás-, illetve az autóvásárlás vagy egy munkahelyváltás. De számos hétköznapi kérdésben is állást kell foglalni: ilyen például a napi bevásárlás, a szabadidő eltöltése vagy a háztartási teendők arányos megosztása. A napi döntések következményei sokszor csak hosszabb távon tapasztalhatók meg.

A felelős gazdálkodás fontos része a jövőre való felkészülés is. Tudatosan lehet készülni például a továbbtanulásra, a gyermekvállalásra, a nyugdíjas évekre. De minden család kerülhet olyan váratlan élethelyzetbe is, mint például a betegség, munkanélküliség, árvíz vagy jégeső okozta helyzet. Ezekre szintén tudatosan érdemes tartalékolni, felkészülni.

Döntés az erőforrások felhasználásáról

A közgazdászok minden évben kiszámolják azt, hogy egy országban összesen mennyi munkával mekkora értékű terméket, szolgáltatást állítottak elő. Mivel a házimunka jelentősége nagyon nagy, ezért törekszenek arra, hogy ezt is figyelembe vegyék. Gondoljunk arra, hogy az otthon elvégzett munka megtakarítást jelent, hiszen ha nem a családtagok oldanák meg a feladatokat, akkor a szolgáltatásokért fizetni kellene. Nem elhanyagolható annak a termékmennyiségnek (zöldségnek, gyümölcsnek, saját készítésű ételnek, ruhának stb.) az értéke sem, amelyet a család saját magának állít elő. A házimunka számításba vétele azonban nem egyszerű, mert nagyon nehéz az elvégzett munka mennyiségét felmérni, és az értékét kifejezni.

Milyen erőforrásokkal gazdálkodik a háztartás? A szükségletek kielégítéséhez erőforrásokra van szükség. A háztartás erőforrásai a munkavégző képesség, az idő, a vagyon és a jövedelem.

Hogyan dönt helyesen a család az erőforrások felhasználásáról? Az erőforrások felhasználásáról akkor döntenek helyesen, ha a döntések a család tagjainak megélhetését biztosítják. Fontos, hogy vegyék figyelembe a döntések hosszú távú következményeit, gondoljanak a jövőre, és a váratlan élethelyzetekre is.

A CSALÁDI KÖLTSÉGVETÉS, AVAGY A HÁZTARTÁSOK PÉNZTÁRCÁJA

3. A család bevételei

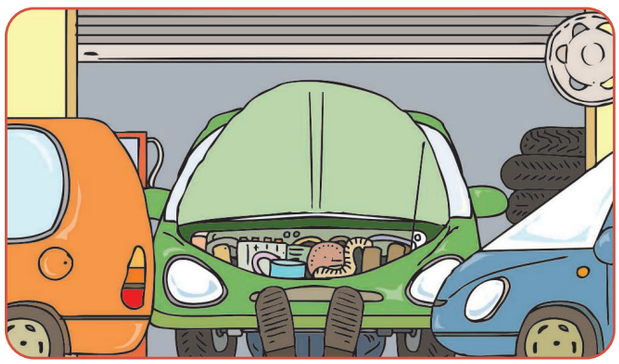
Milyen bevételekhez juthat a háztartás az erőforrásainak felhasználásával?

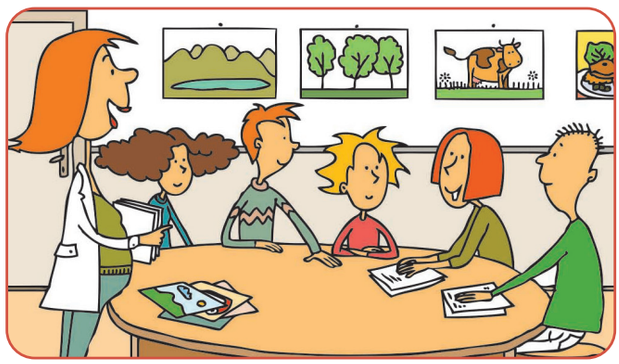
Versenyre fel!

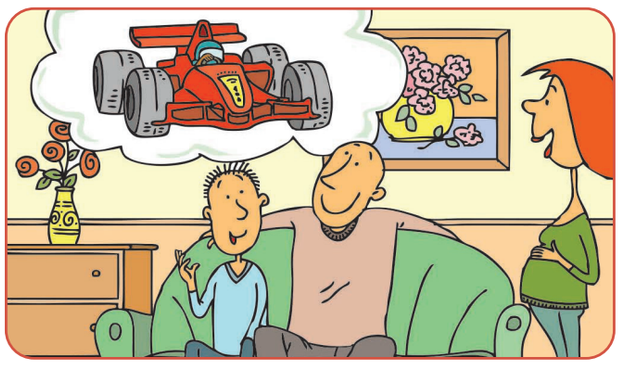
Mentor szerint sikeresen megtetted az első lépést a Hősképzőbe kerülésért, és most újabb kihívás vár rád. Kovács Pisti egy dunántúli kisvárosban él a szüleivel és a testvérével, jövőre megy középiskolába. Az az álma, hogy egyszer híres autóversenyző legyen, ezért szinte minden szabadidejét az édesapja műhelyében tölti, aki autószerelőként dolgozik.

Apukájának időnként rengeteg a megrendelése, de bizony vannak szinte teljesen „üres" napok is. Édesanyja a városi iskolában tanít angol nyelvet, ahonnan a fizetése minden hónap 5-éig érkezik meg a számlájára. Bár Kovácsék nem élnek szegénységben, arra már nem jut pénz, hogy Pisti és az édesapja idén is ellátogasson a Forma–1 Magyar Nagydíjra. Néhány hónap múlva ugyanis Pistinek kistestvére érkezik, ezért a családnak minden fillért félre kell tennie.

Pisti nem adja fel ilyen könnyen, hozzátok fordul segítségért, hogy közösen találjátok ki, miként lehetne a családi kasszából valahogy mégis kipréselni a belépőjegyekre valót. A küldetés során Humusz szegődik társadul, aki szintén lelkes híve a gyors autóknak.

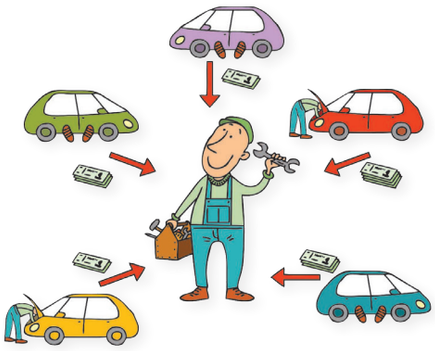

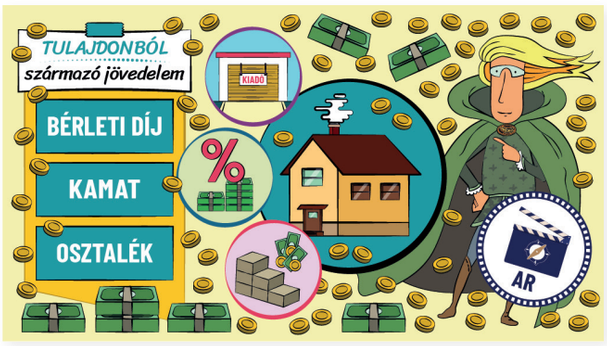

1. Milyen bevételekből élnek Kovácsék?
2. Milyen különbségeket fedezel fel Kovács apuka és Kovács anyuka jövedelemszerzése között?

A háztartások főleg erőforrásaik felhasználásával szerzik bevételeiket. Munkavégző képességüket vállalkozóként vagy alkalmazottként hasznosítják.

- A vállalkozó tulajdonosa a cégnek, és a cég bevételeiből lesz a saját jövedelme. Vállalkozói vagy más szóval vállalási díjat kap a munkát megrendelőtől. A bevételekből a költségeket és az **adót** levonva tehet szert jövedelemre.
- Az alkalmazottak vagy más néven a **munkavállalók** keresete a munkabér.

A munkabér teljes összegét **bruttó munkabérnek** hívjuk. A bruttó munkabérbe sorolják az alapbéren kívül a különféle pótlékokat (például az éjszakai vagy a veszélyességi pótlék), de idetartozik a **jutalom** vagy a **prémium** is.

A munkavállaló azonban a bruttó bérének csak egy részét kapja meg. Például levonják azokat az összegeket belőle, amelyek biztosítják az ingyenes orvosi ellátást, a majdani **nyugdíjat,** illetve az adót, amiből az **állam** gazdálkodik. A hivatalos levonások után megmaradó összeg a **nettó munkabér.** A munkabéren kívül van, ahol a dolgozó egyéb juttatásokat kap, például: telefont, laptopot, étkezési utalványt, ruhapénzt. Ezeket **természetbeni juttatásoknak** hívjuk. A háztartásnak pénzbeni bevétele a vagyonából is származhat. Például, ha bérbe adja a garázsát, bérleti díjat, ha a bankban leköti a pénzét, kamatot kap érte.

A KSH adatai szerint 2021-ben a háztartások munkajövedelmének 88,5 százaléka munkaviszonyból származott, 11,5 százaléka pedig vállalkozásból.

Honnan származhat még bevétele egy háztartásnak?

Kasszafúrás

Elsőként azt javasoltad Pistinek, hogy számolja össze a szüleivel, milyen forrásból mennyi pénz folyik be a család kasszájába egy hónapban, és abból mennyit lehetne félretenni a belépőjegyekre. Pisti azonban lemondóan rázza a fejét. Mivel az édesapja vállalkozó, csak az édesanyjának van minden hónapban állandó munkabére, amire a kistestvér születését követően már nem számíthatnak. Így még az is előfordulhat, hogy kevesebb pénzük lesz, mint amennyire a megélhetéshez szükségük lenne.

– Nincs a hősöknek olyan képességük, amivel a lottón megjósolják a nyerőszámokat? – néz Pisti kérdően Humuszra, aki szerint nem ez a megoldás.

– Számos egyéb módon lehet bevételre szert tenni, amivel növelni lehet a családi keretet – mondja mosolyogva.

3. Mire gondolhatott Humusz? Milyen egyéb bevételei lehetnek még egy háztartásnak?
4. Szerinted a kistestvér születése után valóban nem lesz Pisti édesanyjának semmilyen jövedelme? Hogyan és mivel segíti az állam a gyermekeket nevelő családokat?

A háztartások fontos bevételi forrása lehet a **társadalmi jövedelem (juttatás),** amelyet az államtól kapnak, előre meghatározott szempontok szerint:

- A szülők kaphatnak **csedet, gyodot** vagy **gyápot,** illetve **családi pótlékot.**
- A szakképzésben tanulók és a jól tanuló általános iskolai és gimnazista diákok ösztöndíjat kaphatnak.
- Az idősebbek, mint például a nagyszülők, **nyugdíjat** kapnak.
- A **munkanélküliek** álláskeresését az állam egy ideig **álláskeresési járadékkal** támogatja.

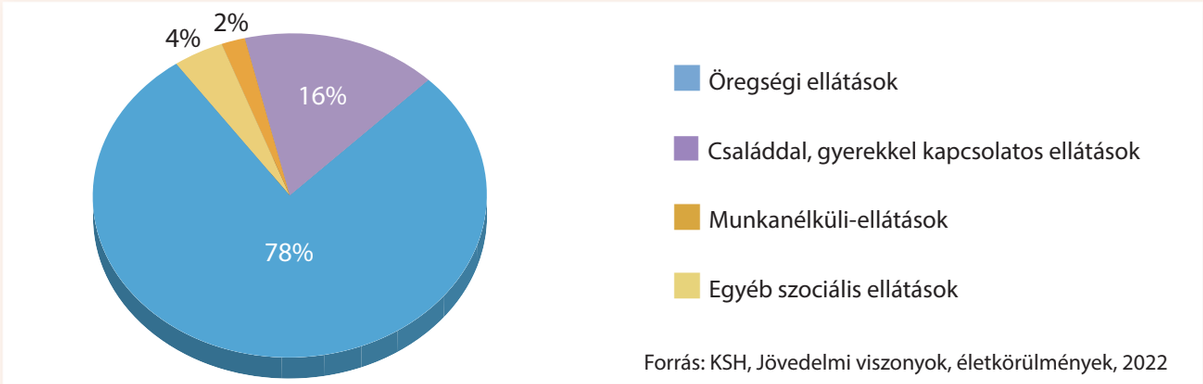
A háztartások más módon is jövedelemhez juthatnak, például egy lottónyeremény, örökség, ajándék vagy adomány is lehet bevételi forrása a családnak. Ezek a jövedelmek azonban rendkívüliek, nem előre tervezhetők, ezért nem lehet rájuk építeni a család gazdálkodását.

Egy kölcsönre vagy **hitelre** is bevételként lehet tekinteni, de csak alapos mérlegelés után szabad élni velük, hiszen ezeket a későbbiekben vissza kell fizetni.

A KSH felmérése szerint a társadalmi jövedelem legnagyobb hányadát az öregségi ellátások teszik ki (például a nyugdíj).

A társadalmi jövedelmek megoszlása

Forrás: KSH, Jövedelmi viszonyok, életkörülmények, 2022

Milyen bevételekhez juthat a háztartás az erőforrásainak felhasználásával? A háztartások munkavégzésből alkalmazottként vagy vállalkozóként juthatnak pénzben vagy természetben jövedelemhez. Jövedelmet szerezhetnek vagyonuk hasznosításából is.

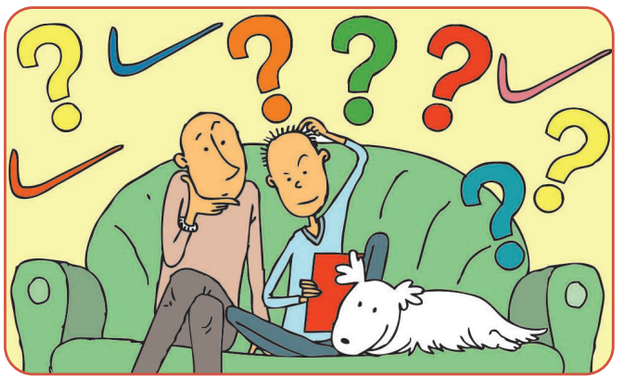
Honnan származhat még bevétele egy háztartásnak? Bevételi forrás lehet az államtól kapott társadalmi jövedelem, illetve származhat még örökségből, nyereményből, ajándékból vagy akár kölcsönből is bevétel.

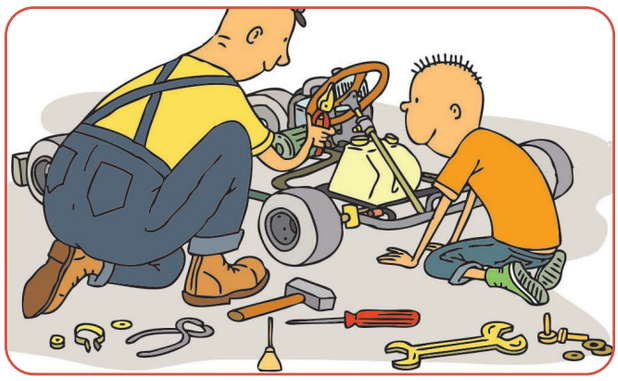
4. A család kiadásai

Mire költjük a pénzünket?

Pénz a pályán

Humusz szerint a bevétel még nem minden; Kovácséknak érdemes azt is megvizsgálniuk, hogy mire költik el minden hónapban a pénzüket. Egy kis spórolással ugyanis könnyen lehet olyan többletre szert tenni, amelyet aztán szabadon elkölthetnek, vagy akár félre is rakhatnak. Pisti ettől fellelkesül, és édesapjával azon nyomban el is kezdi összeírni, hogy mire mennyi pénzt költenek. Gyorsan kiderül, hogy a hétköznapokhoz szükséges dolgok mellett sok pénz megy el arra a gokartra, amelyet az apukája építget a szabadidejében Pistinek, hogy legyen mivel versenyeznie. Bár a kisautó még nem készült el, a különféle alkatrészek minden hónapban jelentős összeget emésztenek fel a család kasszájából.

1. Gondold végig, milyen állandó kiadásai lehetnek a Kovács családnak minden hónapban!
2. Milyen különbséget látsz a vízdíj kifizetése és a gokart építéséhez szükséges alkatrész vásárlása között?

A családok kiadásait elsősorban a szükségletek befolyásolják. Az, hogy egy családnak mire van szüksége, több különböző dologtól függ. A családtagok száma, kora, iskolai végzettsége, lakóhelye, szokásai mind-mind befolyásolják az igényeket. Más az igénye egy kisbabás családnak, mint egy olyannak, ahol már felnőttek a gyerekek. Más igényei vannak a faluban élőknek, mint a városiaknak, vagy a munkahelyre bejáróknak szemben az otthon dolgozókkal.

A másik fontos tényező, ami befolyásolja a kiadások összetételét, a rendelkezésre álló jövedelem nagysága.

A kiadások sokfélék. Vannak olyan rendszeres kiadások, amelyek minden háztartásnál jelentkeznek. Ezek többnyire jól tervezhetők, előre lehet számolni velük, mivel nagyságuk nem változik jelentősen. A rezsiköltség, vagyis az áram, gáz, víz, szemétszállítás díja például minden háztartásnál jelentkező kiadás.

A család szokásai, életmódja, körülményei természetesen a rendszeresen jelentkező kiadásokra is hatnak. Ha egy családban több családtag jár busszal vagy villamossal, akkor a bérletköltség minden hónapban jelentkezik, ha viszont autóval járnak, akkor üzemanyagot kell vásárolniuk. Az egyes kiadások egymásra is hatással vannak. Például a szeszes italokra és a dohányárura fordított összeg hosszú távon növeli az egészségügyi kiadásokat.

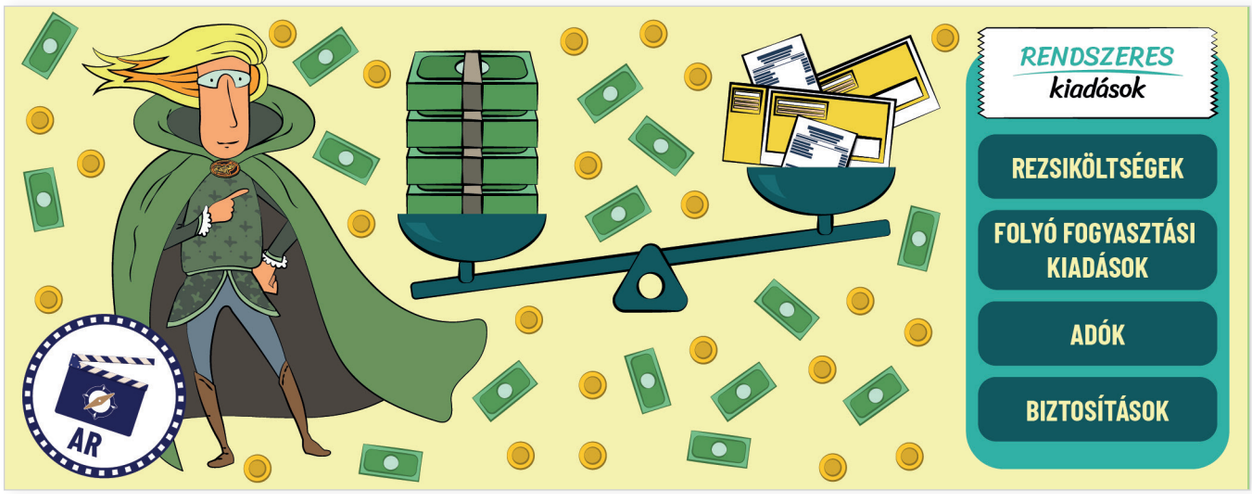
A rendszeres kiadások közül a létfenntartással, a mindennapi élettel kapcsolatos kiadások a legfontosabbak. Ezeket **folyó fogyasztási kiadásnak** nevezzük. Ilyenek például az ételre, ruhára, közlekedésre, gyógyszerre, rezsire fordított összegek.

A rendszeres kiadások között vannak olyan fizetési kötelezettségek, amelyekről nem a család dönt. Az adókat és a különböző egyéb kötelezettségek egy részét be kell fizetni, más részét – a jogszabályok előírásai szerint – elvonják.

Egy családnak vannak olyan kiadásai is, amelyek nem rendszeresen jelentkeznek. Ilyenek a nagy értékű háztartási gépek, például egy mosógép, különböző elektronikus cikkek, mint például egy televízió vagy egy számítógép beszerzése. Idetartozik a lakás, ház vagy autó vásárlása és a nyaralás is.

Ezek a kiadások előre tervezhetők, családi döntés eredményei. A döntéskor mindig mérlegelni kell, hogy a nagy értékű cikkek beszerzési árán kívül később majd elő kell teremteni a működéskor jelentkező költségeket is. Az autó árán kívül azt is meg kell fontolni, hogy az üzemanyagköltséget és a **biztosítást** a későbbiekben hogyan tudják majd rendszeresen kifizetni.

A rendszeres és a nem rendszeres, de tervezhető kiadásokon kívül fel kell készülni a váratlan kiadásokra is. Ezekre a lehetőség szerint érdemes tartalékokat képezni vagy biztosítást kötni.

Az alábbi táblázat a folyó fogyasztási kiadások statisztikusok által alkalmazott csoportosítását mutatja. Mielőtt megnézed a táblázat adatait, becsüld meg, hogy szerinted egy négytagú család évente mekkora összeget fordít élelmiszerekre! Ezután nézd meg a táblázat adatait!

A háztartások egy főre jutó éves fogyasztási kiadásai 2020-ban

Fogyasztási főcsoportok	Kiadás (forintban)	Részarány az összes kiadáson belül
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	357 493	26%
Lakásfenntartás, háztartási energia	254 209	19%
Közlekedés	147 454	11%
Egyéb termékek és szolgáltatások	113 835	8%
Hírközlés	101 224	7%
Kultúra, szórakozás	88 873	6%
Egészségügy	74 213	5%
Lakberendezés, háztartásvitel	63 662	5%
Vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás	52 405	4%
Ruházat és lábbeli (szolgáltatással együtt)	51 834	4%
Szeszes italok, dohányáru	51 439	4%
Oktatás	11 762	1%
Fogyasztási kiadások összesen	**1 368 403**	**100,00%**

Forrás: KSH, 2022

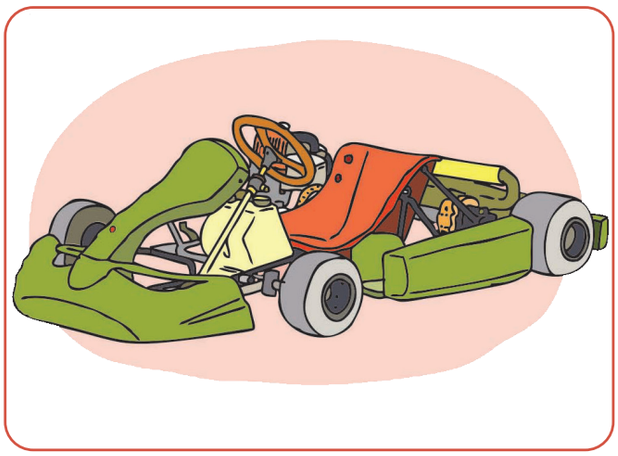
Van-e különbség az általad becsült összeg és a táblázat adatai között? (Ne felejtsd el, hogy ezek egy főre jutó adatok!) Mennyi az eltérés?

Mi korlátozza a háztartások kiadásait?

Nem szalad a kicsi kocsi

A kiadások átvizsgálásakor gyorsan kiderül, hogy a fél éve épített gokart havonta átlagosan 25 000 forint kiadást jelentett a család költségvetésében. A különféle alkatrészek, később a benzin, egytől egyig pénzbe kerülnek, ezért Humusz szerint Kovácséknak sürgősen dönteniük kell. Gondolni kell arra is, hogy Pistinek hamarosan kistestvére lesz. Ezért nem engedhetik majd meg maguknak, hogy ilyen költséges szórakozásra menjen el a pénz. Pisti és apukája nagyon elkeserednek. A kisautó befejezése még négy hónapot venne igénybe, az autóversenyre pedig a két jegy és az útiköltség 190 000 forintba kerül. A félig kész autóra lenne vevő, aki 140 000 forintot kínál érte.

3. Gondold át, te hogyan döntenél Pistiék helyében! Gyűjts érveket az álláspontod mellett!

A családi gazdálkodás alapelve, hogy a kiadások összege hosszú távon nem lehet több, mint a bevételek összege. Ezt tudatos döntésekkel lehet elérni.

A családtagok igényeit mérlegelni és rangsorolni kell – figyelembe véve a korlátokat. Előfordulnak olyan élethelyzetek, amelyek mind a bevételekre, mind a kiadásokra hatással lesznek. Ilyen esemény lehet például egy kisbaba születése, amely egyszerre jár a jövedelem egy részének kiesésével és a kiadások növekedésével.

A tervezés legjobb eszköze a **családi költségvetés** készítése, amelyről a későbbiekben lesz szó.

Ha a szűkös költségvetés keretei között döntünk egy kiadás mellett, akkor másvalamiről le kell mondani, áldozatot kell hozni. Ez az észszerű gazdálkodás alapelve, amelyet minden döntésnél célszerű figyelembe venni. Érdemes átgondolni, hogy mit áldozunk fel valami másnak az érdekében. Például ha háziállatot szeretnénk, mert örömet okoz a vele való foglalkozás, akkor a szabadidőnk egy részéről le kell mondanunk, és a rendszeres kiadásaink közé be kell tervezni az állatorvos, az állateledel, az alom költségeit is.

Mire költjük a pénzünket? A kiadások szerkezete családonként változik. A főbb csoportok azonban ugyanazok: rendszeres kiadások, nem rendszeres, valamint váratlan kiadások.

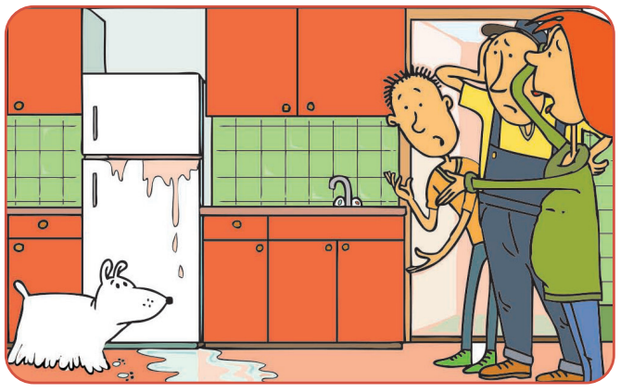
Mi korlátozza a háztartások kiadásait? A kiadások összege hosszú távon nem lehet több, mint a bevételek összege.

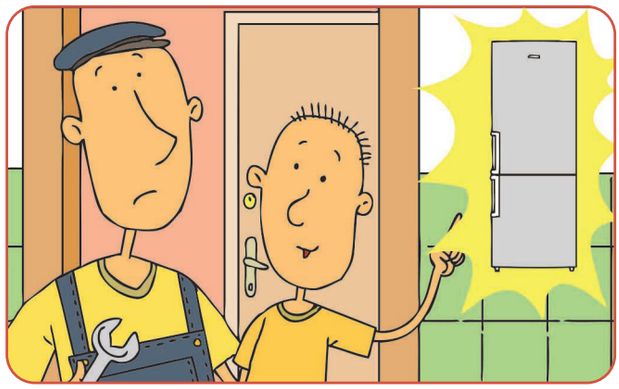
5. Nagy értékű vásárlások

Hogyan döntünk, ha tartós fogyasztási cikket veszünk?

Lehűlő kedélyek

Pisti és apukája fájó szívvel ugyan, de végül tanácsodra úgy döntenek, hogy meghirdetik eladásra a gokartot. Azzal vigasztalod őket, hogy így máris egy nagy lépéssel közelebb kerültek az áhított pályabelépőkhöz. Humusz már éppen a megfelelő eladási árat készül megkeresni az interneten, amikor Kovács anyuka jelenik meg a garázs ajtajában, és elkeseredetten bejelenti, hogy éppen most adta meg magát végképp a régi hűtőgép. Pisti egy percig sem habozik, és felajánlja a gokartból befolyó pénzt. Egyetlen dolgot kér a szüleitől: szeretné az új hűtőt maga kiválasztani a hősjelöltekkel.

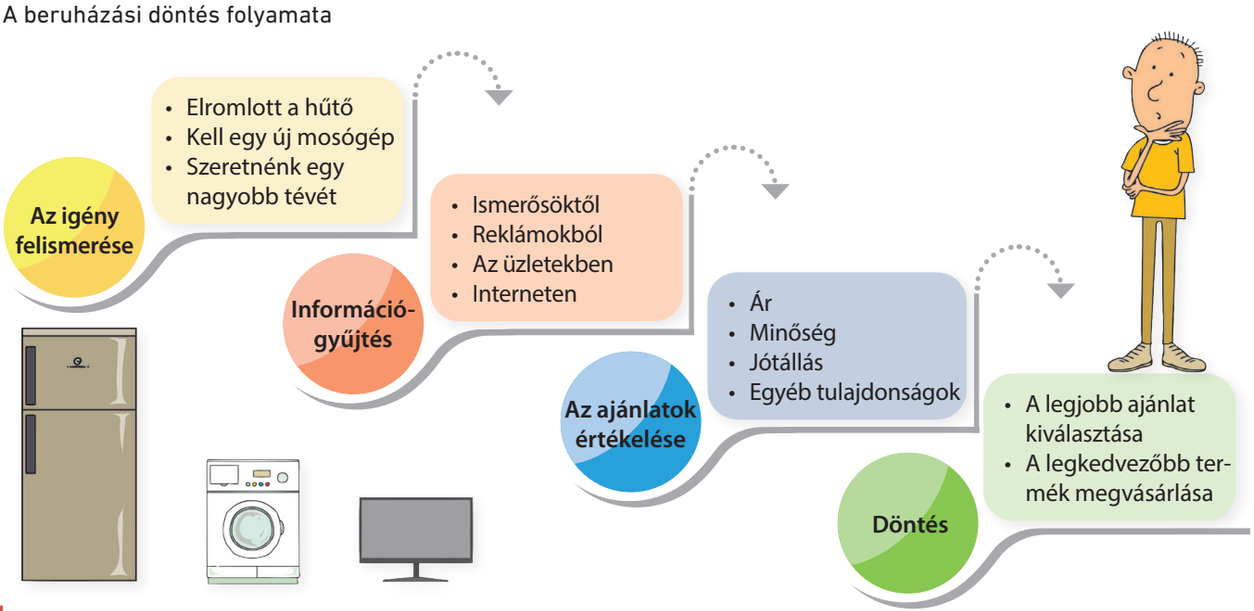

1. Írd össze, hogy milyen elektromos berendezésekkel rendelkezik általában egy magyar háztartás!
2. Szerinted ezek közül melyek nélkülözhetetlenek?

A többéves használatra szánt, nagyobb értékű termékeket **tartós fogyasztási cikkeknek** nevezzük. Ilyen árucikk például a hűtőszekrény, a mosógép, a televízió.

A nagy értékű termék vagy szolgáltatás beszerzését **beruházásnak** nevezzük. Mivel ezek drágák, és hosszú ideig lesznek „szolgálatban", előtte sok szempontot kell figyelembe venni a jó döntéshez.

A beruházási döntés folyamata

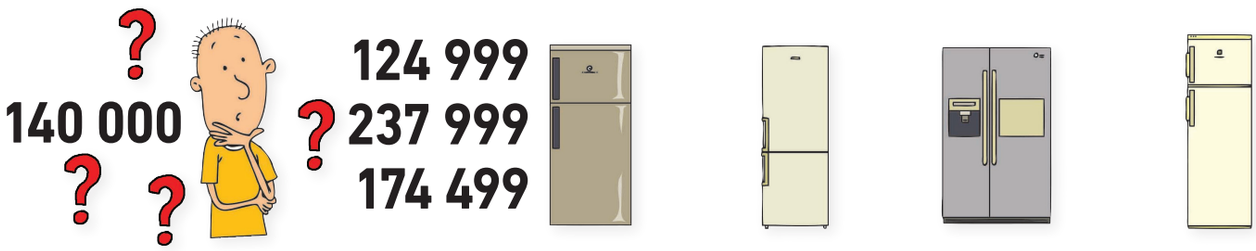
Az új tartós fogyasztási cikk árát a családok egy része ki tudja fizetni a **megtakarításaiból,** a másik részének hitelt vagy kölcsönt kell felvennie. Ez esetben azonban azzal is számolni kell, hogy a tartozást vissza kell fizetni, mégpedig általában kamatostul. Ezért arra is gondolni kell, vajon a családi költségvetésből ez hogyan gazdálkodható ki határidőre.

A KSH adatai szerint 2020-ban 100 háztartásra 203 darab mobiltelefon jutott, vagyis voltak olyan háztartások, ahol kettőnél több mobillal rendelkeztek. Asztali számítógép a háztartások közel 39 százalékában, laptop és notebook a háztartások több mint kétharmadában volt. A kézi számítógépek (tablet, PDA) használata ennél kevésbé elterjedt, előfordulási arányuk 20 százalékos volt.

Hogyan válasszuk ki a legmegfelelőbb gépet?

Boltban az igazság

A félig kész gokart nagyon kapósnak bizonyult az interneten, néhány óra múlva már meg is jött a nyertes ajánlat: 140 000 forintot kínáltak a kisautóért. Itt az idő, hogy kiválasszátok az új hűtőt a közeli elektronikai boltban. Amikor azonban beléptek az ajtón, Pisti számára gyorsan kiderült, hogy ennyi pénz nem biztos, hogy elég lesz. Ráadásul teljesen összezavarták a gépekre írt különféle számok és jelzések: A+, dB, liter. Ezért hozzád fordul, hogy segíts jó döntést hozni.

3. Készülj fel egy vitára, amelyben a méretében megfelelő gépek közül az általad kiválasztott ajánlatot képviseled! Ismertesd, hogy milyen szempontok alapján választottál!

	A hűtőszekrény	B hűtőszekrény	C hűtőszekrény
Termék ára	124 999 Ft	174 999 Ft	237 999 Ft
Paraméterek			
Kivitel	Felülfagyasztós	Alulfagyasztós	Alulfagyasztós
Energia			
Energiaosztály	A+	A+	A++
Éves energiafogyasztás	215 kWh/év	267 kWh/év	243 kWh/év
Polcok/rekeszek			
Hűtőpolcok száma	2 db	4 db	4 db
Fagyasztórekeszek száma	1 db	2 db	3 db
További tulajdonságok			
Nettó hűtőtér	132 liter	196 liter	228 liter
Nettó fagyasztótér	41 liter	75 liter	111 liter
Fagyasztóteljesítmény	3 kg/nap	4 kg/nap	5 kg/nap
Visszamelegedési idő	17 óra	24 óra	24 óra
Zajszint (decibel)	40 dB	38 dB	38 dB

Tartós fogyasztási cikkek vásárlása előtt az ember tájékozódik, és alapos mérlegelést követően a lehető legjobb ajánlatot választja ki. Ez a tudatos vásárlói magatartás. A **tudatos vásárló** tisztában van a jogaival is.

Az elsődleges szempont, amely alapján a legtöbb vásárló dönt, az a **termék ára.** Megvizsgálnak hasonló tulajdonságokkal rendelkező gépeket, és azok értéke, valamint a saját elvárásaik alapján a legkedvezőbbet fogják kiválasztani.

De mi is ez az érték? Amikor egy termék értékét vizsgáljuk, elsősorban a minőségére gondolunk, amely egy nagyon összetett fogalom.

Minőség alatt azt értjük, hogy a termék működése megfelel majd:

- a termékleírásnak,
- a vevői elvárásoknak,
- a jótállásnak, ami a vásárlót biztosítja, hogy megfelelő használat mellett a termék nem hibásodik meg, kifogástalanul működik.

A választás szempontjai között szerepet játszanak az egyéb költségek is, például a szállításé. Lehet, hogy a messziről érkező árut olcsóbban szerzik be, a szállítási költséggel azonban jelentősen emelkedhet az összköltség és így az eladási ár is.

Egy termék kiválasztásának lehetséges szempontjai

A jótállást az **eladó** önként vállalhatja bármilyen termékre és bármilyen időtartamban. Fontos azonban tisztában lenni azzal, hogy bruttó 10 000 forint eladási ár fölött megvásárolt tartós fogyasztási cikk esetében az eladónak kötelező jótállást biztosítania a fogyasztó számára. A jótállás a vásárlót hozza kedvező helyzetbe, hiszen neki elég csak a meghibásodás tényét igazolni. A boltnak kell bizonyítani, hogy eladáskor a termék nem volt hibás. Ha nem tudja, az eladó köteles az adott fogyasztási cikket megjavíttatni vagy kicserélni, amennyiben ez nem lehetséges, akkor a vevő árleszállítást kérhet, vagy elállhat a vásárlástól és visszakérheti a pénzét.

Hogyan döntünk, ha tartós fogyasztási cikket veszünk? A döntés egy folyamat, amely az igény felmerülésével és információgyűjtéssel kezdődik, majd mérlegelés következik az ajánlatok összehasonlításával, és a leginkább megfelelő termék kiválasztásával fejeződik be.

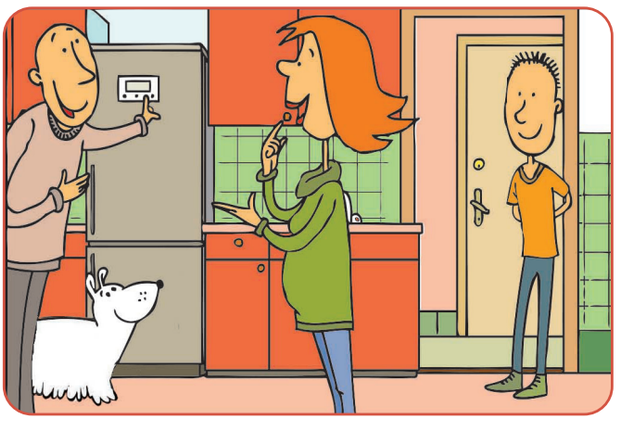
Hogyan válasszuk ki a legmegfelelőbb gépet? Ha tudatos vásárlóként szeretnénk eljárni, az ajánlatok közül azt a terméket kell kiválasztani, amelynek tulajdonságai, minősége, jótállása és ára együttesen a legjobb.

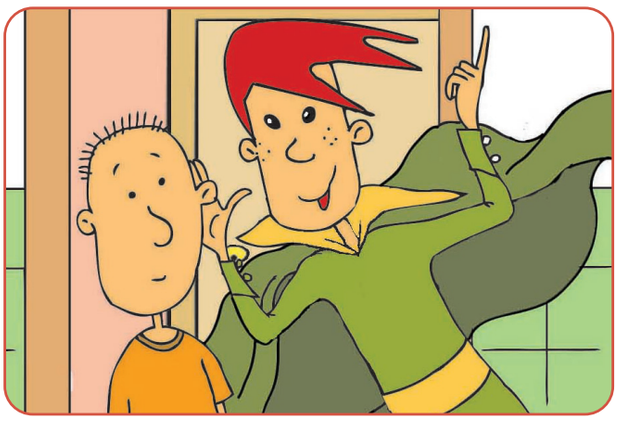
6. A családi költségvetés egyensúlya

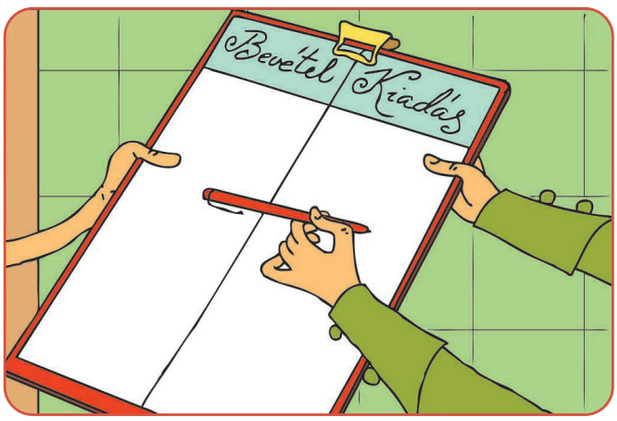
A háztartás is készít pénzügyi tervet?

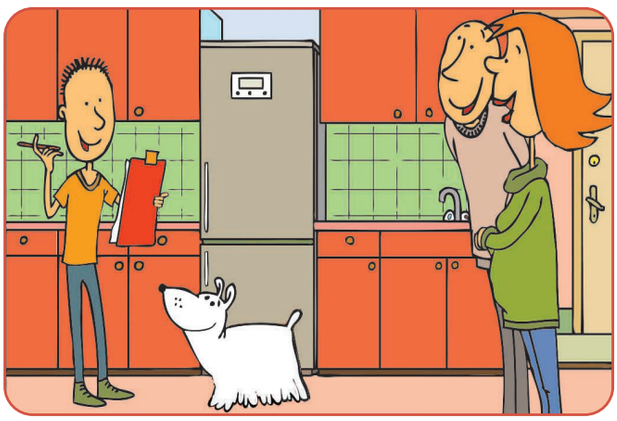
A titokzatos napló

Hosszas mérlegelés után Pisti egy jó minőségű, de drágább hűtőt választott. A különbözetet a család félretett pénzéből fedezték. Mindenki nagyon boldog, csak Humusz bök oldalba téged, és súgja a füledbe: – Most akkor mi lesz a küldetéssel? Miből fizetik ki a belépőjegyeket? Te nem esel kétségbe, hanem előveszel egy papírlapot, egy vonallal elfelezed, és felírod a két részre: Bevétel és Kiadás. – Ez meg mire jó? – kérdezi Humusz. – Naplót vezetek – válaszolod, majd elkezded a Kovács szülőket kérdezgetni arról, pontosan mikor mennyi pénz folyik be a családi kasszába, és abból mire mennyit költenek.

1. Készítsd el te is a lapot a Bevétel és Kiadás oldallal! A Kovácsékról eddig megtudott információk alapján írd fel, hogy milyen bevételeik és milyen kiadásaik lehetnek! (Összeget ne írj, csak a kiadások megnevezését!)

Mint láttuk, a jövedelemmel okosan kell gazdálkodni. Ahhoz, hogy ezt megtehessük, ismerni kell a család aktuális gazdasági helyzetét, és jó terveket kell készíteni a jövőre vonatkozóan.

A család gazdasági helyzetéről a **háztartási napló** adhat naprakész képet. Ez egy olyan kimutatás, amelyben folyamatosan, napról napra fel kell jegyezni a család bevételeit és kiadásait. Érdemes csoportokat képezni, és időnként (például egy hét vagy egy hónap végén) közösen megbeszélni a napló alapján a pénzügyi helyzetet. Ha azt tapasztaljuk, hogy valamelyik összeg jóval több vagy kevesebb, mint a korábbi időszakban, akkor ki kell deríteni a kiváltó okokat.

A bevételi-kiadási csoportok a család szokásainak megfelelően alakíthatók ki, semmilyen előírás nincs erre. Ha valaki elkezdi a naplót vezetni, gyorsan kialakítható a saját rendszer.

A háztartási naplót ma már elsősorban számítógépen vagy okostelefonon érdemes vezetni, de természetesen hagyományos módon, akár egy négyzethálós füzetbe is írhatók az adatok.

Háztartási napló – minta

Havi bevételek

	Tétel	Összeg
november 3.	munkabér 1.	328 000 Ft
november 4.	munkabér 2.	292 000 Ft
november 15.	Egyéb bevétel	95 000 Ft

Összesítés

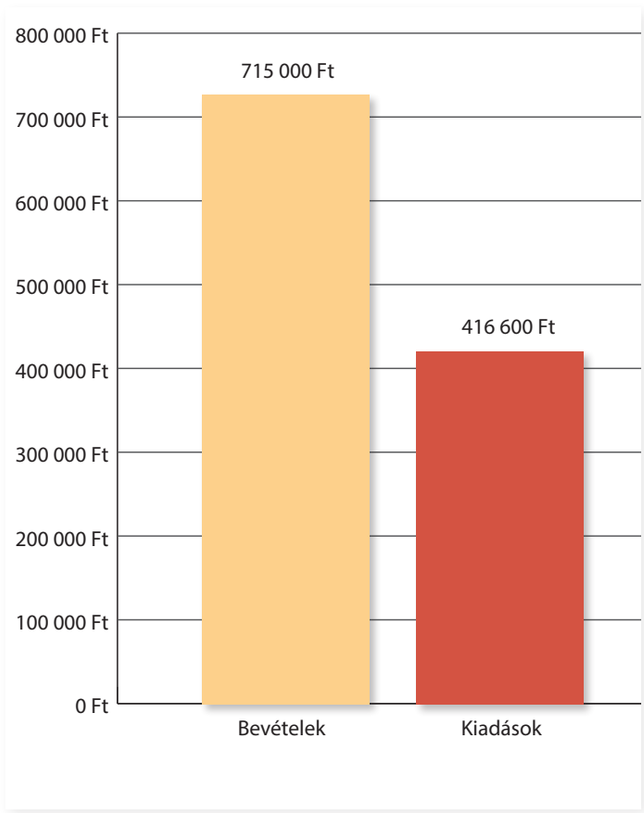
Összes havi bevétel	Összes havi kiadás	Egyenleg
715 000 Ft	416 600 Ft	298 400 Ft

Havi kiadások

	Tétel	Összeg
november 3.	Élelmiszerek	49 400 Ft
november 3.	Utazási bérlet	25 900 Ft
november 3.	Ebéd-előfizetés	24 000 Ft
november 3.	Villanyszámla	16 800 Ft
november 4.	Vízdíj	8 200 Ft
november 5.	Mobiltelefon, internet	22 300 Ft
november 5.	Közös költség	16 200 Ft
november 5.	Élelmiszerek	25 300 Ft
november 8.	Hitel törlesztése	92 000 Ft
november 8.	Benzin	22 500 Ft
november 9.	Élelmiszerek	8 400 Ft
november 11.	Szemétszállítási díj	4 100 Ft
november 11.	Tisztálkodószerek, kozmetikumok	7 300 Ft
november 11.	Élelmiszerek	7 700 Ft
november 12.	Ruházat	12 500 Ft
november 13.	Színházjegyek	19 200 Ft
november 14.	Élelmiszerek	13 300 Ft
november 15.	Tisztálkodószerek, kozmetikumok	6 900 Ft
november 15.	Gázszámla	26 800 Ft
november 16.	Tisztítószerek	2 600 Ft
november 16.	Élelmiszerek	5 200 Ft

Bevétel elköltött %-a

A képen egy elképzelt család háztartási naplójának egy részlete látható. Ez a napló grafikusan is megmutatja, hogy még mennyi maradt a bevételekből. Mi a véleményed erről a háztartásinapló-formáról? Tekintsd át a kiadásokat! Szerinted milyen csoportokat érdemes kialakítani?

A folyamatosan vezetett háztartási naplóból megismert adatok alapján már készíthető egy pénzügyi terv a következő időszakra, például egy hétre vagy egy hónapra. Ezt a pénzügyi tervet költségvetésnek nevezzük.

A költségvetésbe a jövőben várható, tervezett bevételeket és kiadásokat írhatjuk. Vezethető a költségvetés úgy is, hogy a tervezett adatok mellé folyamatosan feljegyezzük a ténylegesen megvalósult pénzügyi eseményeket.

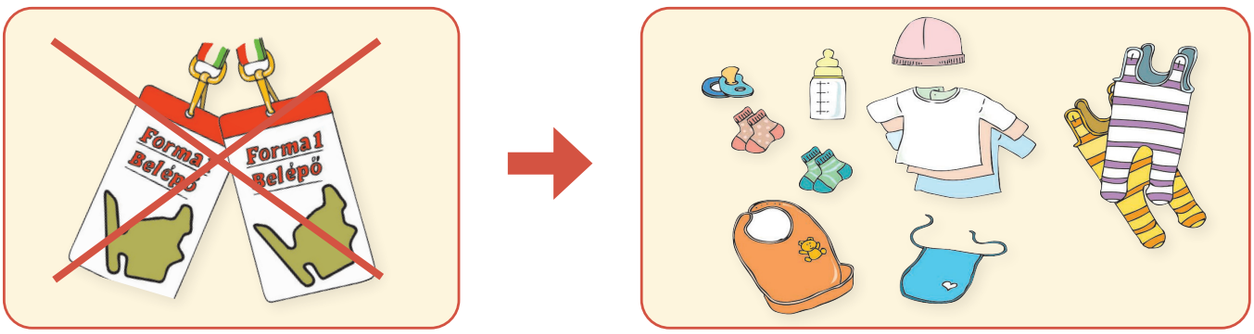
A családi költségvetés készítését ma már a modern technikai eszközök is segítik. A táblázatszerkesztő számítógépes programokhoz általában költségvetés-készítő sablon is tartozik, mobiltelefonos alkalmazások és interneten elérhető oldalak is igénybe vehetők. A Magyar Nemzeti Bank honlapján (www.mnb.hu) lévő program segít a családi költségvetés összeállításában, és takarékossági tippeket is ad. Sőt az alkalmazások között elérhető egy Háztartási költségvetés-számító program is.

Mit tegyünk, ha több vagy kevesebb a pénzünk, mint amennyire szükségünk van?

Siker a kudarc

Kovácsék költségvetése változó képet mutat: vannak hónapok, amikor több a bevételük, mint a kiadásuk, és van, amikor fordított a helyzet. Bár most, hogy a gokartot eladták, és az árából megvették a hűtőt, az autóépítés költségei kikerültek a kiadások közül. Az alkatrészek helyett akár megvehetnék a drága belépőjegyeket is. Mivel azonban Pistinek hamarosan kistestvére születik, nem tudod tiszta szívvel azt javasolni neki, hogy a többletet költsék el a Hungaroringen. Azt tanácsolod inkább, hogy a többletet tegyék félre a kisbaba érkezése miatt felmerülő kiadásokra. A javaslatodat Pisti jól fogadja, és azt mondja, majd megnézi a versenyt a televízióban.

Vegyes érzésekkel térsz vissza a Hősképzőbe, ahol Mentor gratulál, és közli veled, hogy sikeresen teljesítetted a küldetést.

2. Gyűjtsd össze, hogy a történet szereplői milyen áldozatokat hoztak a család anyagi helyzetének rendezése érdekében, és lehetnek-e olyan élethelyzetek, amikor Pisti kedvéért mondanak le a többiek valamilyen kedvtelésükről!
3. Mit gondolsz, miért gratulált Mentor annak ellenére, hogy Pisti nem tudott elmenni a Forma–1-es futamra?

A költségvetés elemzése során elsősorban a bevételek összegét és a kiadások összegét kell összehasonlítani. Ez a két összeg háromféle viszonyban állhat egymással:

1. Elképzelhető, hogy pontosan annyi a család összes bevétele egy hónapban, mint amennyi kiadást terveznek, vagyis a **költségvetési egyensúly** állapota áll fenn.

2. Előfordulhat, hogy a várható összbevétel több, mint amennyit el akarnak költeni az adott időszakban, ezt a helyzetet hívjuk **költségvetési többletnek.**
3. Az is lehetséges, hogy nincs elég pénz a tervezett kiadásokra, ekkor **költségvetési hiányról** beszélünk.

Az egyensúlyban lévő költségvetés jó helyzetnek tűnik. Valójában azonban hosszú távon kockázatos, ha a teljes jövedelmet elköltik, hiszen így egy előre nem látható kiadás vagy egy nem várt élethelyzet pénzügyileg nehéz helyzetbe hozhatja a családot. Tartalékok nélkül egy hosszabb betegség vagy munkahelyváltás miatt kieső jövedelem könnyen hiányhoz vezet.

Amennyiben többlet keletkezik a költségvetésben, akkor azon kell elgondolkodni, hogy mihez kezdjünk az el nem költött jövedelemmel. Akár egyszeri, akár rendszeres bevételi többletről van szó, az mindig jó alkalmat jelenthet a megtakarításra, hogy elkezdjünk félretenni a hosszabb távú célok megvalósítására.

Abban az esetben, ha a költségvetés hiányt mutat, akkor a bevételi és a kiadási oldalt is át kell vizsgálni. Egyrészt meg kell gondolni, hogyan lehetne a bevételt növelni, például többletmunkával, **tulajdon** bérbeadásával, esetleg valamilyen értéktárgy értékesítésével. A másik lehetőség a kiadások csökkentése, a takarékoskodás. Meg kell például vizsgálni, hogy vannak-e olcsóbb beszerzési lehetőségek, vagy a család saját maga mit tud megtermelni a szükségletei kielégítéséhez, esetleg le lehet-e mondani vagy el lehet-e halasztani valamelyik betervezett kiadást.

A költségvetés szokásos nyilvántartási módja az, hogy a bal oldalán szerepelnek a bevételek, a jobb oldalon pedig a kiadások. A könnyebb áttekinthetőség érdekében a bevételeket is, és a kiadásokat is érdemes csoportokba rendezni. Bevételek csoportjai lehetnek például a munkabérek vagy a családi pótlék, ösztöndíj. A kiadások csoportosításakor szokásos, hogy külön kezelik az élelmiszerekre, a közüzemi díjakra, a ruházatra, tisztítószerekre, utazásra költött összegeket. A csoportosítás minden háztartás esetében más és más, mert jó, ha tükrözi a bevételek és kiadások szokásos szerkezetét.

A költségvetést sokszor mérlegként ábrázolják, mert így lehet a legjobban kifejezni, hogy a két oldal mikor van egyensúlyban, és mikor nincs.

A háztartás is készít pénzügyi tervet? A költségvetés egy pénzügyi terv, amelyben a jövőben várható bevételeket és kiadásokat állítják szembe egymással. Elkészítését segíti a háztartási napló, amelyben a folyamatosan, éppen felmerülő bevételeket és kiadásokat rögzítik.

Mit tegyünk, ha több vagy kevesebb a pénzünk, mint amennyire szükségünk van? A költségvetés lehet egyensúlyban, mutathat többletet vagy hiányt. Mindhárom helyzet további gondolkodásra és észszerű döntésekre késztet.

MEGTAKARÍTÁSBÓL BEFEKTETÉS? BANKI KAPCSOLATOK

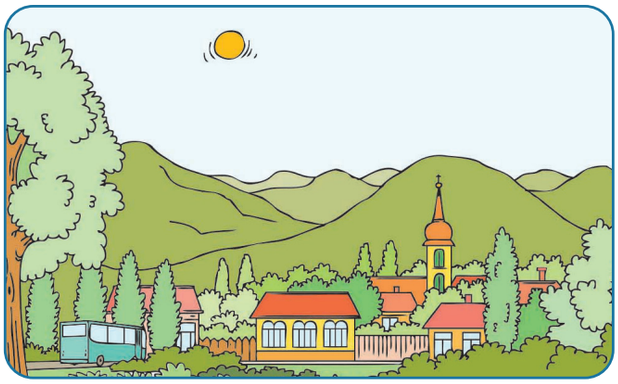
7. A korszerű pénzkezelés

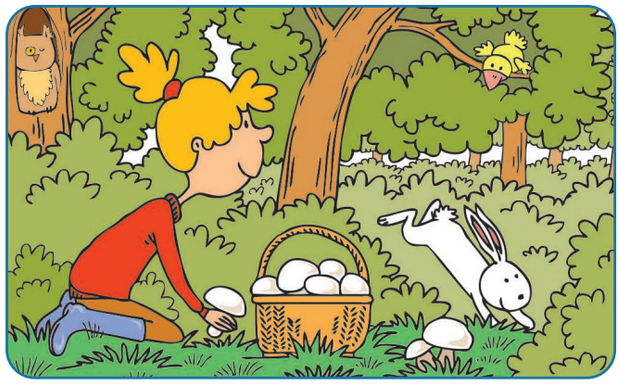
Milyen kapcsolatunk van a bankkal?

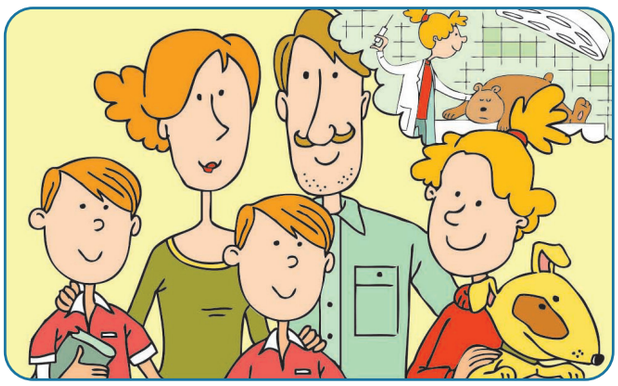
Távol a világ zajától

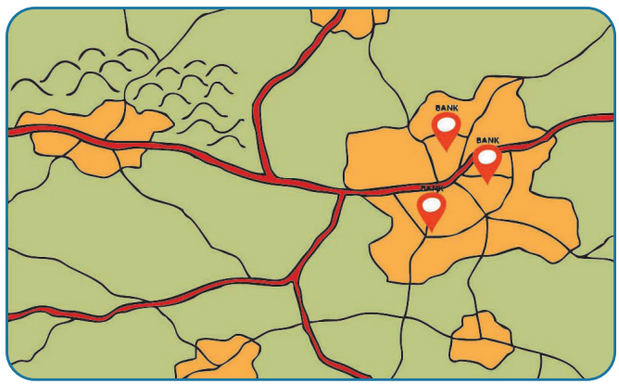
Szabó Évi egy hegyek közötti kis településen él a szüleivel és két testvérével. A lány nagyon szeret főzni és sütni, úgy tervezi, hogy híres séf lesz. Kitűnő tanulóként erre minden esélye meg is van, hiszen jövőre a közeli nagyvárosban található híres vendéglátóipari technikumban és annak kollégiumában kezdi meg tanulmányait. A család nagyon örül a lehetőségnek, különösen, hogy a szakképzésben tanuló diákok már az első évfolyamtól kezdve ösztöndíjat is kapnak. Ennek egy technikai feltétele van: nyitni kell egy bankszámlát, ahová a pénzt minden hónapban elküldhetik. Évinek ez gondot jelent, mivel a faluban még bank sincs, a szülei is főleg készpénzt használnak, ha valahol fizetni kell.

Mentor szerint itt a kitűnő alkalom, hogy Évinek segítve újabb szintet lépj a Hősképzőbe kerülésért. A küldetésre Bitet hívod magaddal, aki boldogan csatlakozik hozzád. Tudja jól, hogy ma már az internet nélkülözhetetlen a banki szolgáltatásoknál, ezért a laptopját is magával hozza.

1. Véleményed szerint miért köti az alapítvány bankszámla nyitásához az ösztöndíj kifizetését?
2. Mit gondolsz, jobb, ha Évi bankszámlára kapja a pénzt, mint ha készpénzben adnák az ösztöndíját? Indokold a válaszodat!

A háztartások jövedelmük jelentős részét árucikkek és szolgáltatások vásárlására költik. A háztartások tagjai élelmiszert, ruhát, cipőt vesznek, elmennek fodrászhoz, elviszik az autójukat a szerelőhöz. Ilyenkor eldönthetik azt, hogy készpénzzel, bankkártyával, vagy valamilyen pénzhelyettesítő vásárlási utalvánnyal fizetnek.

Vannak olyan rendszeresen jelentkező kiadások is, mint a közüzemi díjak, amelyeket sokan még mindig készpénzzel fizetnek ki a szolgáltatónál, vagy sorban állás után a postán, pedig ma már vannak korszerűbb megoldások.

Kényelmesebb és időtakarékosabb, ha a fizetést otthonról, internetes átutalással teljesítik, vagy meghatalmazhatják a szolgáltatót is, hogy bankszámlájukról emelje le a díjat. Napjainkban már az iskolai ebédbefizetést is meg lehet oldani **banki átutalással,** ami sokkal egyszerűbb és biztonságosabb.

A pénzutaláshoz vagy a bankkártyás vásárláshoz először egy pénzintézetnél vezetett **bankszámlára** van szükség. A bank a pénzünket különböző bankszámlákon tartja nyilván. Ezek egyik (leggyakrabban használt) fajtája a folyószámla. Ide érkezik a munkabér, innen lehet fizetni a kiadásokat banki átutalással, sőt a családok a bankszámlákhoz kapcsolódva kezelhetik megtakarításaikat, és vehetnek fel hiteleket. A bankszámlán a pénz mennyiségét számok jelzik. Tehát maga a pénz nem kézzelfogható.

A bankszámlához **bankkártya** is kapcsolódhat, amely helyettesíti a készpénzt. Ez egy olyan eszköz, amellyel pénzt lehet felvenni a bankautomatákból, és a vásárlásnál fizetőeszközként használható. Ma már a legtöbb bankkártya segítségével lehet fizetni az internetes vásárlásnál is. A bankkártya a bank tulajdona, ezért helytelen használat vagy csalás esetén visszavonhatja vagy letilthatja azt.

Egyszerűsített bankszámlakivonat-minta

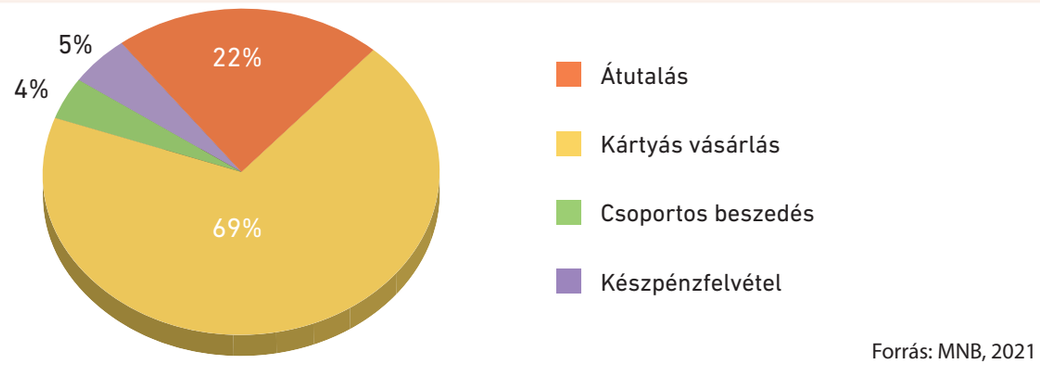
2022. 11. 11.
#0222-367777-111/20150731
A BANK ZRT.

SZÁMLATULAJDONOS:	SZABÓ ÉVA			
A BANK24	TELEFONSZÁM: 06-444/111-111			
SZÁMLASZÁM:	222-367777-111		KIVONAT SORSZÁMA: 0094	
DÁTUM:	2022. 10. 01. – 2022. 10. 31.		OLDALSZÁM: 1	
DEVIZANEM:	HUF			
SZÁMLATÍPUS:	LAKOSSÁGI			
SZABÓ ÉVA				
LAKCÍM:	PÉLDA UTCA 8.			
NYITÓ EGYENLEG:				00000,00
KÖNYVELÉSI NAP/ÉRTÉKNAP	TRANZAKCIÓ	JÓVÁÍRÁS	TERHELÉS (–)	EGYENLEG
2022. 10. 05.	Szabó Éva ösztöndíj	16 740,00		16 740,00
2022. 10. 06.	Készpénzfelvétel		-4 000,00	12 740,00
	Készpénzfelvételi díj		–	
2022. 10. 14.	Vásárlás		-2 500,00	10 240,00
2022. 10. 19.	Vásárlás		-1 700,00	8 540,00
2022. 10. 22.	Készpénzfelvétel		-3 000,00	5 540,00
	Készpénzfelvételi díj		–	
2022. 10. 28.	Banki költségek		–	
2022. 10. 28.	Előjegyzett kamat	3,50		5 543,50
Kamatadó			–	
	Havi forgalmi egyenleg (jóváírás/terhelés)	16 743,50	-11 200,00	
ZÁRÓ EGYENLEG				5 543,50

A **bankszámlakivonat** a számlatulajdonosnak küldött banki értesítés, amely tartalmazza az azonosításhoz szükséges adatokat. A bank ebben közli az ügyféllel a bankszámlaegyenlegét, valamint, hogy az adott időszakban milyen jóváírásokat és terheléseket hajtott végre.

Az MNB felmérése alapján 2020-ban a bankszámlákhoz kapcsolható fizetési műveleteink kétharmadát az átutalások tették ki. Az elektronikus fizetési forgalom jelentős bővülését az utóbbi időben a bankkártyás vásárlások számának növekedése adta, köszönhetően az érintéses tranzakcióknak, azonban így is csak az összes fizetési műveletnek az egynegyedét teszik ki. Ugyanakkor a korábbi évekhez képest a készpénzfelvétel jelentős visszaesése tapasztalható.

A bankszámlákhoz kapcsolódó főbb fizetési műveletek megoszlása 2020-ban

Forrás: MNB, 2021

Hogyan kell számlát és kártyát választani?

A döntés napja

Mivel a településen nincs bank, elsőként azt kell eldönteni, hogy hol nyissanak Szabóék bankszámlát. Bit érdekes kimutatást talált az interneten. Eszerint az emberek többnyire a lakóhelyükhöz közeli bankot választják. Ezen felbuzdulva Évi azt javasolja, hogy menjetek be együtt a nagyvárosba, és nézzétek meg, milyen bankfiókok találhatóak a kollégium környékén. A kollégium közelében két banknak is van kirendeltsége. Évi és szülei kérdőn néznek rád: melyik legyen? Magad is elbizonytalanodsz egy pillanatra, ám ekkor ismét Bit siet a segítségedre. A laptopján egy olyan internetes oldalt nyit meg, ahol különböző szempontok alapján össze lehet hasonlítani a két közeli bank szolgáltatásait.

3. Nézd át a két bank kínálatát, és tegyél javaslatot Évieknek a számlanyitásra! Választásodat indokold!

	Költségtípusok	A Bank	B Bank
Kártya éves díja	Éves kártyadíj (Ft/év)	0 Ft/hó	2 200 Ft
Számlavezetés	Számlavezetési díj (Ft/hó)	0 Ft/hó	199 Ft/hó
Informálódás	Mobilértesítés (Ft/SMS)	11 Ft/SMS	0 Ft/SMS
	Internetbank (Ft/hó)	0 Ft/hó	0 Ft/hó
	Számlakivonat (papíralapú)	200 Ft/hó	200 Ft/hó
	Számlakivonat (elektronikus)	0 Ft/hó	0 Ft/hó
Utalás	Eseti (bankon belül)	185 Ft + 0,4%	170 Ft + 0,33%
	Eseti (bankon kívül)	281 Ft + 0,4%	255 Ft + 0,33%
Készpénzfelvétel	Bankfiókból	789 Ft + 1,2%	710 Ft + 0,91%
	Saját automatából	99 Ft + 1,49%	240 Ft + 0,65%
	Idegen automatából	549 Ft + 0,6%	540 Ft + 1,07%

4. Milyen szempontokra érdemes még figyelni, ha a bankszámlához Évi bankkártyát is szeretne?

Napjainkban már szinte minden család rendelkezik valamilyen típusú bankszámlacsomaggal. A különböző pénzintézetek számos választási lehetőséget kínálnak ügyfeleiknek. Szerencsére ma már nem kell mindegyik bankot személyesen felkeresni, hiszen az interneten is könnyedén össze lehet hasonlítani a pénzintézetek által kínált bankszámlacsomagok jellemzőit.

A számlaválasztás lehetséges szempontjai

A 18–29 éves korosztály bankkártyával a többi korosztálynál alacsonyabb összegben vesz fel készpénzt. 60-70 százaléka vásárlásra használja bankkártyáját, de csak 5-8 alkalommal havonta, és kisebb összegben költenek, ami az alacsonyabb rendelkezésre álló jövedelmükre utalhat.

Milyen kapcsolatunk van a bankkal? A háztartások pénzkezelésében egyre nagyobb szerepe van a bankszámláknak és az ehhez kapcsolódó bankkártyáknak. A bankszámlacsomag teremt kapcsolatot a háztartások és a bank között, amellyel biztonságosan intézhetjük a mindennapi kiadásainkat, vásárlásainkat, pénzügyeinket.

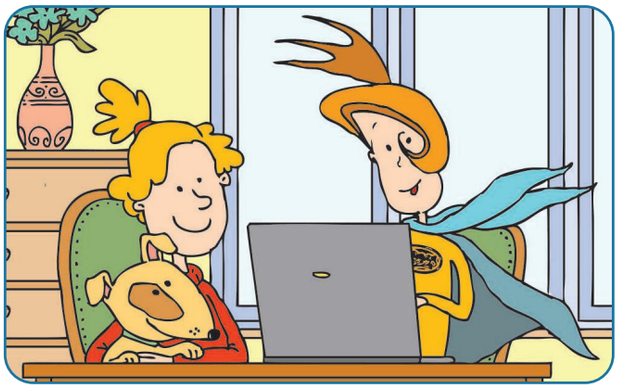
Hogyan kell számlát és kártyát választani? Amikor bankszámlát, illetve bankkártyát választunk, tájékozódni kell arról, hogy a kiválasztott bankszámlacsomag mekkora költségekkel jár, illetve arról, hogy milyen szolgáltatásokat lehet a segítségével igénybe venni.

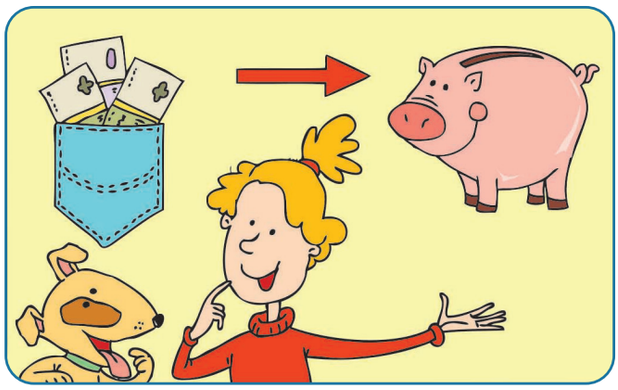
8. Megtakarítások

Miért takarékoskodunk?

Laptop a suliba

A bankválasztás közben Szabó Évinek nagyon megtetszik Bit laptopja, meg is jegyzi a szüleinek, hogy szerinte jövőre egy ilyen neki is jó lenne majd a suliban. A szülők azonban csak a fejüket rázzák, mondván, túl drága, nem fér bele a család költségvetésébe. Évi azonban nem adja fel, és Bitet kezdi kérdezgetni arról, hogy mennyiért adná el neki a laptopját. Bit válasz helyett megnyit egy internetes árverési oldalt, ahol használt laptopok sorakoznak. Ez nem is olyan drága, ha félreteszek a zsebpénzből, akár a suli kezdetére meg is lehet! – kiált fel Évi, és számolgatni kezd.

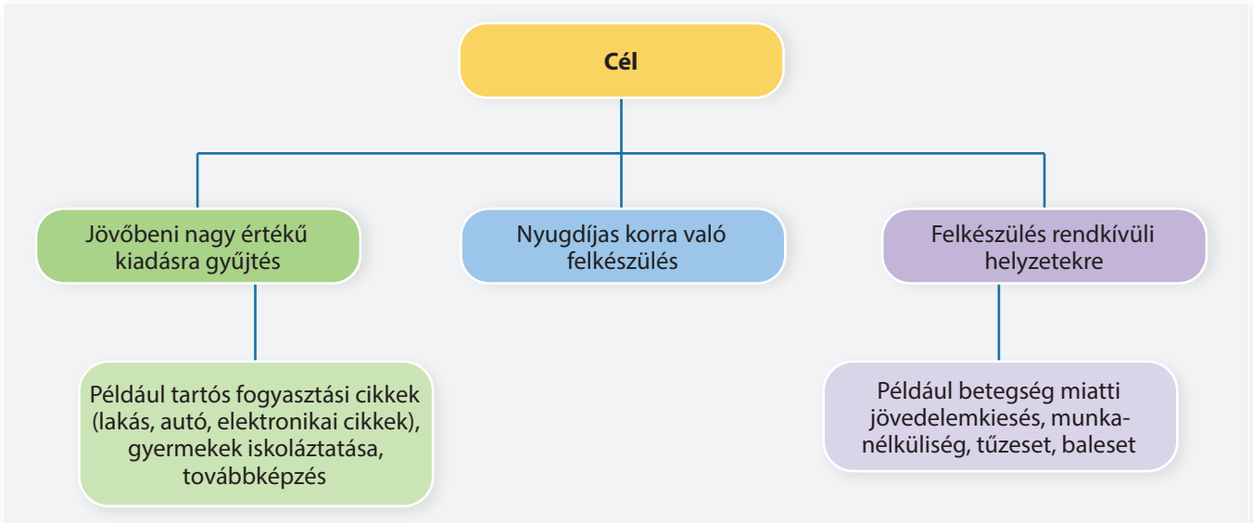

1. Számold ki, hány hónapig kell Évinek spórolnia, ha havonta 8000 forint zsebpénzt kap a szüleitől, a kiválasztott használt laptop pedig 60 000 forintba kerül! Évi úgy gondolja, hogy a zsebpénze felét tudja félretenni minden hónapban.

A családi költségvetés összeállítását követően kiderül, hogy a kiadások összesítése után marad-e a család kasszájában olyan pénzösszeg, amely félretehető. Azt az összeget, amelyet valamilyen célra – ideális esetben rendszeres időközönként – félreteszünk, megspórolunk, **megtakarításnak** nevezzük. A megtakarításnak a család élethelyzetétől és terveitől függően több célja is lehet.

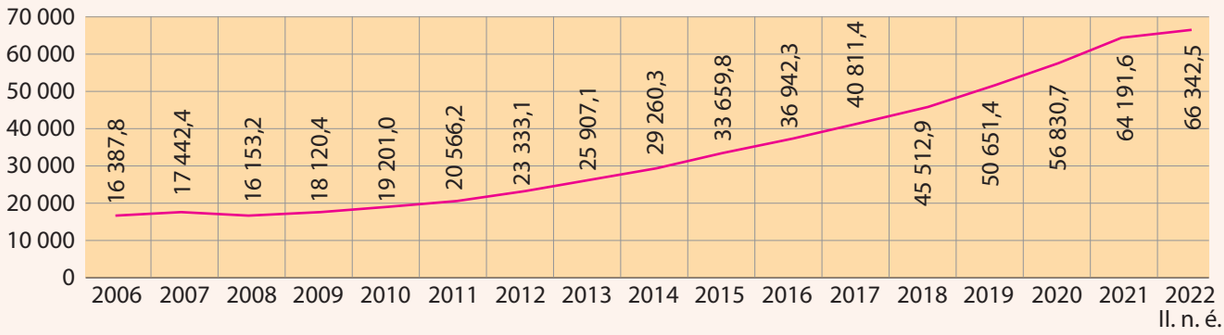
A családi megtakarítások célja

A megtakarítható összeg a család jövedelmétől, pénzköltési szokásaitól és helyzetétől függ. Ha van mód a megtakarításra, akkor erről tudatosan, átgondoltan kell dönteni. A jövőre gondolás és a váratlan helyzetekre való felkészülés ugyanis azzal jár, hogy nem költjük el az összes pénzünket, hanem félreteszünk belőle. A jelenlegi **fogyasztásunkat** tehát korlátozzuk azért, hogy a jövőben fogyaszthassunk. A megtakarítás nem csak nagy összeg lehet. Ha havonta akár csak néhány ezer forintot félre tudunk tenni, az egy év alatt tizenkétszeresére gyarapodik. A **zsebpénzből** félretett forintokból is rövid idő alatt összegyűjthető egy koncertjegy vagy egy új póló ára.

A magyar lakosság megtakarítási lehetőségei és szokásai az elmúlt évek során változtak. A következő diagram azt mutatja, hogy a magyar háztartások nettó értéken (azaz a megtakarításokból levonva a tartozásokat) mennyit tudtak megtakarítani a 2006–2022. közötti időszakban.

A háztartások megtakarításai Magyarországon (2006–2022. II. negyedév)
A háztartások nettó pénzügyi vagyona, időszak végén, milliárd forint

Forrás: MTI, 2022

Milyen formában takarékoskodhatunk?

Mire jó a tartalék?

A számolgatás végeztével Évi elszontyolodik, hogy milyen sokáig kell a laptopra takarékoskodnia. Az apukája azonban felveti, hogy a hiányzó összeget a suli kezdetére a család spórolt pénzéből kipótolhatják. – De azt a gyerekek továbbtanulására tettük félre a dobozba! – ellenkezik Évi anyukája, aki szerint nem szabad a család hosszú távú megtakarításait így elkótyavetyélni. A vita hevében a tanácsodat kérik. Bit azt súgja a füledbe, hogy ha egyszerűen bankba teszik az otthon tartott megtakarításokat, akár a kamatokból is összejöhet a hiányzó összeg.

2. Gondold végig, igaza van-e Bitnek! Hány százalékos kamatláb mellett kaphatnak Kovácsék a banktól egy év elteltével 60 000 Ft kamatot, ha a család 1 000 000 Ft megtakarítással rendelkezik?

Ha van megtakarított pénzünk, akkor több lehetőség közül választhatunk.

A pénz tartható természetesen otthon is egy dobozban vagy fiókban, de ez nem a legjobb megoldás. Az otthon tartott pénz nem kamatozik, és könnyen elkölthetjük valamire, hiszen kéznél van.

Hasznosabb egy, a család céljainak megfelelő megtakarítási forma kiválasztása. Legegyszerűbb a **bankbetét,** de ma már a pénzintézetek ezenkívül is többféle lehetőséget ajánlanak. Rövid, illetve hosszabb távra és különböző célokra többféle megtakarítási lehetőség kínálkozik. Más megtakarítási

formát kínálnak akkor, ha a család csak 1-2 évig gyűjti a pénzt, például egy új autóra, és más megoldások vannak akkor, ha például a szülők 30 évig gyűjtenek a nyugdíjas éveikre.

A megtakarítási módok közüli választás sok mindentől függhet, de van néhány különösen fontos, kiemelendő szempont:

- *Rendszeresen tud-e a család félretenni, vagy egyszeri nagyobb összeg áll rendelkezésükre?* Nem mindegy, hogy például havonta 25 000 forintot tudnak félretenni, vagy valaki a családból egyszerre 600 000 forint jutalmat kap, és ezt az egyszeri jövedelmet teszik félre.
- *Mennyi idő múlva van szükség a pénzre?* Egy új lakásra gyűjtenek, és a szükséges összeg várhatóan 10 év alatt gyűlik össze, vagy cserélik a gyerekszobában a bútort, amely 1 év múlva esedékes.
- *A félretett összeghez milyen gyorsan szeretnének hozzájutni?* Várható-e például, hogy 5 évig nem akarják kivenni a bankból a pénzt, vagy inkább azt szeretnék, hogy szükség esetén bármikor felvehessenek belőle.
- *Mennyi kamatot fizet a pénzintézet a nála elhelyezett összegre? Van-e garancia arra, hogy mindenképpen megkapjuk a pénzünket és a kamatokat?*

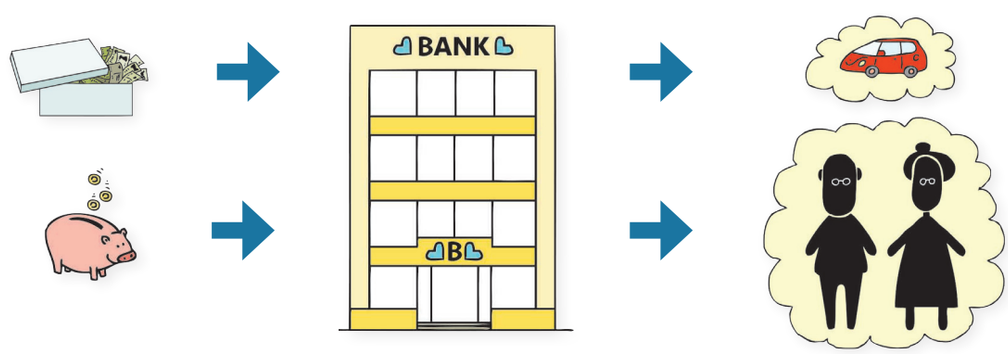
Számos egyéb szempont is mérlegelhető a választáskor. Általános összefüggés, hogy a hosszú távra elhelyezett pénzhez nehezebben vagy csak **veszteséggel** lehet hozzájutni, a kamat viszont ebben az esetben magasabb.

Milyen könnyű a megtakarításokat készpénzzé tenni?

Komoly anyagi biztonságot jelent, ha egy család rendelkezik megtakarításokkal. Így arra az esetre is vannak tartalékai, ha váratlan kiadás merül fel, vagy bármilyen okból csökken a jövedelem. A megtakarítások lehetőséget nyújtanak arra is, hogy nagy értékű eszköz vásárlásánál se kelljen hitelt felvenni, vagy legfeljebb kisebb összegűt.

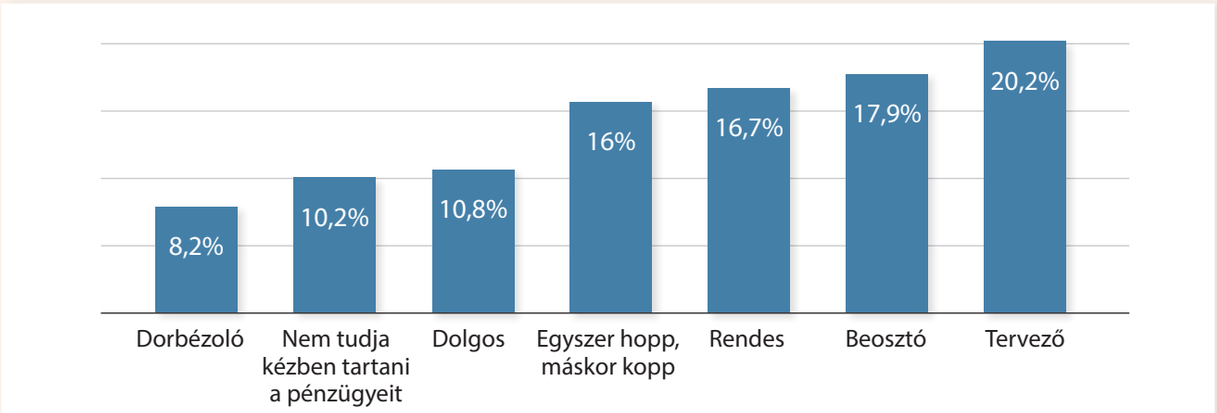
A megtakarítások **öngondoskodást** is jelentenek betegség esetére vagy az önálló életkezdéshez és a nyugdíjas évekre egyaránt.

A Pénziránytű Alapítvány 2015 nyarán egy pénzügyiszemélyiség-kérdőívet tett közzé honlapján. A teszt segítségével a kitöltők megismerhették saját pénzügyi szokásaikat. Az eredmények alapján a következő személyiségtípusok rajzolódtak ki:

- **Dorbézoló:** A dorbézolókra nem jellemző a megtakarítás. Kiadásaikat nem tartják számon, így nem is nagyon tudják, hogy mire megy el a pénzük. Ha valami megtetszik nekik, azt megveszik, gyakran megjutalmazzák magukat, sokszor vesznek felesleges dolgokat, szeretik a menő cuccokat.
- **Nem tudja kézben tartani a pénzügyeit:** Az ebbe a csoportba tartozók nem igazán rendelkeznek megtakarítással, ellenben adósággal igen. Előfordul, hogy számláikat késve fizetik be, vagy a tervezettnél többet költenek egy bevásárlás során.
- **Dolgos:** A dolgosok nem alapoznak a szerencsére, inkább pluszmunkát vállalnak, spórolnak, hogy többletmegtakarítást érjenek el. Ennek eredményeként nincs tartozásuk.
- **Egyszer hopp, máskor kopp:** Ebbe a személyiségtípusba tartozók megveszik, ami megtetszik nekik, nehezen állnak ellen, ha valamit kedvező áron kínálnak, szeretnek a barátaikkal szórakozni, kiadásaikat nem tartják számon.
- **Rendes:** A rendeseket pénzügyeik tekintetében megfontoltság jellemzi. Figyelnek az árakra. A pénzügyek rendezettsége sokat segíthet a túlköltekezés és a kölcsönök elkerülése szempontjából.
- **Beosztó:** A beosztókra jellemző, hogy pénzükkel megfontoltan gazdálkodnak. Nem vesznek meg mindent, ami megtetszik nekik, és inkább főznek, mint hogy készételt vásároljanak.
- **Tervező:** A tervezők pontosan tudják, hogy mennyi pénzzel rendelkeznek, számon tartják kiadásaikat, megtakarításaikat, vásárlás előtt összehasonlítják az árakat, és bevásárlólistát készítenek.

A pénzügyi személyiségtípusok megoszlása

Miért takarékoskodunk? A fogyasztásra el nem költött jövedelmet lehet megtakarítani. A megtakarítás célja lehet valamilyen nagy értékű vásárlásra gyűjtés, a nyugdíjas évekre vagy a váratlan élethelyzetekre való felkészülés.

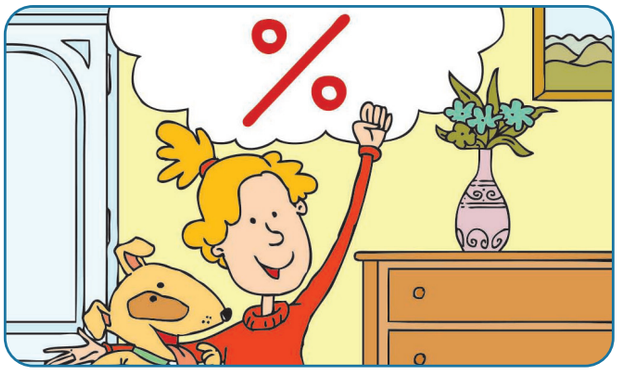
Milyen formában takarékoskodhatunk? Több megtakarítási lehetőségünk van, attól függően, hogy mennyi az összeg, mennyi idő múlva lesz szükségünk a pénzre, milyen céllal takarékoskodunk, és mennyi az elérhető kamat. A bankok az egyszerűbb bankbetéttől a hosszabb távú lakás-, illetve nyugdíj-előtakarékossági formáig nyújtanak megtakarítási lehetőségeket.

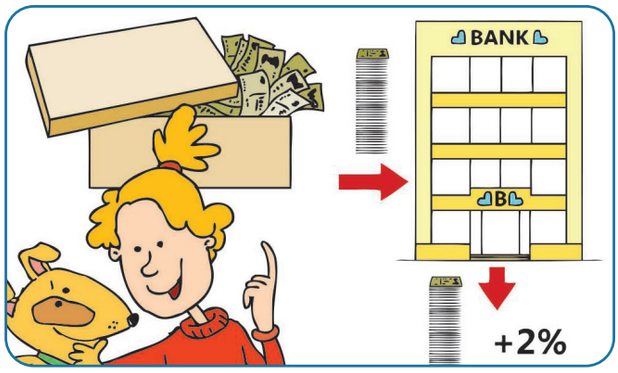
9. Befektetések

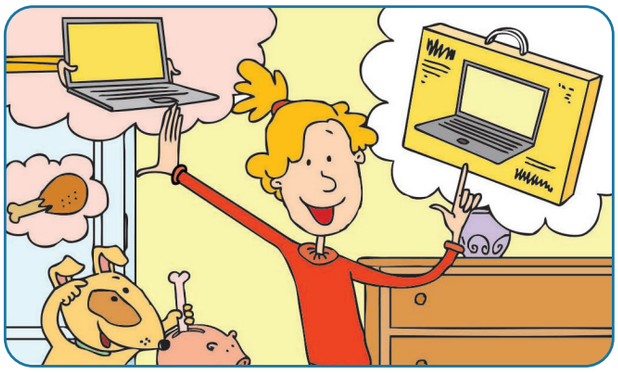
Milyen befektetési lehetőségeink vannak?

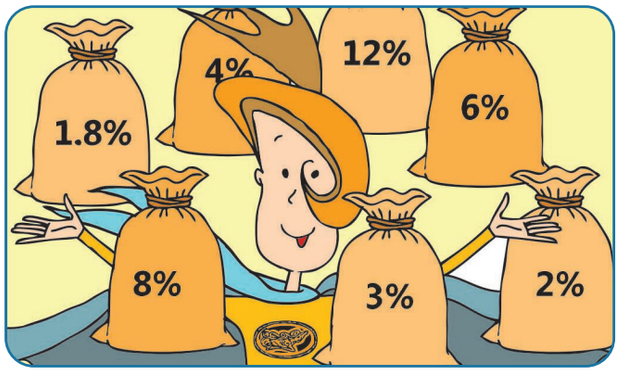
Több lábon állva

Szabó Évi kicsit meglepődik, amikor elmondod nekik, hogy a család félretett pénzének használata után a bank kamatot is fizet nekik, amiből megveheti a laptopot. – Hát ez szuper! – lelkendezik, majd a homlokát ráncolva megkérdezi, mi lenne, ha inkább várna még egy kicsit, és a laptopra összegyűjtött pénzt teljes egészében újra betenné a bankba? Szerinte így idővel akár újat is vehetne a használt helyett. Sőt, keresne egy másik bankot, hátha az még több kamatot fizet. Majd Bithez fordul, hogy nézzen ki neki egy magas kamatot kínáló bankot az interneten, ám Bit váratlanul megszólal: nem csak bankbetétben lehet ám a pénzt fialtatni!

1. Gondold át, hogy a megtakarított pénzt mibe lehet még befektetni! Pénzügyi és nem pénzügyi lehetőségeket is mérlegelj!

A megtakarításokat sokféleképpen fektethetjük be. Vannak a lehetőségek között egyszerűbbek, és olyanok is, amelyekhez már komoly pénzügyi szakismeret szükséges.

A **befektetés** a család pénzeszközeinek olyan elhelyezése, melyeknek kizárólagos célja a pénztermelés, azaz a pénz szaporítása, a többletjövedelem elérése. A befektetési lehetőségek nagy részét erre szakosodott pénzintézetek kínálják különböző feltételekkel.

A pénzügyi befektetések egyik legegyszerűbb és legbiztonságosabb formája, hogy a családok a megtakarított pénzüket bankjukban **betétszámlán** kötik le forintban vagy devizában, például euróban, dollárban vagy más pénznemben. A lekötés azt jelenti, hogy rövidebb, hosszabb ideig nem nyúlnak a pénzükhöz, amiért a pénzintézet kamatot fizet.

Sokan döntenek úgy is, hogy **értékpapírokat** vásárolnak a megtakarított pénzükből. A legismertebb értékpapír a részvény és a kötvény.

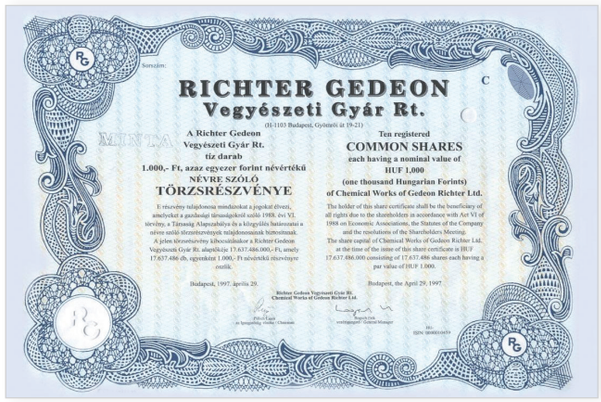
- A **részvények** esetében a befektető a vásárolt értékpapír arányában az adott cég tulajdonosává válik, és a cég **nyereségéből** részesül.
- A **kötvény** tulajdonosa olyan befektető, aki egy időre kölcsönadja a pénzét egy cégnek vagy az államnak kamat fejében.

A pénzügyi befektetések harmadik nagy csoportja a hosszú távú, több évre szóló megtakarítások lehetősége.

Ezek között több olyan is van, amihez valamilyen kedvezmény párosul. Ezzel ösztönzi az állam a hosszú távú lakossági megtakarításokat. Adókedvezmény érhető el a befektetéssel kombinált nyugdíj- és életbiztosításokra. Ezek egy váratlan esemény vagy az életkörülmények megváltozása esetén nyújtanak védőhálót a befektetéssel élő háztartás részére.

A lakás-előtakarékossági célú megtakarítások esetén a futamidő végén kedvezményes hitel is igénybe vehető valamilyen lakással összefüggő célra: vásárlásra, korszerűsítésre, de akár berendezés vásárlására is.

A háztartás dönthet úgy is, hogy a megtakarított pénzét értékes vagyontárgyakba fekteti be. Vásárolhat ingatlant – ilyen a ház, a lakás és a földterület – vagy ingóságot, például műtárgyakat, ékszereket, aranyat, amit később drágábban ad el. A befektetésnek ezt a formáját nem pénzügyi befektetésnek nevezzük.

Forrás: Budapesti Értéktőzsde

Az utóbbi években a lakosság pénzügyi befektetéseinél megfigyelhető, hogy a bankbetét népszerűsége csökken, és ezzel együtt nő az értékpapírok szerepe. 2020-ban a lakosság befektetéseinek közel kétharmada részvények, kötvények, biztosítások, illetve egyéb követelések formájában jelent meg.

Milyen szempontokat mérlegelünk, ha befektetjük a pénzünket?

Bizalmi kérdés

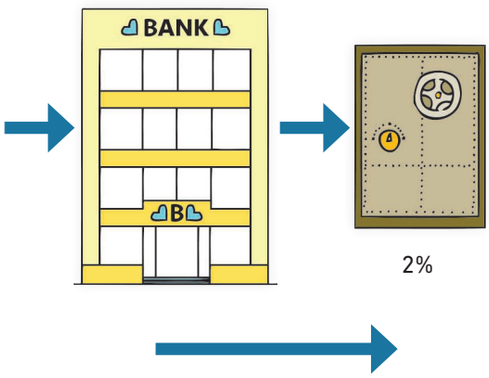
Évi anyukája viszont egyáltalán nem örül annak, hogy a család hosszú évek alatt összekuporgatott tartalékát befektessék. Szerinte az a legjobb helyen otthon van, a cipősdobozban. – De akkor nem kapunk kamatot! – ellenkezik Évi, apukája pedig egyetértően hümmög a bajsza alatt. – Akkor sem bízom a pénzünket idegenekre – makacskodik Évi anyukája –, még a végén nem marad semmink! Mivel nem tudnak döntésre jutni, hozzád fordulnak tanácsért.

2. Döntsd el, hogy kinek a szempontjával értesz egyet! Indokold a döntésedet!

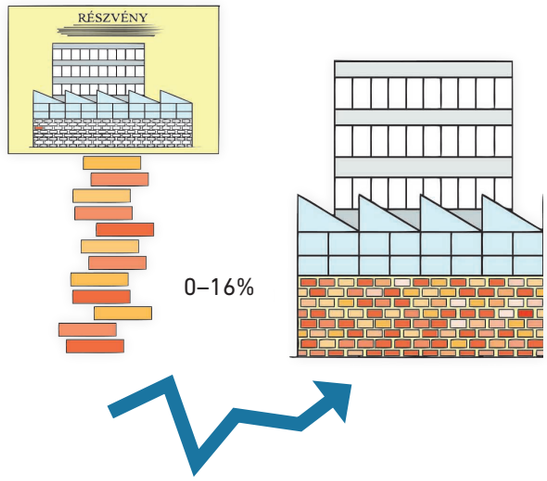
Napjainkban a befektetési lehetőségek közötti választás során több, az egyéni élethelyzettől függő tényezőt kell figyelembe venni:

- mennyi pénzt szeretnének befektetni, hiszen kisebb összeg esetében nem érdemes bonyolult befektetési formát választani;

- mennyi időre tudják nélkülözni az adott pénzt;
- mennyire biztonságos, illetve mekkora a **kockázata** az adott befektetési formának;
- mekkora hozamot (kamatot, nyereséget) eredményez;
- milyen gyorsan lehet a befektetést ismét pénzzé tenni.

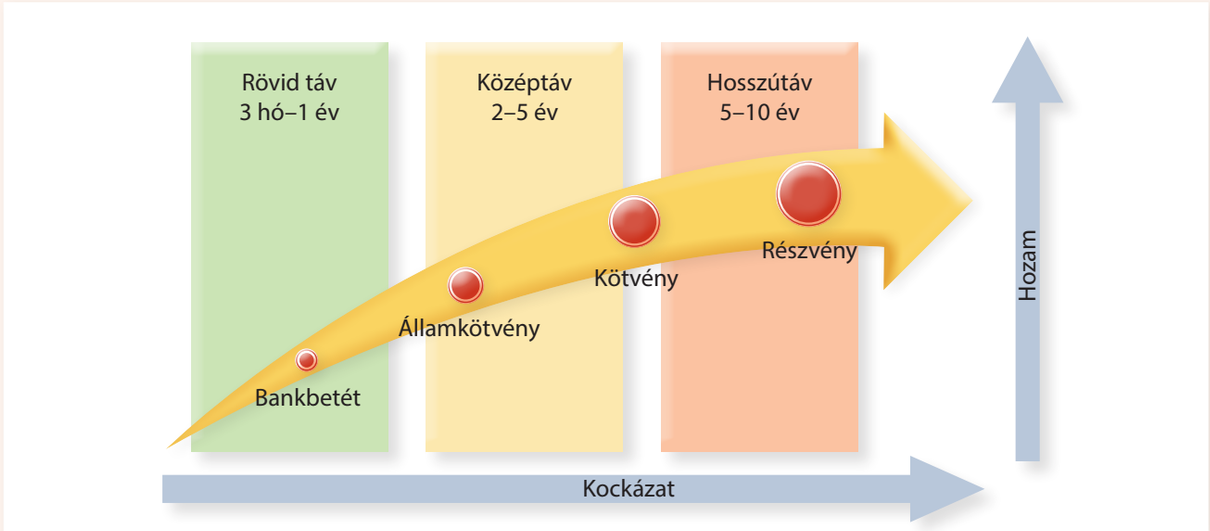

A magas hozam, a könnyű hozzáférés és a biztonság sajnos soha nem jár együtt, a legjobb esetben is egy-egy befektetési forma a három feltétel közül egyszerre csak kettőnek tud megfelelni.

Sok befektető vállalja, hogy megtakarításainak egy részét nagyobb kockázatú termékekbe fekteti, mert így nagyobb hozamot tud elérni. Célszerű a pénz megosztása a különböző befektetési lehetőségek között. Ezzel kivédhetjük a nagyobb veszteséget még akkor is, ha valamelyik befektetési forma rosszul teljesít. Ezt a szemléletmódot nevezik kockázatmegosztásnak.

Néhány befektetési lehetőség a kockázat és a hozam mérlegelése szempontjából

Milyen befektetési lehetőségeink vannak? Számos befektetési lehetőség közül lehet választani a bankbetétektől kezdve az értékpapírokon át a különböző biztosításokig, de befektetésként akár lakást, telket, ékszert vagy festményt is lehet vásárolni.

Milyen szempontokat mérlegelünk, ha befektetjük a pénzünket? A befektetések megválasztásakor figyelembe kell venni, hogy mekkora összeget szeretnénk befektetni, milyen hosszú ideig, mekkora kockázatot merünk vállalni, és mennyi idő alatt tudjuk pénzzé tenni a befektetésünket.

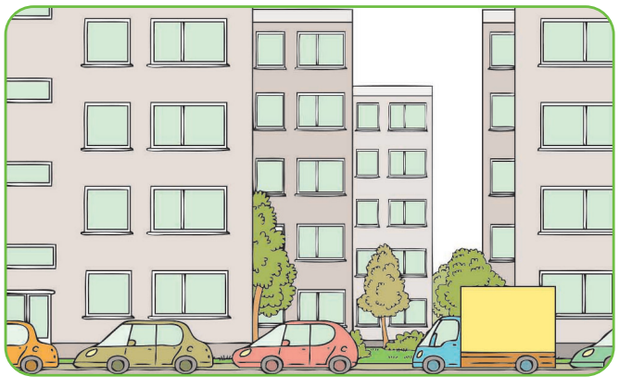
10. Hitelek a családi gazdálkodásban

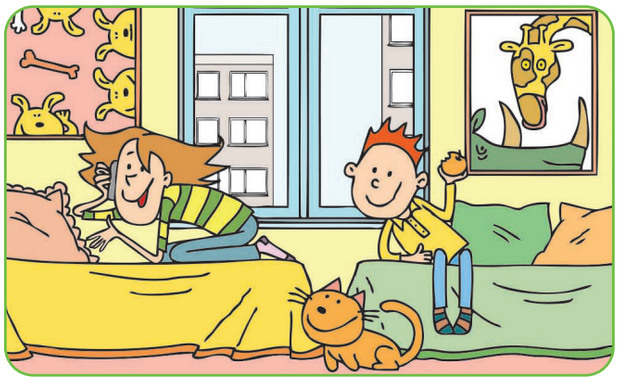
Mi a hitel, mikor van szükségünk hitelre?

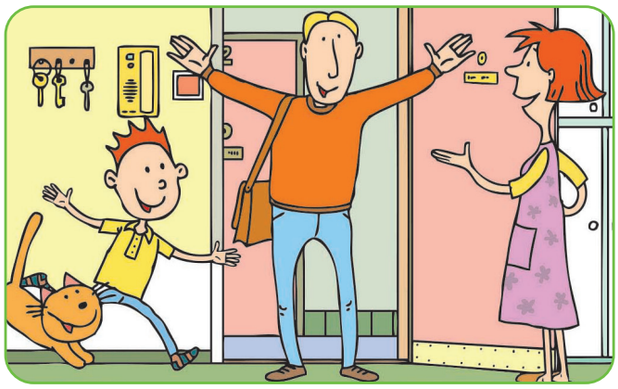
Jó lenne egy saját szoba

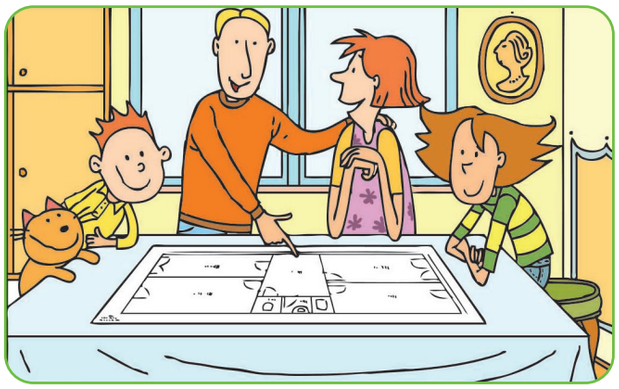
A négytagú Molnár család egy vidéki nagyváros egyik lakótelepén él, kétszobás lakásban. A nagyobbik lány, Juli tizennégy éves lesz, és egyre többet panaszkodik a szüleinek arról, hogy nem tud a tízéves testvérétől, Tomitól esténként nyugodtan tanulni, zenét hallgatni vagy éppen csetelni a barátnőivel. Szerinte jó lenne, ha mindenkinek saját szobája lenne. A szülők is úgy látják, egy nagyobb lakásban jobban elférnének. Egy napon apu azzal a hírrel jön haza, hogy beszélt a szomszéd lépcsőházban lakó ismerőseivel, akik kisebb lakást keresnek, és ezért a háromszobás lakásukat elcserélnék velük. A nagyobb lakásért a cserén túl még 3 000 000 forintot kellene fizetni. Molnáréknak csak 1 000 000 forint spórolt pénzük van, ezért nagyon úgy néz ki, hogy nem lesz költözés.

Juli a hősjelöltekhez fordul segítségért. A küldetésre Bit csatlakozik hozzád, mert szerinte sok hasznos információt lehet gyűjteni a pénzszerzésről és a lakásvásárlásról a neten.

1. Gondold át, hogy a lakás vételárán túl még milyen költségek merülhetnek fel a lakáscsere során!
2. Mit javasolsz, miként teremtsék elő a cseréhez szükséges összeget?

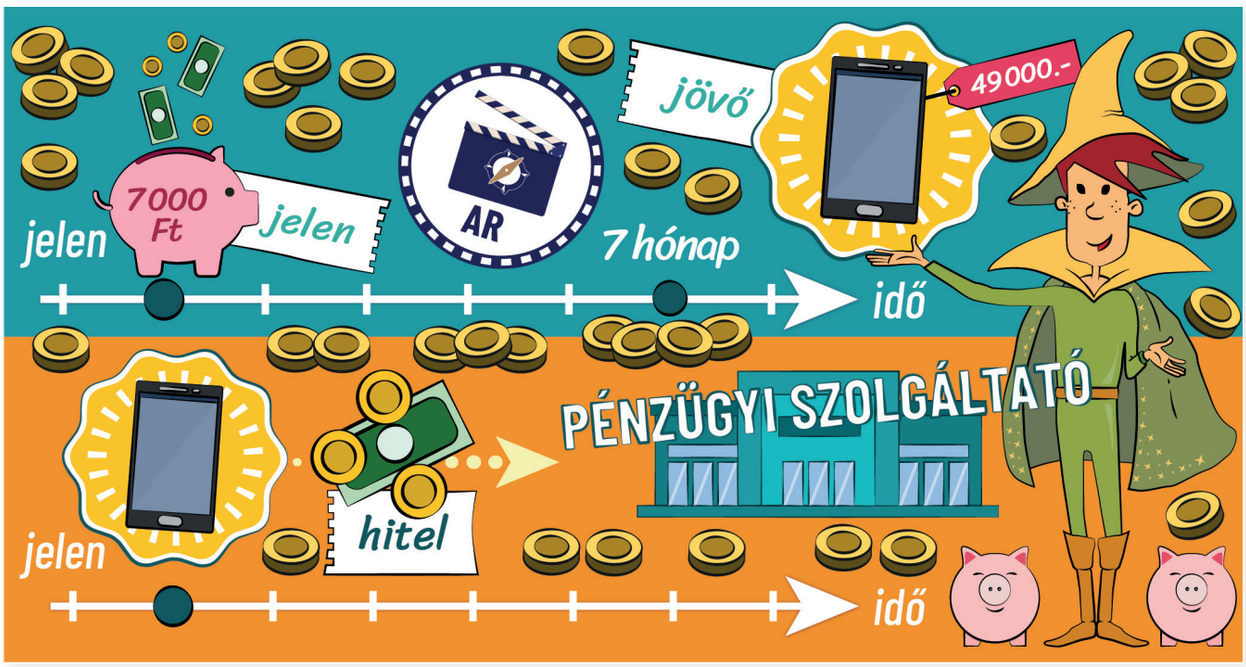
Molnárékon kívül mások is kerülhetnek olyan helyzetbe, amikor valamilyen beruházásra vagy vásárlásra nincs elég pénzük, nem elegendő a meglévő megtakarításuk. Ez lehet például lakás, gépkocsi, tartós fogyasztási cikk vásárlása, vagy egy szolgáltatás díjának (utazás, egyetemi tandíj) kifizetése.

Bárki kerülhet átmeneti pénzzavarba akkor is, ha váratlanul tönkremegy például az autója vagy a hűtőszekrénye, és ezért újat kell vásárolnia. Ezekben a helyzetekben két megoldás lehetséges. Vár a vásárlással, és takarékoskodik addig, amíg összegyűlik a pénze, vagy **hitelt** vesz fel.

Ha valaki hitelt vesz fel, akkor meg tud venni olyasmit, aminek a megvásárlására egyébként csak később lenne lehetősége. Ezzel azonban előre elkölti azt a jövedelmet, amelyet majd csak később kap meg, hiszen a hitelt a későbbiekben vissza kell fizetnie. Alapelv, hogy csak akkor szabad bármilyen hitelt felvenni, ha biztos az, hogy a hitelt képesek leszünk visszafizetni.

A kölcsönvett pénz használatáért díjat (kamatot) is kell fizetni. A kamatot általában százalékos formában fejezik ki a kölcsönvett összeghez viszonyítva. Ez a százalékos forma a **kamatláb.**

Néhány befektetési lehetőség a kockázat és a hozam mérlegelése szempontjából

Ha a kölcsönadott pénzért aránytalanul magas kamatot kérnek, az az uzsora. Az uzsorás azt használja ki, hogy a kölcsönkérő nehéz helyzetben van, és ezért olyan feltételeket is elvállal, amelyeket később csak nagy nehézségek árán tud teljesíteni. Magyarországon jogszabály tiltja az uzsorás tevékenységet. Az uzsora szó a latin usura, usuria (jelentése: kölcsönadás kamatra) kifejezésből származik.

Milyen hiteleket kínálnak a bankok?

Azonnali megoldás

Juli el van keseredve, mert a szülei szerint még legalább három évig spórolniuk kell ahhoz, hogy összegyűjtsék a hiányzó pénzt a nagyobb lakáshoz. Bit szerint azonban van azonnali megoldás: kérjék valakitől kölcsön a szükséges összeget. A szülők ellenkeznek, ugyanis szerintük a családban senkinek nincs ennyi felesleges pénze, és szívességet sem szeretnének kérni. Ekkor Bit azt javasolja, hogy forduljanak egy bankhoz, mert a bankokat éppen az ilyen helyzetek megoldására találták ki.

3. Gondold végig, hogy mi a jobb: ha ismerősöktől, vagy ha banktól kér valaki pénzt kölcsön! Vedd számba mindkét esetben az előnyöket és a hátrányokat!

Szükség esetén kölcsön lehet kérni pénzt esetleg családtagoktól, barátoktól is. Hivatalos formában a hitelezéssel a hitelintézetek foglalkoznak, amelyeknek legismertebb formái a bankok.

A hitelintézetektől többféle hitel kérhető, különböző megoldásokat kínálnak a vállalkozásoknak és a magánszemélyeknek.

A lakosságnak kínált hitelek elsősorban a felhasználási céljukban különböznek egymástól, de eltérő a kamatozás, a futamidő és a kockázat is.

A különböző hitelek feltételeinek összehasonlításában több weblap is segítséget nyújt, közöttük például a Magyar Nemzeti Bank Pénzügyi Navigátor oldala.

A pénzintézetek által kínált hiteltípusok magánszemélyek számára

Az itáliai városokban már a XII. században működtek bankok, amelyeknél pénzt lehetett elhelyezni. Eleinte az őrzésért fizetni kellett a banknak, a későbbiekben viszont a nála elhelyezett pénzt a bankár kölcsönadta másoknak. Amikor a kereskedők vagy kézművesek pénzért fordultak a bankhoz, akkor a hitelért **hitelkamatot** számolt fel nekik a bankár. Ebből a kamatból a pénz tulajdonosának tudott betéti kamatot fizetni. A bank a költségeit és a hasznát a magasabb hitelkamat és az alacsonyabb betéti kamat különbözetéből fedezte.

Mi a hitel, mikor van szükségünk hitelre? A hitel kölcsönkapott pénz, amelyet kamattal és egyéb költségekkel együtt kell visszafizetni. Hitelre akkor van szükség, ha a megtakarítások nem elegendőek a tervezett vásárlásra. Aki hitelt vesz fel, az vállalja, hogy a jövőbeli jövedelméből fizeti vissza a kölcsön összegét, a kamatokat és az egyéb költségeket.

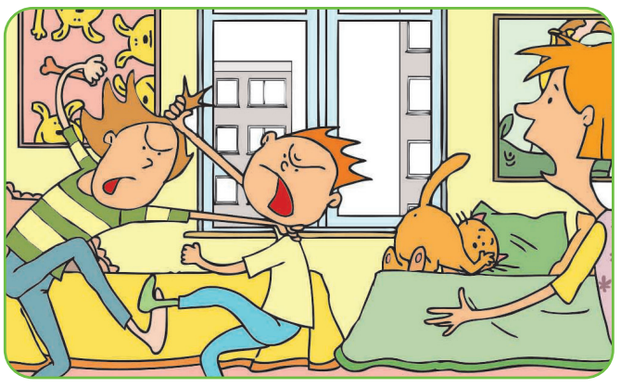
Milyen hiteleket kínálnak a bankok? A bankok igyekeznek minden igénynek megfelelni, ezért nagyon sokféle hitelt kínálnak. A lakosságnak nyújtott hitelek legfontosabb csoportjai a fogyasztási célú hitelek, a lakásvásárlásra, -felújításra nyújtott hitelek és a felsőoktatásban tanulók számára kínált diákhitelek.

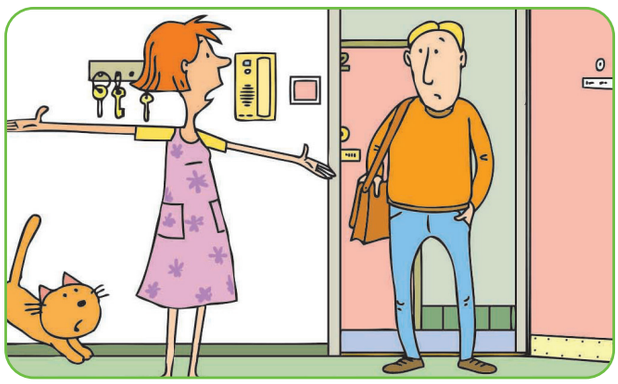
11. A hitelszerződés feltételei

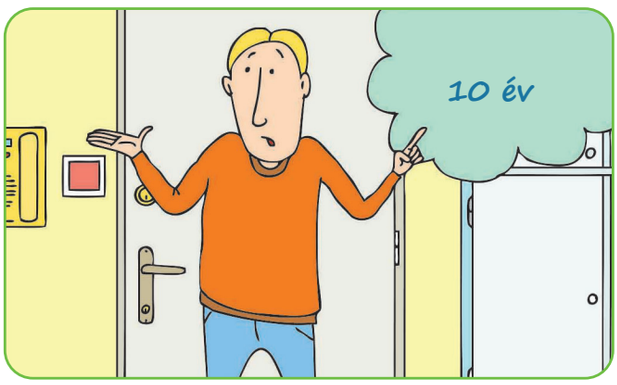
Mit tartalmaz egy hitelszerződés?

Hitelvita

Molnár anyu szerint halaszthatatlan a költözés, ezért hitelt kell felvenni a banktól, amit aztán részletekben fizetnek vissza. Apu azonban azt mondja: mi lesz, ha nem tudjuk a hitelt visszafizetni? Hiszen 10 év alatt a gyerekek felnőnek, és sok kiadásunk lesz még. Mielőtt elmérgesedne a vita, Bit letölt az internetről egy banki ajánlatot, amely megmutatja, hogy mennyi pénzt kell elkülöníteni a család költségvetésében ahhoz, hogy hónapról hónapra biztosan fizetni tudják a banknak a részleteket. Hirtelen az egész család nagy számolgatásba kezd.

1. Juli most 14 éves, Tomi pedig 10. Gondold végig, milyen változások következhetnek be a Molnár család életében, amelyek a hitel visszafizetését befolyásolhatják! Kedvező és kedvezőtlen változásokra is gondolj!

A hitelezés egy megállapodás. Aki hitelt vesz fel, szerződést köt azzal, aki a hitelt adja. Leggyakrabban egy bankkal kötünk hitelszerződést. A szerződésben rögzítik a szerződő felek nevét, adatait és a hitel összegét. Ezenkívül valamennyi feltételt tisztázzák, amely a hitel felvételével és visszafizetésével kapcsolatos.

A hitelek igényelhetők forintban, vagy vállalkozások esetében egy külföldi ország pénznemében, **devizában** is. Ezt is rögzítik a szerződésben. A vállalkozásnak, amennyiben úgy dönt, hogy devizában veszi fel a hitelt, figyelnie kell arra, hogyan alakul a deviza ára. Ez befolyásolja a tartozás nagyságát. A deviza árát **árfolyamnak** nevezzük. (Fontos szabály, hogy csak az vegyen fel devizában hitelt, akinek van devizában bevétele!)

A hitel visszafizetése azt jelenti, hogy az **adós** részletekben (általában havonta) törleszti a kölcsönvett pénzt, a kamatokat és az egyéb költségeket is. A szerződés tartalmazza a kamat nagyságát

százalékban kifejezve, és az egyéb költségeket, például a hitelbírálat díját, különböző kezelési, folyósítási költségeket, a közjegyző díját. A havonta fizetendő törlesztőösszeg is megtalálható a szerződésben, és itt rögzítik a hitelfelvételtől a visszafizetésig rendelkezésre álló időt is, ami a hitel futamideje.

A hitelszerződés része az is, hogy mi történik, ha az adós nem tud időben fizetni, vagy esetleg teljesen fizetésképtelenné válik. Írásba foglalják azt is, hogy milyen feltételekkel fizetheti ki a meghatározottnál korábban a tartozását.

A hitel felvételekor fontos figyelembe venni azt a tényt, hogy a bankok sokszor nem finanszírozzák a vásárlás teljes összegét, elvárják, hogy a hitelt felvevő is rendelkezzen valamennyi pénzzel. Nem mindegy, hogy ez az összeg mekkora, ezért a hitelfeltételek összehasonlításakor ez szintén fontos szempont lehet.

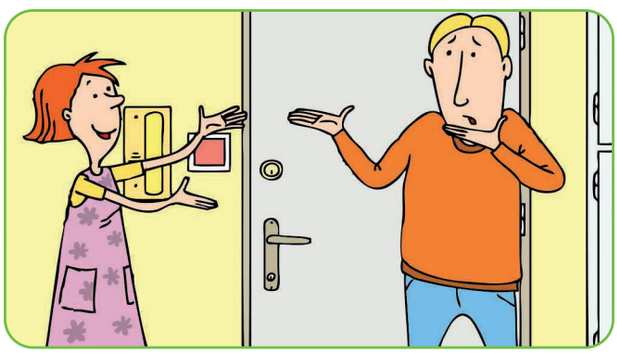

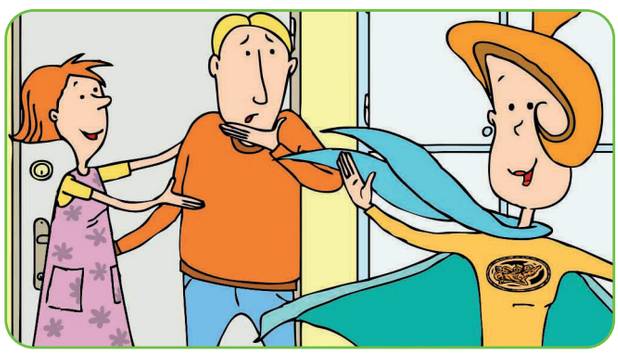
A banki hirdetések plakátjain gyakran láthatjuk a THM rövidítést, ami **teljes hiteldíjmutatót** jelent. Ez a mutató a hitel kamatát és az összes, ügyfelet terhelő költségét fejezi ki százalékos formában, a hitel összegéhez viszonyítva, ezzel segítve a hitelek összehasonlítását.

Milyen kockázatok kapcsolódnak a hitelhez, hogyan kezelhetők a kockázatok?

Költségvetés

Molnárék a számolgatás után kicsit megnyugodtak. Kiderült, hogy ha 10 éves futamidőre vesznek fel 3 000 000 forint hitelt, annak a havi törlesztőrészletét még épphogy be lehet szuszakolni a családi költségvetésbe. Igaz, hogy így évekig nem tudnak majd pénzt félretenni, de anyu szerint ennyi kockázatot vállalni kell. Apu azonban még mindig aggódik, mert szerinte, ha nincs tartalékpénzük, és valamilyen váratlan ok miatt nem tudnak fizetni a banknak, a végén könnyen elvehetik a lakást tőlük. Bit azonban megnyugtat mindenkit: erre csak akkor kerülhet sor, ha valaki tartósan nem képes fizetni a havi részleteket.

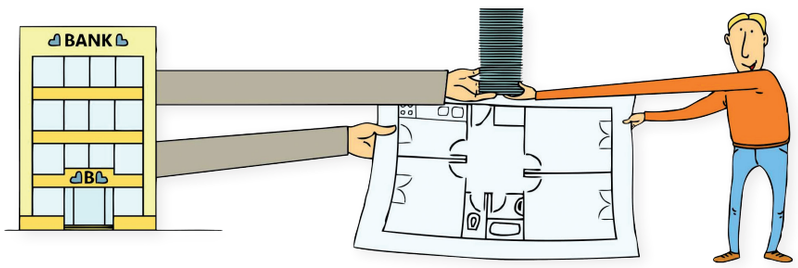
2. Foglalj te is állást a vitában! Kinek van igaza? Indokold véleményedet!
3. Gondold végig, milyen kockázatot vállalnak a bankok, amikor pénzt adnak kölcsön!

A hitelfelvétel és a hitelnyújtás is kockázatos tevékenység. Hitelfelvevőként a kockázat csökkentésének legelső lépése az informálódás. Aki magánszemélyként hitelt vesz fel, általában nem szakember, ezért különösen körültekintően kell eljárnia, és mérlegelnie a feltételeket.

A hitel kockázatai és a kockázat csökkentésének lehetőségei

A hitelfelvevő kockázatai	A bank kockázatai
• Nem tudja a törlesztőrészletet fizetni, mert csökken a bevétele. • Megváltozik a törlesztőrészlet nagysága a kamatok változása vagy az árfolyamváltozás miatt.	• Az adós késve vagy egyáltalán nem fizet. • A bank számára kedvezőtlenül változnak az árfolyamok vagy a kamatok.
A kockázat csökkentésének lehetőségei	
• Alapos tájékozódás a hitel felvételekor • Biztosítás kötése a változásokra	• Adósminősítés • Biztosítékok kikötése (kezesség, jelzálog) • Változó kamatozás alkalmazása

A **hitelező** számára a kockázatcsökkentés legfontosabb módja a hitelt igénylők körülményeinek előzetes vizsgálata és minősítése. Gyakori az is, hogy már hitelnyújtáskor biztosítékokat kérnek. Kérhetik, hogy valaki vállalja el, hogy ha az adós nem fizet, akkor ő fizet helyette, vagyis legyen **kezes. Jelzálogjogot** is kiköthetnek. Ebben az esetben, ha az adós nem fizet, akkor például a jelzálogként jelölt ingatlan részben vagy teljesen a banké lesz. A hitelt felvevő elsősorban tájékozódással tudja csökkenteni a kockázatot. Utánanéz a feltételeknek, kikéri szakemberek tanácsát. Összehasonlítja a lehetőségeket, és a saját körülményeit figyelembe véve választ közülük. Lehetőség van arra is, hogy hitelbiztosítást kössön, és ezzel a kockázatot a biztosítóval megossza.

A **kezesség** nem a mai kor találmánya. Már az ókori Rómában is ismerték és gyakran alkalmazták ezt a biztosítékot. Abban a korban többnyire ünnepélyes ígérettételt, sőt eskütételt jelentett, és bár nem foglalták írásba, nagyon szigorú kötelezettségvállalásnak tekintették. Azért hívják kezességnek, mert hagyományosan kézfogással pecsételték meg az egyezséget.

Mit tartalmaz egy hitelszerződés? A hitelszerződés része az adós és a hitelező megnevezése és adatai, a kölcsönzött pénz összege és pénzneme, a visszafizetés ütemezése, a törlesztés nagysága, a kamat és egyéb költségek nagysága, az önerő összege és a banki biztosítékok felsorolása. A szerződés fontos része a nemfizetés következményeinek rögzítése is.

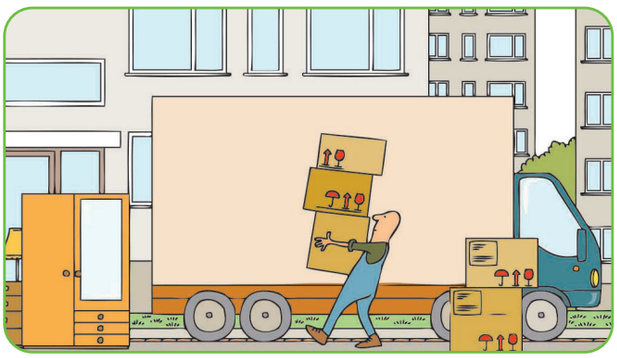
Milyen kockázatok kapcsolódnak a hitelhez, és hogyan kezelhetők a kockázatok? A hitelezés a hitelt felvevő, illetve a bank számára egyaránt kockázatos tevékenység. Az adós számára a legnagyobb kockázat, hogy nem tudja a hitelt törleszteni, mert megváltoztak a bevételei, vagy mert megemelkedett a fizetendő összeg. A bank számára a legnagyobb kockázat, ha az adós nem fizeti vissza a kölcsön összegét. Mindkét fél csökkentheti a kockázatát, ha előzetesen alaposan tájékozódik a feltételekről és a körülményekről. Az adós számára lehetőség van arra is, hogy különféle biztosításokat kössön.

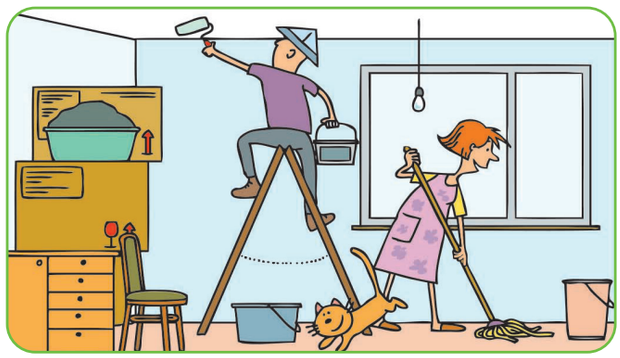
12. A nemfizetéshez vezető okok és azok következményei Mit jelent az adósságkezelés?

Mi történik, ha nem tudunk törleszteni?

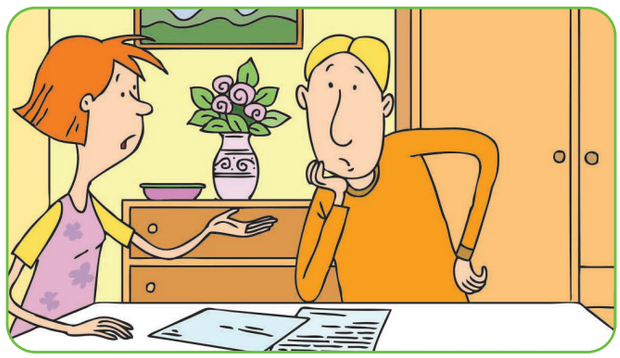
Kényszerpihenőn a gyár

A Molnár családban nagy az öröm, ugyanis az egyik közeli bank tízéves visszafizetési idővel adott nekik 3 000 000 forint hitelt a lakáscseréhez. A megtakarításaikból még a költözésre és az új lakás felújítására is futotta. A spórolt pénz maradékát látva csak anyuka aggódik egy kicsit, hogy miből fogják ennyi éven át fizetni a hitel részleteit. – Ne aggódj! – mondja apu. – Mindkettőnknek biztos állása és jövedelme van! Anyu, aki a közeli gépgyárban dolgozik, azonban továbbra sem nyugodt, mivel aggasztó híreket hallott a gyár működésével kapcsolatban. Egy napon aztán hiába indul el a munkahelyére, a kapuban biztonsági őrök állnak, és mindenkit hazaküldenek. Nem lehet tudni pontosan, hogy mi történt, anyunak egy borítékot adnak, és írásban csak annyit közölnek: vegyen ki szabadságot. Este összeül a családi kupaktanács, hogy megvitassák, hogyan tovább.

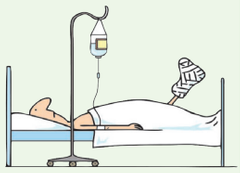
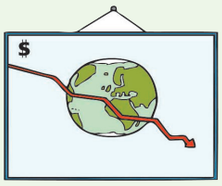

1. Mit gondolsz, mi történik abban az esetben, ha anyu elveszti az állását, és egy idő után nem tudják fizetni a hitel részleteit a banknak?
2. Gyűjtsd össze, hogy egy hitelfelvétel milyen kockázatokkal jár, milyen tényezők vezethetnek a hiteltörlesztés elmaradásához!

A hitelt nyújtó bank számára fontos, hogy az adós visszafizesse a kölcsönt. Ezért alaposan átnézi a hitelkérelmet és az ügyfél anyagi helyzetét. Ezenkívül fontos információforrás számára a **Központi Hitelinformációs Rendszer (KHR),** ahol központilag tartják nyilván azok adatait, akik hitelt vettek fel, így kiderül, hogy ki a jó adós, és kinek volt már a visszafizetéssel problémája. A KHR adatai alapján könnyebben jutnak új hitelhez azok, akik korábban pontosan fizettek. Míg azokat, akiknek gondjai voltak a visszafizetéssel, védi az **eladósodástól.** Ezzel a bankok kockázata is csökken.

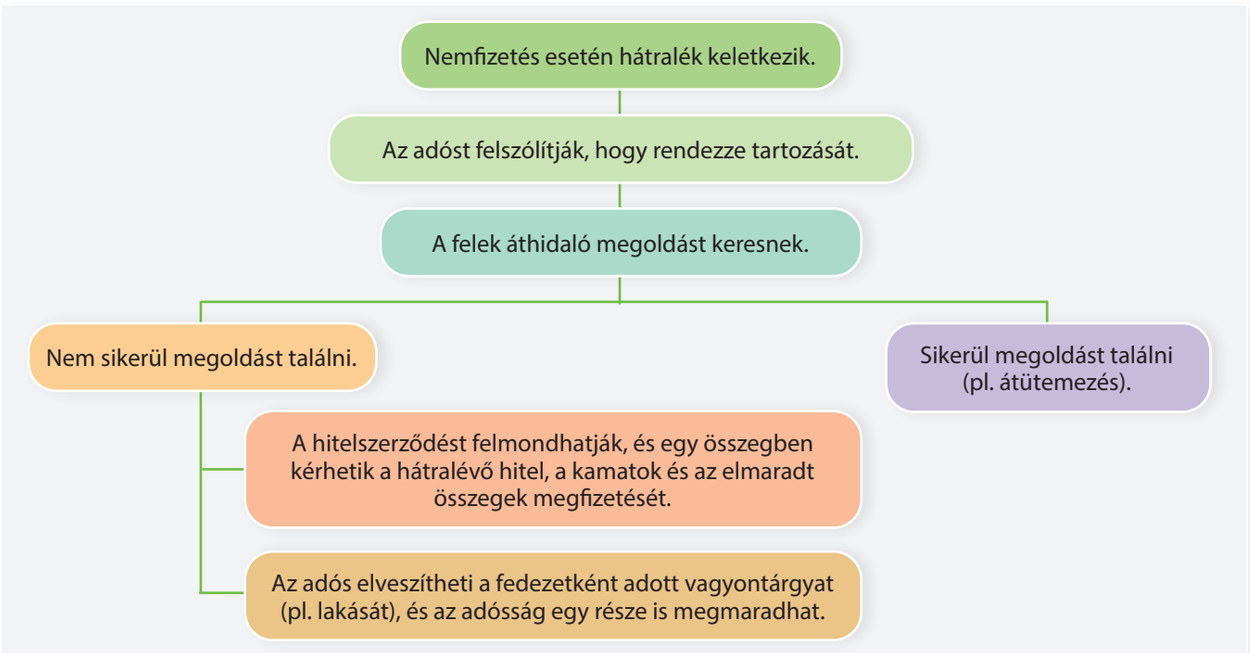
A hitelek visszafizetésekor mégis adódhatnak olyan helyzetek, amikor az adós nem képes a szerződésnek megfelelően törleszteni. Sok esetben csak rövid ideig tartó pénzügyi zavarról van szó, de lehetnek olyan helyzetek is, amikor a gond hosszabb ideig fennáll.

A nemfizetéshez vezető lehetséges okok

Családi helyzet változása	Az egészségi állapot romlása	A munkahelyi körülmények megváltozása	Természeti katasztrófák	Világgazdasági változások, a hazai gazdasági helyzet romlása
• Házasság • Gyermek születése • Elhalálozás • Válás	• Betegség • Rokkantság	• Munkanélküliség • Bércsökkenés	• Árvíz, tűzvész • Földrengés, orkán	• Gazdasági válság • Infláció • Háború
				

A háztartás helyzetét jelentősen befolyásolhatja egy-egy ilyen esemény. Ha nem volt elővigyázatos az adós, és nem tud törleszteni, hátralék keletkezhet, ami súlyos következményekkel járhat.

A rendezetlen banki tartozás következményei

A középkorban számos furcsábbnál furcsább büntetéssel sújtották a nem fizető adósokat. Ilyen volt például a szégyensapka. Ez egy zöld színű sapka volt, amelyet élete végéig viselnie kellett az adósnak. Egyes olasz városokban állítottak szégyenkövet, ahol a karnevál egy bizonyos napján a város adósait megszégyenítették. A legismertebb mégis az adósok börtöne volt, ide kerültek azok az emberek, akiket a hitelező kérelmére letartóztattak, fogházba szállítottak, és addig kellett ott maradniuk, míg az adósságukat meg nem adták. A büntetések célja minden esetben az volt, hogy az embereket óvatosságra intse.

Milyen adósságkezelő megoldások léteznek az egyensúly helyreállítása érdekében?

Dupla időben

A családi költségvetésből jól látszik, hogy ha anyu fizetése csökken az elkövetkező időben, akkor Molnárék kénytelenek lesznek felhasználni a felújítás után megmaradt spórolt pénzt, és az is csak ideig-óráig lesz elég. Juli kérdően néz rád, hiszen itt már csak egy szuperhőshöz méltó megoldás segíthet. Bár tanácstalan vagy, Bit egyszer csak a füledbe súgja: – Szerintem el kell mondani a banknak, hogy milyen váratlan helyzet állt elő, hátha ők tudnak segíteni. Ezzel Molnár apu is egyetért, így felkeresik a hitelt nyújtó bankot. A bank munkatársa megértően hümmög, amikor elmondják a problémát, majd azt javasolja, hogy növeljék meg a törlesztés időtartamát tíz évről húsz évre. Így jelentősen csökkenhet a havi részlet nagysága.

3. Szerinted mennyivel csökkenhet a havi 30 000 forintos törlesztés, ha a hitelt kétszer annyi idő alatt kell visszafizetni?
4. Keress a neten egy hitelkalkulátort, és nézd meg, hogy a kétféle futamidő esetén mekkora a törlesztőrészlet! Mekkora a különbség a te becslésed és a hitelkalkulátor által mutatott összeg között?

Ha olyan helyzet alakul ki, amelyben a háztartás nem tud törleszteni, a legfontosabb, hogy felmérje saját helyzetét. Számba kell venni, hogy milyen új erőforrások mozgósíthatók, át kell nézni a családi költségvetést, rangsorolni kell a kiadásokat, és meg kell nézni, hogy milyen segítségekre lehet számítani a családon belül vagy kívül.

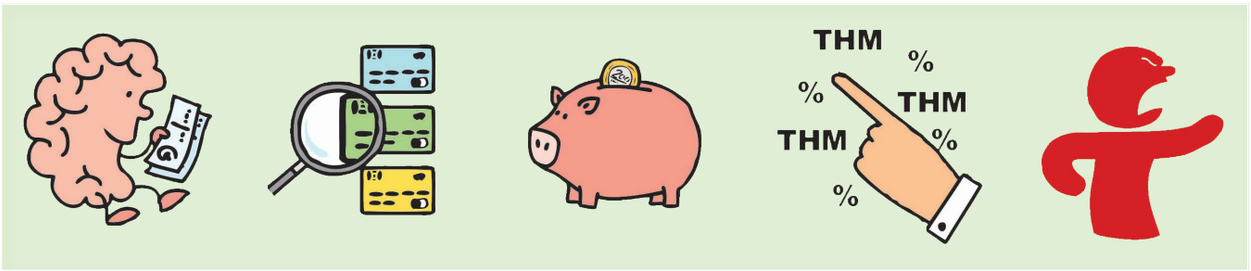
Ezzel egy időben érdemes felkeresni a hitelt nyújtó bankot, és tartós fizetéskönnyítő megoldásokat keresni, hogy helyreálljon az egyensúly. Meg kell tenni az első lépéseket az **adósságkezelés** érdekében, ami lehet például a hitel kiváltása. Ilyenkor a régi hitelt lecserélik egy hosszú távra szóló, kedvezőbb feltételeket kínáló hitelre. Megoldás lehet az **átütemezés** is, amikor úgy csökken a **törlesztőrészlet,** hogy a kamatláb változatlansága mellett a futamidő hossza megnő. Fontos tudni, hogy a törlesztőrészlet csökkenése nem jelenti a kamat csökkenését. A hosszabb időtartam alatt a kamatterhek még nőhetnek is.

Adósságkezelési megoldások

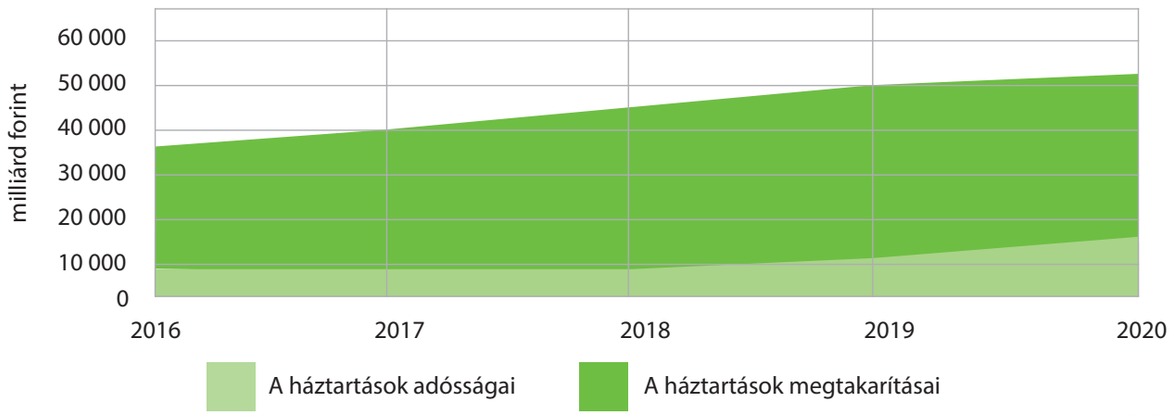
Mindezen megoldási lehetőségek mellett az adósnak elsősorban arra érdemes törekednie, hogy a hitelt az eredeti, a felvételkor megállapított formájában, azokkal a feltételekkel fizesse vissza, hiszen a felkínált új lehetőségek újabb veszélyeket és terheket rejthetnek magukban.

A különböző pénzügyi termékeket és szolgáltatásokat igénybe vevő fogyasztók tájékozódásában, illetve panaszaik orvoslásában az MNB Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központja nyújt segítséget. A szervezet honlapján számos alkalmazás segíti a háztartásokat abban, hogy tudatos pénzügyi döntéseket hozzanak. Lehetőséget kínál a bankszámlák és bankkártyák összehasonlítására, illetve megtakarításokkal és befektetésekkel kapcsolatos tanácsokat nyújt. Támogatja a fogyasztókat a legkedvezőbb feltételeket kínáló hitel kiválasztásában is. Ha kellemetlen helyzetbe kerülnek, segít panaszukat kezelni.

2021 elején a KSH és az MNB statisztikái szerint a magyar családok több mint 12 000 milliárd forint adósággal rendelkeztek. Igaz, ehhez közel 53 000 milliárd forint megtakarítás párosult, ami jóval meghaladja a tartozásokat. Nem szabad elfelejteni azonban, hogy ami igaz a háztartások összességére, az nem feltétlenül igaz egy-egy konkrét családra.

A háztartások megtakarításainak és adósságainak alakulása 2016–2020. között

Forrás: KSH–MNB, 2021

Mi történik, ha nem tudunk törleszteni? Ha az adós nem tud törleszteni, tartós megoldásokat kell keresnie, amelyekkel helyreállítja költségvetésének egyensúlyát, és újra fizetőképes lesz. Amennyiben hosszabb ideig nem fizet, a bank felmondhatja a hitelszerződést, és egy összegben kérheti a tartozás megfizetését.

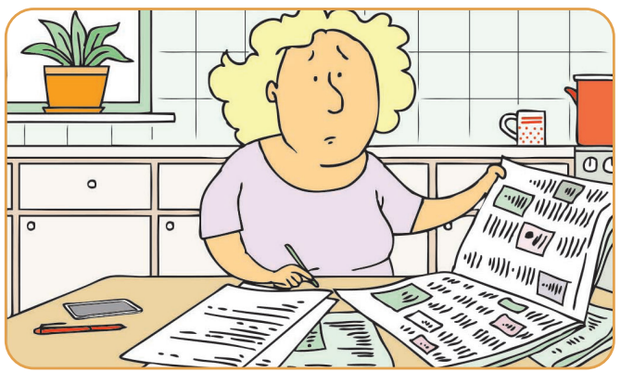
Milyen adósságkezelő megoldások léteznek az egyensúly helyreállítása érdekében? A költségvetési egyensúly helyreállítása érdekében először érdemes új bevételi forrásokat keresni, valamint szigorítani a háztartás pénzkezelésén a kiadások lefaragásával. A családi vagyon felhasználása is megoldást jelenthet. Amennyiben ez nem járható út, úgy célszerű lehet a hitelező bankkal közösen megoldást keresni.

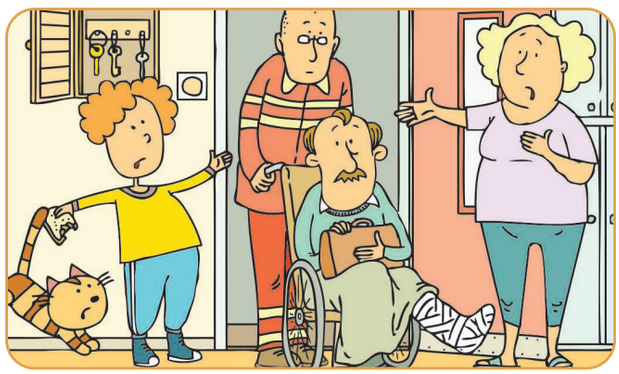
13. Betegség, munkanélküliség, káresemények

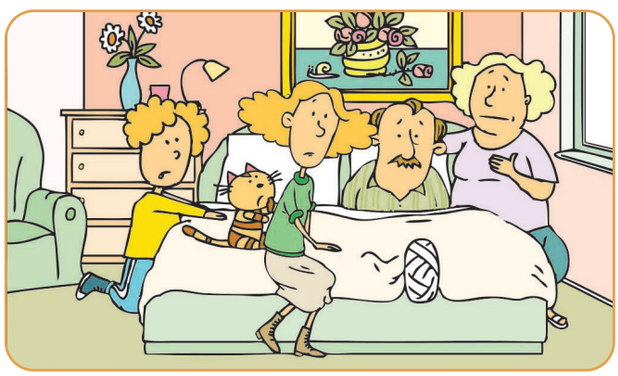
Milyen gazdasági vészhelyzetek lehetnek egy családban?

Gipsz a lábon

Rájár a rúd mostanában a Varga családra. Varga anyuka irodai asszisztensi állása nemrég megszűnt, tegnap pedig apu hatalmas gipsszel a lábán állított haza. Munkába menet a buszról lelépve elesett, és eltört a lába. Begipszelték, és most hat hétig otthon kell feküdnie. A családban egyre mélyül az aggodalom: ha egyik szülő sem dolgozhat, hogyan tudják fizetni a lakásukra felvett hitel törlesztőrészleteit? A család lányai – a 8 éves Lili és a 14 éves Rozi – attól félnek, hogy a szüleik kieső jövedelme nélkül könnyen fedél nélkül maradhatnak. Kétségbeesve hívják a hősöket segítségül. Pível azonnal ott is teremtek, és gyorsan megnyugtatjátok a lányokat: édesapjuk csak betegállományba kerül, így nem maradnak pénz nélkül.

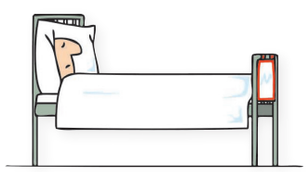

1. Nézz utána, hogy milyen juttatásra számíthat Varga apu!

Váratlan élethelyzetek minden családban előfordulhatnak. A jövedelemkieséssel vagy váratlan, jelentős kiadással járó, esetleg vagyonvesztést okozó események gazdaságilag bárkit nagyon nehéz helyzetbe hozhatnak.

A háztartási költségvetés bevételi oldalát a következő események befolyásolják:

- *Betegség:* Rövidebb, hosszabb betegséget valamennyien kaphatunk, és sajnos halálesetek is előfordulhatnak egy családban. Mindezek a jövedelem csökkenésével vagy kiesésével járnak.

- *Baleset:* Baleset sajnos szintén bárkit érhet. Ha a baleset azzal jár, hogy az érintett nem tud dolgozni, akkor ugyanaz a helyzet, mintha beteg lenne. Más mértékű a jövedelemcsökkenés akkor, ha a baleset a munkahelyén vagy munkába menet éri a dolgozót.

- *A munkaképesség változása:* Előfordulhat, hogy valaki olyan károsodást szenved, hogy tartósan csökkennek a munkavállaláshoz szükséges képességei. Például gondot jelent számára a mozgás, az emelés, vagy nem lát, nem hall megfelelően, pedig a munkájához ezekre a képességekre szüksége lenne. Természetesen továbbra is végezhet olyan munkát, amelyet az állapota megenged. Ez általában kevesebb jövedelmet biztosít számára.

- *Munkanélkülivé válás:* A dolgozók foglalkoztatása a munkahely gazdasági helyzetétől függ. Előfordulhat, hogy a gazdasági helyzet megromlik, ezért a dolgozók egy részének vagy mindenkinek meg kell szüntetni a munkaviszonyát. De olyan helyzet is adódhat, hogy az iskolai tanulmányok befejezése után valaki nem talál munkahelyet.

- *Váratlan kiadást vagy vagyonvesztést* okozó helyzetek is előfordulhatnak minden háztartásban. Elképzelhető, hogy valami tönkremegy, eltörik, és betörések, valamint természeti csapások is előfordulhatnak.

Magyarországon a gazdasági vészhelyzetekben lévők társadalmi, azaz közös támogatásának az első elemei a XIX. század végén alakultak ki. Az ipari és gyári alkalmazottakat betegség esetén már abban az időben is segéllyel támogatták.

Napjainkban a különböző országok ellátási rendszere nagyon eltérő. Magyarországon a **Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK)** honlapján megtalálható, milyen ellátásokat kaphat valaki.

Hogyan kezelhetők a gazdasági vészhelyzetek?

A szövetség

Mivel a táppénz összege apu lábadozása alatt kevesebb, mint a fizetése, és külön munkát sem tud így vállalni, újabb manőverre van szükség a családi költségvetés egyensúlyban tartásához. A lányok Pí biztatására összedugják a fejüket a barátaikkal, majd előállnak a megoldással. Az elkövetkező hat hétben apu betegsége alatt a barátaikkal közösen, felváltva segítenek otthon anyunak a házimunkában: bevásárolnak, takarítanak, sorban állnak a postán, hogy ezzel is csökkentsék az anyura háruló terheket, akinek így lesz ideje új állást keresni. Rozi egyik barátnője azt is felveti, hogy rendezzenek garázsvásárt, ahol el tudják adni a régi játékaikat. – Jó ötlet! – mondod, és nekiálltok sorra venni, melyek a lányok megunt játékai.

2 Gondolj vissza arra, amit a háztartás erőforrásairól tudsz, majd gyűjtsd össze, milyen erőforrásokat vettek sorra a lányok a gondolkodás során!

A váratlan élethelyzetek senkit nem kerülnek el, ezért mindenki számára fontos kérdés, hogyan lehet felkészülni ezekre.

A társadalmi gondoskodás két nagy területe az **egészségbiztosítás** és a **nyugdíjbiztosítás.** Ezek működését az állam jogszabályokkal és intézményekkel biztosítja. Ennek köszönhetően, ha jogosultak vagyunk, betegség esetén **betegszabadságot, táppénzt,** orvosi, kórházi ellátást kapunk. A dolgozni nem képes rokkant vagy idős emberek

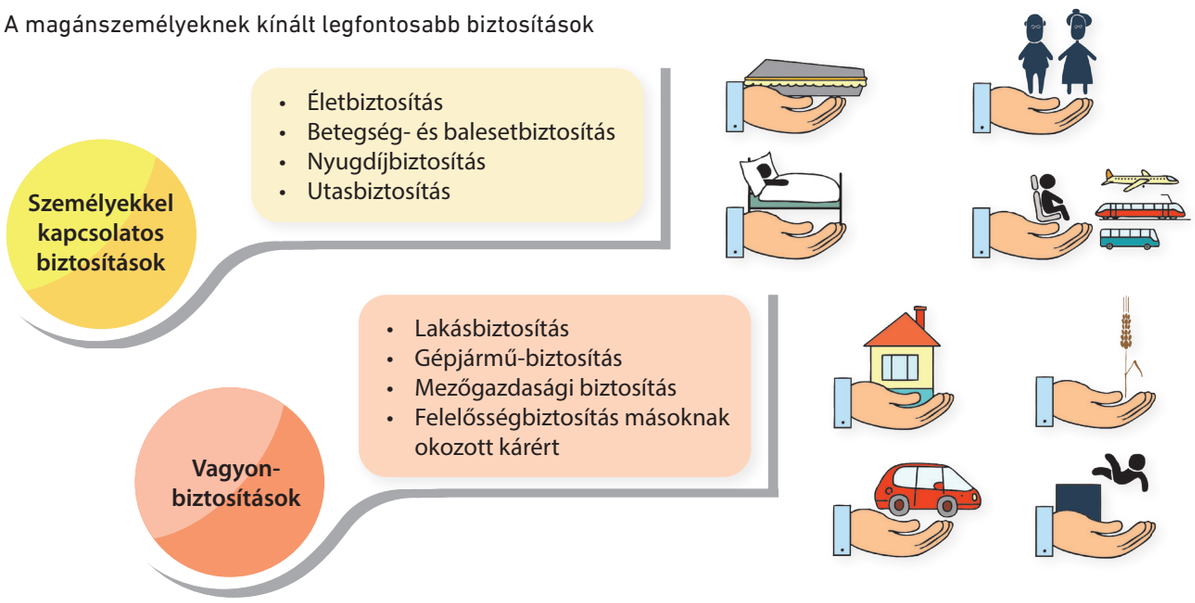
pedig nyugdíjra jogosultak. A munkanélküliek bizonyos feltételek esetén álláskeresési támogatást vagy segélyt kapnak.

Az előrelátás, a hosszú távon való gondolkodás a háztartás költségvetésének tervezésekor is fontos követelmény, melybe beletartoznak a rendkívüli esetekre képzett tartalékok is. Vannak olyan élethelyzetek, amelyek nagy valószínűséggel bekövetkeznek, például a gyerekek továbbtanulnak, az idősebbek pedig nyugdíjba mennek. A kiszámítható eseményekre tudatosan érdemes tartalékot képezni. A váratlan problémákat és azok gazdasági következményeit nem lehet ugyan előre számszerűsíteni, de egy általános célokra szolgáló tartalékot érdemes képezni. Célszerű a befektetések egy részét is olyan formában tartani, amelyhez könnyen hozzá lehet férni.

A gazdasági nehézségekre való felkészülés másik lehetősége a biztosítási szerződés kötése. Ebben az esetben a biztosítótársaság átvállalja a kockázatot, és ha az az esemény bekövetkezik, amire a biztosítást kötötték, akkor fizet. Mindezt azért tudja megtenni, mert a befizetett díjakból tartalékot képez, és ezt használja fel a kifizetésekor.

A biztosítótársaságok rendkívül sokféle kockázatra, várható és váratlan eseményekre kínálnak biztosítási formákat. Gyakori, hogy egy biztosításon belül többféle kockázatot is figyelembe vesznek, például lakásbiztosításhoz gyakran kapcsolódik balesetbiztosítás is.

A magánszemélyeknek kínált legfontosabb biztosítások

A biztosítások egyik különleges típusa a felelősségbiztosítás. Ennél a biztosításnál a másnak okozott kár összegét fizeti ki a biztosító. Ezzel elsősorban azt segíti, akit a kár ért. De segíti azt is, aki a kárt okozta, hiszen nem kell kártérítést fizetnie, azt a biztosító részben vagy egészen megtéríti helyette. Ilyen eset például, ha a nyitva felejtett csapból folyó víz eláztatja az alsóbb emeleten lakók lakását, vagy ha gépkocsival más autójában okoznak kárt, illetve szállítás közben megsérül az áru. A felelősségbiztosítás kötése a gépjárművek esetén és bizonyos szakmák képviselőinek (például orvosok) kötelező.

Milyen gazdasági vészhelyzetek lehetnek egy családban? Minden családban előfordulhatnak olyan váratlan események, amelyek gazdasági nehézséget okoznak. Jövedelemkieséssel járnak a betegségek, a balesetek, a munkaképesség megváltozása és a munkanélkülivé válás. Vagyonvesztést jelent például ha eltörik valami, vagy betörés, természeti csapás okoz kárt.

Hogyan kezelhetők a gazdasági vészhelyzetek? A társadalmi gondoskodás két nagy intézménye az egészségbiztosítás és a nyugdíjbiztosítás. A családok a gazdasági vészhelyzetekre előrelátással, tartalékokkal készülhetnek fel. A kár enyhítésének fontos lehetősége a biztosítás.

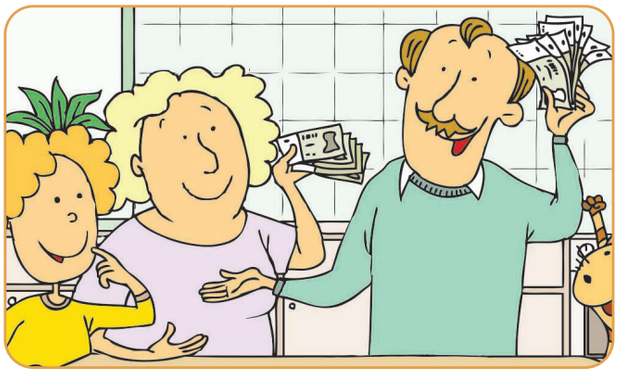
14. Öngondoskodás, társadalmi szolidaritás

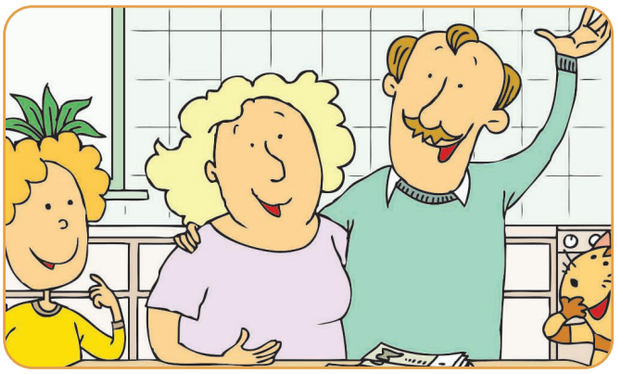
Hogyan lehet felkészülni az élet váratlan vagy várható eseményeire?

Félretett lecke

Elvonulnak a Varga család feje felől a viharfelhők. Anyu talált magának egy szuper új állást, ami még jobb is, mint a korábbi munkahelye volt, és lassan apu is felgyógyul. A Varga szülők azonban megtanulták a leckét. Megfogadják, hogy a jövőben mindig tesznek félre pénzt a váratlan helyzetekre, hogy ilyen többet ne fordulhasson elő. Pí egyetértően bólogat, szerinte mindig érdemes tartalékokat képezni az olyan eseményekre, mint a betegség vagy a munkanélküliség. Apu ekkor hozzád fordul, hogy adj tanácsot: milyen módon érdemes takarékoskodni.

1. Gyűjtsd össze, hogy milyen váratlan események fordulhatnak elő a saját környezetedben!
2. Milyen anyagi következményei lehetnek ezeknek az eseményeknek?

Napjainkban egyre többen ismerik fel, hogy biztonságot jelent számukra, ha megtakarítással rendelkeznek. Nem várják ölbe tett kézzel, hogy rosszra forduljon a helyzet, hanem igyekeznek a jobb, biztonságos napokban felkészülni, saját magukon is segíteni. A jövőre való tudatos felkészülés az **öngondoskodás,** nem más, mint törekvés a családot érő anyagi csapások csökkentésére, kivédésére.

Az élet különböző szakaszaira más és más öngondoskodási forma jellemző. Gyermekvállaláskor, lakásvásárlásra, a váratlan események kezelésére vagy a nyugdíjas évek biztonságára egyaránt léteznek speciális megoldások. A kitűzött célok mellett az időtáv is meghatározza a konkrét formát. Minél jelentősebb az elérni kívánt cél, általában annál hosszabb ideig kell takarékoskodni. A hosszabb távon, rendszeresen elhelyezett, néhány ezer forintos megtakarítás is milliós nagyságúvá növekedhet az évek alatt. Az egyes megtakarítási formákat az állam sokszor adókedvezménnyel, adómentességgel vagy pénzbeli hozzájárulással támogatja, ezzel is ösztönözve a családok öngondoskodását.

Az öngondoskodás céljai és lehetséges formáinak jellemzői

Cél	Öngondoskodási forma	Kedvezmények	Időtáv
Lakásvásárlás vagy -korszerűsítés	Lakástakarék-pénztár	Lehetőség nyílhat kedvező kamatozású hitelfelvételre is.	4–10 év
Gyermekvállalás	Babakötvény (Start számla)	A gyermek születése után állami támogatás jár, melyet a család saját befizetéseivel tovább gyarapíthat. A családi befizetés további állami támogatással is kiegészül.	általában 18–19 év
Távolabbi célok: gyermek taníttatása, nyugdíjkiegészítés	Tartós befektetési szerződés	A szerződéssel forintbetét vagy forintalapú értékpapír-befektetés választható. Adókedvezményt vagy adómentességet ad, és örökölhető.	3–5 év
Felkészülés váratlan eseményekre (például vihar, árvíz, baleset, munkanélküliség)	Biztosítások	Számos fajtája van, például lakás-, utas- vagy baleset-biztosítás. Előre nem látható anyagi károkkal, pénzszükséglettel járó eseményeknél nyújt anyagi támogatást.	folyamatos
	Önsegélyező pénztár	A pénztártag a rendszeres befizetésével takarékoskodik. A megtakarítást például munkanélküliség, betegség, gyógyszerek vásárlása, gyermek születése vagy iskolakezdés esetén lehet felhasználni.	folyamatos
Egészségmegőrzés	Egészségpénztár	Pénztári tagsághoz kapcsolódó rendszeres befizetések, melyek az egészség megőrzését szolgáló szolgáltatásokra, termékekre költhetők el. Adókedvezmény igénybe vehető és örökölhető.	folyamatos
Nyugdíjas évek anyagi biztonsága	Nyugdíj-előtakarékossági számla	Értékpapírszámla, melyen rendszeresen vagy időszakonként kisebb-nagyobb összegű megtakarítások helyezhetők el. Igénybe vehető adókedvezmény, állami támogatás jár utána, és örökölhető.	minimum 10 év
	Önkéntes nyugdíjpénztár	Pénztári tagsághoz kapcsolódó rendszeres befizetések. A megtakarítás egy összegben vagy havi rendszerességgel vehető fel. Adókedvezmény kapcsolódik hozzá.	minimum 10 év
	Nyugdíjbiztosítás	Hosszú távon rendszeres fizetési kötelezettséget jelentenek, amelyet a biztosítás típusától és az ügyfél döntésétől függően különböző módon fektetnek be. Adókedvezmény kapcsolódik hozzá.	minimum 10 év

Napjainkban Magyarországon a népesség elöregedésével az öngondoskodásnak kiemelt szerep jut. A négymillió-nyolcszázezer aktív, dolgozó ember mellett a KSH 2021-es adatai szerint több mint kétmillió nyugdíjas él. Sőt, a társadalomkutatások azt vetítik előre, hogy a következő néhány évtizedben az idős emberek aránya rohamosan növekedni, a munkaképes korú népesség aránya pedig számottevően csökkenni fog. Ez komoly kihívást jelent az állami nyugdíjrendszernek. Ebben a helyzetben különösen fontossá válik az öngondoskodás, ami tudatos pénzügyi döntéseket követel meg a családoktól.

Hogyan gondoskodik a társadalom vagy egy-egy közösség a rászorultakról?

Egy mindenkiért

A lányok nagyon hálásak, hogy segítettetek a családjuknak ebben a nehéz időszakban. Sőt, Lili azt is megfogadja, hogy néhány év múlva ő is jelentkezik majd a Hősképzőbe. – Tudom a jelmondatot – szól ragyogó arccal –, egy mindenkiért, mindenki egyért! – Most ti is megtapasztalhattátok, hogy a segítőkészség milyen fontos tulajdonság, és nem csak a szuperhősöknek! – mondja Pí búcsúzóul.

A Hősképzőbe visszaérve a többiek elismerően veregetik meg a válladat, mivel ezen a küldetésen eddig nagyon kevés jelöltnek sikerült túljutnia. Nagy lépést tettél a szuperhőssé válás felé vezető úton!

3. Honnan származik, és mit jelent a hősök jelmondata?
4. Gyűjtsd össze, hogy miként tud segíteni egy családnak a közösség, amelyben él!

A háztartások többsége tartalékolással, öngondoskodással próbálja elkerülni vagy enyhíteni azokat a helyzeteket, amelyek erőteljesen megváltoztatnák addigi életmódjukat. Vannak azonban olyanok, akik nem tudnak, vagy olyan élethelyzetek, amelyekre nem lehet felkészülni. Ilyen esetekben jelenthet megoldást az állam vagy a közösség támogatása. Az állam jogszabályokkal és intézményekkel (egészségbiztosító, nyugdíjbiztosító stb.) biztosítja, hogy a betegek, rászorultak ne maradjanak magukra. Mivel az állam forrásai végesek, szükség van a társadalom, a közösség támogatására is. A lakóközösség, barátok, iskolatársak vagy valamelyik alapítvány nyújthat segítséget. Ez a **társadalmi szolidaritás,** az **önkéntesség,** amelynek célja a rászorulók támogatása. Segít a nehéz helyzetekben, mint amilyen egy tartós betegség, haláleset, munkanélküliség vagy akár egy árvíz. Hozzájárul a szegénység, a kirekesztődés csökkentéséhez, és segít a környezet és a közösség jobbá tételében. Önkéntesség az is, ha az ember olyan szervezetnek, segítő, illetve egyházi alapítványnak nyújt pénzbeli támogatást, amely tevékenyen részt vesz az adott közösség életminőségének javításában, például rászoruló gyermekek étkeztetésében, táboroztatásában, betegek és fogyatékkal élők gondozásában.

Az önkéntesek életkora egyre alacsonyabb. Ma már a középiskolások is vállalnak hasonló feladatokat, hiszen az érettségi vizsgát csak úgy kezdhetik el, ha előtte ötven óra közösségi szolgálatot teljesítenek.

A jövedelmük után befizetett adó 1 százalékát a keresők felajánlhatják közösségi célokra, hozzájárulhatnak a beteg gyermekek gyógyításához, az állatok és a környezet védelméhez, a természet megóvásához, az oktatáshoz és a társadalom szempontjából fontos feladatokhoz.

Hogyan lehet felkészülni az élet váratlan vagy várható eseményeire? Az ember élete során könnyebben képes reagálni a bekövetkező váratlan vagy várható eseményekre, ha rendelkezik megtakarítással, tartalékkal vagy biztosítással. Ezt nevezzük öngondoskodásnak.

Hogyan gondoskodik a társadalom vagy egy-egy közösség a rászorultakról? Ha vannak olyan családok, akik nem tudnak bizonyos élethelyzetekre felkészülni, a közösség feladata, hogy szolidáris legyen velük. Az állami támogatás mellett nagy jelentősége van az önkéntesen, saját elhatározásból, fizetség nélkül végzett munkáknak.

EGY TIZENÉVES PÉNZTÁRCÁJA

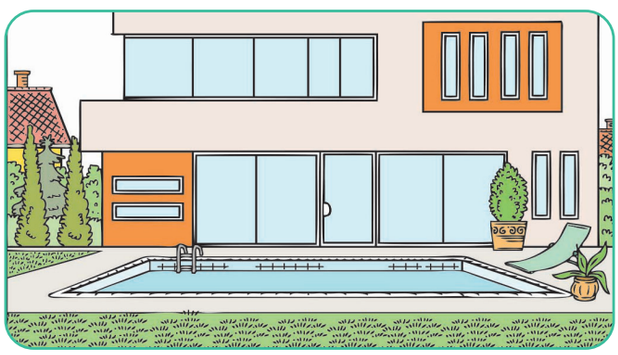
15. Egy diák lehetséges bevételei

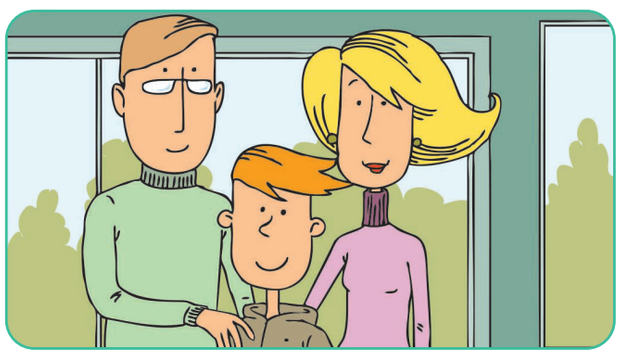
Milyen bevételei lehetnek egy 14 évesnek?

Ricsi és a pénz

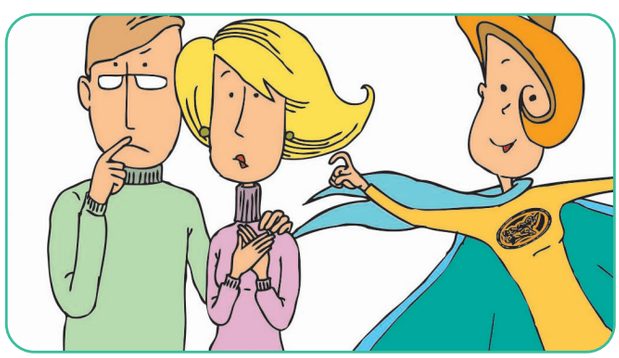
Horváthék a főváros feletti hegyekben élnek, egy hatalmas villában. A kertben úszómedence, az alagsorban egy játszó- és tornaszoba várja, hogy a család egyetlen gyermeke arra járjon. Bár semmiben nem szenvednek hiányt, a szülők mégis aggódnak Ricsi miatt. A 13 éves fiú ugyanis rendszeresen elszórja a zsebpénzét, haszontalan dolgokat vásárol, és úgy általában nem ismeri a pénz jelentőségét. A szülők úgy döntenek, hogy ez nem mehet így tovább, eddig azonban minden próbálkozásuk kudarcba fulladt. Igazi szuperhősre váró feladatnak tűnik, hogy Ricsit megismertesd a pénzkezelés fontosságával.

A küldetésre ezúttal Bit csatlakozik hozzád, aki azt mormogja, már alig várja, hogy ráncba szedje a fiút, és megmutassa neki, hogy saját maga is szerezhetne pénzt a kiadásaira.

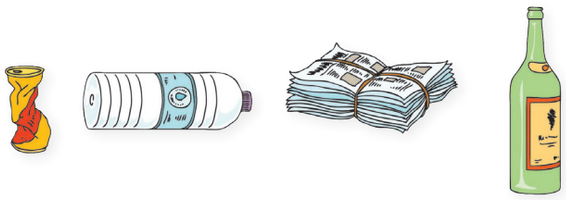
1. Véleményed szerint miért fontos, hogy tisztában legyünk a pénz értékével?
2. Mit gondolsz, mitől függ az, hogy kap-e egy gyerek zsebpénzt, vagy sem?

Egy tizenévesnek számtalan olyan terve lehet, amelyhez pénzre lenne szüksége. Kisebb-nagyobb kiadások hátterét kellene megteremteni, így sokszor felmerül a kérdés, hogy honnan is lehetne valamilyen jövedelemhez jutni.

- Magyarországon a jogszabályok szerint munkavállaló csak az lehet, aki a tizenhatodik életévét betöltötte. Az iskolai szünet alatt, **diákmunka** keretében már a 15 év felettiek is dolgozhatnak szülői beleegyezéssel, és ha az iskola igazolja, hogy nappali tagozaton tanulnak. Vannak olyan tehetséges diákok, akik valamilyen kulturális, művészeti, sport- vagy hirdetési tevékenység keretében tudnak pénzt keresni. Ehhez 16 éves kor alatt

a gyámhatóság engedélyére van szükség. Akinek jövedelme van, annak adóznia is kell belőle.

- Zsebpénzt sok családban kapnak a tizenévesek. A zsebpénz mértéke, rendszeressége a család anyagi helyzetétől vagy a szokásoktól függ.
- Bevételhez lehet jutni a használt, újrahasznosítható dolgok összegyűjtésével, üvegek, újságok visszaváltásával, leadásával. Mindehhez természetesen a szülők beleegyezése is szükséges.

- Ma már az internet is számtalan lehetőséget kínál a megunt játékok, könyvek, ruhák, egyéb tárgyak értékesítésére. A szülők beleegyezése nélkül ezt sem lehet elkezdeni, de ha hozzájárulnak, akkor a család többi tagjának felesleges tárgyait is el lehet adni, és bevételt lehet belőle teremteni.
- Érdemes utánanézni a pályázati forrásoknak. Alapítványok, önkormányzatok, különféle szervezetek gyakran hirdetnek olyan ösztöndíjakat, támogatási lehetőségeket, amelyekkel a jó teljesítményt, versenyeredményeket támogatják.
- A tizenévesek kaphatnak pénzt ajándékba is. A kisebb összegekből is összejöhet egy komoly beruházás némi takarékoskodással.

A tizenévesek is nagy segítséget jelenthetnek a családnak a takarékoskodásban. Figyelemmel kísérhetik az akciókat és a kedvezményeket, felhívhatják a szülők figyelmét a megtakarítási lehetőségekre. Otthoni segítségükkel, munkájukkal komoly összegeket spórolhatnak meg a család számára.

A tehetséges fiatalok számára több pályázatot is meghirdetnek. Aki jól rajzol, tehetséges költő vagy a megszokottól eltérő, jó ötletei vannak, az több szervezettől is kaphat támogatást. A pályázati kiírások megtalálhatók például a Pályázatfigyelő weblapon.

Hogyan tarthatja nyilván egy tizenéves a bevételeit?

Pénzszűke

Bit szigorú lépéseket javasol a Horváth szülőknek, hogy gátat vessenek Ricsi pénzszórásának. Szerinte egyszerűen fel kell függeszteni a fiú számára a havi zsebpénz folyósítását, hogy megtudja, milyen érzés, ha valakinek semmire nincs pénze. Horváth apunak tetszik az ötlet, mert ő is nagy nélkülözésből küzdötte fel magát vagyonos vállalkozóvá. Anyu azonban hallani sem akar erről: szerinte, ha Ricsi még egy üveg ásványvizet sem képes venni magának a büfében, azzal csak rontanának a helyzeten, és más megoldást kell keresni.

A patthelyzetet végül te oldod fel, és azt javaslod, hogy a szülők telepítsenek fel egy zsebpénztervező alkalmazást Ricsi tabletjére. A bevételek és kiadások heti rendszeres ellenőrzésével aztán később is el lehet dönteni, hogy milyen megoldást válasszanak a szülők.

3. Kinek a véleményével értesz egyet? Válaszod indokold!
4. Gyűjtsd össze, hogy egy diáknak milyen rendszeres bevételei és kiadásai lehetnek egy hónapban!

A diáknak a bevételeiről érdemes a háztartási naplóhoz hasonló kimutatást készítenie. A bevételek és a kiadások folyamatos vezetése és tervezése segít a takarékoskodásban és a pénzügyi célok elérésében. A kimutatás vezethető hagyományosan egy füzetben, de ma már számítógépen vagy mobiltelefonon is. A szerkezete és a tartalma attól függ, hogy milyen szokásai, céljai vannak valakinek.

A rövidebb és hosszabb idő alatt teljesíthető célok kitűzése, a hozzá rendelt terv segít a pénzügyek tudatos alakításában.

Például egy kerékpár jövő nyári megvásárlásához havi rendszerességgel kell pénzt félretenni. Ehhez valószínűleg havonta le kell mondani egy-egy kisebb költésről. Rendszeresen ellenőrizni, értékelni kell a kitűzött terv teljesítésének állását, szükség esetén módosítani kell a terven.

A világon sajnos nagyon sok gyereknek kell pénzt keresnie, és a bérével önmagát eltartani, vagy a családját segíteni. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 2020-as adatai szerint százhatvanmillió gyermek dolgozik gyermekmunkásként, nemritkán napi nyolc óránál is többet. Nyolcvankilencmillióan közülük még a tizenegyedik évüket sem töltötték be. A gyermekmunkások közel fele ráadásul az egészségére és fejlődésére különösen veszélyes körülmények között dolgozik, főleg a legszegényebb országokban. Bányák, építkezések, dohány- és teaültetvények, ruhagyárak – csak néhány a gyermekmunka gyakori helyszínei közül. Az itt dolgozó gyermekek legtöbbje rendkívül rossz munkakörülmények között, védelem nélkül, gyakran a túlélésért küzdve dolgozik, bántalmazásnak, erőszaknak és kizsákmányolásnak kitéve.

Milyen bevételei lehetnek egy 14 évesnek? Egy diák is juthat bevételekhez. Munkát végezni csak 15 éves kor felett lehet, szünidőben, szülői engedéllyel. A diákmunkán kívül bevételi lehetőség a szülőktől kapott zsebpénz, a rokoni ajándék, a használt dolgok értékesítése, a beváltható, újrahasznosítható dolgok gyűjtése. Érdemes pályázati támogatásokat is keresni. Mindezekhez azonban elengedhetetlen a szülők beleegyezése.

Hogyan tarthatja nyilván egy tizenéves a bevételeit? A bevételekről a háztartási naplóhoz hasonló kimutatást célszerű vezetni. Ezek a nyilvántartások nem csak a felnőtteknek, de a gyerekek számára is jó lehetőséget biztosítanak a pénzügyi tervezéshez.

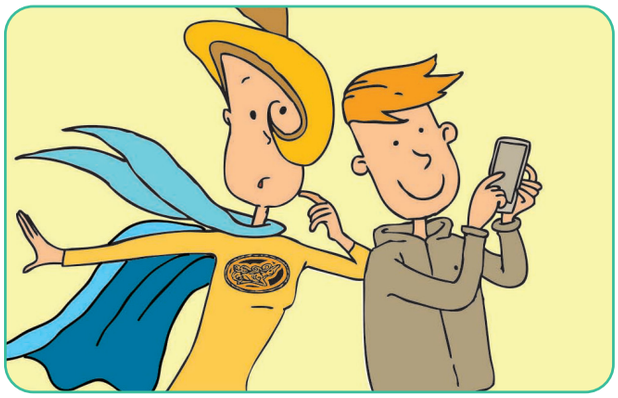
16. A bevételek felhasználása

Hogyan használják a hétköznapokban a diákok a pénzüket?

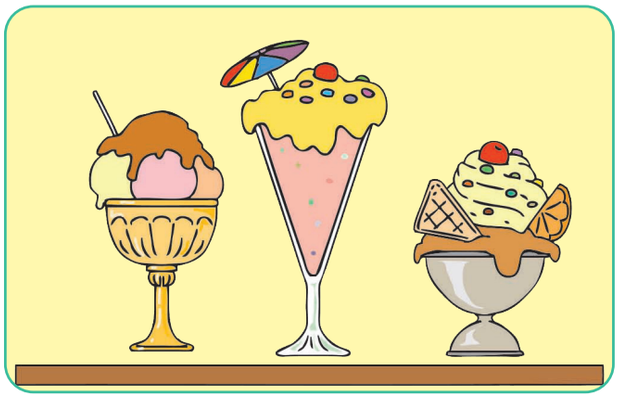
Két kézzel szórva

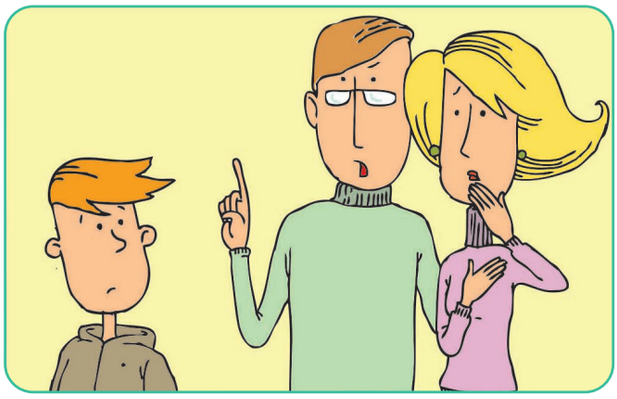
Ricsi, aki még nem sejti az érkezésetek okát, nagyon megörül nektek, és büszkén mutogatja a kincseit: saját okostelefon, rajta rengeteg fizetős játékkal. Amikor Bit megkérdezi, hogy ez a sok játék mennyibe kerül, a fiú csak a vállát vonogatja. – Menjünk inkább fagyizni! – mondja, és a cukrászdában mindenkit meghív egy fagyira. Bit szerint itt már nincs idő finomkodni, hanem igenis keményen be kell avatkozni, mert Ricsi két kézzel szórja a pénzt. Anyuka korábbi aggályait figyelembe véve a teljes zsebpénz-megvonás helyett azt javasolja a szülőknek, hogy mostantól kezdve kössék feltételekhez a zsebpénz folyósítását.

A javaslatodra abban maradnak, hogy Ricsinek a zsebpénzből nemcsak a napi apró kiadásait kell fedeznie, hanem valamennyi egyéb olyan igényét is, amelyet eddig a zsebpénzen felül fizettek a szülei. Ilyenek például a mobiljára letöltött játékok, az üdítők, a barátai születésnapjára vitt ajándékok vagy a mozijegyek. Ha idő előtt elfogy a pénze, akkor meg kell várnia a következő havi zsebpénzt.

1. Mi a véleményed Bit javaslatáról?
2. Te milyen megoldással korlátoznád Ricsi pénzszórását? Indokold javaslatodat!

A diákok kiadásait is elsősorban a szükségleteik határozzák meg, legyen ez egy elvesztett vonalzó vagy körzőkészlet pótlása, vagy egy új bicikli, telefon, esetleg mozijegy, fagyizás vagy gyorsétterem a barátokkal. Azt, hogy a diákok mire költenek, számos tényező befolyásolhatja. Elsősorban az, hogy kapnak-e egyáltalán zsebpénzt, hiszen nem minden családban adnak, vagy nem mindenhol telik erre.

De az is befolyásolhatja, hogy hol laknak, hányan élnek a háztartásukban, milyen szokásaik vannak, mit láttak a szüleiktől, ismerőseiktől. Van, aki gyorsan elszórja a pénzét, van, aki valamire gyűjt, és van, aki csak félreteszi, de még nem tudja, mire fogja költeni.

Tudatában kell lenni annak, hogy a reklámok is erősen befolyásolják a pénzköltési szokásokat. A reklámok fontos célcsoportja a fiatalabb korosztály is. Hatásukra sokakban alakulhat ki olyan téves elképzelés, hogy egy ember élete akkor teljesebb, ha minél több dolgot birtokol, és annál elfogadottabb, minél többet vásárol. Mikor egy új termék megjelenik, a reklámok hatására a fogyasztó elégedetlen lesz a már meglévő termékkel, szeretné az újabbat megvásárolni. Ezzel az újabb termékkel is csak addig lesz elégedett, amíg egy még újabb meg nem jelenik a piacon.

Jó, ha ezzel a folyamattal mindenki tisztában van. Érdemes a pénz elköltéséről már fiatalon is megfontoltan dönteni, mérlegelni kell az információkat, és a különféle akciókat, ajánlatokat alaposan végig kell gondolni.

A felnőttek világához hasonlóan a diákok szükségletei sem elégíthetők ki teljes körben, mivel a pénzügyi lehetőségek korlátokat szabnak. A rendelkezésre álló bevételekkel gazdálkodni kell, és tudatos döntéseket kell hozni. Ez nemcsak a nagyobb értékű vásárlásokra, hanem a kisebb, napi beszerzésekre is vonatkozik. Sok pénz megtakarítható például az iskolai büfé kínálatából való tudatos, megfontolt választással.

A vásárlásmániával mint betegséggel már több mint száz éve is foglalkoztak az orvosok. A kényszeres vásárló nem tudja megállni, hogy bemenjen a boltba, és gondolkodás nélkül megvásárolja azt a dolgot, amit kinézett. Az, hogy nem fogja használni a terméket, vagy túlköltekezik, egyáltalán nem befolyásolja, hiszen a lényeg az, hogy egyre többet és többet szerezzen. A tény, hogy vásárolhat, erős érzelmeket vált ki belőle, és beleveti magát a válogatásba, ám később bűntudatot érez. Felmérések szerint a magyar felnőtt lakosság közel 1 százaléka szenved vásárlásmániában. A többségük nő, akik leginkább ruhát, cipőt, ékszert és kozmetikai terméket vásárolnak, míg a szenvedélyesen vásárló férfiak inkább a műszaki cikkek iránt érdeklődnek.

Mire és hogyan gyűjtenek a diákok?

Célok beosztással

Ricsi nagy vágya, hogy az elsők között jusson hozzá a hamarosan megjelenő új játékkonzolhoz. A szülők azonban nem engednek, és azt mondják neki, hogy gyűjtse rá össze a pénzt. Bit módszere beválik: az eddig költekező Ricsi elkezdi beosztani a zsebpénzét, és meggondolja, mikor mire költ. Újévi fogadalomként elhatározza, hogy minden hónap elején 10 000 forintot félretesz a rendelkezésére álló összegből. Igaz, hogy januárban csak 5000 forintot tudott megspórolni, de a következő hónapokban tartotta magát az elhatározásához. Ha így folytatja, augusztus végéig szép summa gyűlik össze.

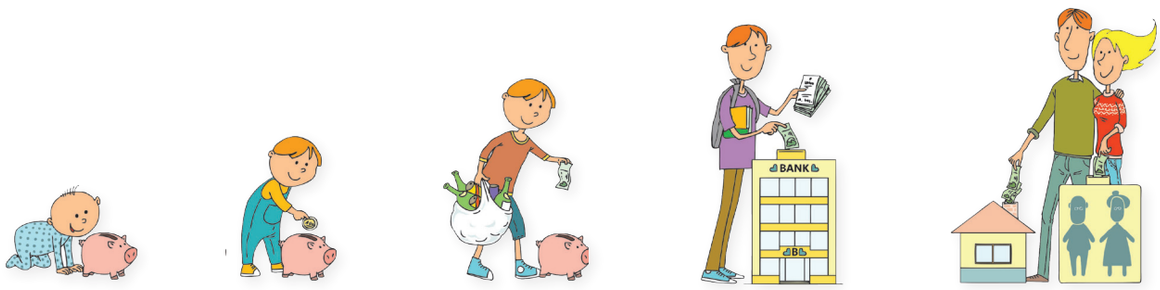
Azt javasolod, hogy tegyék bankba a pénzt, mert így nemcsak egyben marad az összeg, de még kamatot is fizetnek utána.

3. Számold ki, hogy mennyi pénzt gyűjthet össze Ricsi augusztusig!
4. Nézz utána az interneten, hogy mennyi kamatot fizetnek a bankok, ha Ricsi pénzét május végén 3 hónapra lekötve bankbetétben helyezik el!

Pénzt gyűjteni sokféleképpen lehet. Vannak, akik egy előre meghatározott céllal gyűjtenek, és vannak olyanok is, akik csak később döntik el, hogy mire fogják felhasználni megtakarításaikat. Vannak, akik a hónap végén megmaradt pénzt teszik félre, mások előre meghatározzák, hogy mennyi pénzből gazdálkodnak majd.

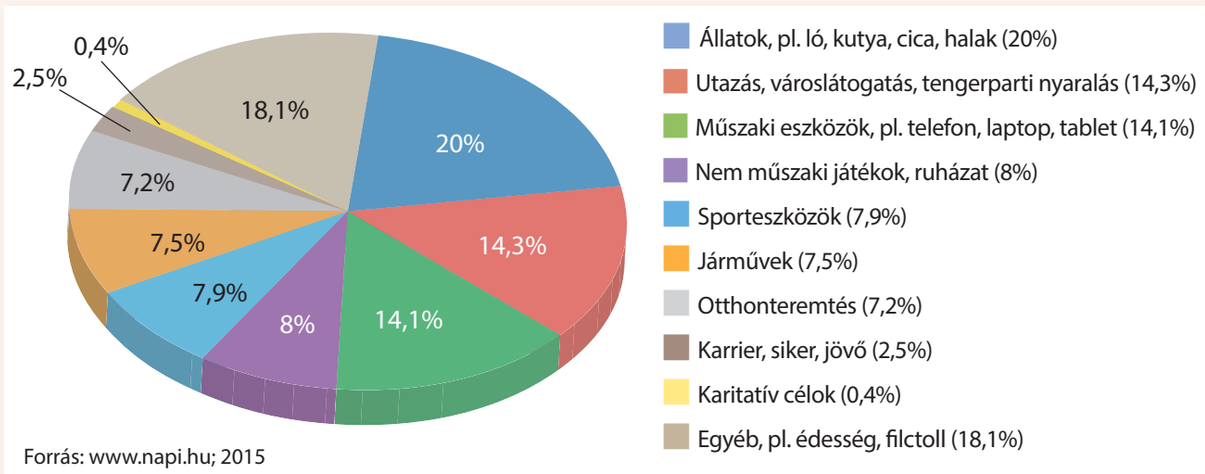
Kimutatták, hogy minél nagyobb egy ember önfegyelme, annál valószínűbb, hogy megtakarít, és hosszú távra tervez. A megtakarítások nemcsak segítenek elérni a kitűzött célokat, vagy átvészelni a váratlan helyzeteket, hanem hozzájárulnak a nagyobb biztonsághoz is. A biztonságérzet pedig kihat az ember mindennapjaira is.

A félretett pénzt malacperselyben vagy egy fiókban is lehet tartani, de ezzel a módszerrel nagy lesz a csábítás, hogy az ember idő előtt elköltse, esetleg nem az eredeti célnak megfelelően. Érdemes az összegyűjtött pénzt megtakarítási számlára betenni, ráadásul a pénzintézetek kamatot is fizetnek a náluk elhelyezett összegek után. A bankok számos diákszámlacsomagot kínálnak az ilyen esetekre, melyek közül saját céljaik figyelembevételével szabadon választhatnak az ügyfelek.

Egy bank által kiírt országos rajzpályázatra közel 5000 rajz és festmény érkezett, amelyek a fiatalok két korcsoportjának (7–10, illetve 11–15 éves) spórolási szokásait mutatták be. A beérkezett pályázatok rávilágítottak a megtakarítási célok sokféleségére.

Mire spórol a 11–15 éves korosztály?

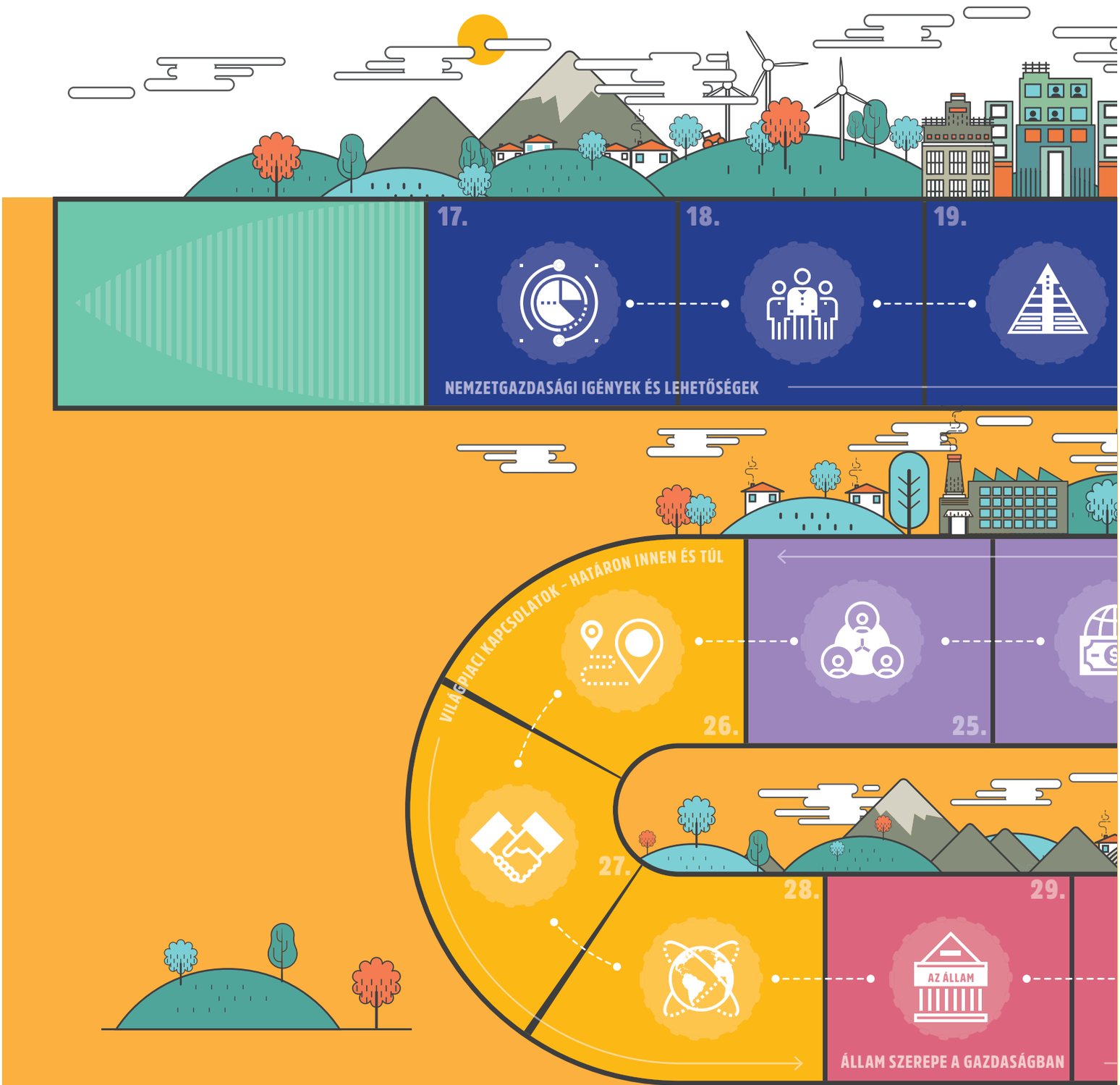

Forrás: www.napi.hu; 2015

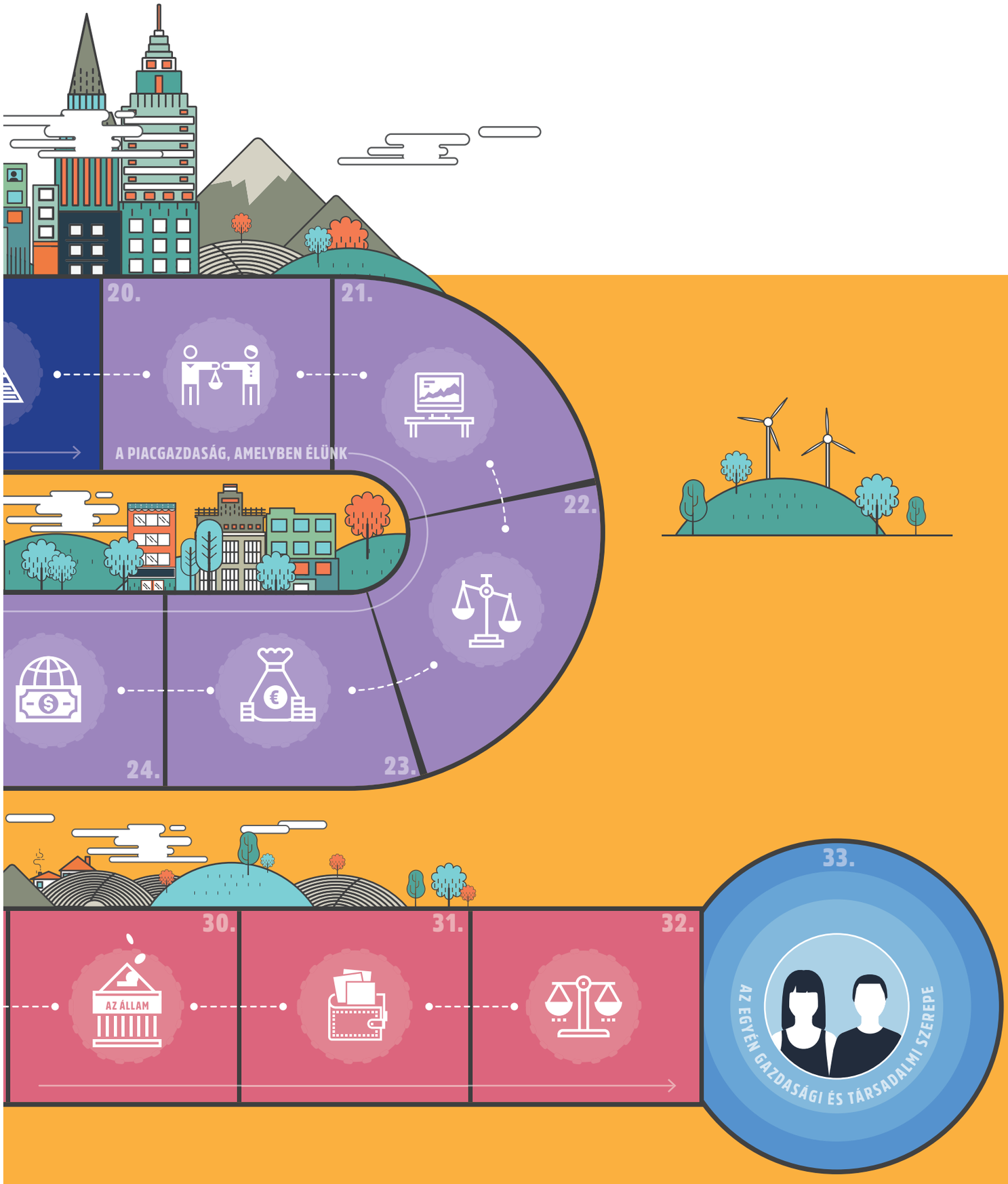
Hogyan használják a hétköznapokban a diákok a pénzüket? A diákok kiadásait is elsősorban a szükségleteik határozzák meg, azonban van, aki gyorsan elszórja mindenét, van, aki valamire gyűjt, és van, aki csak félreteszi, de még nem tudja, mire fogja költeni bevételeit.

Mire és hogyan gyűjtenek a diákok? A megtakarítások segítenek elérni a kitűzött célokat, vagy átvészelni a váratlan helyzeteket. A bankok számos diákszámlacsomagot kínálnak az ilyen esetekre, melyek közül saját céljaik figyelembevételével szabadon választhatnak az ügyfelek.

Küldetések a pénz világában II.

17–33. lecke

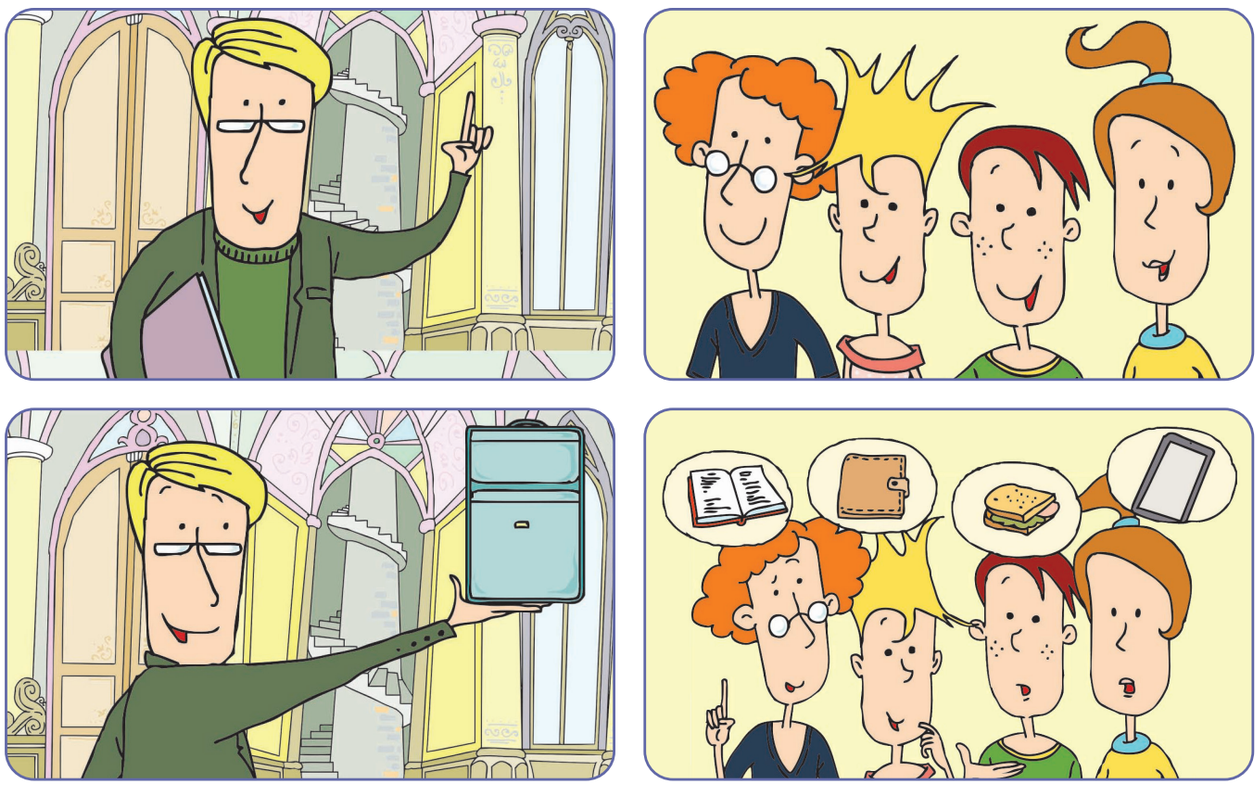

20.
21.
A PIACGAZDASÁG, AMELYBEN ÉLÜNK
22.
24.
23.
30.
AZ ÁLLAM
31.
32.
33.
AZ EGYÉN GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI SZEREPE

17. A szükségletek és a termelés kapcsolata A szűkösség problémája

Milyen kapcsolat van a szükséglet és a termelés között?

Játék határok nélkül

A bázison nagy a nyüzsgés. Mindenki összevissza beszél, mert Mentor bejelentette, hogy jeles napra virradt a Hősképző, a jelöltek ugyanis részt vehetnek egy kétnapos nemzetközi versenyben. Ezért rövidesen a Hős Univerzum fővárosába látogattok, ahol több ország legjobb hősjelöltjei mérik össze felkészültségüket. Mentor tájékoztatása szerint szállást és naponta meleg ételt kaptok. Szerinte a Hősképző diákjai meg tudják szervezni maguknak az utazás alatt a további ellátást. Rátok bízza, hogy gondoljátok végig, mire lesz szükségetek. Amikor összedugjátok a fejeteket, hogy mit vigyetek magatokkal a versenyre, komoly vita bontakozik ki.

1. Készíts egy listát arról, hogy te mit vinnél magaddal a nemzetközi versenyre!
2. Gondold végig, hogy a listán szereplő dolgok közül mit tudsz te magad elkészíteni!

Egy kis csoport vagy egy család szükségleteit sem mindig egyszerű felmérni. Ha nagyobb közösségről vagy egy egész országról van szó, akkor még nehezebb a helyzet.

Egy ország gazdaságának egésze a **nemzetgazdaság.** A nemzetgazdaság működése sok területen eltér a háztartás működésétől. Másként kell például felmérni az igényeket, és más módon születnek a döntések. Egy család megbeszéli a problémákat, nemzetgazdasági szinten viszont az állam szabályozása mellett a **piacon** alakulnak ki a válaszok a kérdésekre.

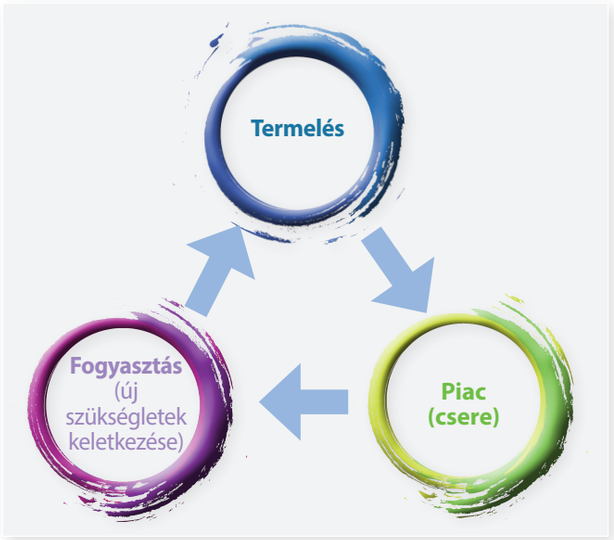
A szükségletek szerepe nemzetgazdasági szinten is nagyon fontos. A **termelés** és a **szükségletek** ugyanis kölcsönösen hatnak egymásra.

A szükségletek kielégítésére nemcsak termékek alkalmasak. Ha elromlik a hűtőszekrény, vehetünk egy újat, de hívhatunk szerelőt is. A szerelő a szakértelmét, a munkáját adja nekünk. Ekkor ő szolgáltatást nyújt. Az üzletben megvett új hűtőszekrény viszont egy termék. Amennyiben az üzletben az eladó segít a választásban, akkor ő is szolgáltat.

A nemzetgazdaságban szüntelen körforgás van: a szükségleteket figyelembe véve termelnek és szolgáltatnak, a termékeket elfogyasztják, a szolgáltatásokat igénybe veszik, majd egy idő után új szükségletek keletkeznek. Ezzel a folyamat újrakezdődik. A körforgás mozgatórugója a szükségletek változása.

Vannak olyan termékek, amelyeket az adott országban nem tudnak előállítani, más termékekből viszont többlet keletkezhet. Emiatt a külkereskedelmi kapcsolatok is nagy jelentőségűek a szükségletek kielégítésben.

A fogyasztás és a termelés kapcsolata

Mivel a termelés folyamatosan ismétlődik, ezért sokszor az **újratermelés** fogalmat használják. A termelés megismételhető a korábbival azonos szinten, vagyis ugyanolyan mennyiségben, minőségben, ugyanolyan technikával. Többnyire azonban az igények nőnek, ezért az újratermelés az előzőnél általában magasabb szinten valósul meg. Válság vagy természeti csapás esetén pedig előfordulhat, hogy kevesebbet termel egy-egy nemzetgazdaság, mint korábban.

Miért kell mindenkinek gazdálkodni?

Az úticsomag-beszerző

Mentor pénzt adott neked, hogy élelmet vásárolj a csapatnak az útra. A többiek biztatóan bólogatnak, Humusz még a válladra is csap: – Aztán jó kaját hozz, nehogy emiatt maradjunk le a versenyben! Téliszalámis zsömle feltétlenül legyen! Sztoria hozzáteszi: – Szerezz gyümölcsöt is, mert az egészséges! Pí pedig a füledbe súgja, hogy csoki mindenképpen kell, mert azzal a gondolkodás is könnyebben megy. Bit egy lépést sem tesz ásványvíz nélkül, és nagy kedvence minden sós rágcsálnivaló.

Bár elsőre örülsz, hogy te lettél a kajafelelős, amikor az üzletben körbenézel, rá kell döbbenned, hogy nem is lesz olyan könnyű feladat a csomag összeállítása. A polcok roskadoznak az áruktól, minden terméken más-más cédula különféle árakkal, és az is eszedbe jut, hogy mennyi mindent kértek a többiek. Na és persze neked is vannak kedvenceid, amit jó lenne magatokkal vinni. Egyszerre nagyon kevésnek tűnik a Mentor által adott pénz…

3. Neked mi a kedvenced, amit szívesen magaddal vinnél egy ilyen utazásra?
4. Ha nem elegendő a pénz, melyik kérést hagynád figyelmen kívül? Indokold a döntésed!

Nemcsak a hősök szeretnének sokkal többet vásárolni, mint amennyire lehetőségük van. Egy nemzetgazdaságban is folyamatosan nőnek az igények. A termeléshez szükség van nyersanyagokra, munkaerőre, energiára, pénzre, amelyek azonban nem állnak végtelen mennyiségben a rendelkezésünkre.

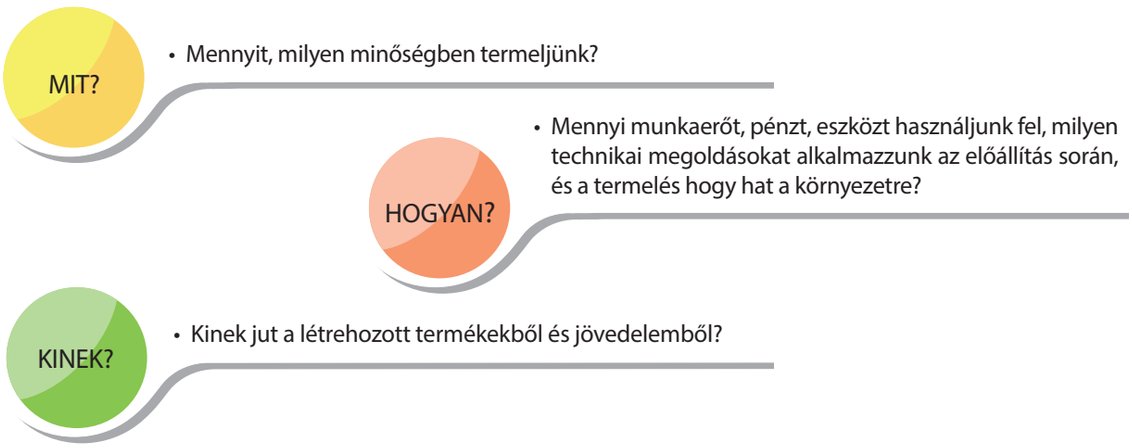
A **szűkösség** általános probléma. Vannak ugyan szabad javak, például a levegő vagy a napfény, amelyből annyi van, hogy nem tekinthetők szűkösnek. Sajnos azonban a szabad javak köre egyre szűkül. Míg az erdők fái és az ásványkincsek egy része vagy például a jó levegő régebben a szabad javak körébe tartozott, ma már nem.

A szűkös javak vásárlói versenyeznek egymással. A termékekhez és szolgáltatásokhoz csak az tud hozzájutni, aki tud értük fizetni. Vannak olyan dolgok is, amelyeket a társadalom közös forrásból fizet meg, ilyen például a közvilágítás vagy a közoktatás.

A szűkösség miatt felelősen, a jövőre, a természetre is gondolva kell dönteni az erőforrások felhasználásáról.

Döntések az erőforrások felhasználásával kapcsolatban

A szűkös javakkal mindenkinek felelősen kell gazdálkodnia. A döntés során mérlegelni kell a várható előnyöket és az értük hozott áldozatot is. Úgy tűnhet, hogy egy-egy ember döntésének nagyon korlátozott a hatása, de a tettek következményei összeadódnak, és ez együttesen jelentős változást hozhat.

A Föld vízkészleteinek csupán 2 százaléka iható édesvíz. Az ivóvízhiány világméretű jelenségnek számít, mert az édesvízigény meghaladja a rendelkezésre álló mennyiséget. Egy ENSZ-jelentés szerint a világon hat emberből egynek nem jut tiszta ivóvíz. A vízhiányos országok lakossága 2025-re az előrejelzések szerint 3 milliárdra nőhet. A vízkészlet megőrzése mindenki közös felelőssége. Magyarország nemzetközileg elismert szakértője a víz- és szennyvízgazdálkodásnak.

Milyen kapcsolat van a szükséglet és a termelés között? A termelés és a szükségletek kölcsönösen befolyásolják egymást. A szükségleteket termékekkel és szolgáltatásokkal lehet kielégíteni. A fogyasztás után a szükségletek újrakeletkeznek, ezért a termelés újratermelés.

Miért kell mindenkinek gazdálkodni? A szükségletek növekedése miatt egyre több termék iránt van kereslet. A termeléshez szükséges munkaerő, nyersanyag, energia, pénz szűkösen áll rendelkezésre. A korábban szabad javak száma egyre jobban csökken, környezetünk terhelése pedig nő. Ezért van szükség arra, hogy mindenki felelősen gazdálkodjon a rendelkezésre álló javakkal.

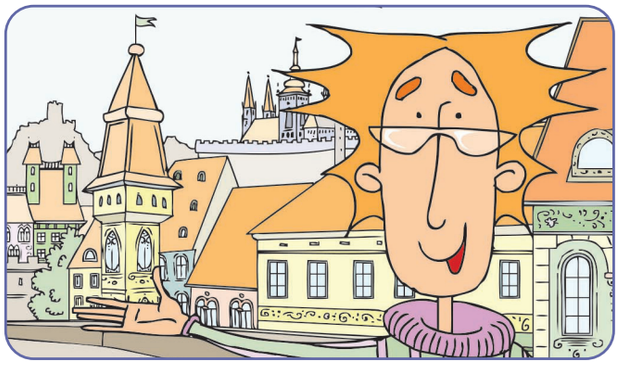
18. A nemzetgazdaság erőforrásai

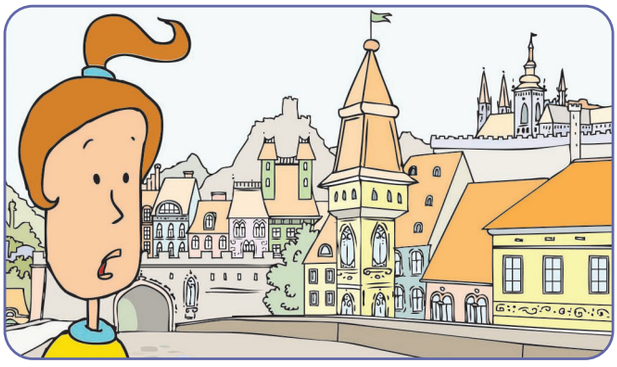
Mivel mérjük egy ország gazdagságát?

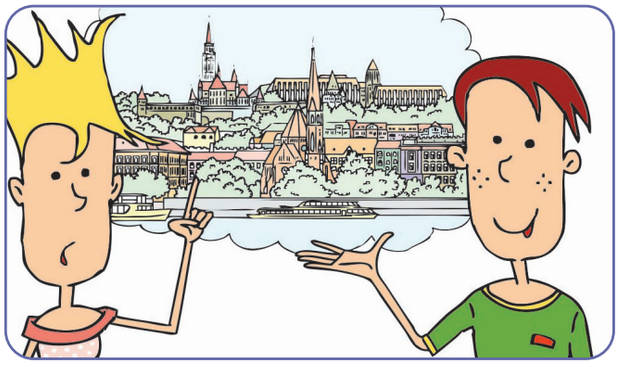
Séta kérdőjelekkel

A többiek elégedetten teszik el az általad összeállított élelmiszercsomagot, majd elindultok a verseny helyszínére. Itt már vár benneteket Hupa, a helyi hősjelöltek segítője. Mivel a versenyre csak másnap kerül sor, ezért felajánlja, hogy körbevezet benneteket a városban. Örömmel fogadjátok az ajánlatot, különösen, amikor kiderül, hogy Humusz most jár először külföldön. Amikor kiléptek az épületből, Bit eltátja a száját: az utak jó minőségűek, a házak tiszták és rendezettek, gyönyörű parkok biztosítják a jó levegőt és a testmozgást. – Ilyen nálunk miért nincs? – kérdezi, mire Sztoria vitába száll vele. Szerinte otthon is vannak olyan helyek, amelyek ugyanígy néznek ki, de az igaz, hogy nem mindenhol. Humusz szerint ez azért lehet, mert itt biztosan jobban működik a gazdaság, ezért nagyobb jólétben élhetnek az emberek, és több pénz juthat mindenre.

1. Szerinted mivel mérhető, hogy egy országban jólét van?
2. Nézz utána, hogy melyek a legszegényebb és leggazdagabb országok a világon!

A hétköznapokban gyakran mondják egyik-másik országra, hogy gazdag vagy szegény. A szakemberek ilyenkor elsősorban az adott ország gazdasági fejlettségére, jólétére gondolnak. Felsorolják az ország gazdasági teljesítményének mérésére, jólétére, valamint más országokkal való összehasonlítására alkalmas mutatókat.

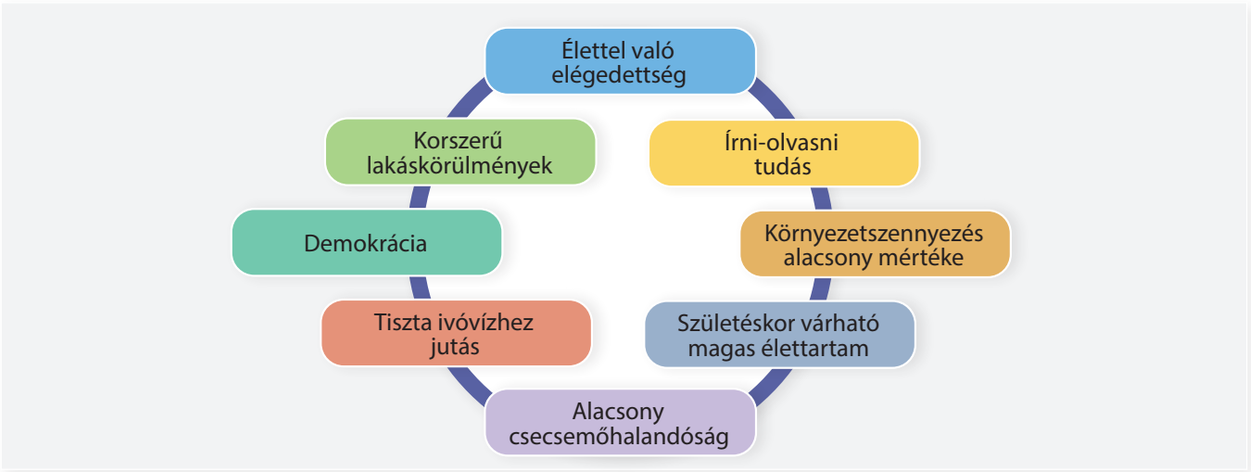
A leggyakrabban használt mérőeszközök:

- az adott országban egy év alatt mennyi végső felhasználásra kerülő új terméket, szolgáltatást állítanak elő (Ez a **bruttó hazai termék,** a gross domestic product, azaz a GDP.)
- mennyi az egy főre jutó GDP, és milyen ütemben növekedett az évek során,

- az adott országban egy átlagfizetésből mennyi terméket és szolgáltatást lehet vásárolni, illetve
- az országnak mekkora adóssága van.

A szegénység és gazdagság értelmezése nem csupán gazdasági mutatók alapján történik. Léteznek olyan mérési technikák, amelyek alkalmasak arra, hogy átfogóbb kép alakuljon ki az adott országban élő emberek jóllétéről. Amíg a **jóléti** mutatók csak a gazdasági teljesítményeket veszik figyelembe, a **jóllétiek** az emberek életkörülményeit, boldogságát, társadalmi aktivitását és elégedettségét is jelzik.

Az ország lakosságának jóllétét meghatározó tényezők

Az **UNICEF** 2020-ban felmérte a fejlett országokban élő gyermekek jóllétét. A kutatás egyrészt társadalmi és gazdasági adatok szerint rangsorolta a 38 országot. Másrészt megkérdezték az adott országban élő gyermekektől, hogy mennyire elégedettek életmódjukkal. A válaszok alapján is kialakítottak egy sorrendet. Mindkét rangsort Hollandia vezeti, az élbolyban ott van Dánia és Finnország is. Több esetben azonban nagyon eltér a két rangsor. Míg Görögország a tényleges adatok szerint a sor vége felé található, a görög gyermekek elégedettek saját helyzetükkel. Vannak azonban olyanok is, mint a németek, akik sokkal rosszabbnak látják helyzetüket a valóságosnál. Magyarország a mérhető adatok alapján a 21. helyre került, de a magyar gyermekek véleménye alapján kialakított sorrendben a 15. helyen vagyunk.

Milyen erőforrásokkal gazdálkodik egy ország?

A kihívás

Másnap reggel összegyűlnek a hősjelöltek a nagyteremben, ahol a segítők kihirdetik a feladatot. Hupa házigazdaként elmondja: mivel a világban komoly gondot jelent, hogy a nagyobb jólét érdekében az országok felélik a Föld erőforrásait, ezért ma már a hősök egyik legfontosabb feladata, hogy az embereket megtanítsák arra, hogyan lehet a jólétet úgy növelni, hogy azzal ne okozzanak jóvátehetetlen károkat a környezetükben. Ez lesz az idei verseny fő kihívása is: minden csapatnak ki kell választania országa egyik erőforrását, és megoldást kell kidolgoznia arra, hogy ennek felhasználásán hogyan lehet javítani! A feladat megoldására hat óra áll rendelkezésetekre.

3. Mondj példát Magyarország néhány jelentős erőforrására!
4. Milyen tényezők befolyásolják ezek felhasználását?

Egy nemzetgazdaság a háztartásokhoz hasonlóan saját erőforrásaira támaszkodik, és azokkal gazdálkodik. A nemzetgazdasági erőforrások fontos szerepet játszanak egy-egy ország fejlődésében.

A nemzetgazdaság legfontosabb erőforrásai

Napjainkra az erőforrások kiegészültek még eggyel, az információval. A gazdaság szereplőinek folyamatosan szükségük van ismeretekre, adatokra, hogy megfelelő döntéseket hozhassanak. A műszaki fejlődés által forradalmasított információs rendszer átszövi a nemzetgazdaságokat, de az emberek személyes kommunikációjának szerepe sem csökkent, még ha a technikája változott is.

Egy-egy nemzetgazdaság erőssége, fejlettsége hatalmi státusszal is járhat. Ha egy országot szuperhatalomnak neveznek, azt jelenti, hogy az egész világon képes érdekeit érvényesíteni, illetve a többi országra és a nemzetközi eseményekre jelentős hatást tud gyakorolni. A szuperhatalmi státusz történelmi koronként változott. Az újkor hajnalán Nagy-Britannia és Spanyolország hatalmas gyarmataiknak köszönhetően fontos szerepet játszottak a világtörténelem alakulásában. Napjainkban az Amerikai Egyesült Államokat és Oroszországot tekintik szuperhatalomnak. Gazdasági erőforrásainak köszönhetően a jövőben akár Kína vagy India is szuperhatalommá válhat.

Mivel mérjük egy ország gazdagságát? Egy ország gazdasági teljesítményének mérésére, jólétére, valamint más országokkal való összehasonlítására több mutató alkalmas. A legismertebb a bruttó hazai termék (angolul gross domestic product, GDP), amely megmutatja, hogy egy év alatt az adott országban mennyi új terméket és szolgáltatást állítottak elő. Léteznek olyan mutatók is a gazdaságiak mellett, melyek az emberek boldogságát és elégedettségét is jelzik.

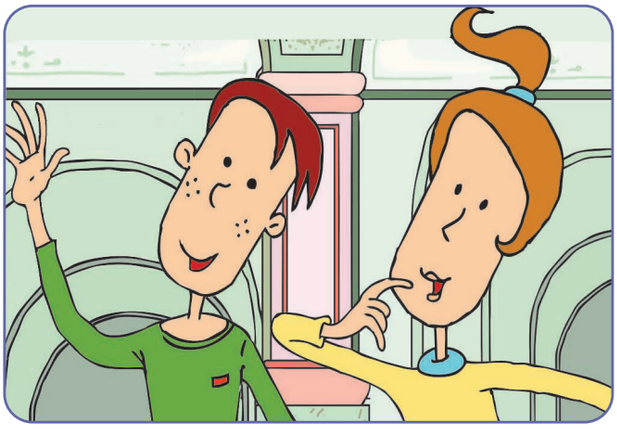
Milyen erőforrásokkal gazdálkodik egy ország? Egy nemzetgazdaság erőforrásai közé tartoznak a természeti erőforrások: mint például a víz, a termőföld, az erdők, az ásványkincsek. Erőforrás a népesség munkavégző képessége, szaktudása, tapasztalata is. A tőke és a műszaki fejlettség szintén erőforrásnak számít. Az erőforrások külön csoportját jelenti a vállalkozói képességek köre, vagyis a gazdasági folyamatok szervezése, irányítása, a kockázatvállalás is. Napjainkra ezek az erőforrások kiegészültek az információval.

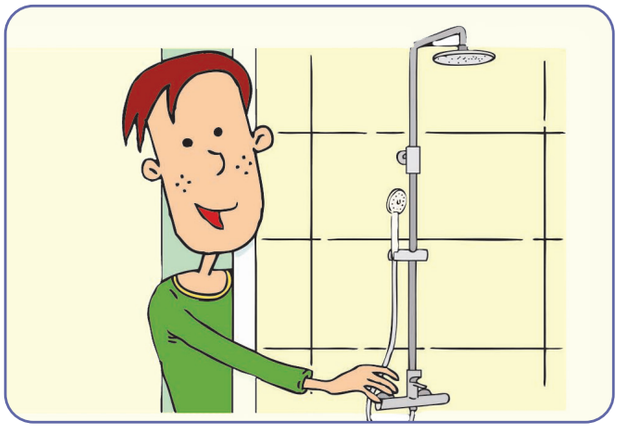
19. A növekedés korlátai és a fenntarthatóság

Mit jelent az, hogy fenntartható fejlődés?

Csodák palotája

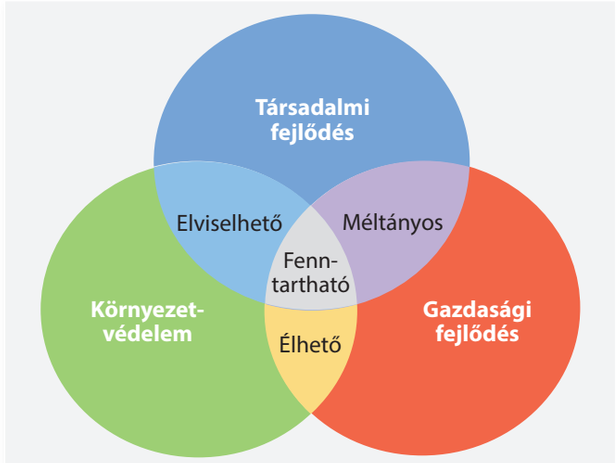
Miközben Pível a versenyfeladaton töprengtek, Humusz és Bit felfedezőútra indul a Hős Univerzum fővárosában található Hősképző épületében. Számos érdekességre bukkannak: a takarítást apró robotok végzik, a vizet a tetőre szerelt napelemek fűtik fel, az áramot pedig egy óriási szélkerék biztosítja. Humusz a fürdőszobában hiába tekergeti a csapot, ha nem állnak a zuhany alá, nem jön belőle a víz. Megannyi apró csoda. Meg is kérdezik Hupától, hogy miért van szükség ennyi titokzatos szerkentyűre a házban. Óvjuk vele a környezetet – válaszolja büszkén. Érdekes – mondja Humusz –, nálunk, a Tisza mellett sok víz van, ezért aztán nem is nagyon spórolunk vele otthon. Csak megnyitjuk a csapot, és már folyik is a víz… – Zseni vagy! – kiált fel Pí. – Dolgozzuk ki azt, hogy miként lehetne otthon jobban gazdálkodni a vízzel!

1. Mi a gyűjtőneve azoknak a természeti energiaforrásoknak, mint a víz, a szél vagy a napfény?
2. Mit gondolsz, csak ott kell ügyelni a vízhasználatra, ahol kevés van belőle?

A nemzetgazdaságok erőforrásai nem végtelenek. Szűkösség jellemzi őket, akárcsak a háztartásokét. Ha kihasználjuk és elpazaroljuk véges erőforrásainkat (mint például a kőolaj, földgáz, szén), akkor azok kimerülnek és elfogynak. Ha azt szeretnénk, hogy ne csak a most élő embereknek, hanem az utánunk jövő generációknak is legyen miből felhasználniuk, akkor már ma is felelősen kell gondolkodni és megfontoltan cselekedni. Olyan fejlődést kell elérni, amely kielégíti a jelenben élők szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket. Ez a **fenntartható fejlődés.**

A fenntartható fejlődés

Úgy kell lépéseket tenni a környezet elhasználódása ellen, hogy közben a gazdasági jólétet és a társadalmi egyenlőséget, igazságosságot megőrizzük. Ez nem mindig sikerül, mivel a környezettudatos gondolkodást és cselekvést sok esetben gátolják az emberek, a vállalatok és az országok önös érdekei. A kiegyensúlyozott fejlődés megteremtésében nagyon fontos szerepe van az olyan nemzetközi szervezeteknek, mint az **Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ).**

2016 áprilisában 175 ország írta alá az ENSZ párizsi klímaegyezményét. Az aláíró országok vállalták a szennyező, lebomlásból származó energiaforrások, mint a kőolaj, szén kiváltását energiatakarékos megújuló energiával. Így járulnak hozzá a szén-dioxid-kibocsátás csökkentéséhez, és így a globális felmelegedés 2 °C alatt tartásához.

A **Természetvédelmi Világalap (WWF)** tudósai kiszámították, hogy ha a Föld valamennyi lakosa úgy élne, mint egy-egy kiválasztott ország állampolgárai, akkor a Föld éves tartalékai melyik napon merülnének ki. A túlfogyasztás világnapja 2021-ben július 29-e volt. Hazánkban ez a nap sajnos még korábbra, június 8-ára esett. Ez természetesen csak egy érdekesség, de jól mutatja, hogy az életmód fenntartásához milyen mértékben használjuk a Föld erőforrásait.

Hány Földre lenne szükség, ha mindenki úgy élne, mint az alábbi országok lakosai?

Forrás: www.footprintnetwork.org, 2021

Mit tehetünk a környezet védelme érdekében?

Nyakig a vízben

Lelkesen láttok neki a feladatnak, még szerencse, hogy Bit magával hozta a laptopját. Kiderül, hogy Magyarországon egy átlagos, négyfős városi család napi vízfogyasztása 600 liter. Ez nagyon soknak tűnik, ezért egy olyan program kidolgozásába kezdtek, amely képes legalább 30 százalékkal csökkenteni a családok vízfelhasználását. Számos ötlet elhangzik, Humusz az utazásotok során látott önműködő zuhany bevezetését is felveti. Végül arra juttok, hogy megfelelően takarékos csapok és zuhanyzók alkalmazása esetén akár harmadával is csökkenthető lenne a felhasznált víz mennyisége. Az ötlet nagy sikert arat a versenyben is, bár végül csak a zsűri különdíját kapjátok meg.

3. Gondolkozz! Milyen víztakarékossági ötletekkel járulnál hozzá a csapat győzelméhez?
4. Miért csökken a környezet terhelése, ha felhasználjuk a vízi, szél- vagy napenergiát?

A környezetre hatással van az emberi tevékenység. A népesség, a fogyasztás dinamikusan nőtt az elmúlt évtizedek alatt, miközben a Föld természetesen ugyanakkora maradt. A nemzetgazdaságok napjainkban felélik erőforrásaikat, és nem csak a „hozamokat" használják fel. Ez a túlfogyasztás oda vezet, hogy a környezet elhasználódik, károsodik, majd megsemmisül. Sok helyen tapasztalható vízhiány, elsivatagosodás, állat- és növényfajok halnak ki, az éghajlat változik.

A klímakutatók és a gazdasági szakemberek annak mérésére, hogy az emberek életvitele menynyire terheli a természeti környezetet, egy mértékegységet határoztak meg: az **ökológiai lábnyomot.** A mutató kifejezi, hogy egy embernek vagy egy nemzetgazdaságnak mekkora terület kell a szükséges javak megtermeléséhez és az ezzel járó hulladék eltüntetéséhez úgy, hogy közben ne károsítsa a környezetét.

A túlfogyasztás azonban nem az egyetlen problémánk. A gazdasági folyamatok „melléktermékeként" megjelenő környezetszennyezés szintén kihívás elé állítja az emberiséget a Földön. Mindenki felelős azért, hogy a saját környezetében okozott károkat megelőzze, elhárítsa, vagy a már bekövetkezett kárt mérsékelje, védje a környezetét. Ebben játszik fontos szerepet a szelektív hulladékgyűjtés és az újrahasznosítás is.

Mit jelent az, hogy fenntartható fejlődés? Azt a fejlődést tekintjük fenntarthatónak, amelynek során úgy valósul meg a szükségletek kielégítése, hogy ezzel nem kerül veszélybe a jövő nemzedékek szükségletkielégítése sem. Ezért felelősen kell gondolkodni, és megfontoltan cselekedni.

Mit tehetünk a környezet védelme érdekében? Minden ember, vállalat vagy nemzetgazdaság felelős azért, hogy a saját környezetében okozott károkat elhárítsa, vagy a már bekövetkezett kárt mérsékelje, védje a környezetét. Ebben játszik kiemelt szerepet a megfontolt fogyasztás, a szelektív hulladékgyűjtés és az újrahasznosítás. Arra kell törekednünk, hogy minél kisebb ökológiai lábnyomunk legyen.

A PIACGAZDASÁG, AMELYBEN ÉLÜNK

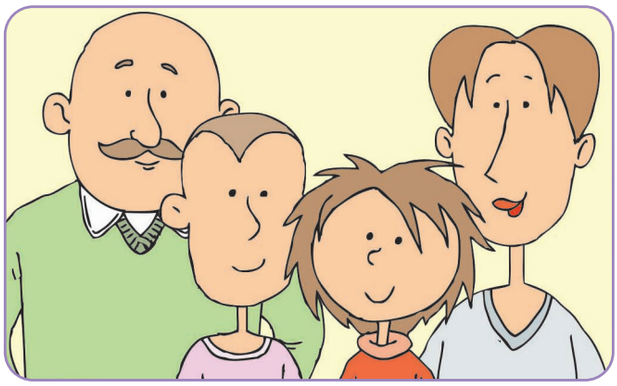
20. A piacgazdaság fogalma, jellemzői

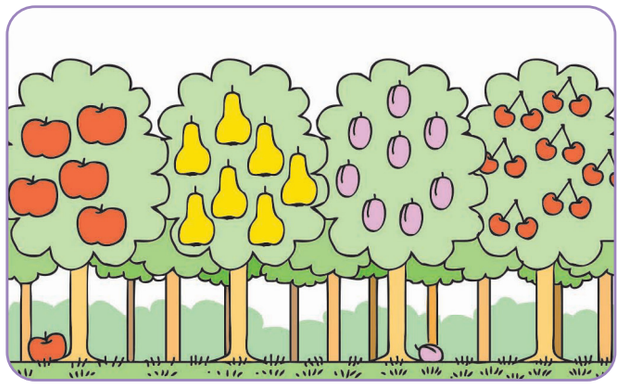
Mi az a piacgazdaság?

Gyümölcsharc

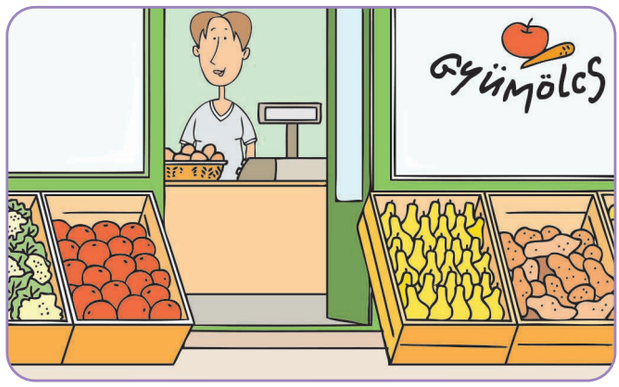
Alig érkeztetek haza a nemzetközi kiruccanásból, máris újabb küldetés vár rátok. Fazekas Andi egy tiszántúli kisvárosban él a szüleivel és testvérével. A város messze földön híres a környéken termő gyümölcsökről. Az ország minden pontjáról járnak ide vásárolni az emberek. Andi szülei kereskedőként dolgoznak. Mindennap hajnalban kelnek, hogy beszerezzék az aznapi árut a piacon a termelőktől, amelyet aztán a város lakóinak és az idelátogatóknak a boltjukban értékesítenek.

A város régi hagyománya egy verseny, amelynek az a célja, hogy megállapítsák, ki a legjobb gyümölcskereskedő. Andi feltett szándéka, hogy idén ő és a családja nyerje meg a versenyt, ezért hozzátok fordul segítségért. A küldetésre minden társad veled tart, mivel senki nem akar kimaradni a buliból.

1. Milyen történelmi vagy mai példát ismersz a piac nélküli gazdálkodásról?
2. Gondold végig, miért alakul ki verseny egy piacon az eladók között!

Manapság aki vásárolni vagy eladni akar valamit, az a **piacon** tudja ezt megtenni.

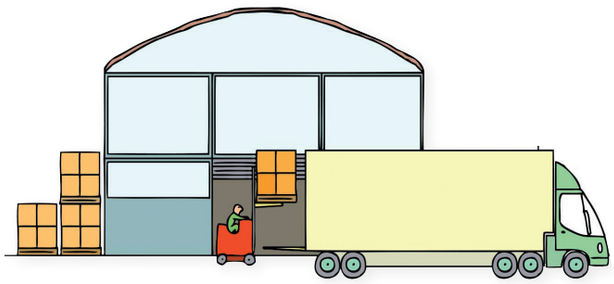
A piac lehet egy valóságos hely, például egy épület, ahol zöldséget, gyümölcsöt vagy éppen használt ruhát adnak és vesznek. A piac fogalomkörébe tartoznak az üzletek, hipermarketek és az olyan különleges helyek is, mint a **tőzsde,** az internetes webáruház és az online piactér is. Általánosságban pedig a piac az eladók és a vevők kapcsolatait és az adásvételek összességét jelenti.

A piaci kapcsolatok és törvényszerűségek szerepe napjainkban annyira fontos, hogy a gazdaság jelenlegi rendszerét **piacgazdaságnak** nevezik. Ma a legtöbb országban piacgazdaság van. Magyarországon az 1990-ben bekövetkezett rendszerváltással együtt létrejött a piacgazdaság is.

A piacgazdaság jellemzői

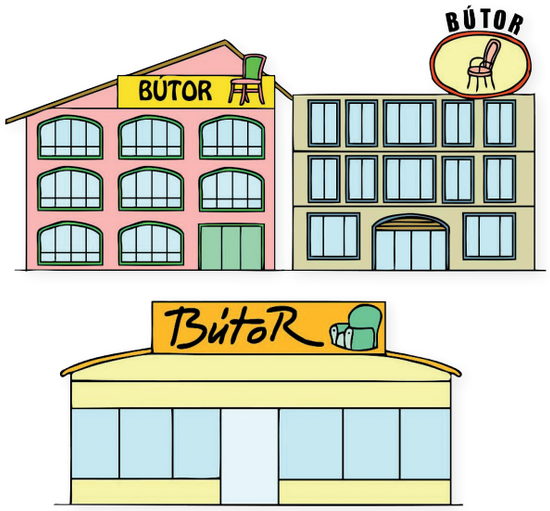
A termeléshez szükséges eszközök **magántulajdonban** vannak, amelyeket haszon reményében működtetnek.

A vállalat a termékeit a piacon értékesíti.

A vállalkozók a szükségletek kielégítésére törekszenek.

A piacon verseny van.

Nemcsak a fogyasztási cikkeknek és a szolgáltatásoknak, hanem a termelési eszközöknek, nyersanyagoknak, a földnek, sőt a pénznek és a munkaerőnek is van piaca. A **fogyasztási cikkek piacán** leggyakrabban a háztartások szerzik be a termékeket és a szolgáltatásokat. A **termelési eszközök piacán** pedig a vállalkozók és az állam a legfontosabb vásárló.

Különleges piac a tőzsde, ahol nagy tételben árusítanak olyan árut, ami nincs is ott. Például gabonaféléket, olajat vagy értékpapírokat. A tőzsdéről szóló írásokban gyakran találkozhatunk a „medve" és a „bika" kifejezéssel vagy ábrával. New Yorkban és Sanghajban a tőzsde környékén található is egy-egy bikaszobor, Frankfurtban egy bika- és egy medveszobrot is felállítottak. Ezzel a két állattal jelképezik ugyanis a piac alakulását. Bár a kifejezések alkalmazásának eredete nem ismert, valószínűleg az állatok eltérő viselkedésmódja az alapja. A bika alulról felfelé támad ellenfelére a szarvával, a medve pedig felülről lefelé mér csapást a mancsával. Ezért amikor az árfolyamok hosszabb időn át emelkednek, akkor azt mondják, hogy a tőzsdét a bika uralja, eséskor pedig a medve.

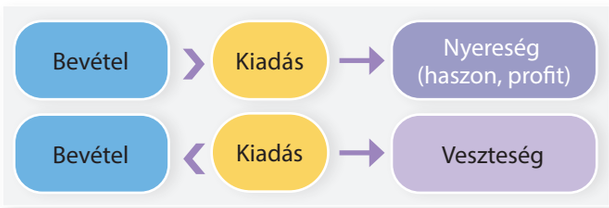
Miért kell az államnak ellenőriznie a piacot?

Kosárverseny

Andi szerint a verseny egyszerű. Meghatározzák, hogy milyen fajta gyümölcsöt lehet vásárolni és eladni, és mindenki azonos összeggel indul. Idén ezt az összeget 10 000 forintban határozták meg. A cél a lehető legnagyobb haszon elérése egy nap alatt. Ebben mi a trükk? – kérdezi Sztoria, mivel szerinte, ha mindenki ugyanazt a gyümölcsöt árulja, akkor nem lehet majd győztest hirdetni. Humusz szerint a kihívás abban van, hogy jól kell összeállítani, hogy melyik gyümölcsből mennyit veszel. Pí azt mondja, hogy nem mindegy, mennyiért veszed a gyümölcsöt, és mennyiért adod el. Andi pedig még hozzáteszi, hogy tanulmányozni kell a szabályokat is, nehogy kizárjanak valakit a versenyből.

3. Szerinted miért kedvező a vásárlók számára, ha a piacon versenyeznek a kereskedők?
4. Mit gondolsz, miért van szükség arra, hogy rögzítsék a verseny szabályait?

Ahhoz, hogy a piacon szereplő vállalatok megtudják, nyereségesek voltak-e, össze kell hasonlítaniuk a bevételeiket és a kiadásaikat:

A piacon az eladók és a vevők is versenyeznek egymással. A versenynek számtalan előnye mellett lehetnek kedvezőtlen hatásai is. Előnye például, hogy az eladók közötti verseny ösztönöz a folyamatos fejlesztésre. Hátránya lehet viszont, hogy aki nem állja meg a helyét a versenyben, azt veszteség éri, akkor is, ha tőle független okok miatt nem szerepelt jól a piacon, például elverte a jég a termését.

A vevő a piacon akkor jár jól, ha a pénzéért hasznos, megfelelő minőségű terméket, szolgáltatást kap, és ha az áruk értéke, hasznossága arányban áll az árral.

A piacgazdaságban jelentős társadalmi különbségek alakulhatnak ki, a haszonra törekvés pedig tisztességtelen eszközök használatát is kiválthatja. Például az eladók megtévesztik a fogyasztókat, vagy korlátozzák a versenyt azzal, hogy megállapodnak egymással az árakról.

Emiatt az államnak meg kell fogalmaznia a piaci szabályokat, és támogatnia kell azokat, akiket nem a saját hibájukból ért veszteség. Támogatásokat kaphatnak a termelők, és védelmet a fogyasztók.

Napjainkban egyre többen gondolják úgy, hogy a nemzetközi kereskedelemben is szükség van a méltányosságra. Ezt az elvet követi a méltányos kereskedelem elve (idegen szóval fair trade). Egyik jelmondata: lásd meg az embert a termék mögött. Az igazságosság jegyében olyan árban kell megállapodni, amely kifejezi az előállítók anyagi és munkaráfordításait, és emellett figyelembe veszi a gazdasági, szociális és környezeti szempontokat is. Cél, hogy a termelők annyi bevételhez jussanak, amelyből biztosított a saját megélhetésük, és a fejlődés, valamint a környezet védelme is. Így járul hozzá a méltányos kereskedelem a fenntartható fejlődéshez is.

Mi az a piacgazdaság? A piacgazdaság olyan gazdasági rendszer, amelyben a piaci kapcsolatok szerepe meghatározó. A termelési tényezők a vállalkozások vagy magánszemélyek tulajdonában vannak, a döntéseket pedig elsősorban a piaci viszonyok alapján hozzák.

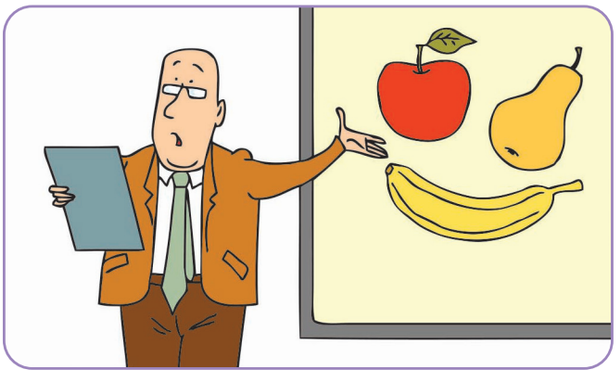
Miért kell az államnak ellenőriznie a piacot? A piacon a verseny sokszor negatív következményekkel jár: jelentős társadalmi különbségek alakulhatnak ki, és tisztességtelen eszközök használata is előfordulhat. Emiatt az állam szabályozza a piac működését, és szükség esetén védi, támogatja a fogyasztókat és a termelőket.

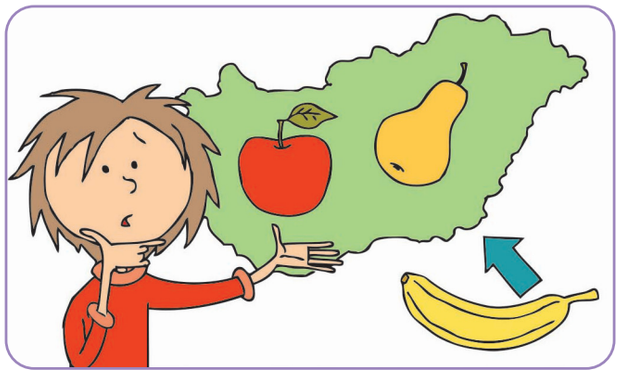
21. A piac szerepe a gazdaságban I.

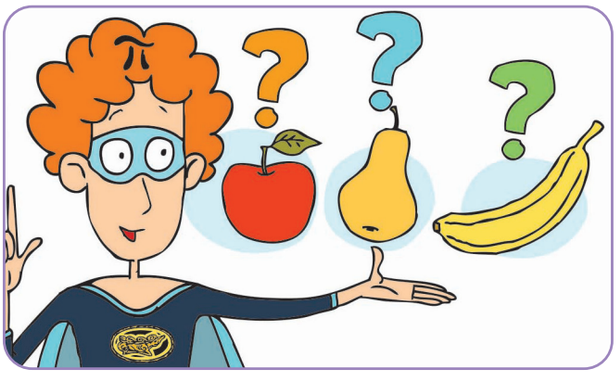
Mit értünk piaci kereslet alatt?

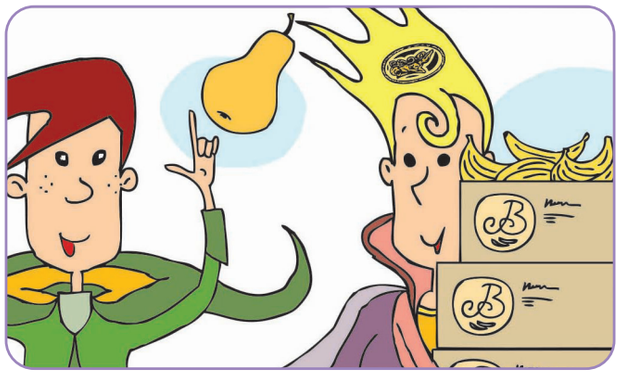
Kemény szabályok

A szabályok kihirdetésekor kiderül, hogy a versenyben idén csak almát, körtét és banánt lehet árulni, más gyümölcsöt nem. Ez kemény lesz – mondja Andi, mivel hosszú ideje most először vettek fel olyan gyümölcsöt is a versenybe, amely nem a környéken terem. Pí szerint először is meg kell tudni, hogy a kiválasztott gyümölcsökből melyiket vásárolják a legszívesebben az emberek. Bit szerint a versenyben a nyerő gyümölcs az alma lesz, mert abból terem a legtöbb a környéken. Humusz a körtére esküszik, Sztoria szerint viszont sok banánt kell venni, mert az a legfinomabb.

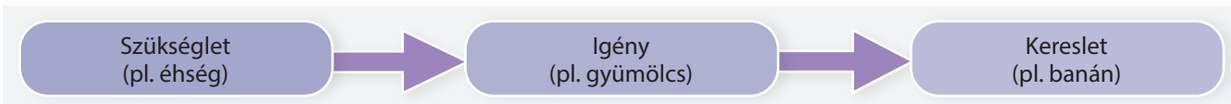

1. Nézz utána az interneten, hogy melyek a legnépszerűbb gyümölcsök a magyar vásárlók körében!
2. Mit gondolsz, mitől függ, hogy mennyi gyümölcsöt akarnak vásárolni az emberek?

A fogyasztó a hiányérzetét (szükségletét) szeretné kielégíteni. Ehhez valamilyen konkrét termékre van igénye. A jövedelme azonban nem mindig teszi lehetővé, hogy minden igényét kielégítse. A fogyasztó igényét és a pénzzel alátámasztott vásárlási képességét együttesen **keresletnek** nevezzük.

A keresletet megfigyelve az a törvényszerűség állapítható meg, hogy alacsonyabb áron az emberek többet vásárolnának egy-egy áruból, míg magasabb árak esetében kevesebbet. Tehát az áru árának növekedése a keresett mennyiség csökkenését eredményezi.

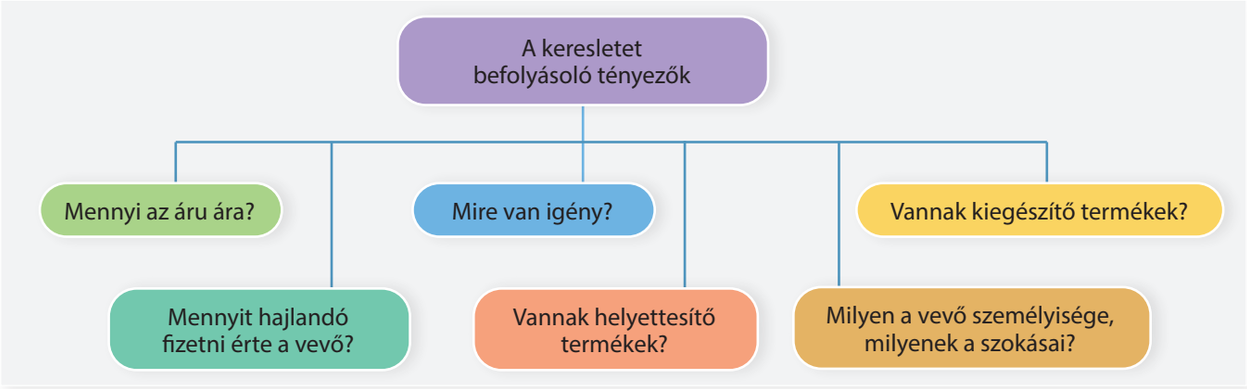
A kereslet kialakulása

Egy áru keresletét vizsgálva beszélni kell azon termékekről is, amelyeket egy adott termék mellé vagy vele együtt fogyasztunk, ezek a **kiegészítő termékek.** Például az almás pite elkészítéséhez többek között szükség van almára és fahéjra is. Ha megemelik az alma árát, ritkábban sütünk pitét, tehát fahéjat is kevesebbet veszünk. Beszélhetünk **helyettesítő termékekről** is, amelyek hasonló tulajdonságokkal rendelkeznek, és ugyanazokat az igényeket elégítik ki. Az előbbi példát folytatva, ha megemelik az alma árát, akkor előfordulhat, hogy inkább az olcsóbb szilvából készítünk szilvás pitét.

Tehát a fogyasztók rendelkezésére álló jövedelmen kívül számos egyéb tényező befolyásolja egy-egy termék keresletét.

A keresletet befolyásoló tényezők

Léteznek olyan termékek is, amelyek vásárlásánál nem az előző törvényszerűségnek megfelelően viselkednek a vevők. Ilyenek például a drága, márkás ruhák, cipők, órák vagy autók. Keresletük jellegzetességének alapja, hogy a magas árat nem tudja minden vevő kifizetni, ezért a megszerzésükre csak a magasabb jövedelműek képesek. A termék vevői ezzel is ki tudják fejezni vagyoni helyzetüket. Ezért, ha a termékek ára csökken, akkor ezek a vevők már nem vásárolnak a termékből, így a keresett mennyiség akár csökkenhet is.

Hogyan alakul ki a piacon a kínálat?

Próbavásárlás

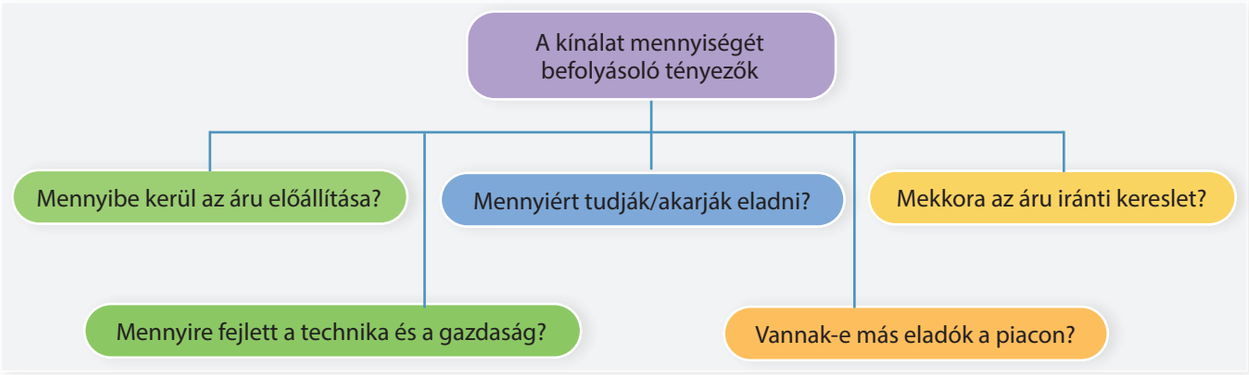
A hősök vitáját azzal zárod le, hogy a bevásárlás előtt nem ártana megfigyelni, hogy a vetélytársak miből mennyit árulnak. Ezért azt javaslod, hogy Bit és Pí a verseny előtti napon sétáljon végig a piacon, és jegyezze fel, hogy miből van a legtöbb a pultokon. A többieknek tetszik az ötlet, Bit még álruhát is ölt, hogy jobban el tudjon vegyülni a forgatagban. Azzal tér vissza, hogy szinte minden kereskedő árul almát, minden második pulton láttak körtét, banánt viszont csak egyetlen pulton árusítanak.

3. Andiék a nagybani piacon szerzik be az árut. Miből mennyit vegyenek? Készíts táblázatot Bit, Humusz és Sztoria véleménye alapján a 10 000 forintos keretösszeg felhasználásáról. Az almát 300, a körtét 600, a banánt pedig 580 forintért lehet kilogrammonként beszerezni!
4. Te milyen egyéb szempontok alapján alakítanád ki a Fazekas család kínálatát a versenyre, mennyit szereznél be a három gyümölcsből?

Egy-egy termék esetében a piacot nemcsak a kereslet befolyásolja, hanem az is, hogy az adott áruból a termelők mennyit hajlandók és képesek előállítani, és eladásra kínálni. Ezt nevezzük piaci **kínálatnak.** A történetbeli piacon is kínálnak almát, körtét és banánt is, de nem egyenlő mennyiségben.

A kínálat mennyiségét befolyásoló tényezők

A kínálat törvénye szerint, ha nőnek a piaci árak, az eladásra kínált mennyiség is nőni fog. Magasabb áron több eladó szeretne egyre több terméket eladni, hogy nagyobb bevételt érjenek el.

Ahogy a kereslet, úgy a kínálat törvénye sem érvényes minden esetben. Vannak olyan egyedi termékek, mint például a művészeti alkotások, amelyeknek az árát ugyan a piac határozza meg, de ez nem függ a piacon kínált mennyiségtől. Ilyen a sportolók „ára" is.

Mit értünk piaci kereslet alatt? Egy termék keresletének nevezzük azt az árumennyiséget, amit a fogyasztó – különböző árak mellett – hajlandó és képes megvásárolni. A kereslet törvénye szerint alacsonyabb áron általában az emberek többet vásárolnának egy-egy áruból, míg magasabb árak esetében kevesebbet.

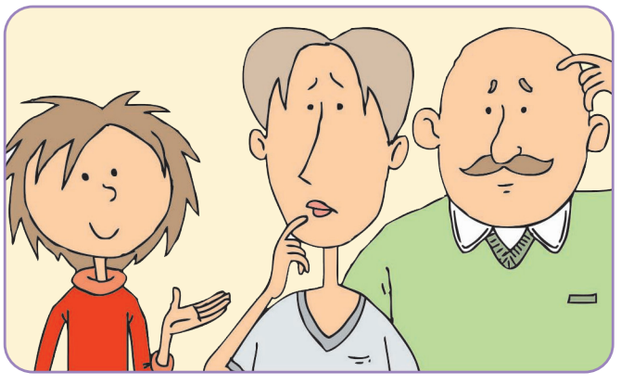
Hogyan alakul ki a piacon a kínálat? A kínálat az az árumennyiség, amelyet adott árak mellett a termelők hajlandók és képesek előállítani, eladásra felkínálni. A kínálat törvénye szerint, ha nőnek a piaci árak, az eladásra kínált mennyiség is nőni fog. Magasabb áron több eladó szeretne egyre több terméket eladni, hogy nagyobb bevételt érjenek el.

22. A piac szerepe a gazdaságban II.

Mikor van egyensúly egy termék piacán?

Ár-adás

Hosszas vita után arra jutottatok, hogy a versenyben a banán lesz a csodafegyver, ugyanis népszerű a vásárlók körében, és abból van a legkevesebb a piacon. Andi szerint most, hogy tisztába kerültetek a kereslettel és a kínálattal is, akár indulhattok a nagybani piacra a gyümölcsöket beszerezni. Pí azonban továbbra is ráncolja a szemöldökét, mert szerinte valami fontosról megfeledkeztetek. – Miről? – kérdezi Andi, mire a homlokodra csapsz: hát persze, és mennyiért fogjátok a gyümölcsöket eladni? Hiszen a cél a versenyben nem más, mint az induló tőkével a lehető legnagyobb haszonra szert tenni.

1. Tegyél javaslatot a gyümölcsök eladási árára! Vedd figyelembe, hogy Andiék mennyiért szerzik be a gyümölcsöket!
2. Kinek és miért fontos, hogy mekkora a gyümölcs piaci ára?

A vevők és eladók találkozásának és üzletkötésének helye a piac. A vevők, akik keresik a termékeket, szolgáltatásokat, jelentik a keresletet, az eladók pedig, akik kínálják áruikat, képezik a kínálatot.

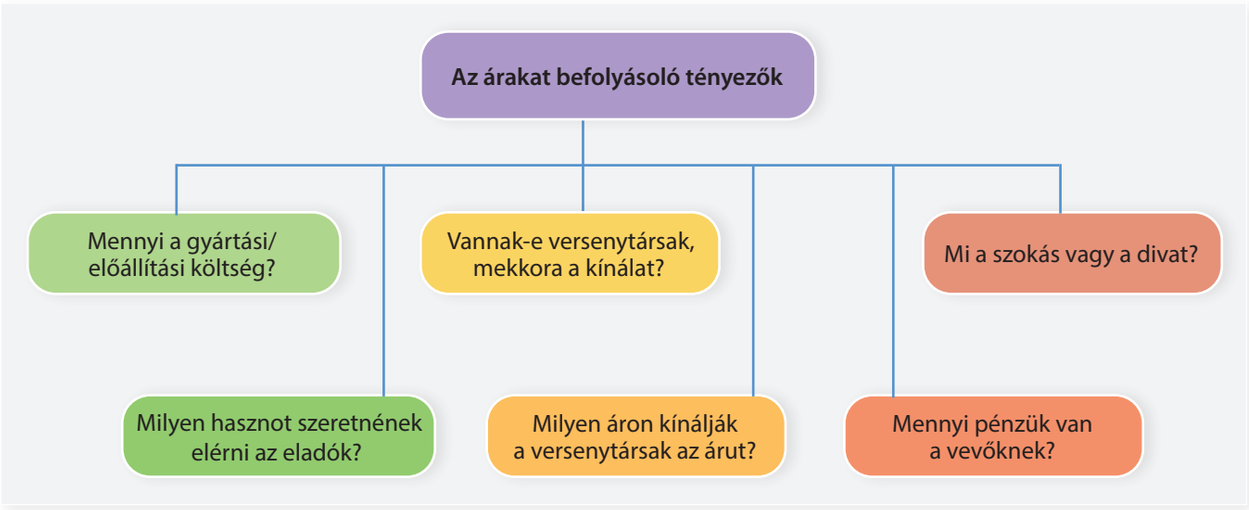
A piaci kereslet és kínálat alakulását az **ár,** az áru pénzben kifejezett értéke befolyásolja. A konkrét piaci árat viszont a kereslet és kínálat egymásra hatása határozza meg. Ezt nevezzük **piaci mechanizmusnak.** Ha szabadon változhat az ár, a kereslet és a kínálat, akkor a piaci szereplők mindig ehhez alkalmazkodnak, és igyekeznek a lehető legjobb döntést hozni.

Egy termék, például az alma piacán egyensúly van, ha a kialakult ár mellett a kínálat és a kereslet megegyezik. Az eladók minden árut el tudnak adni, nem marad felesleg, és a vevők sem szenvednek hiányt. Ehhez az egyensúlyi állapothoz tartozó árat nevezzük **egyensúlyi árnak.**

Ha azonban megváltozik a helyzet, és a piacon az áru mennyisége több, mint amennyit a vevők keresnek, akkor **túlkínálatról** beszélünk. Ilyenkor elkezdik csökkenteni az árakat, és a piaci mechanizmus hatására újra egyensúly alakulhat ki.

Ha egy áruból többet keresnek a piacon, mint amennyit kínálnak, akkor **túlkeresletről** beszélünk. Ebben az esetben az árak elkezdenek emelkedni, ezzel a kínálat is nő, a piac pedig ismét egyensúlyba kerülhet.

Az áru árát befolyásoló tényezők

Az internet segítségével szórakoztató módon megismerheted a piac működését. Kipróbálhatod azt, hogy milyen kereskedő lennél. Látogass el a Pénziránytű Alapítvány honlapjára (www.penziranytu.hu/jatekok), és próbáld ki a Gyümölcspiac című játékot, ahol neked is termékekkel, mennyiségekkel és árakkal kapcsolatos döntéseket kell hozni!

Jó dolog, ha versenyeznek a piaci szereplők egymással?

Aki kapja, marja

A verseny reggelén izgatottan pakoljátok ki az Andi szülei által hajnalban beszerzett gyümölcsöket a pultra. Biztosak vagytok a győzelemben, amikor azt látjátok, hogy a tiéteken kívül csak egyetlen pultra került banán. Azonban amint megnyílnak a piac kapui, a legtöbb vásárló az almák között válogat, a ti pultjaitokat pedig nagy ívben elkerülik. Mi lehet a baj? – kérdezi Humusz. Bit szerint senki nem tudja, hogy nálatok a legolcsóbb a banán. Ekkor remek ötlete támad: rajzoljatok plakátokat egy banán képével, írjátok fel az árat, és szögezzétek ki a piac bejáratánál. A trükk bevált, az első plakátok megjelenése után elkezdenek tódulni a vevők, és néhány óra alatt az összes gyümölcsötök elfogyott. A nap végi összesítést követően az is kiderül: a banán tényleg nyerőnek bizonyult, ugyanis nagyobb hasznot hozott, mint a keresettebb, de olcsóbb gyümölcsök. Így végül szoros csatában, de Andiék nyerték a gyümölcsverseny első napját.

3. Szerinted szabályos volt Bit trükkje?
4. Befolyásolta-e a vásárlók döntését a plakátok kihelyezése?

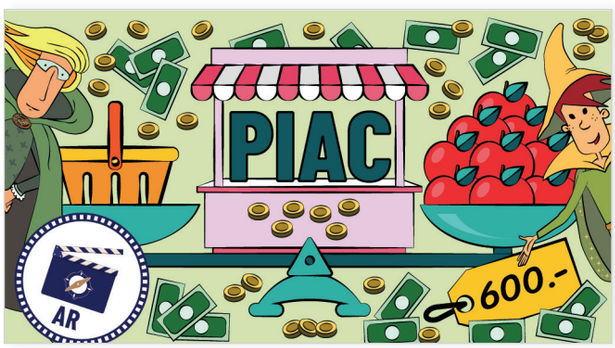
Egy piacon általában több eladó és vevő van egyszerre jelen. Érdekeik egymással ellentétesek, és magatartásukat a kialakult verseny határozza meg. Minden eladó a saját áruját szeretné eladni, és minél nagyobb nyereségre szert tenni, ezért igyekeznek magas árat kérni a vevőtől. A fogyasztók pedig

alacsony áron szeretnének a legjobb áruhoz hozzájutni. A tényleges árat, keresletet a piac szereplői igyekeznek különböző eszközökkel befolyásolni. Ez lehet egy reklám, egy akció, egy engedmény vagy éppen az a plakát, amelyet hőseink a piac bejáratánál kiszögeztek.

Az áruk piacán megjelenő verseny egyrészt választási lehetőséget biztosít a fogyasztó számára. Másrészt a termelőt és kereskedőt arra ösztönzi, hogy az épp aktuális keresletet kielégítő termékeket gyártsa vagy értékesítse a lehető legalacsonyabb költségekkel.

A piacon folyamatosan új versenytársak jelenhetnek meg, ezért még a legjobb helyzetben levő vállalkozásoknak is minden pillanatban fejlődniük, újítaniuk kell, hogy fennmaradjanak. Eközben felmerülhet az is, hogy a versenyt milyen módon lehetne kikerülni. A cégeknek azt a magatartását, amely megsérti a versenytársak vagy a vevők érdekeit, és így juttatja a vállalkozást jogosulatlan előnyhöz, **tisztességtelen piaci magatartásnak** nevezzük.

A piaci verseny, akárcsak egy futballmeccs, szigorú szabályok szerint működik. Ezeket a szabályokat az állam határozza meg, és betartásukat felügyeli. Az állam nem szól bele a vállalkozások döntéseibe, nem utasítja őket, de ha megszegik a szabályokat, például a reklámjukkal becsapják a vevőket, felelősségre vonja őket.

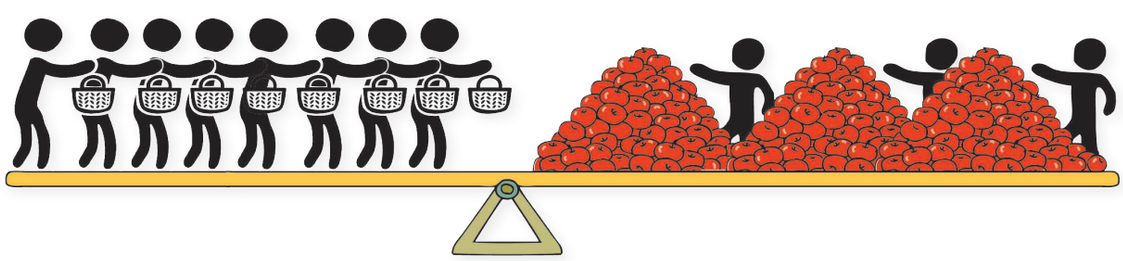

Amennyiben újabb kihívásokat szeretnél, az előző kérdésnél bemutatott Pénziránytű Alapítvány honlapja újabb játékra hív. A Remek süti is egy piaci stratégiai játék, de itt már számolnod kell a felmerülő költségekkel és a marketing piacbefolyásoló hatásával is.

Mikor van egyensúly egy termék piacán? Egy termék piacán akkor alakul ki piaci egyensúly, amikor a kínálat és a kereslet megegyezik. Az eladók minden árut el tudnak adni, nem marad felesleg, és a vevők sem szenvednek hiányt. Ehhez az egyensúlyi állapothoz tartozó árat nevezzük egyensúlyi árnak.

Jó dolog, ha versenyeznek a piaci szereplők egymással? A piaci verseny jó dolog, hiszen választási lehetőséget biztosít a fogyasztó számára. A termelőt és a kereskedőt arra ösztönzi, hogy az aktuális keresletet kielégítő korszerű termékeket gyártson vagy értékesítsen, lehetőleg alacsony költségekkel.

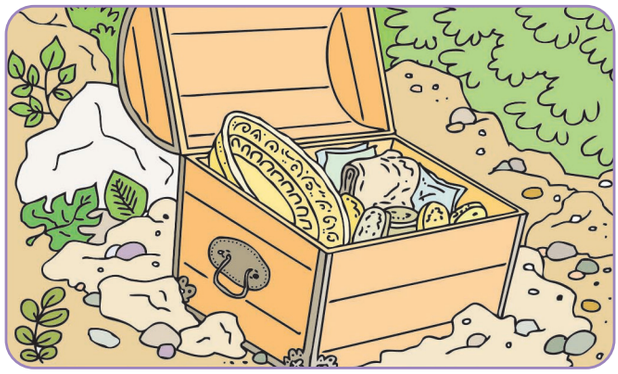
23. A pénz fogalma

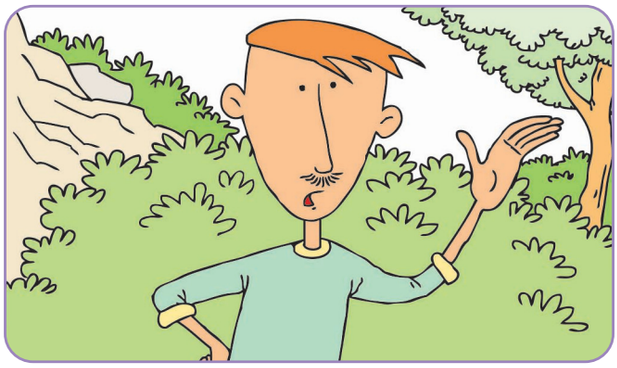
Pénz nélkül is működne a gazdaság?

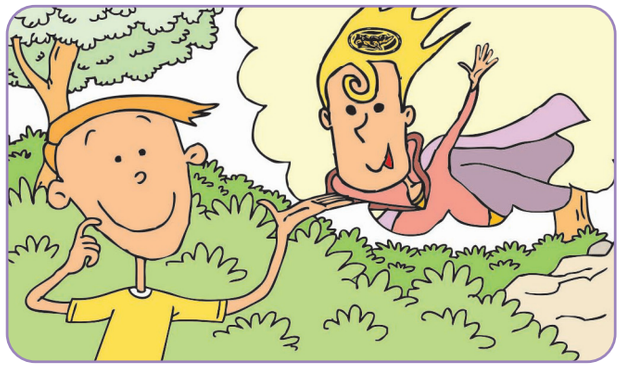
A kincskeresők

A pécsi Mészáros Laci nagy kincskereső hírében áll, apukájával rendszeresen keresnek fel elhagyatott régi romokat letűnt korok emlékei után kutatva. Az egyik kirándulásukon egy különös ládikára bukkannak, benne egy rozsdás tállal, néhány kerek fémdarabbal és pár rongyos, kopott papírfecnivel, ami pénznek tűnik. Kincsekre bukkantunk! – lelkendezett Laci, ám apukája szerint ezek csak használhatatlan kacatok, amelyeknek nincs semmi értékük. A fiú azonban meg van győződve arról, hogy hosszú évek óta először valami igazán jelentős dologra bukkantak: szerinte a papírfecnik és a fémdarabok régi pénzek, és ők egy csapásra gazdagok lesznek. Ezért hozzátok fordul, hogy segítsetek megállapítani, mik is lehetnek a talált tárgyak.

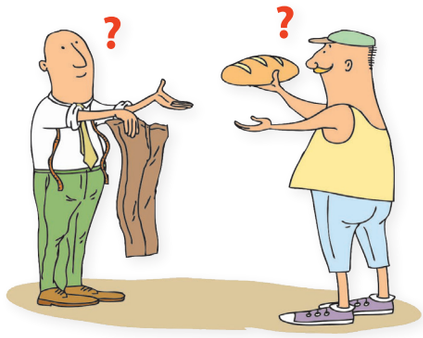

1. Szerinted mit jelent az, hogy valami értékes?
2. Hogyan lehet kifejezni valaminek az értékét?

Gondolkodjunk el azon, mi lenne, ha nem lenne pénz! Hogyan juthatnának az emberek például kenyérhez vagy új ruhához? Talán elképzelhető, hogy a pék és a szabó kicseréli egymással a termékeit, de ez a közvetlen termékcsere nagyon nehézkes és lassú lenne, arról nem is beszélve, hogy hányféle termék van ma már, és a világ hány helyén állítják elő ezeket.

Szükség van tehát valamire, ami közvetít az adásvételben. Ez a **pénz.** Pénzt ma már mindenütt használnak. Azonnal felhasználható bármely termék, szolgáltatás megvásárlására, bér vagy adó megfizetésére. Megtakaríthatjuk, hitelt törleszthetünk vele, és felhasználhatjuk arra is, hogy megbecsüljük, kifejezzük azt, hogy szerintünk mennyit ér egy áru vagy egy elvégzett munka.

Nem minden hétköznapi dolog válhat pénzzé. A hús például romlandó, vannak nehezen szállítható vagy darabolható és egyedi dolgok is. A történelem során azok a dolgok váltak pénzzé, amelyek néhány sajátos tulajdonsággal rendelkeztek.

Ezek a tulajdonságok:

- osztható vagy többféle értékű, hogy bármilyen összeget ki lehessen vele fizetni,

- tartós,
- szállítható,
- kis mennyiségben is elég nagy értékű.

Mindezekkel együtt is csak akkor lesz egy dologból pénz, ha mindenki elismeri és használja, sőt bízik abban, hogy értékes marad a jövőben is.

Közismert, hogy az 1848-49-es szabadságharc idején az állami kiadások fedezésére papírpénzeket bocsátottak ki. Ezek többségét Kossuth Lajos írta alá, így ragadt rájuk a Kossuth-bankó elnevezés. Kevésbé köztudott, hogy több város, polgári és katonai hatóság is bocsátott ki **szükségpénzt.** Komárom városát 1849 júliusában Klapka György védte. A tábornok nemcsak a vár védelmét szervezte meg, hanem gondoskodnia kellett a várban lévők ellátásáról is. Ennek részeként szükségpénzt bocsátottak ki, amelyet csak a városban használtak, de alkalmas volt arra, hogy az adásvételt lebonyolítsák vele, mert mindenki elfogadta és használta.

Hogyan alakult ki a mai, modern pénz?

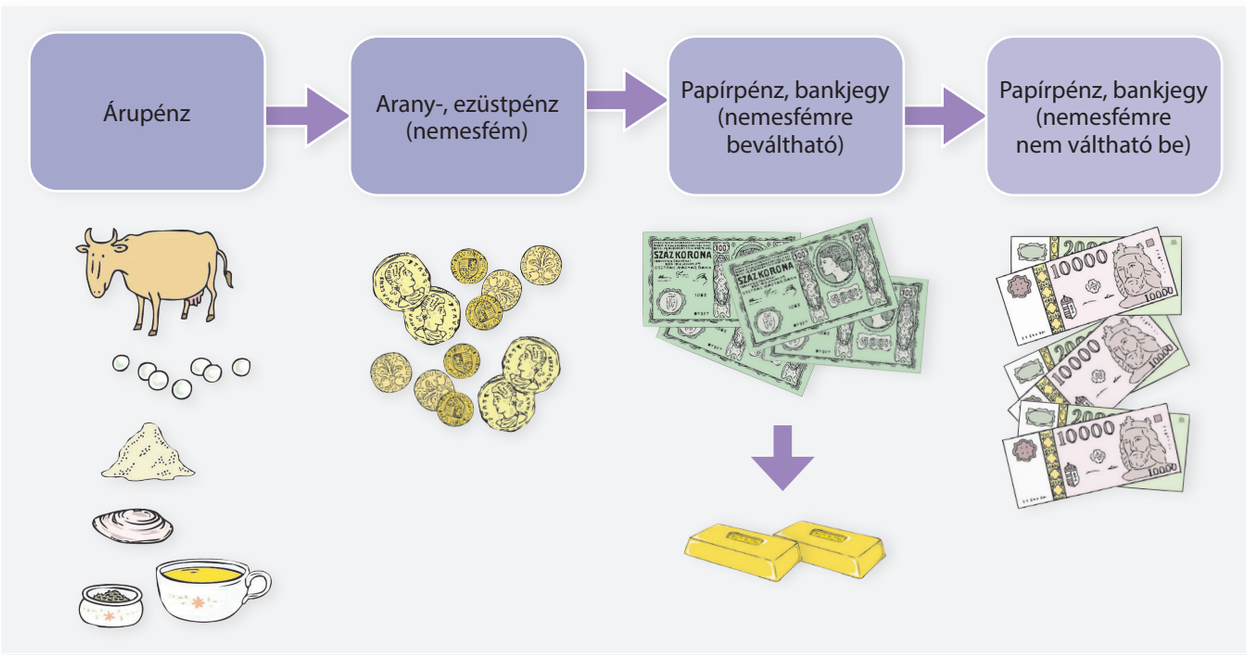
Nem minden fénylik

Laci biztos abban, hogy a ládikában található kerek fémdarabok régi érmék. Izgatottan mondja: régen még a pénz is aranyból volt, ezért biztosan nagyon értékes lehet. Sztoria elmagyarázza, hogy a régi időkben sokszor használtak pénz helyett valamilyen értékes tárgyat arra, hogy fizessenek vele. Volt, ahol gyönggyel, volt, ahol például sóval vagy kagylóval folyt a csereberélés. Ezt később felváltották az értékes és viszonylag ritka nemesfémekből készült kerek pénzérmék. Laci apukája azonban gyorsan lehűtötte a kedélyeket, amikor egy reszelővel megkaparja a felszínét: ez alumínium – mondja, és megállapítják, hogy a kerek fémdarabok valamilyen gép alkatrészének a darabjai.

3. Gyűjtsd össze, hogy milyen érdekes, pénzként használatos dolgokról hallottál már!
4. Gondold végig, miért értékesebb az arany, mint az alumínium!

A történelem folyamán először valamilyen különleges árut fogadtak el pénzként. Ilyen volt például a tea, a gyöngy, a kagyló vagy az élő marha is. A mai értelemben vett pénzről akkortól beszélhetünk, amikor a különleges áruk közül kiemelkedtek a nemesfémek. Innentől az arany és az ezüst, illetve váltópénzként a bronz, a réz és egyéb ötvözetek váltak a pénz alapanyagává.

A pénz fejlődése

A termelés és kereskedelem fejlődésével kialakultak a bankok is, amelyek aranypénzt helyettesítő bankjegyekkel segítették az áruforgalom működését. Háborúk idején a királyok bocsátottak ki aranyra nem váltható papírpénzeket. A XX. században a termelés növekedésének felgyorsulása lehetetlenné tette az aranypénzek további használatát. A mai modern pénz nemesfémre már nem váltható be. Formája szerint lehet készpénz, azaz bankjegy vagy pénzérme, és **bankszámlapénz.** A bankszámlapénz nem kézzel fogható pénz, csak elektronikus jel formájában létezik. Akinek bankszámlája van, az készpénz nélkül is tud fizetni. Használhat bankkártyát, és adhat átutalási megbízást is. A pénzügyek intézhetők az internet és mobiltelefon segítségével is.

Pénz nélkül is működne a gazdaság? Ha nem lenne pénz, akkor a termelőknek a termékeket egymásra kellene cserélniük. Ez nagyon nehézkes és lassú folyamat lenne, a mai modern gazdaságban kivitelezhetetlen. Napjainkban a pénz már nélkülözhetetlen kelléke a gazdaság zavartalan működésének.

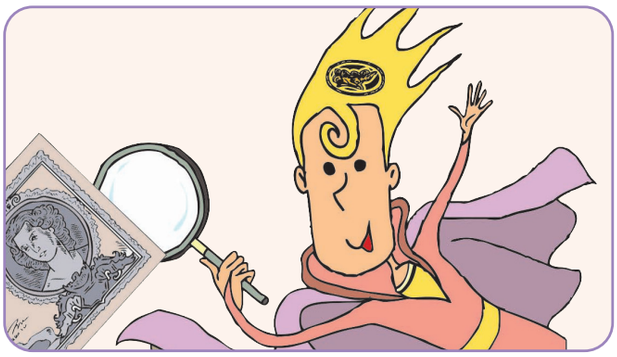
Hogyan alakult ki a mai, modern pénz? Kezdetben árupénzt használtak, vagyis néhány értékes termék töltötte be a pénz szerepét. Később a nemesfémek, majd a nemesfémre beváltható bankjegyek voltak a pénz formái. A mai bankjegyek már nemesfémre nem válthatók be. A készpénz helyett a modern pénz nagy része már bankszámlapénz formájában létezik.

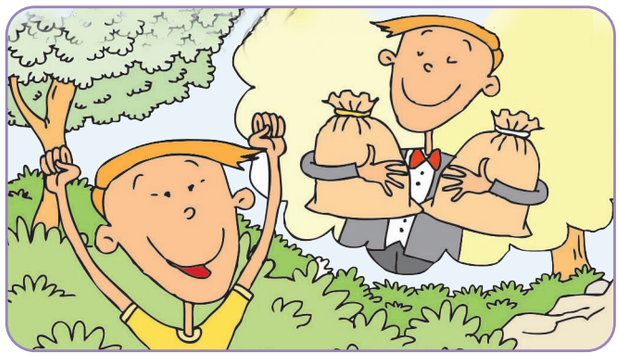
24. A pénz szerepe az életünkben

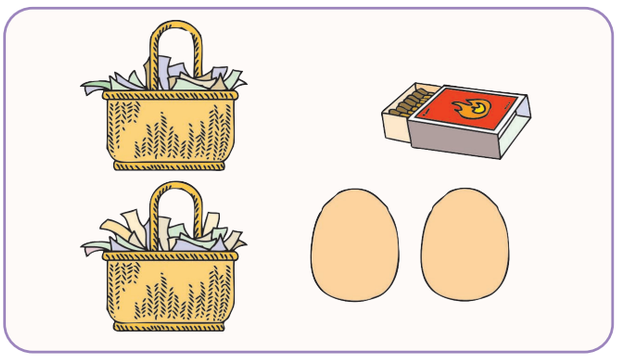
Mire jó a pénz?

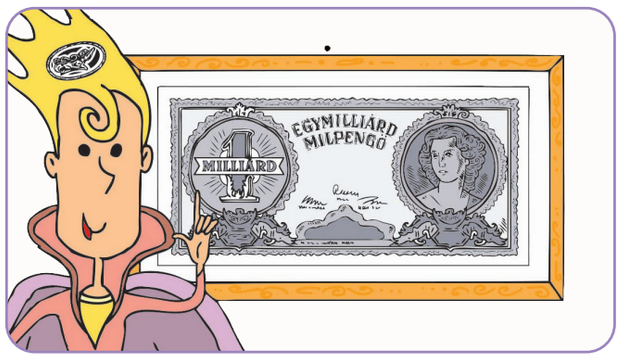
A fecni értéke

Sztoria ezt követően a rongyos papírfecniket veszi szemügyre, és megállapítja, hogy az egyikre az van írva: „pengő". A másikon pedig elmosódottan az áll: „egymilliárd". Laci bizakodik, hogy pénzt találtak, és az egymilliárd nagyon sok pénz lenne. Az apukája szerint néhány papírfecni nem válik értékessé csak azért, mert ráírtak néhány számot. Sztoria szerint mindkettőjüknek igaza van: a papírfecnik valóban pénzek voltak, de olyanok, amelyeknek már nincs semmilyen értékük. Ez hogyan lehet? – hökken meg Laci, mire Sztoria elmondja: a pénz segít abban, hogy ki lehessen fejezni az áruk és szolgáltatások értékét. Sokszor előfordult azonban a történelemben, hogy az áruk és a szolgáltatások ára annyira megnőtt, hogy a pénz elértéktelenedett. Ez történt a pengővel is, amelyet a múlt században kivontak a forgalomból, és azóta forintot használunk helyette.

1. Hogyan lehet a vásárlásokat lebonyolítani, ha a pénz elértéktelenedik?
2. Nézz utána, hogy mi volt az oka a pengő forgalomból való kivonásának!

A pénzt elsősorban arra használjuk, hogy vásárolhassunk a segítségével. Aki vásárol, az pénzt ad annak, aki elad valamit. Az eladó is vásárol, mert ahhoz, hogy termelni tudjon, nyersanyagra, energiára, munkaerőre van szüksége.

A termékek árát is pénzben fejezik ki. Ezzel válik lehetővé az, hogy a különböző áruk és szolgáltatások értékét össze tudják hasonlítani egymással. Pénzben fejeződik ki az is, hogy ki mennyi jövedelemhez jut.

Ha hitelre vásárol valaki, előbb megkapja az árut, és csak később kell fizetnie, de akkor már a kamattal növelt vételárat. Bért is többnyire csak havonta egyszer fizetnek, annak is, aki a hónap minden munkanapján dolgozott. Ilyen esetekben a pénz nem akkor kerül egyik szereplőtől a másik-

hoz, amikor az áru átadása vagy a munkavégzés megtörténik, a két folyamat időben elválik egymástól. Ha a pénzt összegyűjti és félreteszi valaki, akkor a pénze vagyonná válik. Ez lehet tartalék váratlan élethelyzetekre, vagy megtakarítás későbbi vásárlásokra. Az összegyűjtött pénzt célszerű pénzintézetekben elhelyezni, ahol szakszerűen be tudják fektetni, és így a vagyon értéke nem csökken.

Abban a bankjegypapírban, amelyet Magyarországon használnak, piros, kék és zöld színben fluoreszkáló jelzőrostok találhatók. Ha több bankjegyet UV-fényben megvizsgálnak, akkor látható, hogy a jelzőrostok elhelyezkedése, száma és színbeli megoszlása minden egyes bankjegynél más és más.

Milyen pénz az euró?

Pénz külföldről

Laci elkeseredetten kotorászik tovább a láda aljában, és a tál alatt ismét egy kerek érmére bukkan. Az van ráírva, hogy „Svensk krona". – Ez viszont biztosan pénz – mondja, és nagyon megörül, hogy végre vehet belőle a boltban valamit. Laci apukája szerint ez svéd korona, azonban ezzel sem lehet itthon vásárolni, ráadásul Európában már régen euróban fizetnek. Sztoria azonban nem ért egyet vele. Szerinte Svédországban még nem eurót használnak, és más országok pénzét is lehet vásárlásra használni, csak előtte át kell váltani. – Szóval mégiscsak találtunk valamit! – kiált fel boldogan Laci, majd elkezdi tőled kérdezgetni, hogy miként lehet átváltani a svéd koronát, és mennyi pénzt lehet érte kapni.

3. Nézz utána, hogy hány forintot adnak egy svéd koronáért!
4. Mit jelent az a kifejezés, hogy „árfolyam"?

Korábban általában minden országnak saját pénzneme volt. Néhányat ezek közül nemzetközi szinten is használtak a vásárlásokhoz, befektetésekhez. Ilyen például az amerikai dollár, a svájci frank, az angol font, a japán jen.

Aki Európában utazik, azt tapasztalhatja, hogy vannak olyan országok, ahol ma már ugyanazt a pénznemet, az **eurót** használják, és vannak, amelyek megtartották saját pénzüket. Svédországban például továbbra is a svéd korona, Svájcban pedig a svájci frank a törvényes fizetőeszköz.

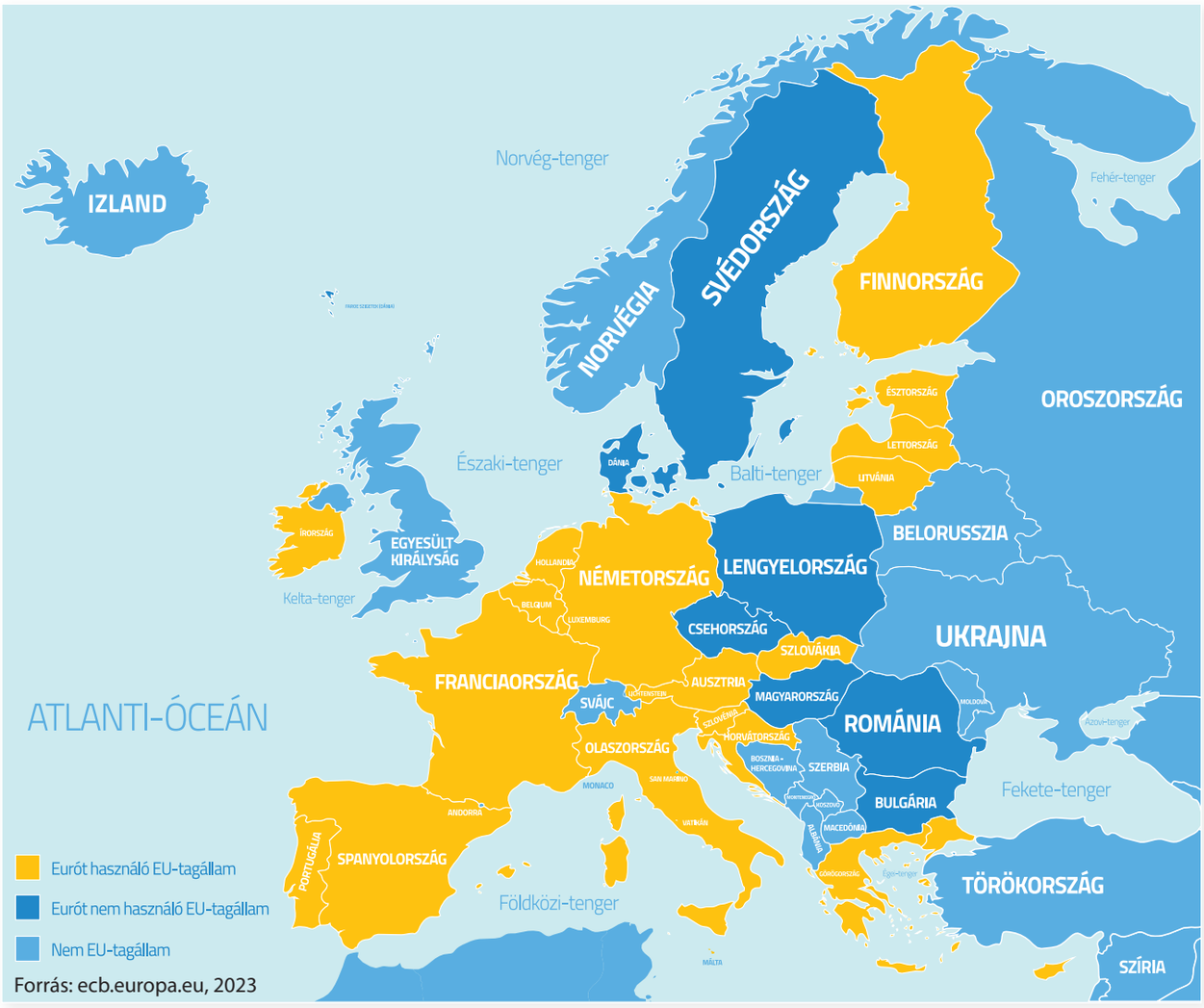
Az eurót 2002. január 1-jén vezették be. Létezik bankjegy, érme és természetesen bankszámlapénz formája is. Az Európai Unió azért hozta létre az eurót, mert az unió gazdaságában az egységes pénzzel csökkentek a pénzhasználat költségei, erősödött az egységes piac, és szorosabbá vált az együttműködés a tagállamok között.

Az azonos értékű euróbankjegyek minden tagállamban egyformán néznek ki. Az euróbankjegyek mintázatáról egy pályázat alapján döntöttek az euró bevezetésének idején. Az első sorozatot Robert Kalina osztrák bankjegytervező készítette.
Az euróérmék azonban nem azonosak egész Európában. Az egyik oldaluk minden országban egyforma, mert az Európai Unió térképét ábrázolja. A másik oldalon azonban eltérő minta szerepel attól függően, hogy melyik ország bocsátotta ki az érmét. A nemzeti oldalakon nagyon sokféle különböző mintázat található, de általában az adott ország történelmének, művészetének vagy természetének valamilyen elemét ábrázolják.

Mire jó a pénz? A pénz segít az áruk és szolgáltatások forgalmazásában, ki lehet vele fejezni ezek értékét. Lehetőséget nyújt arra, hogy valamit megvásároljanak, és csak később fizessék ki érte a kamattal megnövelt összeget. Felhalmozható vagyonként is, és egyes pénzek a nemzetközi forgalomban is használhatók.

Milyen pénz az euró? A gazdasági ügyletek lebonyolítására sok ország használja a saját pénznemét. Az Európai Unió azonban a költségek csökkentése és a forgalom leegyszerűsítése érdekében létrehozta az eurót, amely az unió közös pénze.

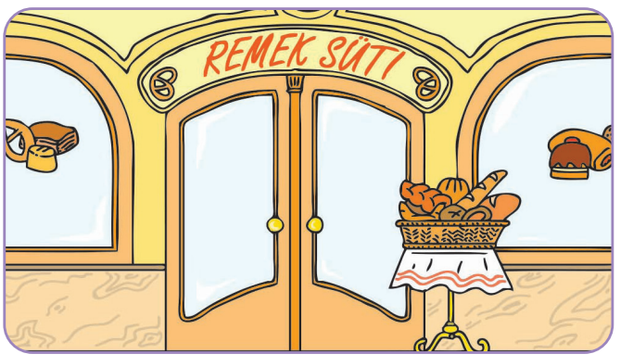
Térkép az eurót használó országokról, 2023

25. Szereplők és kapcsolatok a gazdaságban

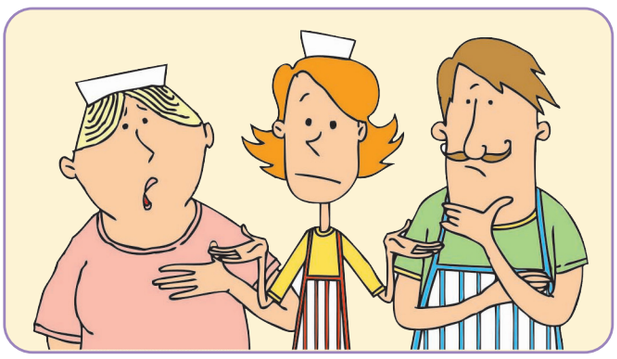
Kik a piacgazdaság szereplői?

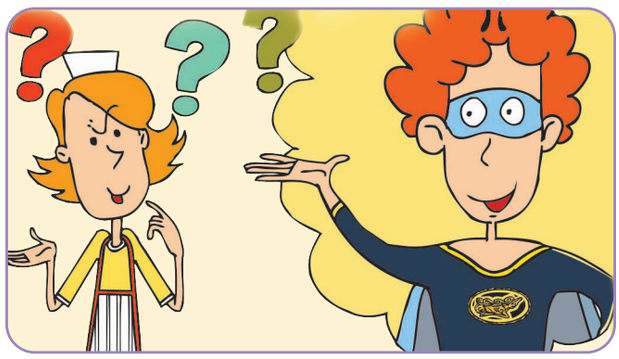
Veszélyben a Remek Süti

Takács Gizi a szlovák határ közelében, egy városban él szüleivel és két testvérével. A család üzemelteti a Remek Süti nevű pékséget, ahol a 14 éves lány is gyakorta besegít a munkába. Van, hogy hajnalban kel a szüleivel, segít elmosogatni az edényeket, és kihordani a szemetet. A pékség mostanáig egyedül volt a városban, ám néhány hete egy országos hálózat is megnyitotta saját üzletét nem messze tőlük. Takácsék nagyon aggódnak, hogy a versenytárs megjelenésével a vevők elpártolnak tőlük, ráadásul a sütik alapjául szolgáló liszt ára és az iparűzési adó is emelkedhet. Ezért Gizi a hősjelöltekhez fordul, hogy segítsenek a megváltozott helyzethez igazítani a pékség működését. A küldetésre többen is el akarnak kísérni, végül hosszas töprengés után Pít és Humuszt választod, hogy segítsen a végrehajtásban.

1. Milyen gazdasági kapcsolatai lehetnek a pékségnek? Működéséhez kitől és mit vásárolhat? Kiknek értékesítheti a termékeit?
2. Milyen kapcsolata van az állammal és az önkormányzattal?

A piacgazdaság legfontosabb szereplői:

- a vállalkozások, amelyek termelnek, szolgáltatnak, mint például Giziék péksége a süteményeket süti és házhoz is szállítja,
- a háztartások, amelyek fogyasztanak, például zsemlét és kenyeret.

Ahhoz, hogy a termelés és fogyasztás zavartalan legyen, további három fontos belföldi szereplőt különítünk el.

- **Önkormányzatok** és egyéb állami szervezetek:
  - törvényekkel szabályozzák a piac működését,
  - adókat szednek be, és ezeket a közösség céljaira használják fel,
  - nagy tételben vásárolnak az állami intézmények számára,
- Bankok pénzintézetek:
  - vezetik a számlákat,
  - pénzbetéteket gyűjtenek,

– kifizetéseket és átutalásokat hajtanak végre,
– hiteleket kínálnak,
– egyéb szolgáltatásokat nyújtanak.

- Civil szervezetek:
  – adományokat gyűjtenek,
  – segítik a rászorulókat,
  – védik a természetet,
  – közösségi célokat támogatnak, szolgálnak.

A nemzetgazdaságok más ország gazdaságával is kapcsolatot létesíthetnek. A kapcsolatot kezdeményezhetik a kormányok, de a vállalatok, sőt a háztartások is. Lehet árukat eladni vagy venni, lehet tőkét befektetni, munkát vállalni egy másik országban, vagy a megszerzett jövedelmet turistaként külföldön felhasználni. A jövedelmek áramlását a bankok biztosítják.

.

A piacgazdaság szereplői

2021-ben a KSH adatai szerint több mint 1 850 000 gazdasági szervezetet tartottak nyilván hazánkban. A vállalkozások negyede a mezőgazdaságban tevékenykedett, emellett jelentős volt az iparban tevékenykedő, a szakmai, tudományos, műszaki területen bejegyzett, az ingatlanügyekkel foglalkozó, illetve a kereskedelmi vállalkozások száma.

A nyilvántartott vállalkozások megoszlása 2021-ben

Forrás: KSH, 2022

Milyen kapcsolatban állnak egymással a gazdasági szereplők?

Atom a modell

Gizi szerint olyan sok változás történt az elmúlt hetekben, hogy a szülei azt sem tudják, min kellene változtatniuk. Pí némi töprengés után azt mondja: minden vállalkozás olyan, mint egy atomi részecske – különböző kapcsolatban áll másokkal, és ezek mindegyike befolyásolja a működését. Ha meg akarjuk érteni a változásokat, akkor nemcsak a vállalkozást kell vizsgálnunk, hanem annak szűkebb és tágabb környezetét is. Ezért arra kéri Gizit, rajzolja le, hogy a Remek Süti pékség kikkel áll kapcsolatban, és ezekben a kapcsolatokban hol várható változás.

3. Segíts Gizinek, és rajzold le a pékség gazdasági kapcsolatait!
4. Mi az azonosság és a különbség a pékség lisztvásárlása és az elkészült sütemények vásárlása között?

A piacgazdaságban a termelők és fogyasztók két piacon találkoznak. A fogyasztási cikkek és a termelési erőforrások piacán.

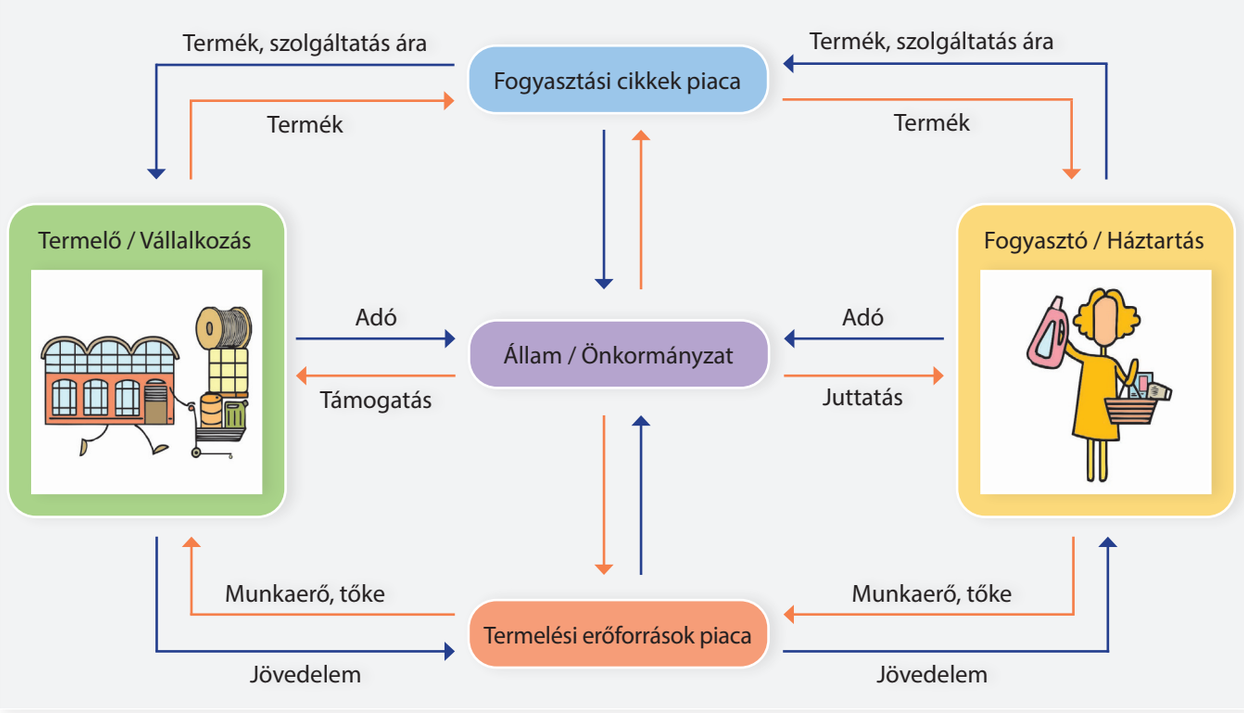
A **fogyasztási cikkek piacán** a háztartások azokat a termékeket és szolgáltatásokat vásárolják meg, amelyeket a termelők eladásra kínálnak. A pénz is ugyanezen a piacon jut el a háztartástól a vállalkozásokig.

A **termelési erőforrások piacán** a vállalkozások vásárolják meg azt, ami szükséges a termeléshez. Itt szerzik be például a nyersanyagot, a tőkét és a munkaerőt, amivel termékeket és szolgáltatásokat állíthatnak elő.

A termelési erőforrások piacán a háztartások nem vevők, hanem eladók. Ők adják a munkavégző képességüket és az idejüket. Ennek fejében munkabért kapnak a vállalkozásoktól. Ha van földjük, tőkéjük vagy egyéb hasznosítható vagyontárgyuk, kamatot, bérleti díjat is szerezhetnek.

Az állam mindkét piacon jelen van eladóként és vevőként is. Ezenkívül adókat, járulékokat szed be, illetve támogatásokat adhat a vállalkozásoknak, és juttatásokat nyújt a háztartásoknak. Külföldi gazdasági szereplőkkel is kiépíthetők kapcsolatok. Két ország gazdasága között mozoghatnak a termékek, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő is.

A modern nemzetgazdaság működésének egyszerűsített modellje

Évek óta a piacgazdaság számos szereplője fog össze és nyújt segítséget, hogy a fiatalok körében oly népszerű nyári fesztiválokat megszervezhessék. A Sziget Fesztiválnak is mindig számos támogatója van. A felsorolásban megtalálhatjuk az önkormányzat, más állami szervezetek, vállalkozások és bankok nevét egyaránt. Nézz utána a fesztivál honlapján, hogy kiket soroltak fel!

Kik a piacgazdaság szereplői? A piacgazdaság szereplői a háztartások, a vállalkozások, az állam és a külföldi gazdasági szereplők. Ahhoz, hogy a termelés és a fogyasztás zavartalan legyen, bankok, pénzintézetek és civil szervezetek egészítik ki a nemzetgazdaság rendszerét.

Milyen kapcsolatban állnak egymással a gazdasági szereplők? A piacgazdaság szereplőit és kapcsolatukat a gazdasági modell mutatja be. A résztvevőket a fogyasztási cikkek és termelési tényezők piaca és a pénz áramlása kapcsolja össze.

VILÁGPIACI KAPCSOLATOK – HATÁRON INNEN ÉS TÚL

26. Magyar és külföldi termékek fogyasztásunkban

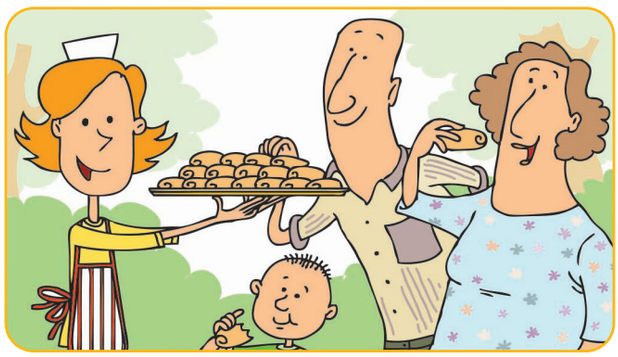
Miért kereskedünk más országokkal?

Sok az eszkimó?

A Remek Süti pékség gazdasági kapcsolatainak feltérképezése után Humusz a homlokát ráncolva megjegyzi: – Az itt a legnagyobb baj, hogy túl sok az eszkimó, és kevés a fóka. Mire Gizi csodálkozva kijelenti: – De hát mi nem halat árulunk! – Ez csak egy szólás – válaszolja Humusz nevetve. – Egy 3000 fős kis településen két üzlet nem él meg. Gizi erre kijavítja: – Akkor pont hogy az eszkimó kevés! – Jó, jó – feleli Humusz. – De a lényeg, hogy így kevés a vásárló ahhoz, hogy mind a két pékségnek elég legyen. Ezért az egyedüli megoldás, ha új vevők után néznek, akár a határ túloldalán fekvő közeli városokban is. – De az már Szlovákia – ellenkezik Gizi, mire megjegyzed, hogy ma már teljesen természetes dolog, ha egy vállalkozás külföldre is szállít a termékeiből.

1. Hogyan nevezhetik az országhatárokon átnyúló kereskedelmet?
2. Foglald össze, hogy szerinted miért szállít egy vállalkozás külföldre a termékeiből!

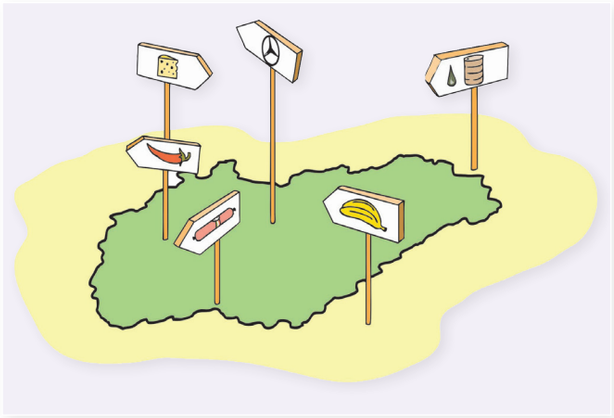
Az üzletekben azt tapasztalhatjuk, hogy az áruk jelentős része külföldi termék. Ezeket nem Magyarországon állították elő, hanem sokszor a világ nagyon távoli tájain. Külföldi utazásaink során pedig, körülnézve az ottani boltok polcain, találkozhatunk Magyarországon gyártott árukkal is.

A **külkereskedelem** vagy más szóval nemzetközi kereskedelem során olyan vállalkozások értékesítik és vásárolják a termékeket vagy a szolgáltatásokat, amelyek különböző országokban működnek.

Az országból kifelé irányuló áruforgalom az **export,** a befelé irányuló pedig az **import.**

A külkereskedelem okai szerteágazóak, mert egy-egy terület adottságai meghatározzák, hogy mit lehet ott gazdaságosan előállítani. Ilyen adottságok például az éghajlat, a domborzat, a természeti erőforrások, az ásványkincsek megléte. Fontos, hogy van-e képzett, tapasztalt munkaerő, szabad, befektetésre váró pénzmennyiség, elegendő energia. Azokat a termékeket és szolgáltatásokat, amelyeket nem vagy csak gazdaságtalanul lehet helyben előállítani, érdemesebb külföldről beszerezni. Amiből viszont felesleg van, azt külföldön lehet értékesíteni. Az sem mindegy, hogy milyenek az ország termelési hagyományai. A tapasztalatok, az évszázadok alatt felhalmozott tudás, az adott országhoz kötődő minőségi termék előnyt jelent a termék nemzetközi piacán. Ha nemcsak belső piacra, hanem exportra is termel egy vállalkozás, a termelés nagyobb sorozatban szervezhető. A nagyobb tömegű gyártás költségmegtakarítást eredményezhet.

Az igényes fogyasztó választási lehetőséget kíván: ez ösztönzi az importot.

Mivel az országok adottságai különbözőek, ezért eltérő mértékben kerülnek kapcsolatba más gazdaságokkal, vagyis eltérő a nyitottságuk.

Magyarország kis méretű, **nyitott gazdaság.** Ez azt jelenti, hogy a termelés a világgazdaságon belül nem meghatározó, de a termeléshez képest jelentős a külkereskedelmi forgalom. Az export aránya a GDP-hez viszonyítva több mint 90 százalék, ami világviszonylatban is magas érték.

A külkereskedelmi forgalom legfőbb szabályozó eszköze hosszú ideig a vám volt. A vám olyan adó, amelyet általában az országba beszállított, vagyis importált árura vetnek ki. Az állam számára bevételt jelent. A vámok kivetése nem zárja ki az áru behozatalát, de megemeli a külföldi termékek árát, és ezzel előnyösebb helyzetbe hozza a hazai, hasonló terméket előállító termelőket. Mára már sok ország nemzetközi egyezményben korlátozta vagy megszüntette az egymás közötti vámokat.

Hogyan segíthetjük vásárlásainkkal a magyar gazdaságot?

Nem bukta a bukta

Amikor előadjátok Takácséknak a szlovákiai értékesítés ötletét, Gizi apukájának elsőre nem tetszik a dolog. – Amióta az eszemet tudom, mindig is helyben adtuk el a sütiket – mondta, hozzátéve: nem szeretné, ha a messze földön híres, a nagymamája receptje alapján készült, házi lekvárral töltött buktájukat külföldön lemásolnák az ottani pékek. Humusz szerint viszont erre is van megoldás, hiszen ma már az eredeti termékekre, egyedi megoldásokra lehet védelmet kérni, hogy annak minősége biztosan megmaradjon. Takács apuka azonban továbbra is kételkedik, ezért Humusz segélykérően néz rád, hogy segíts a meggyőzésében.

3. Tudod-e, milyen termékeket nevezhetnek hungarikumnak?
4. Beszéljétek meg, honnan lehet megtudni egy termékről, hogy Magyarországon készült!

Külföldi termékekre és szolgáltatásokra nagy szükségünk van, sőt a felsorolt okok miatt nélkülük több területen is hiányt szenvednénk. Fontos azonban, hogy fogyasztóként a hazai gyártású termékeket részesítsük előnyben. Ha módunk van rá, akkor a hazai termékek közül is elsősorban a közvetlen környezetünkben előállított, **helyi termékeket** válasszuk! A helyi termékeket helyi alapanyagokból, hagyományos módszerekkel gyártják kisvállalkozások.

Miért fontos a hazai áruk választása?

- Nagyobb bevételhez jutnak a helyi termelők, és ezzel lehetőség nyílik a munkahelyek megőrzésére vagy számuk növelésére. Ezzel fejlődhet a település és a térség.
- A hazai termékekre vonatkozó előírásokat a termelők és a fogyasztók is ismerik.
- A helyi termékek vásárlásakor a szállítási út rövidebb. Emiatt frissebb termék kerülhet a fogyasztóhoz, nincs szükség tartósító- vagy utóérést segítő szerek használatára, és a fuvarozás is kevésbé terheli a környezetet.
- A hazai termékek vásárlásával a hagyományos termékek, fajták, receptek, értékek megőrzését is segíthetjük.

Egy termékről a csomagolásán lévő feliratokból lehet megállapítani, hogy melyik országban termelték. Az élelmiszereket termelők alkalmazhatnak eredetvédjegyet. Ez olyan szimbólum, amelyből egy pillantással megállapítható, hogy **magyar termékről, hazai termékről** vagy **hazai feldolgozású termékről** van szó.

Hogyan véd a becsületszó? A hazai termelők védelme érdekében 1844-ben Kossuth Lajos kezdeményezésére létrehozták a Védegyletet. A Védegylet célja az volt, hogy külföldi termékeket ne vásároljanak Magyarországon, és ezzel erősödjön a hazai termelők helyzete. A tagok becsületszóra megfogadták, hogy hat évig csak magyar árut vásárolnak, csak magyar mesteremberekénél dolgoztatnak és olyan iparcikkből nem vesznek külföldit, amelyből belföldit is lehet kapni.

Miért kereskedünk más országokkal? Egy ország gazdasági és természetei adottságai nem teszik lehetővé, hogy minden olyan terméket gazdaságosan előállítson, amelyre szüksége van. Más termékekből viszont többletet állítanak elő. A külkereskedelem segítségével exportálhatjuk a nélkülözhető árukat, és importálhatjuk a hiányzó cikkeket.

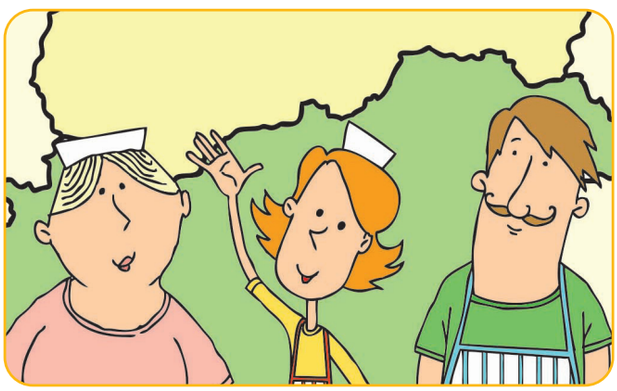
Hogyan segíthetjük vásárlásainkkal a magyar gazdaságot? A magyar és a helyi termékek vásárlásával bevételhez jutnak a helyi termelők, és fejlődik a magyar gazdaság. A hagyományok megőrzésében, a környezet védelmében is fontos szerepe van annak, ha hazai termékeket vásárolnak a fogyasztók.

27. Külkereskedelmünk szerkezete, partnereink

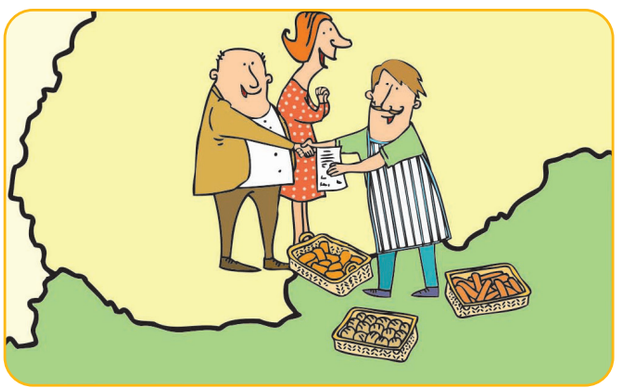
Mit adunk, veszünk külföldön, kik a fő partnereink?

Egy füst alatt

Takácsék az érveitek hatására végül beadják a derekukat, és elhatározzák, hogy a szomszédos szlovákiai településekre is szállítanak a különleges sütijükből. Először a Duna túlpartján fekvő városban lakó ismerősükhöz látogatnak el, aki egy kávézó tulajdonosa. Amikor megkóstolja a lekváros buktát, felcsillan a szeme: ebből itt bármennyit el lehet adni, olyan finom. Gyorsan meg is állapodnak, hogy Takácsék mostantól minden hajnalban külön adagot sütnek a buktából a szlovákiai kávézó számára. A barátjuk felajánlja, hogy amikor reggel jönnek a kisteherautóval az áruért, friss tejet hoznak olcsón a pékség számára egy szlovákiai gazdaságból, így egy füst alatt a Remek Süti is tudja kínálatát egy új termékkel bővíteni. – Ha exportálunk és importálunk, akkor mi is külkereskedők leszünk? – kérdezi Gizi, és a pékség megkezdi az előkészületeket az új üzlet beindításához.

1. Tippeld meg, hogy Magyarországra melyik országból szállítják a legtöbb terméket, és hová viszik a legtöbb magyar árut!
2. Szerinted az árun kívül még mit lehet külföldön értékesíteni?

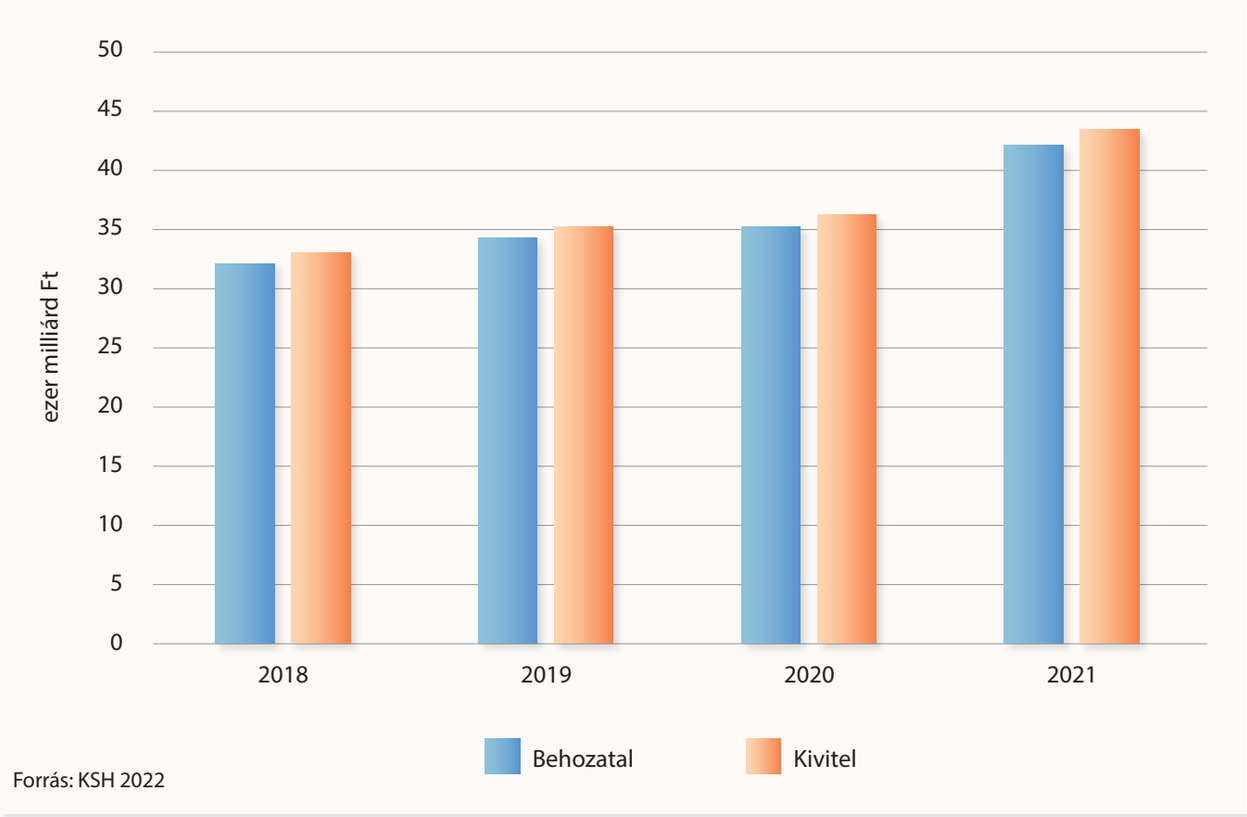
A külkereskedelem legfontosabb eleme az áruk adásvétele. A Központi Statisztikai Hivatal nyilvántartja, hogy a különböző árukból mennyit exportálnak és importálnak a magyar vállalkozások. Összefoglalják azt is, hogy melyek Magyarország legfontosabb külkereskedelmi partnerei.

Az elmúlt években a magyar export és import összértéke jelentősen megemelkedett. A legnagyobb részt a kivitelben a magyarországi személygépkocsi-gyártásnak köszönhetően a gépek és szállítóeszközök jelentették. Nagyon fontosak a feldolgozott termékek is, mint például a gyógyszerek

vagy a vezetékes telefonok, de jelentős magyar exportcikknek számítanak az élelmiszerek is.

Az importált termékek összetétele az exporthoz nagyon hasonlóan alakult, a magyar importban is jelentős arányt képviselnek a gépek és szállítóeszközök, a feldolgozott termékek. Mivel Magyarország energiahordozókban szegény ország, azért ez az árucsoport is fontos behozatali cikk.

A külkereskedelmi termékforgalom értéke ezer milliárd forintban

Forrás: KSH 2022

A magyar vállalkozások elsősorban az Európai Unió tagállamaiban működő vállalkozásokkal kereskednek. Az üzleti kapcsolatokban fontosak a hagyományok is. Így Magyarország legfontosabb partnerországa – kivitelben is, behozatalban is – Németország. 2020-ban a legtöbb magyar árut sorrendben a következő országokba exportálták: Németország, Románia, Szlovákia, Ausztria, Olaszország, Franciaország, Egyesült Királyság, Csehország, Lengyelország, Amerikai Egyesült Államok.

A legfontosabb importpartnerországok pedig: Németország, Ausztria, Lengyelország, Szlovákia, Kína, Franciaország, Csehország, Olaszország, Hollandia, Oroszország.

A Magyar Suzuki 1991 óta működő vállalkozás. A kilencvenes évek elején évente még csak 19 000 autót készítettek. Az elmúlt 30 év alatt több mint 3,6 millió autó gördült le a futószalagokról. Ma a vállalat mintegy 2800 embernek ad munkát, a beszállítókkal együtt több mint 10 000 család megélhetését biztosítja.

Milyen szolgáltatásokat adunk-veszünk a nemzetközi piacon?

A Bukta Napja

A határ túloldalán pillanatok alatt híre ment a különleges magyar lekváros buktának, egy napon még a közelben filmet forgató híres amerikai filmszínész is felbukkant a Remek Süti pékségben. Megcsodálta az ősrégi kemencét, kipróbálta a különleges lekvárfőző üstöt, fotókat készített a pékség előtt. Takácsék bekeretezték és kitették a képet a pékség falára és feltették a honlapjára is. Az aprócska üzlet ezután mindennap zsúfolásig megtelt. – Ez így nem mehet tovább! – méltatlankodott Takács anyuka. – Nem tudunk dolgozni, annyi turista lábatlankodik a pékségben! Humusz szerint inkább ki kellene használni a hirtelen jött érdeklődést, és érdemes lenne a külföldiek számára olyan programokat szervezni, amelyek messzi földről idevonzzák a látogatókat. Azt javasolod, hogy Takácsék rendezzék meg a Buktanapot, amikor a vállalkozó kedvű amatőr cukrászok helyben készült buktáit Takácsék sütik ki, és felkért zsűri értékeli.

3. Szerinted milyen előnyökkel járt a Remek Süti számára a híres színész látogatása?

Az áruk adásvételén kívül a szolgáltatások nemzetközi forgalma is jelentős. A szolgáltatások közé például a turizmus, a szállítás, a pénzügyi szolgáltatások, a piacszervezés (marketing) és a szórakoztatási tevékenység tartozik.

Ezek közül kiemelt szerepe van a világ szinte valamennyi országában – így Magyarországon is – a **turizmusnak.** Magyarország számos területe és települése kedvelt úti cél a hozzánk érkező külföldiek számára. Jól ismertek a magyar gyógyvizek, nemzeti parkok, borvidékek, sok turista számára pedig a fesztiválok, művészeti programok kínálata vonzó.

A turisztikai szolgáltatások nemcsak az utazás szervezését jelentik, hanem a kapcsolódó tevékenységeket is. Például a szállás biztosítását, a vendéglátást, az ajándéktárgyak értékesítését, a programok szervezését. A turizmus gazdasági jelentőségén túl nagyon fontos a kulturális hatása is: más országok történelmének, hagyományainak megismerése segít a különböző szokású, gondolkodású emberek elfogadásában.

Magyarország egyik legvonzóbb turisztikai célpontja Hévíz és a város területén található, a világon egyedülálló meleg gyógyvizű tó. Hévízre elsősorban német, orosz és osztrák vendégek látogatnak. A több mint kétszáz éves hagyománnyal rendelkező üdülőhelyre évente több százezer turista érkezik. A közelben működik a sármelléki repülőtér, így sok vendég repülőgéppel jut el a város közelébe.

Mit adunk-veszünk külföldön, kik a fő partnereink? Magyarország kivitelének és behozatalának összetétele hasonló, de jelentős az energiaimportunk. A legnagyobb részt a gépek és szállítóeszközök képviselik a nemzetközi forgalomban. Magyarország hagyományos partnerei az Európai Unió tagállamai közül kerülnek ki. Legnagyobb külkereskedelmi partnerünk Németország.

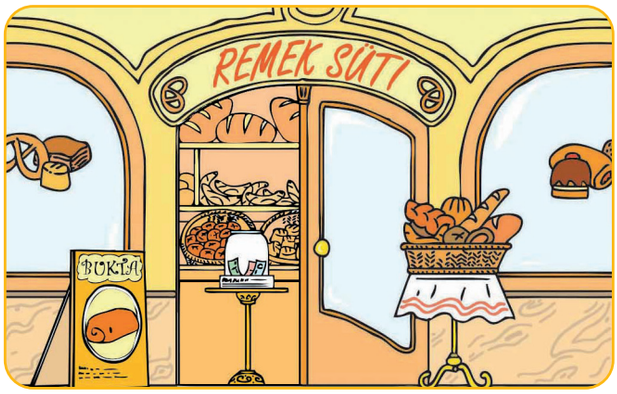
Milyen szolgáltatásokat adunk-veszünk a nemzetközi piacon? Az árukon kívül a szolgáltatások kereskedelmének is nagy jelentősége van. Fontos nemzetközi szolgáltatás a turizmus. Szerepe azért jelentős, mert hozzá egyéb kiegészítő szolgáltatások is kapcsolódnak. Fontos a turizmus társadalmi, kulturális hatása is.

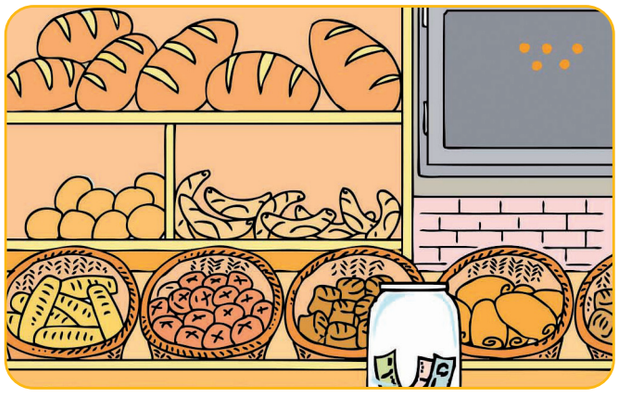
28. Pénz a nemzetközi piacon

Hogyan fizetünk külföldön?

Pénzek a dobozba

A Bukta Napja hatalmas sikert arat: nemcsak a környékről és a közeli Szlovákiából érkeznek alkalmi cukrászok, de a híres filmszínész látogatásának köszönhetően még amerikai turisták is nézelődnek, kóstolgatnak és vásárolnak az üzletben. Gizi kitalálja, hogy jótékonysági célból a helyi óvodának gyűjtsenek pénzt, ezért egy plakátot és egy dobozt helyeznek el a kassza mellett. A nap végén izgatottan kéritek meg Gizit, hogy összegezze, mennyi pénzt hozott az akció. Ő azonban tanácstalanul vakarja a fejét. Annyiféle pénz van itt, forint, euró, dollár, még japán jen is – sóhajt fel, majd Humuszhoz fordul, hogy segítsen ezeket összeadni. Humusz azt javasolja, hogy először is a különböző országokból származó pénzeket gyűjtse külön dobozba, majd külön-külön adja őket össze.

1. Mit gondolsz, miért nem lehet a különböző országokból származó pénzeket egyszerűen összeadni?
2. Nézz utána, hogy minek a rövidítése a HUF, EUR, USD, JPY, CHF, SEK!

A nemzetközi kereskedelemben is szükség van pénzre, hiszen az adásvétel az országok között is pénz közvetítésével zajlik, sőt nagyobb összegeket is mozgatnak a különböző piacok között.

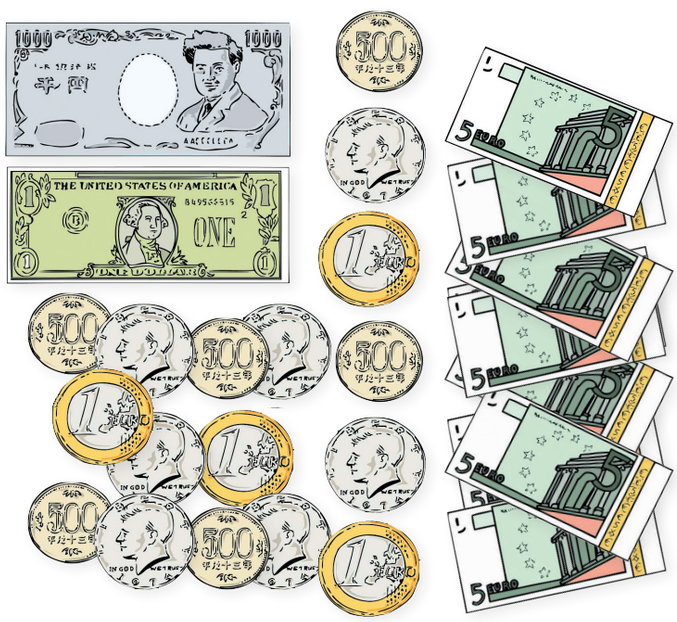
Ma már a nagyvállalkozások sem csak egy országhoz kötődnek. Jelenleg a külkereskedelem nagy részét olyan vállalatok bonyolítják le, amelyek nem csak egy országban működnek. Ezek a cégek a termékeiket a világ különböző részein állítják elő, és a világpiacon értékesítik. A hétköznapi szóhasználatban a nagy nemzetközi vállalatokat **multinacionális cégeknek,** röviden multiknak nevezik. Ezekben a cégekben is különböző országból származó, jelentős pénzösszegek mozognak.

A nemzetközi elszámolások eszközei a valuták és a devizák. **Valutának** nevezik egy adott országban egy másik ország készpénzét. A deviza is külföldi pénz, de nem konkrét, kézzel fogható pénz, hanem pénzre szóló követelés. Például bankszámlapénz, csekk vagy utalvány.

A nemzetközi pénzforgalomban a valutát elsősorban magánszemélyek használják. A vállalati nagy összegű fizetésekhez a készpénz használata költséges lenne, és nem is lenne eléggé biztonságos. A pénzforgalom ezért elsősorban bankszámlák között bonyolódik, vagyis devizát használnak.

A világ országaiban nagyon sokféle valuta és deviza van, melyeknek a nevét többnyire rövidített formában használják. Az így kialakított devizajelek azonban nem kezelhetők egyszerűen, ezért kialakítottak egy olyan három betűből álló, egységesen elfogadott kódrendszert, amelyet a világ pénzpiacain mindenki ismer és egységesen alkalmaz.

Néhány ország pénznemének hivatalos jelölése

Pénznem	Devizajel	Devizakód
USA-dollár	$	USD
Svájci frank	CHF	CHF
Kanadai dollár	$, C$	CAD
Angol font	£	GBP
Norvég korona	kr	NOK
Ausztrál dollár	$ vagy AUD	AUD
Japán jen	¥	JPY
Euró	€	EUR
Magyar forint	Ft	HUF
Indiai rúpia	₹	INR
Cseh korona	Kč	CZK
Orosz rubel	₽	RUB
Ukrán hrivnya	₴	UAH
Lengyel zloty	zł	PLN

A pénznek is lehet ára?

Ár, folyam

A szétválogatás után a legtöbb pénzérme a forint feliratú dobozban gyűlt össze, de szépen megtelt az eurós doboz is. – Jók ezek a dobozok, de még mindig nem tudom, hogy mennyi pénzt adományoztak – jegyzi meg Gizi. – Át kell váltani őket forintra – válaszoljátok szinte egyszerre, mire Gizi elkeseredve széttárja a kezét: – Váltani? Azt hogyan kell? Humusz erre elmagyarázza, hogy a legtöbb külföldi ország pénzének van egy forintban meghatározott ára. Ezen az áron lehet a bankokban és a pénzváltóhelyeken a külföldi pénzért forintot vásárolni, vagy fordítva. Ha Gizi meg szeretné tudni, hogy a Remek Süti összesen mennyi pénzt szerzett az óvodának a Bukta Napján, először meg kell tudnia, hogy hány forintot adnak a nála lévő külföldi pénzekért.

3. Hol tudnál utánanézni annak, melyik ország fizetőeszközéért mennyi forintot adnak?
4. A forint feliratú dobozban Gizi 53 000 forintot számolt össze, az eurós dobozban pedig 220 euró gyűlt össze. Számold ki, hogy összesen hány forint van a két dobozban, ha a bankban 400 forintot adnak egy euróért!

A nemzetközi forgalom csak akkor működik, és számolható ki a bevétel vagy kiadás összege, ha a különböző pénznemek egymásra átválthatók. Az átváltás során az egyik pénznemért egy másikat adnak meghatározott áron. Ez az ár az árfolyam, amely a különböző pénznemek közötti átváltási arányt fejezi ki.

Az árfolyam folyamatosan változik, a pénz kereslete és kínálata alapján. Az árfolyamokról a pénzváltással foglalkozó vállalkozásoknál, bankoknál kaphatók információk. Kétféle árfolyamot tesznek közzé: azt, hogy mennyiért vesznek egy valutát vagy devizát, és azt, hogy mennyiért adják el.

Minden olyan országban, amelynek jelentősek a nemzetközi gazdasági kapcsolatai, nagyon lényeges az, hogy hogyan alakul saját fizetőeszközének árfolyama. Az árfolyamok változása lehet kedvező és kedvezőtlen hatású is. A devizák adásvétele is egy piacon, mégpedig a devizapiacon történik.

A világ devizapiacain néhány ország vagy országcsoport pénze a többinél nagyobb szerepet játszik. Ilyen például az euró, az amerikai dollár, a kínai jüan vagy a svájci frank. Ezek a pénzek már nem egyszerűen az adott ország fizetőeszközei, hanem nemzetközi szerepük is van, és más országok vállalkozásai is használják ezeket.

A magyar forint 2001 óta szabadon, minden korlátozás nélkül átváltható más devizára, valutára. Szabad többek között külföldön pénzt befektetni, hitelt felvenni, külföldön forintszámlát és belföldön devizaszámlát nyitni, devizával, valutával fizetni. Vannak olyan üzletek, amelyekben fizetéskor elfogadnak valutát is, de pénzt átváltani csak bankokban vagy engedéllyel rendelkező pénzváltóhelyeken szabad.

Hogyan fizetünk külföldön? Az országon kívüli pénzforgalomban valutát és devizát használnak. Mindezekre az adásvételek lebonyolításához, a nemzetközi elszámolásokhoz és tőkemozgásokhoz van szükség. Vannak olyan nemzetközi cégek, amelyek termelése és értékesítése több országhoz kötött. Ebben az esetben már a cégen belül is jelentős a pénzmozgás.

A pénznek is lehet ára? A különböző országok pénze a devizapiacok által meghatározott árfolyamon átváltható egy másikra. Az árfolyam az egyik ország pénzegységének a másik ország pénznemében közzétett ára. A folyamatosan változó vételi és eladási árfolyamokat a bankok és pénzváltó cégek teszik közzé.

AZ ÁLLAM SZEREPE A GAZDASÁGBAN

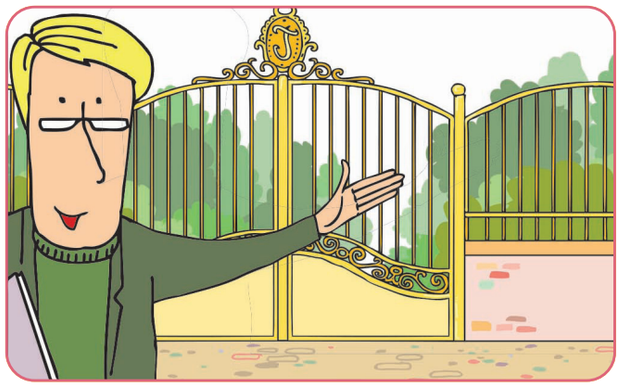
29. Az állami szerepvállalás

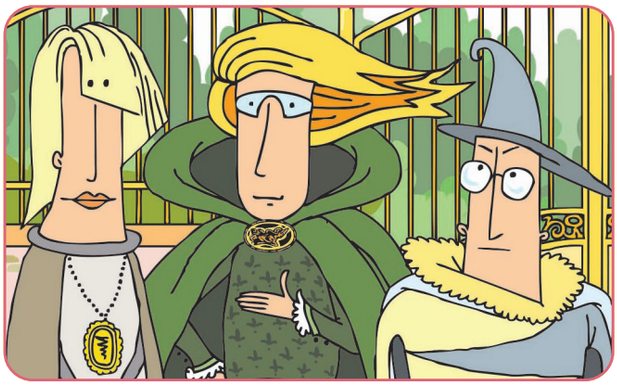
Mi az állam?

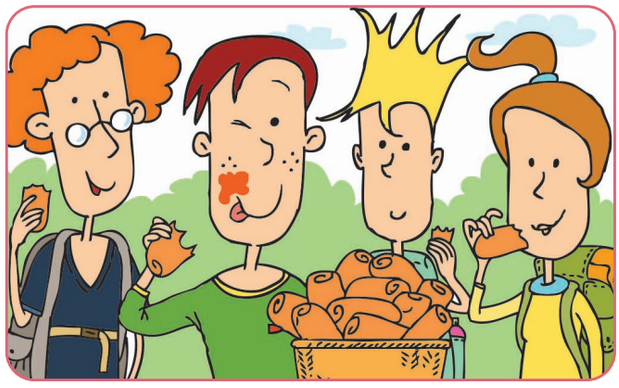
A végső kihívás

A Remek Süti pékség sikeres felfuttatása után lekváros buktával megrakottan tértek vissza a Hősképzőbe. A többiek izgatottan sürögnek-forognak, ugyanis közeledik a végső megmérettetés, ahol kiválasztják a Hősképző új tanulóit. Az eddig sikeresen teljesített küldetéseknek köszönhetően te is ott vagy a jelöltek között. A mindent eldöntő próbára egy erdei táborban kerül sor, ahol a feladatok teljesítése után a Hősképző oktatói döntik el, kik léphetnek az iskola falai közé. A jelölteknek idén az állammal és az állampolgársággal kapcsolatos küldetéseket kell megoldaniuk. – Csak a legjobbak válhatnak jogosulttá a Hősképző jelvényének viselésére – mondja Mentor, majd arra kéri a jelölteket, hogy készüljenek fel alaposan a versenyre. Humusz lekváros szájjal kacsint rád, ezért Sztoriával, Pível és Bittel nagy nevetések közepette megalapítjátok a Lekváros Bukta csapatot.

1. Mit tanultatok az államról a történelemben? Milyen államformákat ismersz?
2. Milyen feladatai lehetnek az államnak?

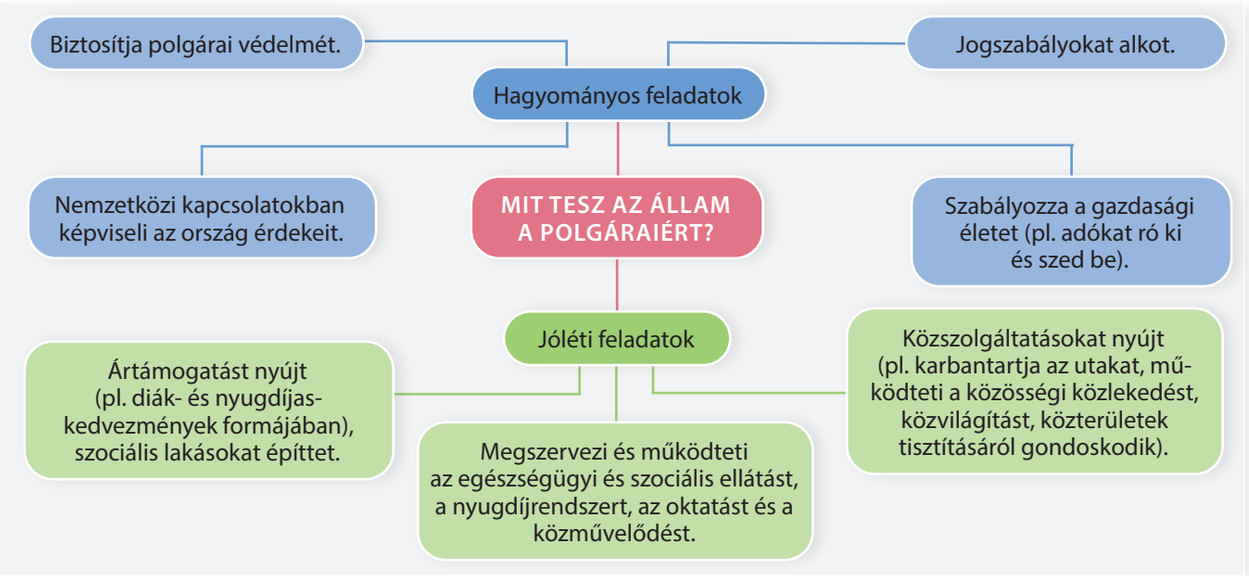
Napjainkban természetesnek tartjuk, hogy amikor valaki megszületik, anyakönyvet állítanak ki róla. Később személyi és diákigazolványt kap. Iskolába menet megtanul egyedül közlekedni, betartani a közlekedési szabályokat, figyelni a rendőr irányítására. Orvoshoz fordulhat, ha megbetegszik, aki megvizsgálja és kezeli a betegségét. Felmerül a kérdés, hogy ki vagy mi működteti ezt az egész rendszert. A válasz magától adódik: az állam. De mi is az állam?

Az állam az a legfőbb hatalommal rendelkező intézményrendszer, amely egy ország lakosságának életét irányítja. Az állam egyik feladata, hogy a változó világban gondoskodjon állampolgárairól. Az állam sokféle feladatot lát el, és történelmi koronként is változó szerepet tölt be.

A modern állam hagyományos feladatai közé tartozik, hogy külső támadásokkal szemben megvédje határait és polgárait. Biztosítsa az országban a belső rendet, és jogszabályokat alkotva szabályozza a mindennapi élet feltételeit. Mindezen feladatok ellátásához adókat ró ki és szed be.

Ma már az állam tevékenységei közé sorolhatók a jóléti feladatok is. Ennek keretében megszervezi és működteti az oktatási rendszert, az egészségügyi és szociális ellátást, a nyugdíjrendszert. Támogatja a tudományos és kulturális életet. Mindezekkel hozzájárul, hogy kialakuljon egy védőháló és minél több emberhez eljuthassanak ezek a lehetőségek, csökkenjenek az esélykülönbségek.

Mit tesz az állam a polgáraiért?

Az állam a közfeladatait a közigazgatási szervek rendszerén keresztül látja el, amelynek két jól elkülöníthető szintje van. Egyrészt az államigazgatási szervek, amelyek az országos feladatokat szervezik. Idetartoznak például a kormány, a minisztériumok és a rendvédelmi szervek is. Másrészt az önkormányzatok, amelyek a települések életét irányítják, és a helyi problémákat igyekeznek megoldani.

Alig százharminc éve, hogy Magyarországon az állam jogszabállyal védi a gyermekeket. Legelőször 1884-ben született törvény a gyermekek foglalkoztatásának szabályozásáról.

„**115. §** Tekintettel a fennálló népoktatási törvényekre is:

10 éven aluli gyermekeket éppen nem, a 10 évet meghaladott, de a 12 évet még el nem érteket csak az iparhatóság engedélye mellett szabad gyárakban munkára alkalmazni.

Kik a 12 éves kort meghaladták, de a 14 éves életkort még be nem töltötték, gyári munkában naponkint csak 8 óra hosszat foglalkoztathatók.

Oly ifjak, kik a 14 éves életkort betöltötték, de a 16 évest még el nem érték, naponkint csak 10 órai munkaidőre alkalmazhatók."

1884. évi XVII. törvénycikk, Ipartörvény, részlet

Miért vállal szerepet a gazdaságban az állam?

A Hősök országa

Amikor megérkeztek a táborba, Mentor közli, hogy mostantól az erdei tábor területe a Hősök országa, amelynek ti vagytok a polgárai. Rajtatok múlik, hogy ez az ország hogyan működik majd: meg kell határoznotok az együttélés szabályait, és gondoskodnotok kell az élelemről, a szállásról, a világításról és a biztonságról is. A jelöltek összefoghatnak egy-egy közös cél érdekében, de más területen boldogulhatnak egyedül is. Az oktatóktól három alkalommal lehet segítséget kérni, egyébként mindent önállóan kell megoldanotok. Elsőként az együttélés szabályait rögzítitek, majd ezt követően rátértek az erdei ország legfontosabb feladatainak átbeszélésére. A többség szerint a legfontosabb a szállások elosztása. Humusz az élelmezés biztosítása mellett érvel. Bit szerint legalább ilyen fontos, hogy legyen internet, Sztoria viszont a könyvtárszoba kialakítását látja halaszthatatlannak, mert csak annak segítségével lehet jól felkészülni a versenyre.

3. Gondold végig, és tegyél javaslatot arra, hogyan, milyen szabályok szerint éljenek a táborlakók!
4. Véleményed szerint mi a három legfontosabb ellátandó feladat? Táborlakóként hogyan döntenéd el a feladatok sorrendjét?

Az állam a feladatai ellátásához a piacon szerzi be az erőforrásokat, akár számítógépről, orvosi műszerről, akár szakemberekről van szó. Fontos tudni az állam gazdasági szerepének értékeléséhez, hogy az ország termeléséből minden második forintot az állam használ fel. Az államnak nem az a feladata, hogy nyereséget érjen el, hanem polgárait, a közösséget kell hatékonyan és gazdaságosan szolgálnia.

Az állam működését a piac is befolyásolja. Ha jó és egészséges a piac, akkor az állam csak a működés kereteit határozza meg. Ha a piac szereplői a verseny szabályait megszegik, egymás működését jogszabályellenesen akadályozzák, az állam erősíti ellenőrző szerepét, és kikényszeríti a tisztességes versenyt. Az állam a környezet védelme és a fenntartható fejlődés érdekében is fellép.

Az állam gazdasági szerepe

A köz javát szolgáló feladatok ellátásának finanszírozása:
- Működteti a kórházakat, támogatást ad a rászorulóknak a gyógyszerek beszerzéséhez.
- Iskolákat, könyvtárakat vagy színházakat működtet.
- Vasútvonalakat, autópályákat, játszótereket építtet.

A gazdasági élet szabályozása:
- Támogatja a kutatást és fejlesztést, segíti az újítások elterjedését.
- Bünteti azokat a vállalkozásokat, amelyek veszélyeztetik az emberek egészségét, vagy szennyezik a környezetet.
- Gazdasági programokkal segíti a lemaradó térségeket, és fejlesztésre, munkahelyteremtésre ösztönzi a vállalkozásokat.
- Működteti az adórendszert.

A piaci verseny szabályozása:
- Bünteti a tisztességtelen piaci magatartást.
- Támogatja a kis- és középvállalkozásokat.
- Szabályozza a piaci erőviszonyokat.

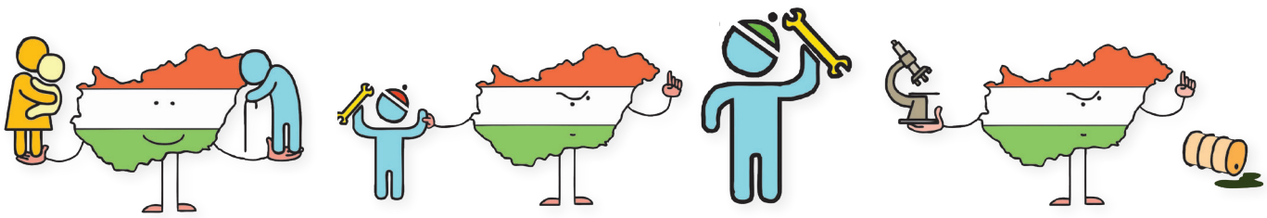

A bevételeinek egy részét szociális alapon osztja el, ezzel támogatja az esélyegyenlőséget:
- Családi pótlékot ad a gyermeket nevelőknek.
- Iskolakezdési támogatást ad a rászorulóknak.
- A tankönyveket és az ebédet sok tanuló számára ingyenesen biztosítja.
- Speciális programokkal támogatja a legszegényebb helyzetben lévőket.

Gazdasági válság idején különösen fontos, hogy az állam az egyensúly helyreállítása érdekében programokat indítson, és az erőforrások újraelosztásával segítse a gazdaság újraindulását, működését. A közvetlen beavatkozás mellett az állam az adók mértékének változtatásával közvetett hatást is gyakorol a gazdaság szereplőire és a gazdasági folyamatokra.

Az állam szigorúan bünteti azokat a vállalkozásokat, amelyek a fogyasztók egészségét veszélyeztető termékeket akarnak eladni. Többször előfordult már, hogy a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) egy-egy terméket kivont a forgalomból, mert nem felelt meg a törvényi előírásoknak.

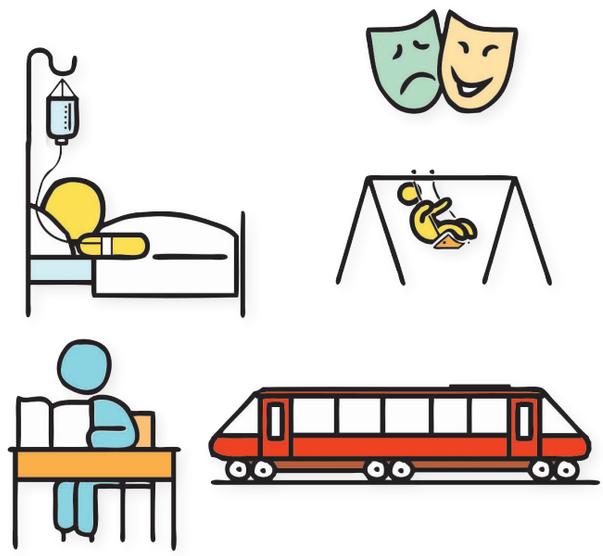
2022 szeptemberében például egy sajtot hívtak vissza, mert apró műanyagdarabokat találtak benne. A sajtot árusító áruházlánc az érintett terméket minden üzletében, a blokk bemutatása nélkül visszavette.

Mi az állam? Az állam az a legfőbb hatalommal rendelkező intézményrendszer, amely egy ország lakosságának életét irányítja. A modern állam hagyományos (például védelmi feladatok, jogalkotás) és jóléti feladatokat is ellát.

Miért vállal szerepet a gazdaságban az állam? A modern állam gazdasági szerepvállalásának számos oka van. Ez lehet a köz javát szolgáló beruházások finanszírozása, a közintézmények működtetése, az állampolgárok számára kedvező vagy káros gazdasági hatások kezelése, a piaci verseny szabályozása, vagy a polgárai számára a társadalmi igazságosság megteremtése.

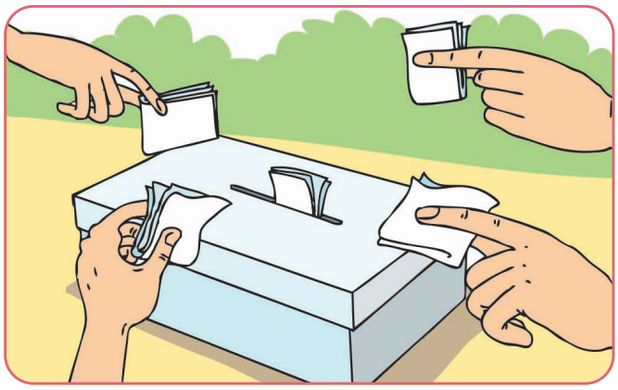

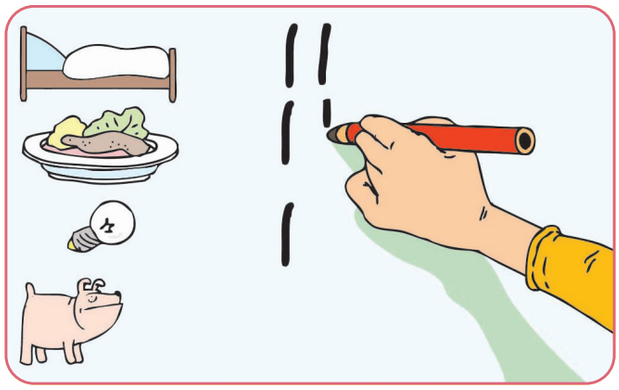
30. Miből gazdálkodik az állam?

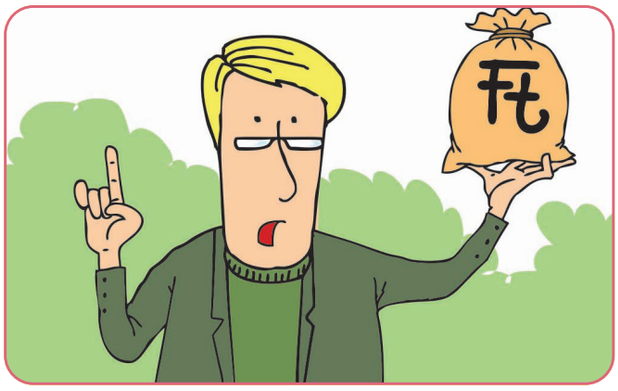
Honnan van pénze az államnak?

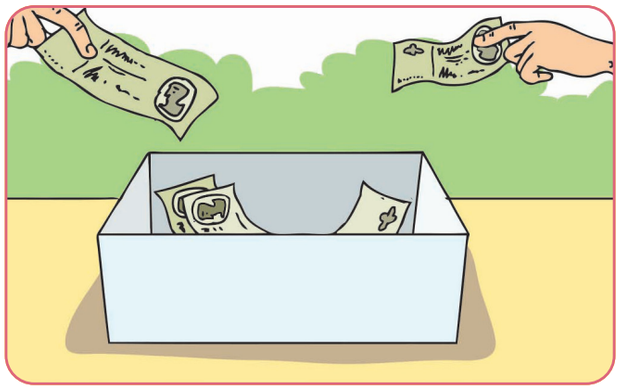
Közös kasszán

A hősjelöltek végül úgy döntenek, hogy szavazással döntik el a feladatok fontosságát. A legtöbb szavazatot a szállások és az étkezés biztosítása kapja, így ezzel kezdtek. Ám ekkor Mentor – aki eddig csendben figyelte a vitát – közbeszól: A szállás, az étkezés, a világítás és az őrzés pénzbe kerülnek, amit egy összegben kell kifizetni. Ezért a következő feladat, hogy dolgozzatok ki egy olyan megoldást, hogy ezekből mindenkinek egyaránt jusson. Te azt javaslod, hogy hozzatok létre egy közös kasszát, amibe mindenki egyformán befizet a zsebpénzéből, és abból fedezzétek a közös költségeket. A javaslatodról nagy vita kezdődik a jelöltek között. Van, aki hallani se akar róla, de vannak, akik egyetértenek.

1. Mit jelent a közteherviselés? Hol hallottál róla?
2. Hogy nevezik egy ország közös kasszájába kötelezően befizetett összegeket?

Egy háztartáshoz hasonlóan az állam is a bevételeiből gazdálkodik. A közösségi feladatok ellátásához és működtetéséhez pénzre van szüksége, ami a közösség befizetéseiből származik, azaz közpénz. Az állam által beszedett pénz leggyakoribb formáját **adónak** nevezzük. Ez olyan pénzbeli befizetési kötelezettség, amely az állam által ellátott feladatok megvalósítását szolgálja.

Az adó nem új fogalom, hiszen a történelemből ismert, hogy a királyok különböző adókat szedtek az alattvalóktól. Károly Róbert a kincstárát például a kapuadó bevezetésével gyarapította, a hadjáratok előtt pedig rendkívüli hadiadót is szedett.

Az állam – ugyanúgy, mint a háztartások – bevételekhez juthat úgy is, hogy az erőforrásait, vagyonát hasznosítja (például eladja vagy bérbe adja), vállalkozást működtet. Ha nincs más lehetőség, a hitelfelvétel is forrása lehet az állam jövedelmének, de azt a döntéshozóknak is alaposan végig kell gondolniuk, hogy a hitelt miből fizetik vissza.

Példák a gazdasági szereplők számára előírt befizetési kötelezettségekre a modern államban

Adók
- Jövedelemadó (pl. a munkabérből szja), társasági adó
- Fogyasztási adó (pl. a megvásárolt áru után áfa)
- Jövedéki adó (pl. a dohányáru, benzin és alkohol vásárlásakor)
- Helyi adók (pl. az idegenforgalmi adó vagy építményadó)

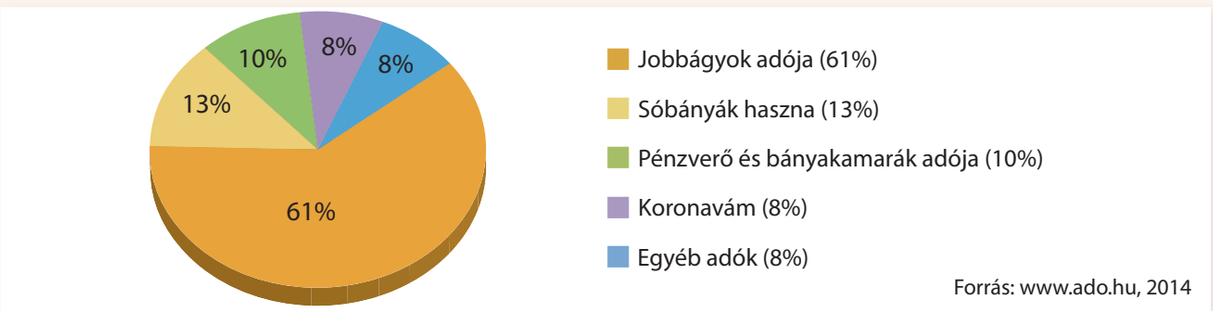
Járulékok
- A társadalombiztosítás bevételeit biztosítja (pl. társadalombiztosítási járulék)

Illetékek
- Olyan díjak, amelyeket az állami szervek közvetlen szolgáltatásaiért fizetünk (pl. az útlevélkészítés díja vagy öröklési illeték)

Vámok
- Általában az EU-n kívüli országokból beérkező árura kivetett sajátos adó

Hunyadi Mátyás trónra kerülésekor kincstárának éves bevétele alig érte el a 200 ezer aranyforintot. Politikai hatalmának megszilárdítása után Mátyás király nekilátott a gazdasági alapok rendbetételének. Az 1460-as, 1470-es években új adókat vezetett be, mint például a füstadót, a hadiadót vagy a koronavámot. Ezzel elérte, hogy egyes években a kincstári bevétel a 900 ezer aranyforintot is meghaladta.

A kincstár bevételének összetétele Mátyás király idejében

Forrás: www.ado.hu, 2014

Miért adózzunk?

Potyázás

Hosszas vita után az oktatókhoz fordultok, hogy segítsenek meghatározni: ki és mennyit fizessen a közös kasszába. Az oktatók azt javasolják, hogy a szállások, az étkezés, a világítás és az őrzés után fizetendő összeget egyenlően osszátok el a jelöltek között. A javaslatot nem fogadja egyöntetű lelkesedés. Azok, akiknek kevesebb zsebpénzük van, azzal érvelnek, hogy nekik aránytalanul sok pénzt kell a közösbe tenni. Akiknek több pénzük van, nem akarnak mások helyett fizetni. Bit hümmögve jegyzi meg, hogy ő bizony nem fizet egy fillért se, majd inkább bekéredzkedik valamelyik szállásra. Humusz ezen nagyon felháborodik, szerinte potyázás, ha valaki olyan dolgot vesz igénybe, amiért cserébe nem fizetett semmit.

3. Kinek a véleményével értesz egyet? Miért?
4. Lehet-e valakit mentesíteni az adófizetés kötelezettsége alól? Indokold a válaszod!

Nemcsak hőseinkben, hanem minden emberben felmerülhet az a kérdés, hogy ki és milyen arányban fizesse a kórházi ellátást, a közvilágítást, az iskolát, a rendőrt vagy a tudományos kutatást, és ki mennyivel járuljon hozzá a kiadásokhoz. Semmi sincs ingyen. Amennyiben a közösség közös pénzéből fizetik ezeket a szolgáltatásokat, akkor a költségek eloszlanak az adófizetők között. Így előfordulhat, hogy nemcsak a szolgáltatást igénybe vevőt terhelik, hanem valamennyi állampolgárt, aki hozzájárul az állami bevételekhez. Ezért elengedhetetlen, hogy tudatos és felelős állampolgárként a kirótt adót, járulékot vagy illetéket mindenki pontosan befizesse.

A háztartások és az állam legfontosabb gazdasági kapcsolatai	
Mit fizetünk?	Mit kapunk?
Személyi jövedelemadó **Járulékok** – társadalombiztosítási járulék **Általános forgalmi adó** **Helyi adók** **Illetékek**	**Családi pótlék, csed, gyáp, családi adóalap-kedvezmény, első házasok adóalap-kedvezménye, nyugdíj, táppénz, egészségügyi szolgáltatások, munkanélküli-ellátások** (álláskeresési járadék, segély, költségtérítés és képzési támogatás) **Közszolgáltatások (ingyen vagy állami támogatással)** – oktatás, egészségügy, közművelődés – szociális ellátások, kommunális ellátások – köztisztaság, közlekedés, igazgatás, rendészet

Magyarországon is kötelezettség az adófizetés. Amennyiben valaki megpróbálja az **adófizetést elkerülni,** komoly büntetésre számíthat. Ha valaki úgy utazik egy tömegközlekedési járművön, hogy nincs jegye vagy bérlete, akkor utazásának költségeit azok fizetik meg, akik megvették a jegyet vagy bérletet. Ugyanígy az adóelkerülők közösségi fogyasztását az állam a rendesen befizetők pénzéből teszi lehetővé.

Az adófizetés elkerülésével alakulhat ki a **feketegazdaság.** Azok, akik kikerülik az állami szabályozást, és adózás szempontjából rejtve maradnak az állam elől, a feketegazdaságba tartoznak. Amennyiben a hatóságok a nyomukra bukkannak, adót, bírságot kell fizetniük, és akár börtönbüntetést is kaphatnak.

Az is előfordul, hogy egy-egy gazdasági szereplő törvénytelen eszközökkel, mások rovására igyekszik előnyt szerezni egy állami döntéshozónál. Ez a **korrupció,** amely lelepleződés esetén nagyon komoly büntetést von maga után, és amelynek csökkentése, megszüntetése fontos állami célkitűzés.

Szent István király idejében is komoly büntetéssel járt, ha valaki elmulasztotta vagy megpróbálta elkerülni a kivetett adók megfizetését. Első királyunk így fogalmaz törvénykönyvében:

Fejezet **a tizedről**
A kinek Isten tízet ad egy évben, a tizediket adja Istennek.
1. § És ha valaki elrejti a tizedet, kilencz részt adjon érte.
2. § Valaki pedig a püspöknek osztott tizedet meglopja, mint lopót ítéljék meg és az ilyennek váltsága mind a püspöké legyen.

Honnan van pénze az államnak? A modern államnak feladatai ellátásához bevételre van szüksége. Ezért a gazdasági szereplők számára befizetési kötelezettséget ír elő adó, járulék, illeték vagy vám formájában. Bevételhez juthat az állam azáltal is, hogy erőforrásait, vagyonát hasznosítja (például eladja vagy bérbe adja), illetve ha nincs más lehetőség, a hitelfelvétel is forrása lehet az állam jövedelmének.

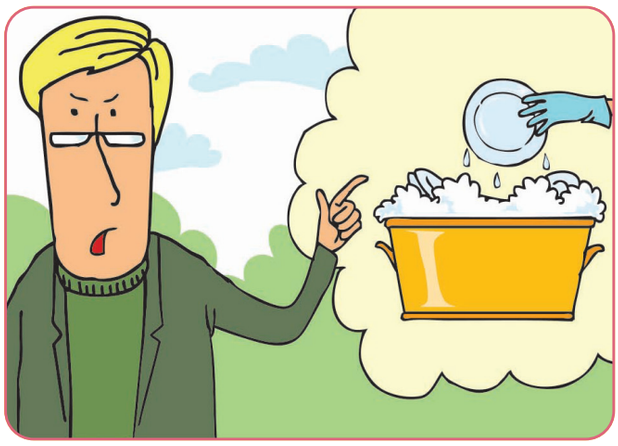
Miért adózzunk? A közösségi feladatok ellátását közös pénzből fizeti az állam. Ezek a költségek az adózás segítségével eloszlanak a résztvevők között. A közös forrás megteremtéséhez elengedhetetlen, hogy tudatos és felelős állampolgárként a kirótt adót, járulékot vagy illetéket mindenki pontosan befizesse.

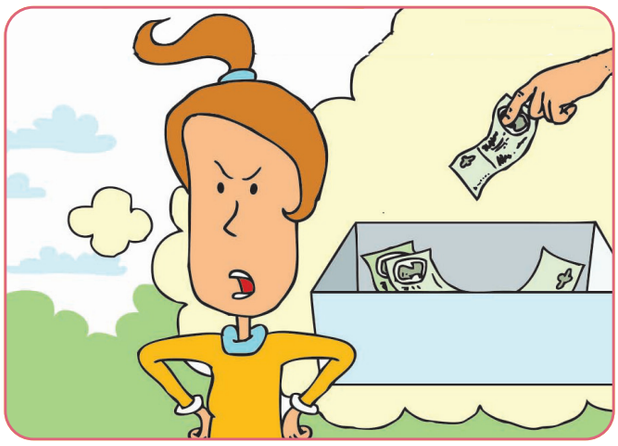
31. Az állam pénztárcája

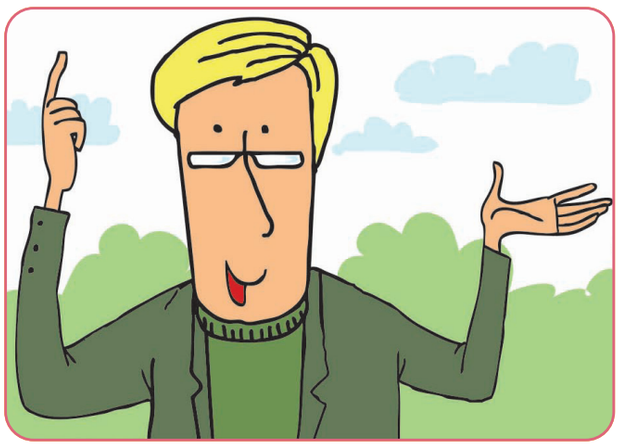
Mire költi a bevételeit az állam?

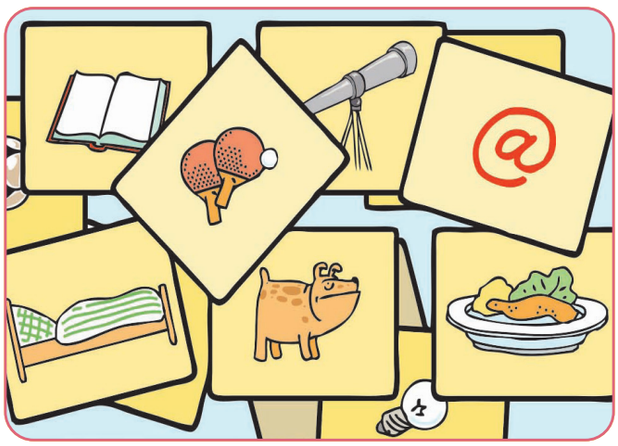
Mosogatóprogram

A vita akár egész éjszakáig tarthatott volna, ám hirtelen szólásra emelkedik Mentor, és közli az oktatók döntését: akik a közös kassza bevezetése ellen szavaztak, azoknak este segíteniük kell a mosogatásban. Egy szuperhősnek ugyanis kötelessége a közösségért is tenni, nem csak a saját érdekét nézni. A mosogatók között van Bit is, aki szomorúan mondja: – Ha tudom, inkább fizettem volna, mert utálok mosogatni. – Mindenkinek esélye nyílik azonban a javításra – mondja Mentor. Egy napot kaptok rá, hogy kitaláljátok, miként osztanátok fel a közös kasszában rendelkezésre álló pénzt, ha a szálláson, élelmen, világításon és őrzésen kívül az internetért és a választható programokért is fizetni kell.

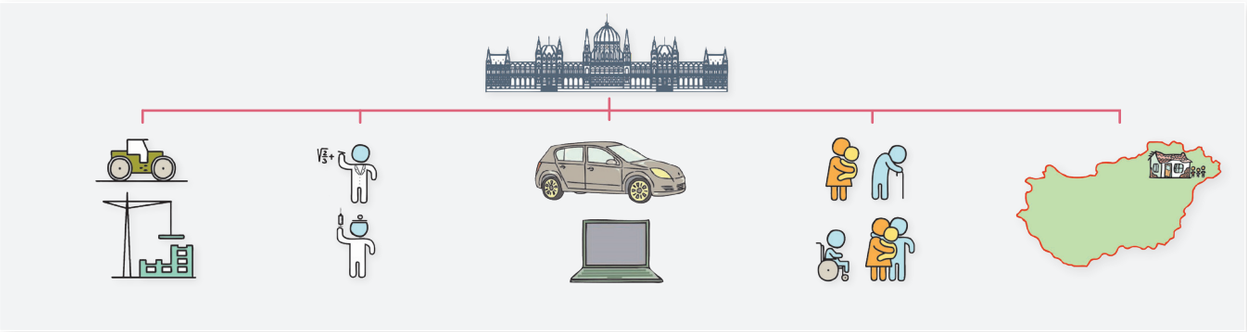

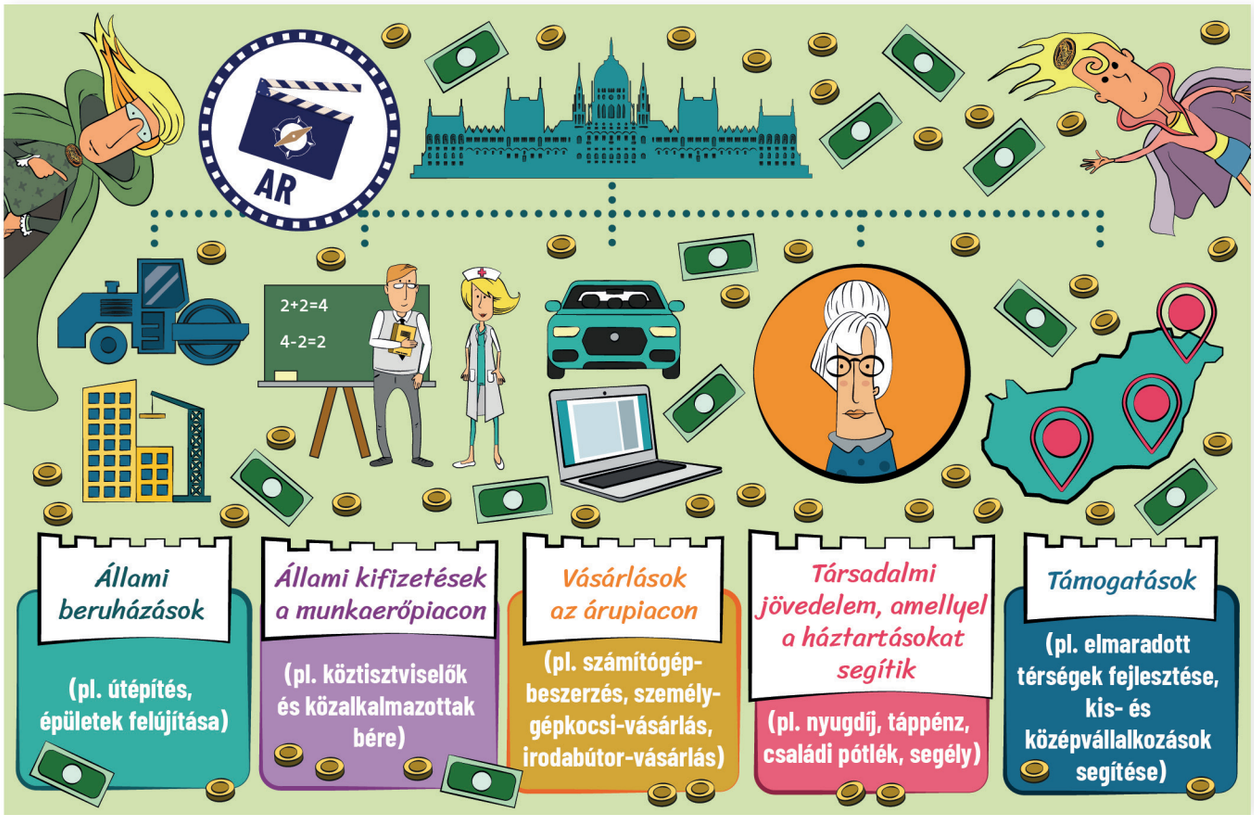
1. Igazuk van-e az oktatóknak, hogy mosogatni küldték Bitéket? Indokold a válaszod!
2. Gyűjts példákat, hogy milyen kiadásai lehetnek egy államnak!

Az állami bevételeket biztosító adókért a befizetők egyénileg nem kapnak közvetlen ellenszolgáltatást. Az így keletkezett forrásokat, a hősökhöz hasonlóan, a közös kiadások fedezetére használják fel. A sokféle kiadás egyesével is fontos, de összesítve jelentős hatást gyakorol a gazdaságra. Az állami kiadások hatásukat tekintve több csoportra oszthatók.

Az adózással összegyűjtött közpénz elköltésénél a döntéshozók felelősséggel tartoznak az adózóknak, és minden állampolgárnak is. Magyarországon az Állami Számvevőszék (ÁSZ) a legfőbb pénzügyi ellenőrző szerv. Feladata, hogy minden olyan területet (szervezetet, céget) vizsgáljon, amely közpénzt kezel vagy használ fel.

Állami kiadások

Mit nevezünk központi költségvetésnek?

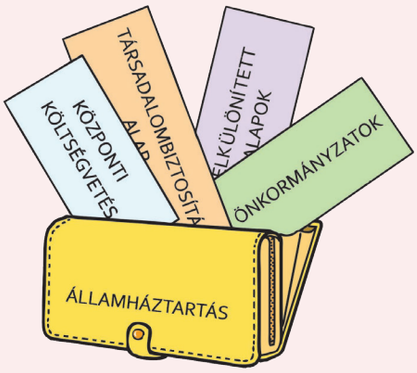
Kinek lehet költségvetése?

A közös kassza felosztására másnap jócskán érkeznek javaslatok. – Hogyan fogunk így ebben rendet vágni? – kérdezed elkeseredve. Ekkor Pínek remek ötlete támad. – Írjuk össze egy táblázatba, hogy mennyi pénz folyt be a kasszába, és mi mennyibe kerül – mondja. – Így legalább látjuk, hogy mennyi pénzünk van, és abból mennyit tudunk a különféle közös célokra felosztani. Sztoria szerint ez nem jó ötlet, ilyen költségvetést csak az emberek vagy a családok szoktak készíteni. – De miért ne lehetne egy országnak is ilyen? – kérdezi Humusz. – Hiszen itt ugyanúgy vannak bevételek és kiadások, csak más célokra kell fordítani a pénzt.

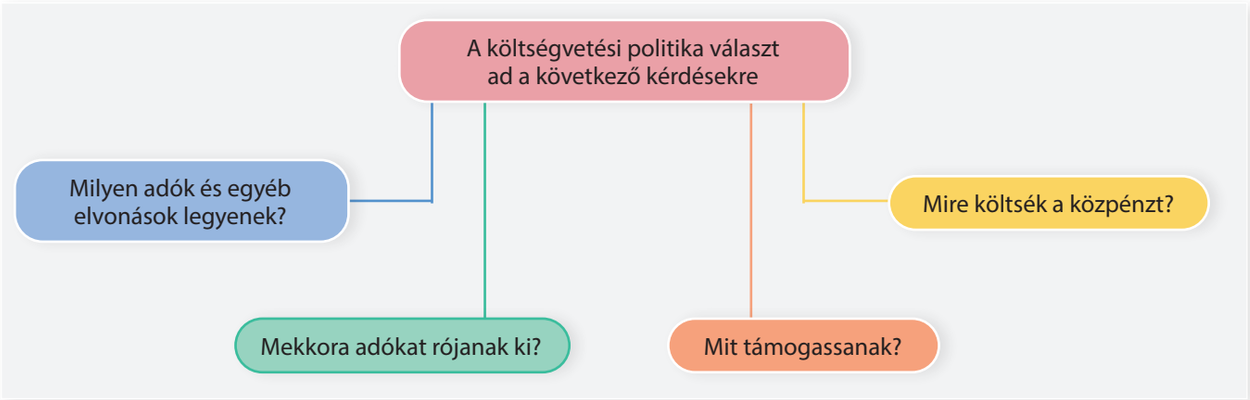
3. Kinek a véleményével értesz egyet?
4. Sorolj fel néhány tényezőt, miben különbözhet egy háztartás és az állam költségvetése!

Az állam közösségi feladatai, amire a bevételeit felhasználja, jelentkezhetnek országosan vagy helyileg a különböző régiókban, városokban vagy falvakban. Azt a „pénztárcát", amelyben az állam a közpénzt tartja, és amelyikből a közösség kiadásait fizeti, **államháztartásnak** nevezzük. Az államháztartás részekből épül fel, melyek között megoszlanak a feladatok és a felhasználható források. Az államháztartás legfontosabb eleme a **központi költségvetés**, amely az állam társadalmi és gazdasági működésének pénzügyi alapja. Ez a háztartások költségvetéséhez hasonlóan az állam várható bevételeit és kiadásait tartalmazza egy évre vonatkozóan. A központi költségvetést minden évben előre eltervezik, majd azt a tervet hajtják végre. A tervezés során célokat határoznak meg, és felsorolják a megvalósításhoz szükséges eszközöket. Ezt nevezzük **költségvetési politikának.**

A 2004-es EU-csatlakozásunk óta a költségvetés bevételeinek egy meghatározott része az unió központi költségvetésébe kerül, ugyanakkor az EU Magyarországnak fejlesztési célokra többletforrásokat juttat.

A költségvetési politika főbb kérdései

Minden évben a következő évi központi költségvetés tárgyalásakor nagyon élénk vita zajlik az Országgyűlésben. A képviselők azt vitatják meg ilyenkor, hogy milyen célokra használják fel a következő évben a közpénzeket. A döntés sohasem egyszerű, hiszen minden kiadási tétel fontos, legyen az oktatásfejlesztés, honvédelem, munkahelyteremtés vagy autópálya-építés. Ilyenkor megpróbálják fontossági sorrendbe állítani a kiadási célokat. Egy-egy kormány értékrendje gazdaságpolitikájában is megmutatkozik, hiszen értékválasztása szerint rangsorolja a lehetséges célokat.

Mire költi a bevételeit az állam? Az államháztartás bevételeit a kiadások fedezetére használja fel az állam. Ezek lehetnek beruházások, árupiaci vásárlások, munkaerőpiaci kifizetések, vállalkozásoknak nyújtott támogatások vagy ellenszolgáltatás nélküli juttatások, amelyekkel a háztartásokat segíti.

Mit nevezünk központi költségvetésnek? Az államháztartás legfontosabb és legnagyobb része a központi költségvetés, amely az állam várható bevételeit és kiadásait tartalmazza számszerűen egy adott időszakra, amely általában egy év. A központi költségvetéssel kapcsolatban megfogalmazott célok és a hozzárendelt eszközök összessége a költségvetési politika.

32. Hogyan lehet egyensúlyban tartani a költségvetést?

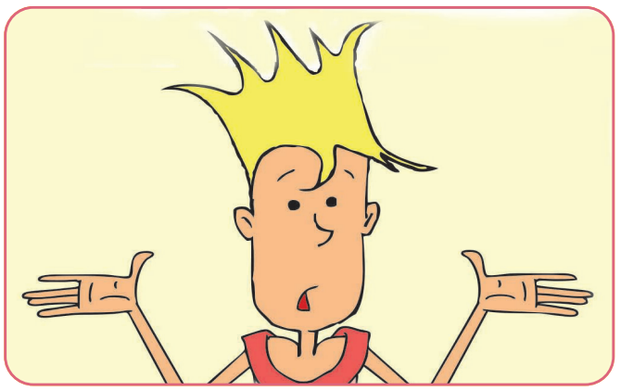
Mi történik, ha nincs egyensúlyban a központi költségvetés?

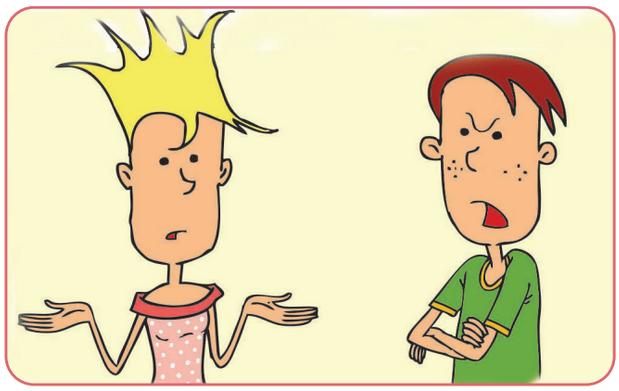
Szűkös a kassza

Mivel Pí érvelt leginkább a közös költségvetés mellett, megválasztjátok őt pénztárosnak. Nagy kedvvel lát neki a munkának, ám gyorsan lehervad az arcáról a mosoly: a kiadási tervek jócskán meghaladják a bevételeket. – Most mit tegyünk? – kérdezi tőled rémülten. – Ha azt akarjuk, hogy mindenkinek legyen szállása és ennivalója, nem marad pénz internetre, ha pedig internetet is akarunk, nem lesz elég enniváló? – Nincs más hátra, csökkentenünk kell a kiadásokat – mondja Sztoria, mire Humusz tiltakozni kezd: – Én nem bírom ki még egy napig sem kevés kajával.

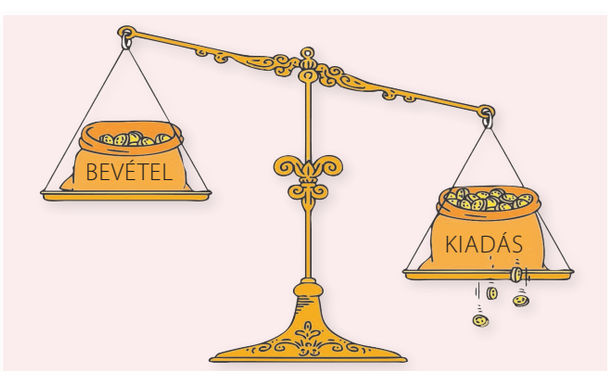

1. Hogyan lehet az élelmiszerrel takarékosan bánni?
2. Te milyen módon érnéd el, hogy minden célra jusson a közös kasszából?

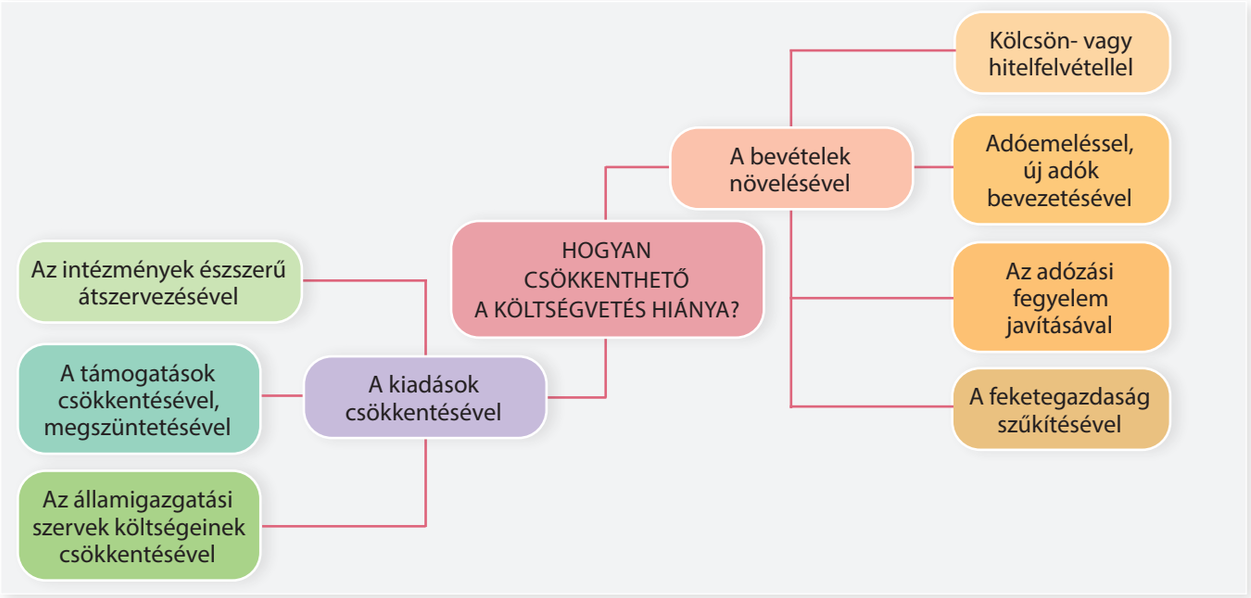
A központi költségvetés egyenlegét vizsgálva ritkán fordul elő, hogy az éves bevételek pontosan megegyeznek az éves kiadásokkal. Ugyanúgy, mint a háztartások esetében, megtörténhet, hogy az államnak több bevétele van, mint kiadása. Ezt nevezzük bevételi többletnek.

Sajnos azonban sokkal gyakrabban fordul elő az, hogy egy államnak kiadási többlete keletkezik. Ilyenkor a kiadások összege haladja meg a bevételekét. A kiadási többlet – tartalékok híján – hiányt

eredményez, amelyet a bevételek csökkenése vagy az állam túlköltekezése okozhat. A háztartásokhoz hasonlóan az államnak is meg kell oldania a hiány problémáját. Ehhez olyan kezelési módot kell választania, amely nem jár a lakosság életszínvonalának romlásával.

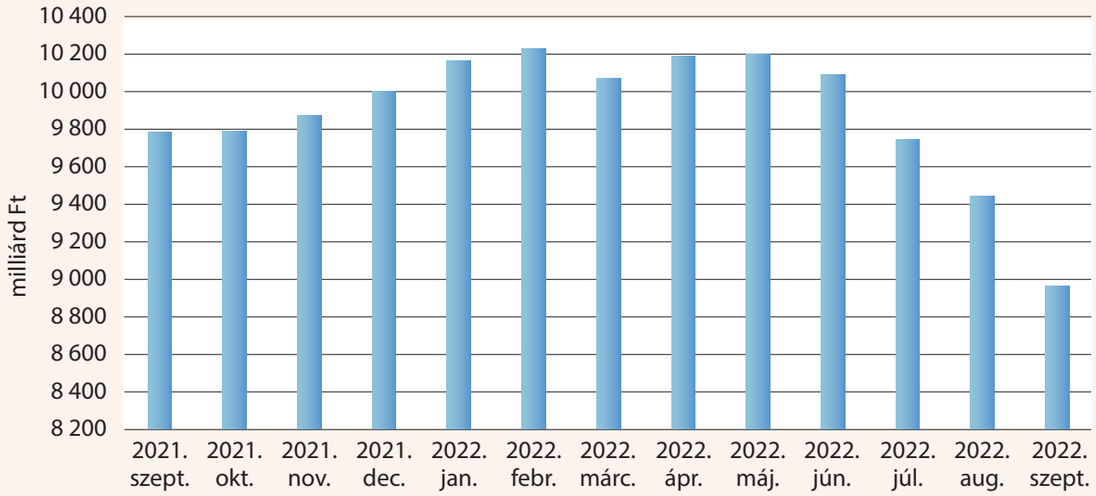
A költségvetési hiány csökkentésének lehetséges módjai

Az államháztartás hiányának egyik kezelési módja napjainkban, hogy az állam kötvényeket (állampapírokat) bocsát ki, és ezek megvásárlására ösztönzi a gazdaság valamennyi szereplőjét, a lakosságot, a vállalatokat, sőt külföldi gazdasági szereplőket is. Ők az értékpapír megvásárlásával pénzt adnak kölcsön az államnak. Az államnak a kölcsönöket kamatokkal együtt vissza kell fizetnie.

Az állam hitelt külföldön és belföldön is vehet fel. A hitelt kamatokkal együtt kell visszafizetni, ami növeli a következő évek kiadásait. Hazánkban a költségvetési hiány kezelésére állampapírokat bocsátottak ki. A magyar lakosság által megvásárolt államkötvények és kincstárjegyek mennyisége az elmúlt évtizedben jelentősen nőtt. 2022 februárjában a háztartások több mint 10 000 milliárd Ft befektetéssel rendelkeztek értékpapírszámlán. Az ezt követő hónapokban enyhe visszaesés volt megfigyelhető, de 2022 szeptemberében is közel 9000 milliárd Ft volt a befektetések értéke.

A lakossági állampapír-állomány változása

Forrás: MNB–AKK, 2022

Hogyan lehet az adósságot kezelni?

Egyensúly

Az oktatók másnap azokat küldik el bevásárolni, akik nem akartak a kiadásokból lefaragni, hogy tisztában legyenek a közös kassza fontosságával. Mentor szerint ugyanis a hősöknek is pontosan érteniük kell, hogy a takarékosság és a közös pénztárca egyensúlya legalább olyan fontos, mint az egyéni jólét. A vásárló hősjelöltek sikerrel megbirkóztak a szűkösség és az igények összehangolásával. A bevásárlás után Mentor új feladatot adott: – Találjátok ki, miként lehet a közös kassza bevételeit úgy növelni, hogy a lakók befizetése ne változzon! – Ez lehetetlen küldetés – mondja Sztoria elkeseredetten –, az oktatók azt akarják, hogy mindannyian elbukjunk. Pí hosszasan vakarja a fejét, majd kiböki: – Szerintem több megoldás is van a feladványra.

3. Milyen megoldásokra gondolhatott Pí? Indokold a válaszod!
4. Nézz utána, mit jelent az „államadósság" kifejezés!

A folyamatos, többéves kiadási többlet **államadósság** kialakulásához vezet. Az állam tartós eladósodása, akárcsak a háztartásokban, egy sor problémát vet fel, és cselekvésre ösztönzi a döntéshozókat. Amennyiben az adósság egy szintet meghalad (körülbelül az ország éves GDP-jét), az az ország gazdasági stabilitását és növekedésének lehetőségét veszélyeztetheti.

Ha a folyamat több éven át tart, akkor nehéz megfordítani, mert a megszokott szolgáltatásokról nem szívesen mondanak le az emberek, a támogatások csökkentését vagy kórházak, iskolák bezárását senki nem javasolja könnyű szívvel.

A költségvetési hiány csökkentésének egyik lehetősége a bevételek növelése. Ha a gazdaság jól működik, a jövedelmek emelkednek, így a vásárlások is növekednek. A több eladott áru után több adó folyik be a költségvetésbe, még akkor is, ha az adómértékek nem változtak. A növekvő gazdaságban több új vállalkozást alapítanak, amelyek szintén adóznak. A költségvetés bevételét emeli az is, ha az állami tulajdonú vállalkozások nyereségesek. Az állami vagyon befektetésének hozama is növelheti a bevételeket.

Hazánkban az állam adósságával kapcsolatos teendőket az Államadósság Kezelő Központ Zrt. látja el. Gondoskodik a központi költségvetés fizetőképességének fenntartásáról, valamint az államadósság kezeléséről. Feladatai közé tartozik az állampapírok kibocsátása is.

Egy háztartás eladósodottnak számít, ha éves bevételeit rendszeresen meghaladja a tartozása. Ugyanez a helyzet az államokkal is, ahol a bruttó hazai termékhez (GDP) viszonyítják az adósságot. Magyarország GDP-arányos bruttó államadóssága 2021 végén 77,3 százalék volt. Ez azt jelenti, hogy hazánkban minden megtermelt 100 forintból 77,3 forintot az államadósság kifizetésére kellene fordítanunk, ha az adósságot egy éven belül vissza akarnák fizetni.

Mi történik, ha nincs egyensúlyban a központi költségvetés? Ha a központi költségvetés nincs egyensúlyban, akkor bevételi vagy kiadási többlet van. A költségvetési hiányt az államnak úgy kell kezelnie, hogy az lehetőleg ne járjon a lakosság életszínvonalának romlásával.

Hogyan lehet az adósságot kezelni? A hosszú távú kiadási többlet államadóság kialakulásához vezet, ami – ha egy szintet meghalad – az ország gazdasági stabilitását és növekedésének lehetőségét veszélyezteti. Az államadósság jó gazdálkodással, a hiány megszüntetésével, a bevételek növelésével, illetve a kiadások lefaragásával is csökkenthető.

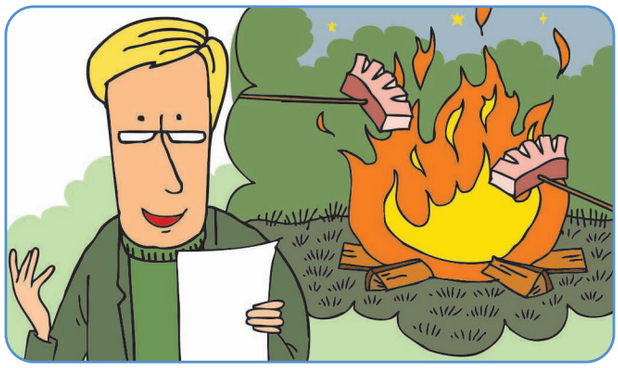
AZ EGYÉN GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI SZEREPE

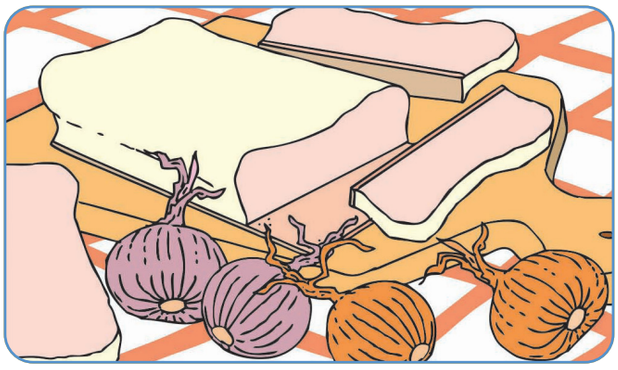
33. Szerepeink a gazdaságban és a társadalomban

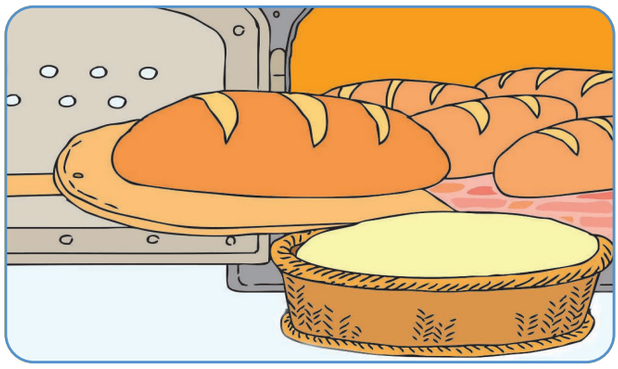
Milyen gazdasági szerepei vannak egy embernek?

Csapatjáték

Elérkezett a táborban az utolsó este, amit a lakók nagy tábortűzzel és közös szalonnasütéssel készülnek megünnepelni. Mentor a jelölteket ötfős csapatokra osztja, mindegyik más-más feladatot kap a közös program kivitelezésében. Az egyik csapat a szalonnát és a hagymát szerzi be a közeli piacon a közös pénzből, a másik csapat bevonul a konyhába segíteni a kenyérsütésben, a harmadik csapatnak pedig a tábortűzhöz való fát kell összegyűjtenie az erdőben. – Ahhoz, hogy az esti program tökéletesen sikerüljön, minden csapatnak szorosan együtt kell működnie – mondja Mentor, aki szerint csak azok kerülhetnek a Hősképzőbe, akik nemcsak egyénileg, hanem csapatban is képesek a közös célokért tenni.

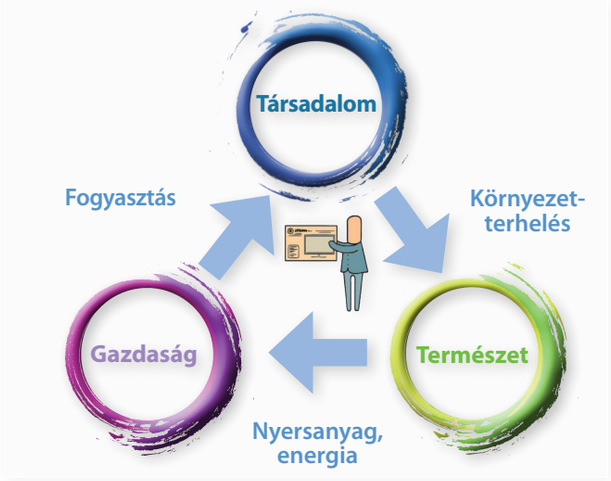

1. Miért fontos Mentornak, hogy a hősök együtt tudjanak működni? Indokold a válaszod!
2. Határozd meg, hogy milyen gazdasági szerepeket látnak el a csapatok a Hősök országában!

Valamennyien részei vagyunk a gazdaságnak, a társadalomnak és a természetnek is. A természeti erőforrások felhasználásán, a fogyasztáson és a környezetterhelésen keresztül ez a kapcsolat rendkívül szoros. Az erőforrások szűkössége miatt a döntésekkel járó felelősséget mindenkinek át kell éreznie. Az **egyének** egyrészt felelősek a saját életükért, a családjukért, másrészt hatnak a lakóhelyi, munkahelyi közösségre, a környezetükre is, ezért a felelősségük szélesebb körű.

Egy ember gazdasági szerepe az élete során folyamatosan változik, sőt több szerepe is lehet egyszerre. Vásárol, pénzt fektet be, megtakarít, állást vállal vagy éppen felmond a munkahelyén, iskolát választ, utazik. Így lehet például fogyasztó, munkavállaló, vállalkozó, adófizető, megtakarító vagy hitelfelvevő. Élete során mindenki számos olyan döntést hoz, amelynek gazdasági következménye van. Gazdasági következményekkel járó döntései azonban a saját háztartásán kívül befolyással vannak a vállalkozásokra, a különböző piacokra és így az egész nemzetgazdaságra is. Megfordítva is igaz: az egyéni döntéseket számtalan gazdasági, társadalmi szereplő, tényező befolyásolja. Kölcsönös függésben, egymásrautaltságban élünk.

Az egyén mint a társadalom, a gazdaság és a természet része

A pályaválasztás, az iskolatípus és a szakma kiválasztása gazdasági szempontból is jelentős döntés. Az iskolában megszerzett tudás azonban gyorsan veszíthet a használhatóságából. Ennek egyik oka egyszerűen a felejtés, a másik ok viszont az, hogy a fejlődés miatt az ismeretek idejétmúlttá válnak. A szakemberek szerint a szakmai ismereteknek a fele kb. 10 év alatt elavul, de ha valamilyen speciális tudással rendelkezik valaki, akkor ez az idő még ennél is rövidebb. Ezért az ember tudásának az élete során folyamatosan meg kell újulnia, így a tanulás a teljes életen át tartó folyamat. A tanulásnak fontos része az iskolai végzettség megszerzése után a képzéseken, tanfolyamokon való részvétel. Legalább ilyen fontos azonban a folyamatos tájékozódás és naprakészség. Erre ma már az internet számos lehetőséget biztosít.

Mit tehetünk másokért, mit tehetünk a szűkebb és tágabb környezetünkért?

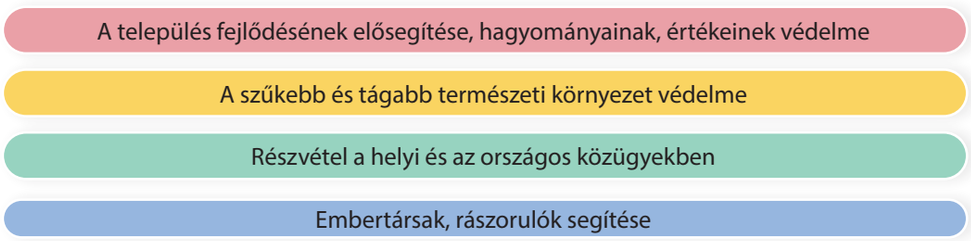
Tisztástisztítás

A Lekváros Bukta csapat a fagyűjtést kapta feladatául. – Hurrá, kirándulunk! – mondja lelkesen Sztoria, amikor elindul a csapat az erdőbe. A közeli tisztáson azonban borzasztó látvány fogadja őket: szemétkupacok mindenütt, egy rozsdás mosógép és kiborult olajoshordók hevernek a földön. – Ki tehette ezt? – kérdezi felháborodva Humusz, miközben egy olajban csúszkáló sündisznót próbál felemelni a földről. – Ezt nem hagyhatjuk annyiban! – mondja határozottan Bit. – Szóljunk a többieknek, hogy takarítsuk el ezt a sok szemetet! – De mi lesz így az esti tábortűzzel? – néz körbe kérdően Pí, ám Sztoria szerint a fagyűjtés várhat, a tisztás kitakarítása fontosabb az esti programnál.

3. Te kinek adsz igazat? Indokold a válaszod!
4. Gyűjtsd össze, hogy a környezetedben ki milyen lépéseket tesz a természet védelméért!

Döntéseink nem csak gazdasági jellegűek. Az emberek családot alapítanak, baráti, munkahelyi társaságuk van, házi kedvencet tartanak, autót vezetnek. Bárki bármilyen döntést hoz, és bármit tesz, annak következményei túlmutatnak a szűkebb környezetén, családján, háztartásán. Így mindenki felelőssé válik a tágabb környezetéért és az ott történtekért is. Ezt jelenti az **egyén társadalmi felelőssége.** Másokért, a szűkebb és tágabb környezetért mindenki tehet. Lehetőség van mások támogatására, önkéntes munkára vagy a környezet védelmére. Részt vállalhatunk a település értékeinek, hagyományainak védelmében, de részt vehetünk a közügyekben is.

A társadalmi felelősségvállalás területei

A társadalmi felelősségvállalás egyik lehetősége, hogy egyénileg segíti valaki a környezetében élőket, vagy beleszól a körülötte történő eseményekbe. Például segíti a szomszédját, rendbe teszi a háza körül a környezetet, eteti a madarakat, összeszedi a szemetet, szelektíven gyűjti a hulladékot, felszólal a lakógyűlésen, elmondja a véleményét, részt vesz a helyi és az országos választásokon.

Mód van arra is, hogy szervezett keretek között vegyen részt valaki a közügyekben, és társadalmi szervezetekben tevékenykedjen. Lehet ezeknek a szervezeteknek alapítója, tagja, alkalmazottja, önkéntes segítője.

Az egyén ezeket a szervezeteket támogathatja adománygyűjtéssel, saját maga is felajánlhat adományokat, vagy a személyi jövedelemadója 1%-át. Végezhet munkát egy szervezet keretein belül, nyújthat szolgáltatásokat (például festés, javítás, főzés, betegápolás), vagy részt vehet az érdekvédelmi tevékenységben például tanácsadással.

A világ legnagyobb civil természetvédelmi szervezete a World Wide Fund for Nature (WWF), magyarul Természetvédelmi Világalap. A WWF több mint 100 országban, a világ összes kontinensén tevékenykedő szervezet, amelynek világszerte több mint 5 millió fős támogató tábora van.

A WWF céljai közé tartozik a biológiai sokféleség megőrzése, a környezetszennyezés csökkentése és a fenntartható fejlődés elősegítése. Állandó kampányokat szervez az édesvizek védelméért, az erdők, az óceánok és partvidékek élővilágának megőrzéséért, az éghajlatváltozás következményeinek tudatosításáért és a veszélyeztetett fajok védelméért.

Milyen gazdasági szerepei vannak egy embernek? Az ember egyaránt része a gazdaságnak, a társadalomnak és a természetnek. Gazdasági szereplőként lehet például fogyasztó, munkavállaló, vállalkozó, adófizető, megtakarító, hitelfelvevő. Döntéseinek jelentős része gazdasági következményekkel jár a saját háztartására, a vállalkozásokra és a nemzetgazdaságra nézve.

Mit tehetünk másokért, mit tehetünk a szűkebb és tágabb környezetünkért? Mivel az egyéni döntések hatással vannak a társadalomra és a természeti környezetre is, ezért az egyén társadalmi felelősséggel is tartozik. A társadalmi felelősségvállalás egyik lehetősége, hogy egyénileg segíti valaki a környezetében élőket, és támogatóan szól bele a körülötte történő eseményekbe. Mód van arra is, hogy szervezett keretek között vegyen részt valaki a közügyekben, és társadalmi szervezetekben tevékenykedjen.

Kitárulnak a Hősképző kapui

A tisztás kitakarításában mindenki részt vett, sőt, amikor a beteg sündisznót Humusz a közeli falu állatorvosához vitte, onnan is többen csatlakoztak hozzátok. Néhány óra múlva az egész erdei tábor és a falubeliek a tisztáson nyüzsögtek, még Mentor is feltűrte az ingujját, és segített a rozsdás mosógépet egy teherautóra rakni.

Néhány óra múlva a szemétkupacnak csak a hűlt helye maradt, ám közben beesteledett. Sötétben nem lehet fát gyűjteni, hogy lesz így tábortüzünk? – kérdezte Sztoria elszontyolodva. Az állatorvos felnevetett, és elmondta: a helyiek annyira hálásak voltak a segítségért, hogy nemcsak tüzet raktak, hanem még bográcsokat is hoztak, hogy egy közös vacsorával hálálják meg a hősjelöltek segítségét.

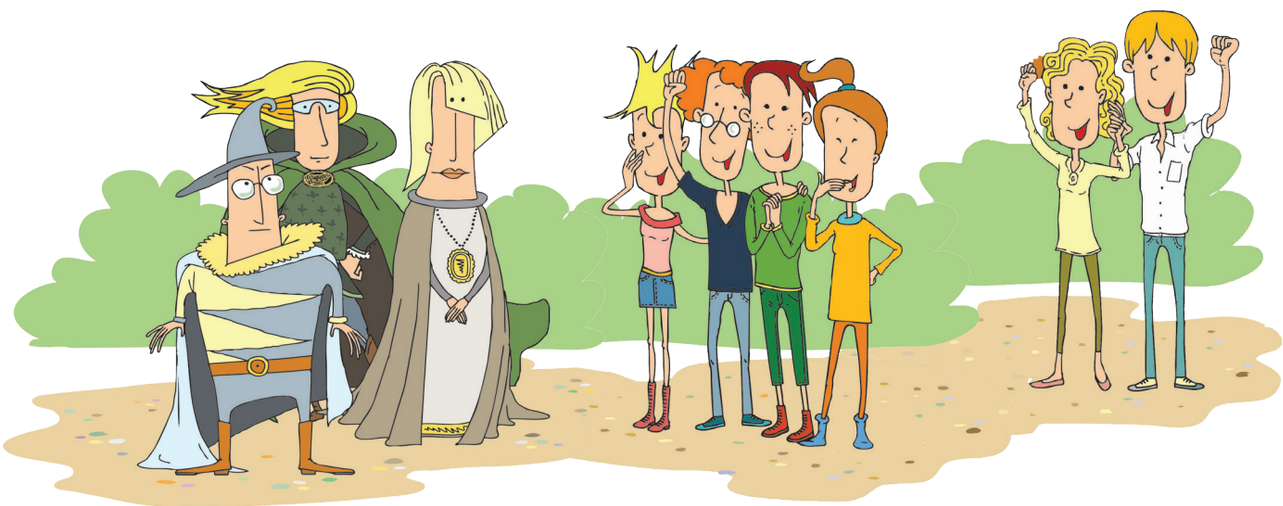
Az este remekül sikerült: a bográcsban finom étel rotyogott, a sülő szalonna illata lengte be a tábort. A helyiek történeteket meséltek a falu életéből, a táborlakók pedig az eddigi kalandjaikról számoltak be, sőt, Bit és Sztoria még egy közös dalt is előadott.

Amikor a falusiak elbúcsúztak, Mentor minden jelöltet a tűz köré hívott. – Büszke vagyok rátok, mindannyian remekül helytálltatok az erdei táborban. Azonban – mondta elkomolyodva – a hősképző kapuján csak a legjobb csapat léphet be, ezért most döntenünk kell.

Az oktatók nem tudnak a csapatok között választani, ezért Mentorra marad a döntés.

A bölcs hosszasan néz rátok, majd azt mondja: – A Lekváros Bukta csapat tagjainak egyéni képességei lenyűgözőek. Pí a számok embere, aki jól átlátja a bonyolult problémákat, Humusz ereje és a természetismerete lenyűgöző, az étvágyáról már nem is beszélve. Bit mindent tud a számítógépekről, Sztoria pedig a régmúlt korokról. Te pedig – mondja hozzád fordulva – a küldetések során bebizonyítottad, hogy szívesen támogatsz másokat, véded a környezetedet, és ha kell, önkéntes munkát is végzel.

Majd Mentor a többiek felé fordul. – Mindannyian képesek vagytok rá, hogy hőssé váljatok! Az utolsó próba azonban azt is megmutatta, hogy az igazi szuperhősök képesek az egyéni érdekeik elé helyezni a közösség szolgálatát. Ők eltértek a kitűzött feladattól, azonban ezt nem a saját érdekükben, hanem egy fontosabb cél miatt tették. Ezért úgy döntöttem, hogy a Lekváros Bukta csapata nyerte meg a versenyt. Várunk benneteket ősztől a Hősképzőben! – mondja mosolyogva Mentor, miközben átnyújt a csapattagoknak egy-egy oklevelet.

FÜGGELÉK

Fogalmak

Adóelkerülés | Az adóelkerülés az adójogszabályok megkerülése, a szabályok „kijátszása" annak érdekében, hogy a fizetendő adó csökkenjen, vagy nulla legyen.

Adó | Adónak nevezzük azt az államnak befizetett pénzösszeget, amelyből az állam fedezi a társadalom közös kiadásainak egy részét. Ilyen az árusvásárláskor kifizetett vagy a bérből levont adó.

Adós | Adósnak nevezzük azt, aki a hitelszerződés alapján igénybe veszi a hitelt, vagy egyéb tartozással kapcsolatos fizetési kötelezettsége van.

Adósságkezelés | Az adósságkezelés olyan fizetéskönnyítő megoldás, amellyel helyreállítható az adós pénzügyi egyensúlya.

Állam | Az állam az a legfőbb hatalommal rendelkező intézményrendszer, amely egy ország lakosságának életét irányítja.

Államadósság | Az államadósság egy adott időpontban az állam által igénybe vett idegen pénzeszközök és a még vissza nem fizetett tartozások összessége.

Államháztartás | Az államháztartás az állam gazdálkodó tevékenysége, amely során a bevételeit beszedi és összegyűjti az állami költségvetésbe, majd felhasználja az állami feladatok ellátására.

Álláskeresési járadék | Az álláskeresési járadék olyan, a munkanélkülieknek biztosított ideiglenes jövedelem, amellyel munkakeresésüket támogatja az állam.

Ár | Az ár az áru pénzben kifejezett értéke.

Árfolyam | Az árfolyam egy sajátos ár. Több fajtája is van. A valutaárfolyam azt mutatja meg, hogy egy adott pillanatban milyen arányban cserélhetők ki egymással a különféle országok pénznemei. Az árfolyam lehet egy értékpapír aktuális tőzsdei ára is.

Árupénz | Az árupénz olyan értékesnek tekintett tárgy, amelyet pénzként használnak.

Átütemezés | A hitelek átütemezéséről beszélünk, ha egy hitelnek azáltal csökken a törlesztőrészlete, hogy a visszafizetés futamidejének hossza megnő.

Bankbetét | Bankbetétnek nevezzük azt a hosszabb-rövidebb ideig a bankban elhelyezett pénzt, amelynek használatáért a pénzintézet kamatot fizet.

Banki átutalás | A banki átutalás olyan fizetési mód, amikor a bankszámla tulajdonosa utasítja a bankját, hogy egy összeget a bankszámlájáról egy másik banknál lévő számlatulajdonos számlájára küldjön el.

Bankkártya | A bankkártya a bankszámlához kapcsolódó műanyag kártya, amelyet a bank azért ad az ügyfeleinek, hogy készpénzt vehessenek fel a számlájukról vagy vásárlásnál helyettesítse a készpénzt.

Bankszámla | A bankszámla a bank által vezetett nyilvántartás, amelyen ügyfelének a pénzét kezeli, és a számlatulajdonos megbízásait teljesíti.

Bankszámlakivonat | A bankszámlakivonat a számlatulajdonosnak küldött banki értesítés, amelyen a bank közli az ügyféllel a bankszámla egyenlegét és az adott időszakban végrehajtott jóváírásokat és terheléseket.

Bankszámlapénz | A bankszámlapénz a pénz egyik megjelenési formája. Nem kézzelfogható, a pénz bankszámlákon nyilvántartott adat.

Befektetés | A befektetés a rendelkezésre álló pénz, vagyon felhasználása a jövőbeni hozam, vagyonnövekedés érdekében.

Beruházás | A beruházás nagy értékű termék vagy szolgáltatás beszerzése. A háztartások esetében ilyen például a mosógép, hűtőszekrény, autó vásárlása vagy a lakásfelújítás. Beruházást az állam és a vállalatok is megvalósíthatnak.

Beszedési megbízás | A beszedési megbízás egy olyan fizetési mód, amikor a bank a megbízója nevében egy bankszámláról leemel egy összeget, és a megbízó számláján jóváírja. Ehhez a számlatulajdonos előzetes engedélyére van szükség. Például a Vízművek megbízásából beszedik a vízfogyasztás díját egy személytől.

Betegszabadság | A betegszabadság a munkáltató által a beteg dolgozónak fizetett szabadság, amelyet legfeljebb a keresőképtelenség első 15 napjára fizet. Ennél hosszabb betegség esetén már táppénzt kap a munkavállaló. Ez utóbbit a beteg a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőtől kapja.

Betéti kamat | A betéti kamatot a pénzintézet fizeti annak az ügyfélnek, aki pénzbetétet helyez el nála. Ha például valaki egy évre betesz a bankba 1 000 000 forintot 2 százalékos kamatra, akkor év végén 20 000 forint kamatot számolnak el neki. Az összes pénze tehát 1 020 000 forint lesz.

Betétszámla | A betétszámla olyan bankszámla, amelyre a számlatulajdonos pénzt helyezhet el, és ezért a banktól kamatot kap.

Biztosítás | A biztosítás olyan pénzalap kialakítását jelenti, amely megvéd a jövőben bekövetkező események negatív anyagi következményeitől. Ezek lehetnek előre nem látható, véletlenszerű események (például csőtörés, betegség) vagy biztosan bekövetkező események (például külföldi nyaralás, nyugdíjba vonulás).

Bruttó hazai termék (GDP – Gross Domestic Product) | A GDP megmutatja, hogy egy év alatt az adott országban mennyi végső felhasználásra kerülő új terméket és szolgáltatást állítottak elő.

Bruttó munkabér | A bruttó munkabér a munkavállaló munkabérének teljes összege, amelyből még nem vonták le az adókat és járulékokat.

Család | A család a házastársi vagy élettársi, illetve vérségi kapcsolatban együtt élők szűkebb köre.

Családi költségvetés | A családi költségvetés olyan pénzügyi terv, amelyben egy időszakra összesítik a várható bevételeket és a várható kiadásokat.

Családi pótlék | A családi pótlék olyan havi rendszerességgel nyújtott pénzbeli támogatás, amelylyel az állam a gyermekek nevelési és iskoláztatási költségeihez járul hozzá, nevelési ellátás vagy iskoláztatási támogatás formájában.

Csecsemőgondozási díj (csed) | A csecsemőgondozási díj a gyermek születésekor a szülő nőnek kifizetett összeg, amely a kieső jövedelem pótlását szolgálja.

Deviza | A deviza külföldi pénznem, de nem konkrét, kézzelfogható, hanem pénzre szóló követelés. Ilyen például a bankszámlán tartott bankszámlapénz és az ehhez kapcsolódó utalvány.

Devizaárfolyam | A devizaárfolyam egy deviza másik devizában kifejezett árát jelenti.

Diákmunka | A diákmunka a diákok által bérezésért végzett munka.

Egészségbiztosítás | Az állam által meghatározott ellátások, amelyek az egészség megőrzéséhez, helyreállításához, javításához szükségesek. Az egészségbiztosítás keretén belül határozza meg az állam azt is, hogy a dolgozók – betegség miatt kieső – jövedelmét hogyan pótolja.

Egyén | Az egyén az ember az egyedi tulajdonságaival, meggyőződésével, szokásaival együtt.

Egyén társadalmi felelőssége | Az egyén társadalmi felelőssége azt fejezi ki, hogy döntéseinek következményei túlmutatnak a szűkebb környezetén, családján, háztartásán, ezzel felelőssé válik a tágabb környezetében történtekért is.

Egyensúlyi ár | Egyensúlyi árnak a piac stabil állapotához tartozó árat nevezzük. Az az ár, amelynél az eladók minden árut el tudnak adni, nem marad felesleg, és a vevők sem szenvednek hiányt.

Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ) | Az ENSZ nemzetközi szervezet, amely 1945-ös megalakulása óta segíti az államok közötti együttműködést. Ennek főbb területei: a világbéke megteremtése, a nemzetközi jog és biztonság, gazdasági fejlődés, szociális ügyek, emberi jogok.

Eladósodás | Az eladósodás az a folyamat, amelynek során egy gazdasági szereplő rendszeresen többet költ, mint amennyi bevétele van.

Elkülönített alap | Az elkülönített alapokat, azaz pénzeket az állam csak egy adott cél megvalósítására használhatja fel. Például a Nemzeti Foglalkoztatási Alap bevételeit csak foglalkoztatási célok finanszírozására lehet fordítani.

Értékpapír | Az értékpapír olyan irat, amely valamilyen vagyonhoz kapcsolódó jogot jelent. Ez lehet például vállalkozás vagy áru tulajdona, hitelkövetelés, jövőbeni fizetési ígéret. Legismertebbek a részvény, a kötvény és az állampapírok.

Euró | Az euró az Európai Unió közös pénze. Azokban az uniós országokban, amelyek csatlakoztak az euró bevezetéséről szóló megállapodáshoz, és teljesítették a bevezetés feltételeit, az euró felváltotta a nemzeti pénzt.

Export | Az export azokat a termékeket és szolgáltatásokat jelenti, amelyeket belföldön állítanak elő, és külföldön értékesítenek. Az exportot más szóval kivitelnek nevezik.

Feketegazdaság | Feketegazdaságnak azokat a gazdasági tevékenységeket és a belőlük származó jövedelmet nevezzük, amelyeket a hatóságok nem tartanak nyilván, illetve kikerülik az állami szabályozást, vagy adózás szempontjából rejtve maradnak az állam elől.

Felelősség | Egy adott személy vagy társadalmi, gazdasági szereplő tudatosan vállalja viselkedésének, döntésének következményeit.

Fenntartható fejlődés | A fenntartható fejlődés azt jelenti, hogy úgy gazdálkodunk a jelenben, hogy nem veszélyeztetjük a jövő nemzedékeinek esélyét ahhoz, hogy majd ők is kielégíthessék szükségleteiket.

Fogyasztás | A fogyasztás a termékek felhasználását és a szolgáltatások igénybevételét jelenti.

Fogyasztási cikkek piaca | A fogyasztási cikkek piaca az a piac, ahol a háztartások által keresett termékeket és szolgáltatásokat kínálják eladásra.

Folyó fogyasztási kiadás | Folyó fogyasztási kiadásnak a létfenntartással, a mindennapi élettel kapcsolatos kiadásokat nevezzük; például élelmiszerek, ruhák, tisztítószerek vásárlása.

Futamidő | A futamidő az az időtartam, amely a hitel felvételétől a teljes tartozás visszafizetéséig tart.

Gazdálkodás | A gazdálkodás a szükségletek kielégítésére irányuló tudatos tevékenység, a rendelkezésre álló erőforrások észszerű hasznosítása.

Gyermekápolási táppénz (gyáp) | A gyermekápolási táppénz a 12 éven aluli gyermek betegsége esetén a szülőt megillető pénzbeli ellátás.

Gyermekgondozási díj (gyed) | A gyermekgondozási díj az a jövedelem, amellyel az állam a gyermekvállalást támogatja. Feltétele a bejelentett munka, tehát a biztosítási jogviszony, amely igazolja az adók, járulékok befizetését.

Hazai feldolgozású termék | A hazai feldolgozású termék Magyarországon készült, de többségében külföldi eredetű összetevőket tartalmaz.

Hazai termék | A hazai termék összetevőinek legalább ötven százaléka magyar, és a feldolgozás minden egyes lépése Magyarországon történt.

Háztartás erőforrásai | A háztartás erőforrásainak a háztartás gazdálkodásához szükséges tényezőket nevezzük: munkavégző képesség, idő, vagyon, jövedelem.

Háztartás | A háztartás az együtt élők gazdálkodása, a szükségletekről való gondoskodást és az ezzel kapcsolatos teendőket jelenti, amelyet közös jövedelemből oldanak meg.

Háztartási napló | A háztartási napló olyan kimutatás, amelyben a bevételeket és a kiadásokat tételesen, folyamatosan vezetik.

Helyettesítő termék | A helyettesítő termékek a hasonló tulajdonságokkal rendelkező, azonos szükségletet kielégítő termékek. Például a vaj és a margarin.

Helyi termék | A helyi termék helyben előállított, helyi alapanyagból, hagyományos módszerekkel készült termék, amelyet kisvállalkozás állított elő.

Hitel | A hitel során a hitelező pénzt ad az adósnak, akinek azt kamattal és egyéb költségekkel együtt kell visszafizetnie. A visszafizetés ütemezését, általában havi részletekben, a hitelszerződésben határozzák meg.

Hitelező | Hitelező az, aki a hitelszerződés alapján más számára hitelt nyújt.

Hitelkamat | A hitelkamat az a pénzösszeg, amelyet a hitelező a kölcsönadott pénz használatáért kér az adóstól.

Hozam | A hozam a befektetés révén elért eredmény, amely lehet nyereség vagy veszteség is.

Hungarikum | A hungarikum gyűjtőfogalom, amelylyel a jellegzetesen magyar, egyedi és különleges csúcsteljesítményeket jelölik. Ezek lehetnek agrár- és élelmiszer-gazdasági, egészséghez és életmódhoz kacsolódó termékek, ipari és műszaki megoldások, a kulturális örökség részei, sportteljesítmények, a természeti környezet elemei, turizmushoz, vendéglátáshoz kapcsolódó értékek. Ilyen például a magyar akácméz, a Hévízi-tó és a hozzá kapcsolódó gyógyászat, Puskás Ferenc életműve stb.

Import | Az import azokat a termékeket és szolgáltatásokat jelenti, amelyeket külföldön állítanak elő, és belföldön értékesítenek. Az importot más szóval behozatalnak nevezik.

Infláció | Az infláció az a folyamat, amelynek során az áruk és a szolgáltatások ára tartósan és folyamatosan emelkedik. Ezzel együtt a pénz értéke csökken.

Infrastruktúra | Az infrastruktúra a termeléshez nélkülözhetetlen intézmények, eszközök, berendezések, létesítmények összességét és a működtetésükhöz szükséges szolgáltatásokat fejezi ki. Ilyenek például az épületek, az áramszolgáltatás, a közlekedési hálózat és szállítóeszközök.

Jelzálogjog | A jelzálog a hitelszerződéshez kapcsolódik. Ha az adós nem fizet, akkor a bank a szerződésben rögzített és jelzáloggal terhelt dolog (például lakás, telek, autó) tulajdonosa lesz. A bank úgy jut a pénzéhez, hogy értékesíti a dolgot.

Jólét | A jólét jelentése a gazdagsággal rokon. Azt fejezi ki, hogy a szükségletek kielégítésének nincs pénzügyi akadálya.

Jóllét | A jóllét nem az anyagi gazdagságot, hanem a boldogságot, a jó közérzetet, az elégedettséget fejezi ki.

Jövedelem | A jövedelem az a pénzösszeg, amely fogyasztásra és megtakarításra fordítható. A háztartás jövedelmének több forrása is lehet, például munkabér, ösztöndíj, családi pótlék, vállalkozásból származó jövedelem.

Jutalom | A jutalom a munkavállaló többletjövedelme, a jól elvégzett munka utólagos elismerése.

Kamatláb | A kamatláb a kamat és a lekötött vagy kölcsönadott összeg arányát fejezi ki százalékos formában, általában egy évre vonatkozóan.

Kereslet | A kereslet kifejezi, hogy a fogyasztó különböző árak mellett mennyit hajlandó és képes megvásárolni egy termékből.

Kezes, kezesség | A kezesség a hitelszerződéshez kapcsolódó vállalás. A kezes írásban vállalja, hogy ha az adós nem fizet, akkor ő fizet helyette.

Kiegészítő termék | A kiegészítő termékek azok, amelyeket egy adott termék mellé vagy vele együtt fogyasztunk. Ilyen termékpár például a fogkefe és fogkrém vagy a számítógép és az egér.

Kínálat | A kínálat az az árumennyiség, amelyet adott árak mellett a termelők hajlandók és képesek előállítani, eladásra felkínálni.

Kockázat | A kockázat a döntésekkel járó veszély, veszteség lehetősége. Általánosabban: egy tevékenység eredményességének bizonytalanságát fejezi ki.

Korrupció | Korrupciónak azt a törvénybe ütköző cselekedetet nevezzük, amikor a piacgazdaság egyik szereplője pénzért vagy egyéb juttatásért cserébe meg nem érdemelt előnyhöz juttat egy másik szereplőt. A korrupciót a törvény szigorúan bünteti.

Költségvetési egyensúly | A költségvetési egyensúly az az állapot, amikor a bevételek összege pontosan annyi, mint a kiadásoké. Értelmezhető a háztartások, az állam, de más gazdasági szereplő esetében is.

Költségvetési hiány | A költségvetési hiány a költségvetésnek az az állapota, amikor több a kiadás, mint a bevétel.

Költségvetési politika | A költségvetési politika a központi költségvetéssel kapcsolatban megfogalmazott célok és a hozzárendelt eszközök összessége.

Költségvetési többlet | A költségvetési többlet a költségvetésnek az az állapota, amikor több a bevétel, mint a kiadás.

Kötvény | A kötvény egy értékpapír formájú hitel. Kibocsátója, mint adós, arra tesz ígéretet, hogy a kötvényen feltüntetett összeget kamattal együtt visszafizeti a kötvény vásárlójának, vagyis a hitelezőnek. Kötvényt kibocsáthat az állam, de egy vállalkozás is.

Központi Hitelinformációs Rendszer (KHR) | A KHR központi nyilvántartás a hitelt felvevő adósokról.

Központi költségvetés | A központi költségvetés az állam társadalmi és gazdasági működésének pénzügyi alapja és terve. Az állam várható bevételeit és kiadásait tartalmazza, általában egy évre vonatkozóan.

Központi Statisztikai Hivatal (KSH) | A KSH olyan szakmai szervezet, amely Magyarország társadalmáról és gazdaságáról gyűjt adatokat, feldolgozza és rendszerezve nyilvánosságra hozza azokat.

Külkereskedelem | A külkereskedelem különböző országok vállalkozásai közötti adásvétel.

Külkereskedelem szerkezete | A külkereskedelem szerkezete a termékcsoportok szerinti összetételt fejezi ki.

Magántulajdon | A magántulajdon egyes személyek vagy vállalkozások vagyona, eszköze, pénze stb., amelyet saját döntésük szerint használhatnak és értékesíthetnek.

Magyar termék | A magyar termék magyar alapanyagból, Magyarországon készült.

Megtakarítás | A megtakarítás az összes jövedelem és a fogyasztásra fordított összeg különbsége.

Multinacionális vállalat | A multinacionális vállalat olyan nemzetközi vállalat, amelynek tevékenysége átlépi az országhatárokat, és a tulajdonosai több nemzetből kerülnek ki.

Munkaképtelenség | Munkaképtelen az a munkavállaló, aki balesetet szenvedett, egészségkárosodás érte, vagy betegség miatt gyógykezelik, és ezért nem tud munkát végezni.

Munkamegosztás | A munkamegosztás az emberi tevékenységek, munkák részekre bontása, munkafajták elkülönítése, szakosodás a különböző feladatok elvégzésére, szakmákra, foglalkozási ágakra.

Munkanélküli | Munkanélküli az, aki munkaképes korú, nem dolgozik, de rövid időn belül munkába tudna állni, és keres is munkát. A regisztrált (nyilvántartott) munkanélkülinek együtt kell működnie a munkaügyi központtal, vagyis aktívan munkahelyet kell keresnie, a hivatalban rendszeresen meg kell jelennie, és a felkínált lehetőségeket, például a képzést, foglalkoztatást el kell fogadnia.

Munkavállaló | A munkavállaló vagy más néven alkalmazott, az a személy, aki munkájával egy szervezet, vállalkozás tevékenységében vesz részt, de nem annak a tulajdonosa. Munkaszerződéssel vagy megbízással alkalmazzák.

Munkavégző képesség | A munkavégző képesség egy feladat elvégzésére való alkalmasságot jelent.

Nemzetgazdaság | A nemzetgazdaság egy ország gazdaságának összessége.

Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) | A NEAK olyan központi hivatal, amely az egészségbiztosításra fordítható pénzt kezeli, erről nyilvántartásokat vezet, adatokat szolgáltat. 2017. január 1. előtt Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP) volt.

Nettó munkabér | A nettó munkabér az a bér, amely a munkavállaló hivatalos befizetési kötelezettségei után marad a bruttó munkabérből.

Nyereség | A nyereség a gazdasági tevékenység eredményének egyik formája. Az eredményt akkor nevezzük nyereségnek, ha a bevétel nagyobb, mint a kiadások pénzben kifejezett összege, azaz költsége. A nyereség más néven profit vagy haszon.

Nyitott gazdaság | A nyitott gazdaság olyan nemzetgazdaságot jelent, amelynek más országokkal sokoldalú, az átlagosnál nagyobb arányú kereskedelmi kapcsolatai vannak. A szükségleteket nemcsak saját termékekkel, szolgáltatásokkal elégítik ki, hanem nagy arányban külföldiekkel is, az országban előállított árukból, szolgáltatásokból pedig külöldön is jelentős mennyiséget értékesítenek.

Nyugdíj | A nyugdíj az állam által biztosított pénzbeli ellátás. Azok kapják, akik meghatározott életkort elértek vagy munkaképtelenné váltak. A nyugdíjhoz való jogot járulékfizetéssel lehet biztosítani.

Nyugdíjbiztosítás | A nyugdíjbiztosítás keretében az állam meghatározza a nyugdíjellátás feltételeit és formáit. Ilyen például az öregségi nyugdíj, a rokkantsági nyugdíj vagy az árvaellátás.

Ökológiai lábnyom | Az ökológiai lábnyom egy mutató, amely azt fejezi ki, hogy egy embernek vagy egy nemzetgazdaságnak mekkora terület kell a szükséges javak megtermeléséhez és az ezzel járó hulladék eltüntetéséhez úgy, hogy közben a környezetét ne károsítsa.

Öngondoskodás | Az öngondoskodás törekvés – saját elhatározásból és önerőből – az anyagi bizonytalanság csökkentésére.

Önkéntesség | Az önkéntesség saját elhatározásból, fizetség nélkül végzett tevékenység. Végezhető rendszeresen vagy alkalmanként, belföldön vagy külföldön, egyénileg vagy csoportosan a közös jó érdekében.

Önkormányzat | Az önkormányzat olyan irányító testület, amelyet a településeken élő lakosok saját ügyeik intézése céljából választanak.

Ösztöndíj | Az ösztöndíj olyan pénzbeli támogatás, amellyel a diákok jó tanulmányi eredményeit ismerik el, illetve hozzájárulnak tanulmányaik elvégzéséhez vagy kutatómunka, művészeti, sportteljesítmény eléréséhez.

Pénz | A pénz általánosan használt csereeszköz, amellyel kifejezhető az áruk értéke. A pénz felhasználható bármilyen termék vagy szolgáltatás megvásárlására, adósság megfizetésére, összegyűjthető, későbbi vásárlásra félretehető.

Piac | A piac az adásvételek összessége. A piac lehet konkrét hely, ahol folyamatosan adnak és vesznek, továbbá jelen vannak a termékek és szolgáltatások, valamint az eladók és a vevők. Létezik azonban olyan piac is, ahol a szereplők nem találkoznak egymással, sőt az áru sincs jelen, például az interneten történő adásvétel esetében.

Piacgazdaság | A piacgazdaság a kereslet és a kínálat által szabályozott, a magántulajdont előnyben részesítő gazdasági rendszer. A piacgazdaságban a termelési tényezők többségében magántulajdonban vannak, ezeket haszon elérése érdekében működtetik. A mai piacgazdaságban a gazdasági szereplők a piaci törvényszerűségek alapján döntenek, de tevékenységüket az állam szabályozza.

Piaci mechanizmus | A piaci mechanizmus az a folyamat, amikor a piaci ár, a kereslet és a kínálat hatnak egymásra, befolyásolják alakulásukat. A kereslet és kínálat változásait elsősorban a vevők és eladók döntései határozzák meg.

Prémium | A prémium egy előre meghatározott feladat teljesítéséért járó többletjövedelem.

Részvény | A részvény tagsági jogokat megtestesítő értékpapír, amely a vállalkozás alaptőkéjének egy részét testesíti meg. A részvény tulajdonosa a vállalkozás tulajdonosa. A vállalkozás nyeresége esetén osztalékra jogosult.

Szolgáltatás | A szolgáltatás tevékenység, mellyel nem terméket hoznak létre, hanem közvetlenül kielégítenek egy szükségletet. Például áramszolgáltatás, könyvelés, kozmetikai szolgáltatás, pénzügyi szolgáltatások.

Szolidaritás | A szolidaritás kölcsönös, önkéntes segítségnyújtás, a rászorulók segítése nehéz helyzetük megoldásában. Tágabb értelemben a szolidaritás egy-egy cél érdekében másokkal történő közösségvállalás.

Szűkösség | A szűkösség az az állapot, amikor az erőforrások, lehetőségek nem elegendőek az összes szükséglet kielégítéséhez. Szűkösség a gazdaság bármely szintjén előfordulhat: háztartásban, vállalkozásoknál és nemzetgazdasági szinten is.

Szükséglet | A szükséglet az egyénnek vagy a közösségnek szükséges termék vagy szolgáltatás iránti igény. Vannak alapvető szükségletek, melyek az emberi élet fenntartásához elengedhetetlenek, például az éhség. Más szükségletek az élet minőségének javítására irányulnak, például ebéd egy színvonalas étteremben, nyaralás stb.

Táppénz | A táppénz havi rendszerességű ellátás, amelyet munkaképtelenségének időtartama alatt, a betegszabadság idejének lejárta után kap a dolgozó. A táppénz a pénzbeli egészségbiztosítási ellátások egyik formája, amelyet az állam fizet.

Társadalmi jövedelem | A társadalmi jövedelem az a jövedelemrész, amelyet a háztartások az államtól kapnak meghatározott szempontok szerint, ilyen például a családi pótlék.

Tartós fogyasztási cikk | Tartós fogyasztási cikkek a több éves használatra szánt, nagyobb értékű termékek, mint például egy televízió, mosógép, autó.

Teljes hiteldíjmutató (THM) | A THM a hitelfelvétellel kapcsolatos összes költséget fejezi ki a hitel összegéhez viszonyítva százalékos formában. Megmutatja, hogy mennyibe kerül a hitel, és összehasonlíthatóvá teszi a hitelajánlatokat.

Termék | A termék valamely szükséglet kielégítésére alkalmas dolog, amely többnyire emberi munka eredménye.

Termelés | A termelés termékek, szolgáltatások létrehozásának folyamata, melynek során erőforrásokat használnak fel.

Termelési erőforrások piaca | A termelési erőforrások piaca az a piac, ahol a vállalkozások vásárolják meg a termékek és szolgáltatások előállításához szükséges erőforrásokat.

Természetbeni juttatás | A természetbeni juttatás olyan termék vagy szolgáltatás, amelyet a munkavállaló ingyen vagy kedvezményesen kap a munkáltatótól.

Természetvédelmi Világalap (WWF – World Wide Fund for Nature) | A Természetvédelmi Világalap a legnagyobb civil, azaz nem állami alapítású természetvédelmi szervezet. 1961-ben alakult, 96 országban tevékenykedik, és közel 5 millió tagja van.

Tisztességtelen piaci magatartás | A tisztességtelen piaci magatartás esetén valamelyik piaci szereplő megsérti a versenytársak vagy a fogyasztók érdekeit azzal, hogy rontja a versenytársak jó hírnevét, üzleti titkot szerez meg, megtévesztő tájékoztatást ad, megakadályozza vagy korlátozza a versenyt, vagy visszaél az erőfölényével.

Törlesztőrészlet | Törlesztőrészlet a felvett hitel részletekben történő visszafizetésekor az egy-egy alkalommal fizetett összeg.

Tőzsde | A tőzsde olyan piac, ahol nagy tételekben, szervezetten folyik az adásvétel. Minden tőzsdén szigorúan meghatározottak az adásvétel szabályai, a forgalmazott áruk köre, a forgalmazás időtartama és az adásvételre jogosultak köre.

Transznacionális vállalat | A transznacionális vállalat olyan nemzetközi vállalat, amelynek tulajdonosai egy nemzethez tartoznak, de tevékenysége átlépi az országhatárokat.

Tudatos vásárló | A tudatos vásárló ismeri saját jogait, a termék vagy szolgáltatás megvásárlása előtt tájékozódik, és a lehető legjobb ajánlatot választja.

Tulajdon | A tulajdon olyan érték, amellyel egy vagy több személy sajátjaként rendelkezik. Lehet anyagi vagy szellemi érték is.

Tulajdonból származó jövedelem | A tulajdonból származó jövedelem a vagyon hasznosításából származó jövedelemforma, amely keletkezhet például bérleti díjból vagy kamatból.

Túlkereslet | A túlkereslet az a piaci helyzet, amikor adott ár mellett egy áruból többet keresnek a piacon, mint amennyit eladásra kínálnak.

Túlkínálat | A túlkínálat az a piaci helyzet, amikor adott ár mellett egy áruból többet kínálnak a piacon, mint amennyit a vevők meg kívánnak vásárolni.

Turizmus | A turizmus olyan utazást és tevékenységet jelent, amelynek során az egyének néhány napra elhagyják a lakó- és munkakörnyezetüket. A turizmushoz hozzátartoznak a közben igénybe vett szolgáltatások és az a szervezet is, amely a szolgáltatásokat nyújtja.

Újratermelés | Az újratermelés a termelés folyamatos ismétlődése. Az ismétlődés történhet a korábbival azonos mennyiségben és azonos technikai szinten, vagy nagyobb mennyiségben, magasabb szinten, de csökkenő mennyiségben, alacsonyabb szinten is.

UNICEF | A UNICEF a United Nations International Children's Emergency Fund rövidítése, amelynek a magyar megfelelője az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Gyermek Gyorssegélyalapja. Az ENSZ intézménye az 1946-os alapítása óta 150 országban valósít meg gyermekvédelmi programokat. A UNICEF csak adományokból tartja fenn magát, és valósítja meg programjait.

Vagyon | A vagyon a valaki tulajdonában lévő értékkel rendelkező dolgok összességét jelenti.

Vállalkozó | A vállalkozó az a személy, aki haszonszerzés céljából, kockázatot vállalva állít elő terméket, szolgáltatást, és ezeket a piacon értékesíti.

Valuta | Valutának nevezik egy adott országban a másik ország készpénzét, érméit, bankjegyeit.

Veszteség | A veszteség a gazdasági tevékenység eredményének egyik formája. Az eredményt akkor nevezzük veszteségnek, ha a bevétel kisebb, mint a költségek összege.

Zsebpénz | A zsebpénz valakitől – például családtagtól – rendszeresen kapott, kisebb összeg.

Grafikonok, táblázatok, internetes hivatkozások forrásjegyzéke

1. lecke: A háztartások száma
ksh.hu/stadat_files/jov/hu/jov0012.html
(letöltés ideje: 2022. 11. 02.)

1. lecke: Miért és hogyan gazdálkodik a háztartás? – Érdekesség
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/haztszatellit.pdf
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

3. lecke: A társadalmi jövedelmek megoszlása
ksh.hu/stadat_files/jov/hu/jov0008.html
(letöltés ideje: 2022. 11. 02.)

4. lecke: A háztartások egy főre jutó fogyasztási kiadásai
ksh.hu/stadat_files/jov/hu/jov0030.html
(letöltés ideje: 2022. 11. 02.)

7. lecke: Fizetési megoldások
https://www.mnb.hu/letoltes/fizete-si-rendszer-jelente-s-2022.pdf
(letöltés ideje: 2022. 11. 04.)

7. lecke: Hogyan kell számlát és kártyát választani? – Érdekesség
http://www.hitelintezetiszemle.hu/letoltes/2-ilyes-varga.pdf
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

8. lecke: A háztartások megtakarításai Magyarországon
https://www.hrportal.hu/hr/a-haztartasok-megtakaritasainak-alakulasa-magyarorszagon-20221102.html
(letöltés ideje: 2022. 11. 04.)

8. lecke: A pénzügyi személyiségtípusok megoszlása
Luksander Alexandra, Németh Erzsébet, Béres Dániel, Zsótér Boglárka: Pénzügyi személyiségtípusok és az eladósodást befolyásoló pénzügyi attitűdök empirikus vizsgálata.
Közgazdász Fórum, közlésre elfogadva, megjelenés alatt

8. lecke: Milyen formában takarékoskodhatunk? – Érdekesség
http://penziranytu.hu/sites/default/files/csatolmany/penzugyi_szemelyiseg_kutatasi_jelentes_2015_11_02.pdf
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

12. lecke: A háztartások megtakarításainak és adósságainak alakulása
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qse008a.html?down=306
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

12. lecke: Milyen adósságkezelő megoldások léteznek az egyensúly helyreállítása érdekében? – Elmélet. Fogyasztóvédelem szómagyarázat
https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

12. lecke: Filmek a pénzügyi tudatosságról
https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/navigator-filmek/filmek-a-penzugyi-tudatossagrol
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

12. lecke: Alkalmazások
https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/alkalmazasok
(letöltés ideje: 2022. 03. 02.)

15. lecke: Egy diák lehetséges bevételei
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipec/documents/publication/wcms_797515.pdf
(letöltés ideje: 2022. 03. 01.)

16. lecke: Mire spórol a 11–15 éves korosztály?
http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/kiderult_mire_gyujtenek_a_magyar_gyerekek.598900.html
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

16. lecke: Hogyan használják a hétköznapokban a diákok a pénzüket? – Érdekesség
http://www.hazipatika.com/betegsegek_a_z/kenyszeres_vasarlas/824
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

18. lecke: Mivel mérjük egy ország gazdagságát? – Érdekesség
http://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/11/unicef_gyermekek-j%C3%B3ll%C3%A9te-RC11_2013.pdf
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

19. lecke: Hány Földre lenne szükség, ha mindenki úgy élne, mint az alábbi országok lakosai?
http://www.footprintnetwork.org/ecological_footprint_nations/ecological_per_capita.html
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

19. lecke: Mit tehetünk a környezet védelme érdekében? – Érdekesség
http://www.pontvelem.hu/szelektiv-hulladekgyujtes
(letöltés ideje: 2017. 02. 01.)

24. lecke: Térkép az eurót használó országokról, 2023
https://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/index.hu.html
(letöltés ideje: 2023. 01. 10.)

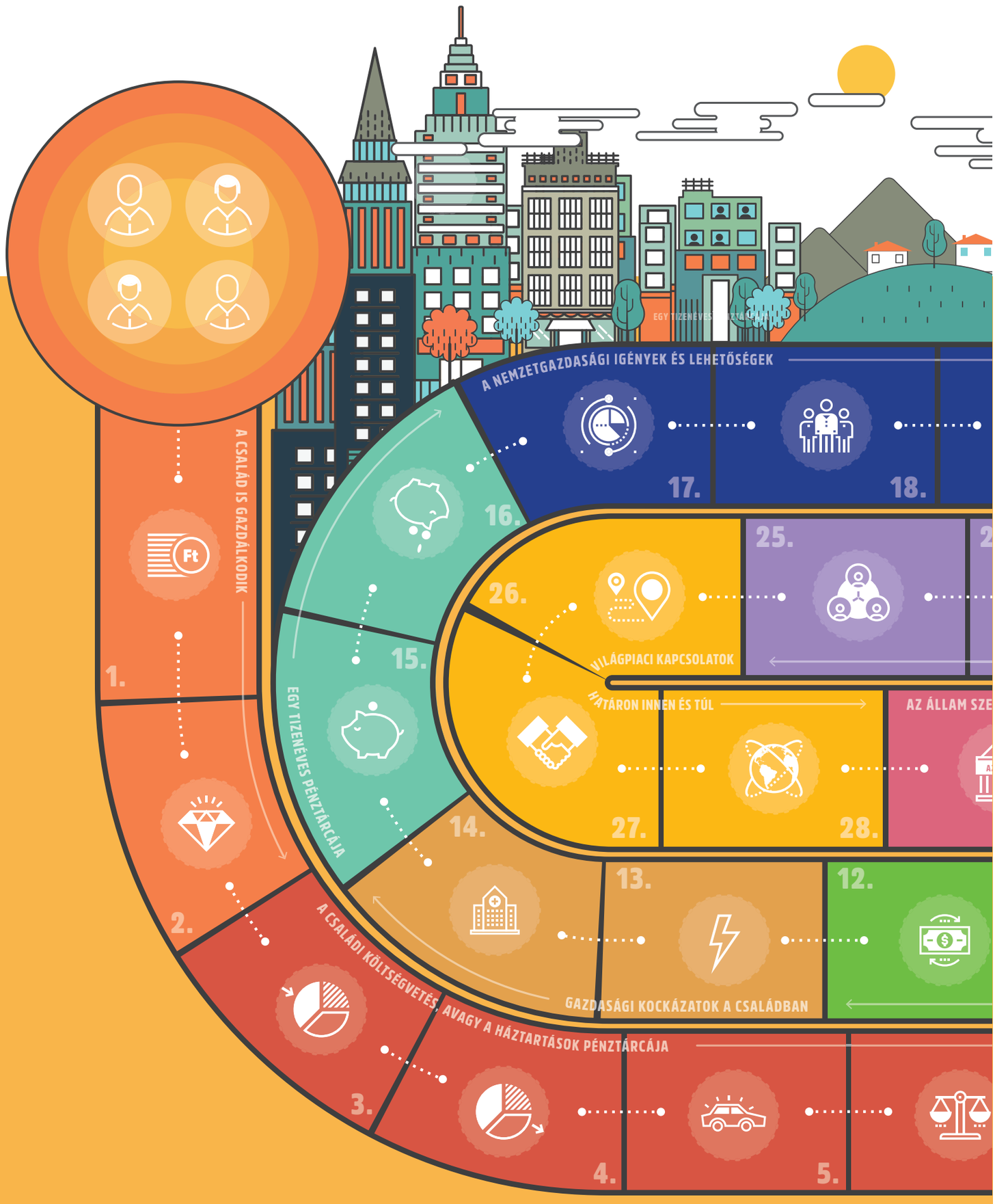
25. lecke: A nyilvántartott vállalkozások megoszlása 2016 júliusában
https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0003.html
(letöltés ideje: 2022. 11. 10.)

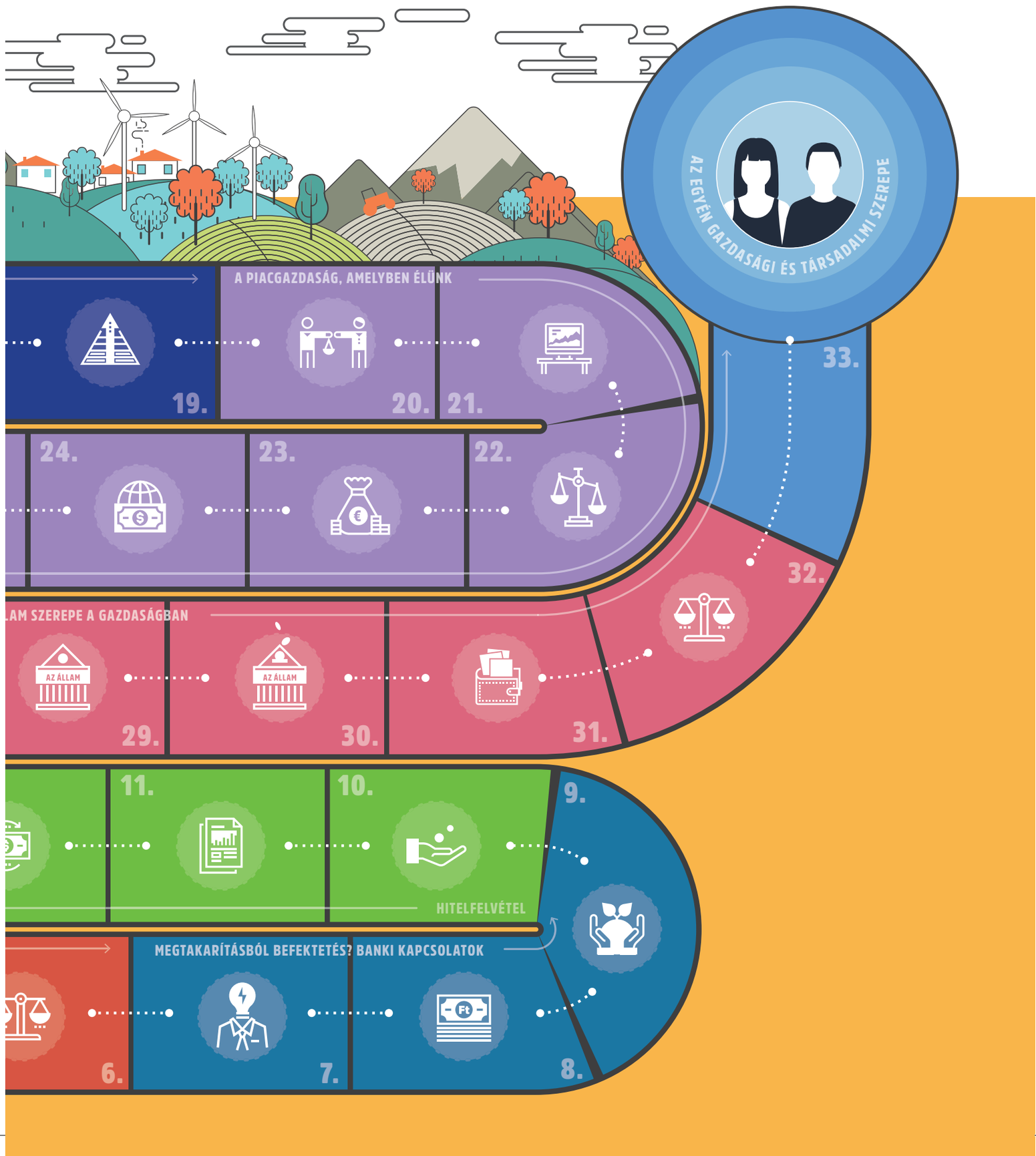
27. lecke: A kivitel és a behozatal szerkezetének alakulása 2010-ben és 2015-ben
https://www.ksh.hu/stadat_files/kkr/hu/kkr0012.html
(letöltés ideje: 2022. 11. 10.)

31. lecke: Az állam pénztárcája
https://csalad.hu/tamogatasok/ingyenes-tankonyvellatas
(letöltés ideje: 2022. 03. 01.)

32. lecke: Hogyan lehet egyensúlyban tartani a költségvetést?
https://akk.hu/content/path=havi-jelentesek
(letöltés ideje: 2022. 11. 12.)

Küldetések a pénz világában

AZ EGYÉN GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI SZEREPE
33.
A PIACGAZDASÁG, AMELYBEN ÉLÜNK
19.
20.
21.
24.
23.
22.
32.
LAM SZEREPE A GAZDASÁGBAN
AZ ÁLLAM
AZ ÁLLAM
29.
30.
31.
11.
10.
9.
HITELFELVÉTEL
MEGTAKARÍTÁSBÓL BEFEKTETÉS? BANKI KAPCSOLATOK
6.
7.
8.

A Pénziránytű Alapítvány és a szerzők ezúton nyilvánítanak köszönetet a tankönyv létrejöttét szakértelmükkel segítő alábbi közreműködőknek és a készülő tananyagot kipróbáló iskoláknak.

Dr. Németh Erzsébet
Dr. Lentner Csaba
Titi Katalin
Horváth Károly

Budakeszi Széchenyi István Általános Iskola (Budakeszi)
Zuglói Munkácsy Mihály Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola (Budapest)
Csabrendeki Általános Iskola (Csabrendek)
Szilvásváradi Jókai Mór Általános Iskola (Szilvásvárad)
Mátyás Király Katolikus Általános Iskola (Hernádkak)
Esztergály Mihály Általános Iskola (Csomád)
Gönczy Pál Általános Iskola (Debrecen)
Vénkerti Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola (Debrecen)